

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**KTÜ FAİK AHMET BARUTÇU KÜTÜPHANESİ'NİN GEÇİRDİĞİ MEKANSAL
DEĞİŞİMLERİN MEKAN KULLANIMINA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Fatih YAZICI

OCAK 2018

TRABZON

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**KTÜ FAİK AHMET BARUTÇU KÜTÜPHANESİ'NİN GEÇİRDİĞİ MEKANSAL
DEĞİŞİMLERİN MEKAN KULLANIMINA ETKİSİ**

Mimar Fatih YAZICI

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"YÜKSEK MİMAR"**

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 26/12/2017

Tezin Savunma Tarihi :10/01/2018

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI

Trabzon 2018

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**Mimarlık Anabilim Dalında
Fatih YAZICI Tarafından Hazırlanan**

**KTÜ FAİK AHMET BARUTÇU KÜTÜPHANESİ'NİN GEÇİRDİĞİ MEKANSAL
DEĞİŞİMLERİN MEKAN KULLANIMINA ETKİSİ**

başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 26 / 12 / 2017 gün ve 1733 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI

Üye : Doç. Dr. Derya ELMALI ŞEN

Üye : Doç. Dr. Özlem SAĞIROĞLU

Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yaşadığımız çevre, insanlar, binalar, kültürel değerler ve hayatımızdaki birçok şey takvim yapraklarının değiştiği gibi sürekli bir değişim içerisindedir. Hayatımızda geçmişte ve şu anda yakın çevremizdeki insanların bizler üzerinde bıraktıkları izler ise asla değişmemektedir. Bu nedenle bu kısa sayfada hem hayatıma hem de bu çalışmaya iz bırakan insanları anmayı kendime bir borç olarak görmekteyim.

Öncelikle tez danışmanlığımı üstlenerek beni onurlandıran ve birlikte çalıştığımız tüm süre boyunca danışmanlığı sadece bu çalışma ile sınırlı kalmayıp her konuda vaktini, bilgisini esirgemeyen, çalışma disiplini ile akademik faaliyetlerin içerisine daha hızlı adapte olmama yardımcı olan, kendisini soru ve sorunlarım ile çok yormama rağmen tüm nezaketi ile elinden gelen desteği sağlayan çok değerli hocam sayın Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI'ya; savunma jürisinde değerli katkılarından dolayı değerli hocalarım Doç. Dr. Derya ELMALI ŞEN ve Doç. Dr. Özlem SAĞIROĞLU'na teşekkür ederim.

Bu hayattaki en değerli ve önemli yoldaşım, destekçim, birlikte sevinip birlikte üzüldüğüm sevgili eşim Büşra T. YAZICI' ya; en büyük dayanağım, o geniş gölgesinden hiç çıkmak istemediğim, tüm hayatını evlatları ve ailesine adayan sevgili babam Hasan YAZICI' ya; bugünlere gelebilmem ve iyi bir eğitim alabilmem için tüm varlığıyla mücadele eden, ilk ve en sevgili öğretmenim olan annem Tenzile YAZICI' ya ve bugüne kadar hayatımda ve bu çalışmada güzel izler bırakan tüm dostlarıma en içten duygularıyla teşekkür ederim.

“İyi ki” dediklerime...

Fatih YAZICI

Trabzon 2018

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi’nin Geçirdiği Mekansal Değişimlerin Mekan Kullanımına Etkisi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI’nın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 10/01/2018

Fatih YAZICI

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	IX
SUMMARY	X
ŞEKİLLER DİZİNİ	XI
TABLolar DİZİNİ.....	XIV
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Problemin Tanımı ve Çalışmanın Amacı.....	5
1.3. Kütüphaneler	8
1.3.1. Kütüphane Tanımı ve Önemi.....	8
1.3.2. Tarihsel Süreçte Kütüphaneler.....	10
1.3.3. Kütüphane Türleri	20
1.3.3.1. Milli/Ulusal Kütüphaneler	21
1.3.3.2. Üniversite Kütüphaneleri.....	23
1.3.3.3. Halk Kütüphaneleri	24
1.3.3.4. Çocuk Kütüphaneleri.....	26
1.3.3.5. Okul Kütüphaneleri	28
1.3.3.6. Dijital Kütüphaneler	30
1.3.3.7. Özel Kütüphaneler.....	32
1.3.4. Üniversite Kütüphaneleri.....	33
1.3.4.1. Üniversite Kütüphanelerini Oluşturan Ögeler	39
1.3.4.1.1.Kullanıcı.....	39
1.3.4.1.2.Koleksiyon/Derme.....	41

1.3.4.1.3. Personel.....	42
1.3.4.1.4. Bina.....	42
1.4. Mekan Dizim (Space Syntax) Kuramı.....	46
1.4.1. Mekan Dizimi'nde Kullanılan Kavram ve Analizler	48
1.4.1.1. Dışbükey Mekan / Harita (Convex Space)	48
1.4.1.2. Eksensel Doğru (Axial Line)	49
1.4.1.3. Görüş Alanı (Isovist)	50
1.4.1.4. Grafik ve Erişim Grafiği.....	51
1.4.1.5. Derinlik (Depth).....	52
1.4.1.6. Bütünleşme Değeri (Integration).....	54
1.4.1.7. Kontrol (Control) Değeri.....	55
1.4.1.8. Rölatif Asimetri/Rölatif Ortalama Derinlik (RA)(Relative Asymmetry)	55
1.4.1.9. Gerçek Rölatif Asimetri (RRA)	55
1.5. Görünür Alan Yöntemi	56
1.5.1. Görünür Alan Analizinde Kullanılan Kavram ve Analizler	58
1.5.1.1. Görünür Alan ve Görünür Alan Grafiği	58
1.5.1.2. Görsel Bağlanma (Connectivity) ve Bütünleşme (Integration HH).....	59
1.5.1.3. Ortalama Görsel Derinlik	60
1.5.1.4. Kontrol Edilebilirlik (Controllability)	60
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	61
2.1. Çalışmanın Yöntemi	61
2.2. DepthmapX Yazılımı ve Analiz Süreci	63
2.3. Çalışma Alanı - KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi	68
3. BULGULAR VE İRDELEMELER.....	72
3.1. Üniversite Kütüphanesinin Geçirdiği (Fiziksel ve işlevsel) Değişimler.....	72
3.1.1. 1969 Yılı Uygulama Projesi	72
3.1.2. 2007 Yılı Tadilat Projesi.....	76

3.1.3.	2017 Yılı Mevcut Durum Planı.....	80
3.1.4.	Üniversite Kütüphanesinin Geçirdiği (Fiziksel ve İşlevsel) Değişimlerin Dönemlere Göre Karşılaştırması.....	84
3.1.4.1.	Giriş ve Katalog Holü.....	87
3.1.4.2.	Koleksiyon Salonları	90
3.1.4.3.	Okuma ve Çalışma Salonları	92
3.1.4.4.	Düşey ve Yatay Sirkülasyon.....	94
3.1.4.5.	Islak Hacimler	96
3.1.4.6.	Sosyal Mekanlar.....	97
3.1.4.7.	İdari Mekanlar	98
3.1.4.8.	Teknik Mekanlar	99
3.2.	Dış Bükey Mekan (DBM) Analizleri.....	99
3.2.1.	Kütüphane Binasının Sistem Bütününde Dış Bükey Mekan (DBM) Analizleri ..	99
3.2.1.1.	1969 Yılı Uygulama Projesi Sistem Bütünü DBM Analizleri.....	99
3.2.1.2.	2007 Yılı Tadilat Projesi Sistem Bütünü DBM Analizleri.....	102
3.2.1.3.	2017 Yılı Mevcut Durum Sistem Bütünü DBM Analizleri.....	104
3.2.1.4.	Sistem Bütününde DBM Analizleri Karşılaştırması	106
3.2.2.	Kütüphane Binasının Kat Planları Üzerinde DBM Analizleri.....	110
3.2.2.1.	Zemin Kat DBM Analizleri	110
3.2.2.2.	Birinci Kat DBM Analizleri	113
3.2.2.3.	Birinci Bodrum Kat DBM Analizleri.....	115
3.2.2.4.	İkinci Bodrum Kat DBM Analizleri.....	118
3.3.	Görünür Alan Analizleri	120
3.3.1.	Zemin Kat Görünür Alan Analizleri	120
3.3.2.	Birinci Kat Görünür Alan Analizleri.....	122
3.3.3.	Birinci Bodrum Kat Görünür Alan Analizleri	124
3.3.4.	İkinci Bodrum Kat Görünür Alan Analizleri.....	126

4.	SONUÇLAR.....	128
5.	ÖNERİLER.....	137
6.	KAYNAKÇA.....	139

ÖZGEÇMİŞ

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

KTÜ FAİK AHMET BARUTÇU KÜTÜPHANESİ'NİN GEÇİRDİĞİ MEKANSAL
DEĞİŞİMLERİN MEKAN KULLANIMINA ETKİSİ

Fatih YAZICI

Karedeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI
2018, 150 Sayfa

Yaklaşık 4500 yıldır varlığını sürdüren kütüphaneler asırlardır medeniyetlerin bilgi birikimlerini muhafaza etmek için ihtiyaç duyduğu en önemli kültürel hazinelerdir. Bilimsel çalışma ve araştırmalar için özelleşmiş olan üniversite kütüphaneleri bilim ve araştırmanın merkezi olan üniversitelerin en önemli yapı taşlarındandır. Üniversite kütüphaneleri gelişen teknoloji, kullanıcı gereksinimleri ve beklentileri, koleksiyonların türü gibi birçok nedenle kendisini güncelleme ihtiyacı duymuştur. Ortaya çıkan bu güncelleme ihtiyacı KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi'nde de etkilerini göstermiştir. Fiziksel ve işlevsel değişimlerin mekan kullanımına etkilerinin irdelendiği bu çalışmada, KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi'nin geçirdiği fiziksel ve işlevsel değişimler 1969, 2007 ve 2017 yıllarına ait kat planları üzerinde dönemlere ve katlara göre analiz edilmiştir. Daha sonra bu dönemlere ait kat planları üzerinde, DepthmapX programı yardımıyla, Mekan Dizimi (Space Syntax) ve görünür alan (Visibility) analizleri yapılarak mekan kullanımları, mekansal bütünleşme, ortalama derinlik, görsel bütünleşme ve görsel derinlik durumları irdelenmiş; mekan kullanım yoğunluğu, erişilebilirlik ve mekanların sosyal niteliği üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda değişen teknik ve teknolojiye göre mekansal değişimler geçirdiği, mekansal önceliklerinin değiştiği, işlevsel yoğunlukların koleksiyon mekanlarından çalışma salonlarına doğru bir değişim geçirdiği tespit edilmiştir. Ayrıca kütüphane mekanlarının birbirleri ile kurduğu fiziksel ve görsel ilişki açısından daha bütünleşik bir sistem oluşturduğu; böylece mekanın okunaklılığı ve kullanımının kolaylaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Kütüphaneleri, Kütüphanelerde değişim, Mekansal Okunabilirlik, Mekan Dizimi, Görünür Alan

Master Thesis

SUMMARY

THE EFFECT OF SPATIAL CHANGES OF KTU FAİK AHMET BARUTCU LIBRARY
ON SPACE USAGE

Fatih YAZICI

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Architectural Graduate Program
Supervisor: Assoc. Prof. Reyhan MİDİLLİ SARI
2018, 150 Pages

The libraries continuing their existence for nearly 4500 years have been the most important cultural treasures that civilizations have needed to preserve their knowledge for centuries. University libraries, specialized in scientific works and researches, are the most component part of universities which are the center of science and research. University libraries need to update themselves for many reasons, such as developing technology, user needs and expectations, type of collections etc. The need of emerging update took effect on KTU Faik Ahmet Barutçu Library. In the study that is examining the effect of spatial changes on space usage, KTÜ Faik Ahmet Barutçu Library's physical and functional changes are analyzed over the floor plans belonging to 1969, 2007 and 2017 according to periods and floors. Then, Space Syntax and Visibility analyzes were performed on the floor plans of the library for investigating the space usages, integrity, mean depth, visual integrity and visual depth via DepthmapX program. According to the analysis, the usage density of the space, the accessibility and the social characteristics of the spaces were evaluated. As a result of the study, it is determined that libraries are dynamic bulidings and spaces transform according to changing techniques and technology, and space priorities and functional densities were changed from collection spaces to study halls. In addition, the library spaces established a more integrated system according to the physical and visual relationships with one another, thus it is determined that the legibility and the usageof the place are facilitated.

Key Words: University Libraries, Transformation of Libraries, Space Legibility, Space Syntax, Visibility

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No

Şekil 1. Kil tablet üzerine piktogram örneği(a) (Biritish Museum), ve papirüs rulosu (b)..	11
Şekil 2. İskenderiye Kütüphanesi'nin temsili resmi (a,b)	12
Şekil 3. Günümüz İskenderiye Kütüphanesi iç (a) ve dış mekanı (b)	13
Şekil 4. Zircirlenmiş kitap örnekleri	13
Şekil 5. Nationale Biblioteque Kütüphanesi (a), Vatikan Kütüphanesi iç mekanı (b)	15
Şekil 6. Sultan III. Ahmet Kütüphanesi (a) ve Bağdat Köşkü Kütüphanesi (b).....	16
Şekil 7. Köprülü Kütüphanesi	16
Şekil 8. Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi.....	17
Şekil 9. Tianjin Binhai Kütüphanesi açık raf sistemi örneği.....	18
Şekil 10. SDSU Kütüphanesi (a), Douglass Branch Kütüphanesi (b)	19
Şekil 11. UWA Kütüphanesi ve Vaughan Şehir Merkezi Kütüphanesi	20
Şekil 12. İsviçre Milli Kütüphanesi	22
Şekil 13. Çin Milli Kütüphanesi	22
Şekil 14. Ankara Milli Kütüphanesi	23
Şekil 15. Birmingham Üniversitesi Kütüphanesi (İngiltere).....	24
Şekil 16. Dokk1 (2016'nın en iyi halk kütüphanesi) (Danimarka)	25
Şekil 17. Dokk1 çocuk oyun alanı ve çocuk kitaplığı	25
Şekil 18. Los Gatos Halk Kütüphanesi (ABD)	26
Şekil 19. Discovery Center Çocuk Kütüphanesi (ABD).....	27
Şekil 20. Orestad Kütüphanesi (Danimarka).....	27
Şekil 21. CALS Çocuk Kütüphanesi (ABD).....	28
Şekil 22. Örnek okul kütüphaneleri	29
Şekil 23. Duston okul kütüphanesi (İngiltere).....	30
Şekil 24. Örnek Z- Kütüphane modelleri.....	30
Şekil 25. World (a) ve Farabi Dijital Kütüphanesi (b) web siteleri.....	31
Şekil 26. Athenaeum Music & Arts Library	32
Şekil 27. Üniversite kütüphanelerinin değişen kullanıcı gereksinimlerine göre plan ve kesitlerinin değişimi	35
Şekil 28. Helsinki Üniversitesi Kütüphanesi.....	35

Şekil 29. Kitap tarama (a) ve İTÜ nadir eserler salonu(b,c)	38
Şekil 30. Üniversite kütüphanesi oluşturan öğeler	39
Şekil 31. Sınıflandırılmış ve numaralandırılmış kitaplıklar (Lawrence Kütüphanesi)	41
Şekil 32. Humboldt (Berlin) (a) ve Aberdeen (İskoçya) (b) Üniversitesi Kütüphaneleri...43	
Şekil 33. Princeton Üniversitesi Julian Street Kütüphanesi , Woodruff Kütüphanesi	44
Şekil 34. Dışbükey mekan ve içbükey mekan	48
Şekil 35. Farklı iki L biçimi için oluşturulmuş dışbükey harita örnekleri	49
Şekil 36. Dışbükey harita örneği	49
Şekil 37. Dış mekan (a) ve iç mekan (b) eksensel harita örneği	50
Şekil 38. Aynı mekan kurgusuna ait farklı eşgörü alanları	50
Şekil 39. Eksensel harita ve görünür alan haritası gösterimi, (a) eksensel harita ve (b) görünür alan haritası.....	51
Şekil 40. Dış mekana göre oluşturulmuş Temel erişim grafiği gösterimi ve eksensel haritaların erişim grafiği ile temsili	52
Şekil 41. Erişim grafiği örneği	52
Şekil 42. Bir mekansal örgütlenmenin dış mekana göre oluşturulmuş erişim grafiği	53
Şekil 43. Erişim grafiği, derinlik, ortalama derinlik, kök	53
Şekil 44. Bütünleşme derecelerine göre renklendirilmiş dışbükey harita ve aks haritası (kırmızılar en çok bütünleşmiş aksları göstermektedir)	54
Şekil 45. Görünür alan üretimi	56
Şekil 46. Aynı mekansal düzende iki farklı bakış noktasından oluşturulan görünür alan...57	
Şekil 47. Tek bir noktadan görünür alan ve görünür alan grafiği.....	59
Şekil 48. Çalışmanın yöntemi.....	61
Şekil 49. DepthmapX yazılımının ara yüzü	64
Şekil 50. Grid düzenin oluşturulması (a,b,c).....	65
Şekil 51. Görünür alan grafiğinin oluşturulması (a,b,c)	65
Şekil 52. Görünür alan grafiği analizlerinin yapılması(a,b,c)	66
Şekil 53. Dış bükey mekan analiz evreleri (a,b,c)	66
Şekil 54. Çok katlı yapılarda DBM bağlantıları	67
Şekil 55. Renk sıkalası	67
Şekil 56. KTÜ yerleşke planı (a) (1963) (Sayar, 1963) ve hava fotoğrafı (b) (2017)	68
Şekil 57. Kampüs ana aksı (Yazıcı, 2017) ve Trabzon kenti	69
Şekil 58. 1977'de (a) ve 1990'da (b) Üniversite kütüphanesi.....	69
Şekil 59. Akademik merkez vaziyet planı ve silüetleri.....	70

Şekil 60. Akademik Merkez ve Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi, 2017	71
Şekil 61. Kütüphane elektronik ve basılı yayın sayısı	71
Şekil 62. 1969 yılı uygulama projesi vaziyet planı ve kesiti.....	73
Şekil 63. Zemin kat planı (1969)	74
Şekil 64. Birinci kat planı (1969)	74
Şekil 65. Birinci bodrum kat planı (1969).....	75
Şekil 66. İkinci bodrum kat planı (1969)	76
Şekil 67. 2007 yılı tadilat projesi vaziyet planı ve kesiti	76
Şekil 68. Zemin kat planı (2007)	77
Şekil 69. Birinci kat planı (2007)	78
Şekil 70. Birinci bodrum kat (2007)	79
Şekil 71. İkinci bodrum kat planı (2007)	79
Şekil 72. 2017 yılı mevcut durum vaziyet planı ve kesiti.....	80
Şekil 73. Zemin kat planı (2017)	81
Şekil 74. Birinci kat planı (2017)	82
Şekil 75. Birinci bodrum kat (2017)	83
Şekil 76. İkinci bodrum kat (2017).....	84
Şekil 77. Yapı eki (a), kapatılan galeri boşluğu (b) ve çalışma salonu girişleri (a,b).....	85
Şekil 78. Kütüphane bekleme (a), giriş holü (b), ödünç alma otomatı (c).....	88
Şekil 79. Kartoteks ve ödünç verme kartı örneği	89
Şekil 80. Süreli yayınlar arşivi, Tarih Araştırmaları Kitaplığı, bilgisayar salonu	91
Şekil 81. 1990 yılı zemin kat okuma salonu (a), 2017 birinci kat okuma salonu.....	93
Şekil 82. Birinci bodrum (a) ve ikinci bodrum kat çalışma salonları (b).....	94
Şekil 83. Galeri merdiveni (a), ikinci bodrum kat merdiveni (b), ana merdiven (c) ve asansör(d)	95
Şekil 84. Polis barikatı (a), çalışma salonları arasında ulaşım güzergahı (b).....	96
Şekil 85. Dinlenme alanı (a,b) ve teras(c)	97
Şekil 86. Kütüphane açık mekanları; zemin kat kotu (a), birinci bodrum kat kotu (b), ikinci bodrum kat kotu (c).....	98

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Üniversite kütüphanelerinin temel işlevleri.....	37
Tablo 2. Kütüphane binalarının nitelikleri.....	45
Tablo 3. Fiziksel değişimler	84
Tablo 4. İşlevsel değişimler (1969, 2007, 2017).....	86
Tablo 5. Dönemlere göre giriş ve katalog holündeki işlevsel değişimler	88
Tablo 6. Koleksiyon salonlarındaki işlevsel değişimler	90
Tablo 7. Okuma ve çalışma salonlarında işlevsel değişimler	93
Tablo 8. 1969 yılı uygulama projesi kat planları DBM bütünleşme grafiği	100
Tablo 9. 1969 yılı uygulama projesi kat planları DBM ortalama derinlik grafiği.....	101
Tablo 10. 2007 yılı tadilat projesi kat planları DBM bütünleşme grafiği.....	102
Tablo 11. 2007 yılı tadilat projesi kat planları DBM ortalama derinlik grafiği	103
Tablo 12. 2017 yılı mevcut durum kat planları DBM bütünleşme grafiği.....	105
Tablo 13. 2017 yılı mevcut durum kat planları DBM ortalama derinlik değerleri	105
Tablo 14. Yıllara göre DBM ortalama bütünleşme ve ortalama derinlik değerleri.....	107
Tablo 15. Yıllara ve katlara göre DBM ortalama bütünleşme ve ortalama derinlik değerleri	108
Tablo 16. Kütüphane mekanlarının sistem bütününde DBM bütünleşme ve ortalama derinlik değerleri.....	109
Tablo 17. Zemin kat planları, DBM bütünleşme ve ortalama derinlik grafikleri.....	112
Tablo 18. Birinci kat planları, DBM bütünleşme ve ortalama derinlik grafikleri.....	114
Tablo 19. Birinci bodrum kat planları, DBM bütünleşme ve ortalama derinlik grafikleri	117
Tablo 20. İkinci bodrum kat planları, DBM bütünleşme ve ortalama derinlik grafikleri..	119
Tablo 21. Zemin kat görsel derinlik grafiği	121
Tablo 22. Zemin kat görsel bütünleşme grafiği.....	121
Tablo 23. Birinci kat görsel derinlik grafiği.....	122
Tablo 24. Birinci kat görsel bütünleşme grafikleri.....	123
Tablo 25. Birinci bodrum kat görsel derinlik grafiği.....	124
Tablo 26. Birinci bodrum kat görsel bütünleşme grafikleri	125
Tablo 27. İkinci bodrum kat görsel derinlik grafiği.....	126
Tablo 28. İkinci bodrum kat görsel bütünleşme grafikleri.....	127

Tablo 29. Sonuçlar	134
Tablo 30. Üniversite kütüphaneleri planlama ilkeleri.....	137

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Bilgi, insanın yaşamı boyunca ihtiyaç duyduğu hava, su, yemek kadar temel gereksinimlerdendir. Bu sebeple bilgiye olan erişim tarih boyunca önemli olmuştur. İnsanın yeni bilgiler edinme, bu bilgiyi muhafaza ederek aktarma ve bilinmeyene ışık tutma arzusu doğumundan ölümüne kadar sürekli olarak devam etmektedir. Bu çabanın ilk örnekleri insanların duygu-düşüncelerini ve sosyal yaşamlarından olayları anlatmak için mağara duvarlarına, ağaç kabuklarına ve taş tabletlere kazıma figürler yapması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yazının icadı, bilgi kaynaklarının ve kültür miraslarının artması, kullanılan yazı malzemelerindeki değişimler ve gelişmeler artan materyalleri muhafaza edebilecek mekanlara ihtiyaç doğurmuştur. Gelişen uygarlıklar ile bu eylemin en sistematik ve kapsamlı hale geldiği yapılar ise kütüphaneler olmuştur.

İnsanın ortaya koyduğu hiçbir fikir mahsulü yaşadığı toplum, kültür ve çağın koşullarından ayrı düşünülemez (Keseroğlu, 2010). Bilimsel faaliyetlerin ve toplumun ürettiği kültürel eserlerin dönemin şartlarına uygun olarak kayıt altına alınması ya da yazılmış eserlerin organize bir şekilde derlenmesi, korunarak insanların kullanımına açılması kütüphaneler aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir. Daha önce bir konuda ne tür çalışmaların yapıldığını bilmek bir (bilimsel) araştırmanın ilk aşamasıdır. Bu yüzden kütüphaneler, araştırmacıların daha sağlıklı ve nitelikli çalışmalar yapabilmeleri için vazgeçilmez birer kaynaktır.

Binlerce yıllık geçmişi olan kütüphaneler, Orta Çağ'ın sona ermesiyle birlikte, toplumların sosyal ve kültürel yaşamının bir parçası haline gelmiş ve en büyük bilgi kaynaklarından biri olmanın yanı sıra toplumun belleğinde kültürel bir simge olarak yerini almıştır. Bu anlamda, sosyal yaşam ile daha fazla entegre olması planlanan kütüphaneler, kullanıcılarına karşı davetkar, kolay ulaşılabilir, vakit geçirmeye müsait, rahatlıkla algılanabilir mekan organizasyonuna sahip, öğrenme ve araştırma eylemine sürdürülebilir bir katkı sağlamalıdır (Küçükcan, 2010; Freeman, 2005; Shill ve Tonner, 2004; Bryant vd., 2009).

Kütüphaneleri geniş anlamıyla en önemli iletişim araçlarından biri olarak kabul eden White, bu yapıları türlerine göre ayırmaksızın topluma miras kalan en değerli kültürel öğelerden biri olarak kabul etmektedir. White, toplumların fikir ve düşünce altyapısını yeni nesillere aktaran kütüphanelerin önemini ise “...insanoğlunun yeryüzündeki hazinelerinin en mükemmeli...” sözleri ile ifade etmiştir (Ersoy, 1961).

XXI. yy. da teknolojinin ilerleyişi, yazılı eserlerin taranarak bilgisayar ortamına aktarılması, buralarda hızlı erişime açılarak kütüphanelerin alışlagelen işlevlerini yitireceği ve kütüphanelerin bir bina tipolojisi olarak ortadan kalkacağı düşüncesine (Peter Davey, 1998) karşılık, UNESCO'nun 2005 yılında World Summit on the Information Society (WSIS) raporlarında gelişen teknolojiye rağmen, bilginin nesiller ve toplumlar arası dolaşımını sağlayan bir mekan olarak, kütüphanelerin varlıklarını sürdüreceğine yönelik ifadeler yer almaktadır (Ayyıldız, 2010). Ancak burada belirtmek gerekir ki, gelişen teknolojinin mekan kullanımına ve mekan organizasyonuna yansımaları kaçınılmazdır. Bu nedenle, kütüphanelerin bu yenilik ve değişime göre uyarlanıp; kavram, düşünce, mekan ve bina olarak yeniden yorumlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece kütüphaneler, toplumsal bellekteki yerini ve işlevini sürdürmeye devam edebilmektedir.

Kütüphaneler sadece bilginin farklı formlarının farklı biçimlerde edinme maksadı ile kullanılan mekanlar olmanın ötesinde, zengin koleksiyonları ve mekan çeşitliliği ile toplumun farklı kesimlerine hitap eden, insanların bir araya gelebileceği, vakit geçirebileceği ve sosyalleşebileceği kamusal mekanlar olma özelliği de taşımaktadır. İnsanların sürekli tüketime yönlendirildiği günümüzde, tüketmek yerine bilgi, sosyal deneyim gibi kazanımlar elde edebilecekleri mekanlar olarak kütüphanelerin varlığı önem kazanmaktadır. Kütüphane binaları içe dönük kapalı mekanlar olmak yerine, dış mekanlarla entegre, mekan çeşitliliği sunan, farklı çalışma biçimlerine (tekil, grup vb.) imkan sağlayan, araştırma ve öğrenme eylemleri için ilham verici, sıklıktan uzak binalar olarak kullanıcılarına hizmet etmektedirler (Tercan, 2010; Küçükcan, 2011).

Pek çok işlevi bünyesinde barındıran kütüphane binaları aynı zamanda fonksiyonel olarak iyi işlemeli, düşey ve yatay sirkülasyonu iyi sağlanmalı, mekanlara erişim kolay olmalıdır. Kütüphane binalarının kullanıcıları çeşitlilik gösterdiği için hem ilk kez kullananlar hem de deneyimli kullanıcıların mekanlara erişimini kolaylaştıracak plan-kesit düzenine sahip olmalı ve aynı zamanda donatı düzenlerinde de erişilebilirlik kriterleri dikkate alınmalıdır (Shill ve Tonner 2004). Aksi takdirde, kütüphaneler Orta Çağ'da olduğu gibi sadece koleksiyonların muhafaza edildiği mekanlar haline dönüşebilmektedir.

Bilim ve kültürel birikimin korunduğu kütüphaneler kuruldukları günden bugüne bilimin üretildiği üniversitelerle iş birliği içinde olmuşlardır. Özelleşmiş bir tür olan üniversite kütüphaneleri, genellikle araştırmacı, öğrenci ve akademisyenler tarafından daha çok akademik ve bilimsel faaliyetler için kullanılan, yüksek öğretim düzeyinde verilen eğitime ciddi katkılar sağlayan, üniversitelerin en önemli sosyo-kültürel mekanlarından.

Üniversite kütüphaneleri, kültürel açıdan zengin koleksiyonları ile araştırmacıların ilk başvuracakları merkez niteliğindedir. Bilimsel çalışmanın ön koşulu olan konu ile alakalı literatür araştırması, bu şekilde sağlanabilmektedir. Öğrencilerin eğitimlerine katkı sağlayabilecek, araştırma ve ödevlerini yapabilecekleri, geçmiş ve güncel yayınlara ulaşabilmelerine imkan veren üniversite kütüphaneleri, aynı zamanda kaynakların dijital ortama aktarılarak daha kısa sürede daha çok kaynağı taramak için de imkan sağlamalıdır. Tüm bu hizmetlerin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için üniversite kütüphanelerinin idari ve teknik personeli de uzman kişilerden oluşmalıdır.

Üniversite kütüphaneleri niceliksel zengin koleksiyonların yanısıra, sosyal olarak da kullanıcıların gereksinimlerini karşılayabilen ve kampüs yaşamında öğrenciler ve akademisyenler için önemli bir odak noktasıdır. Üniversite kütüphanelerinde dinlenme amaçlı çay salonları ya da kafeteryalar, açık veya kapalı sergi salonları ve sosyal eylemler için esnek mekanlar (amfi, yeşil alan, açık oyun alanları vb.) ile eylem çeşitliliği sağlanır. Mekan zenginliği ve farklılıklar ile tüm gereksinimleri karşılayabilmeli; çalışma ve araştırma eylemini daha keyifli hale getirebilmelidir. Açık, yarı açık ve kapalı mekanları ile kullanıcıya mekansal çeşitlilik sunabilmelidir. Kütüphanelerde insanlara farklı çalışma formları sunarak sosyal birliktelik sağlanır. Dış mekan ve yakın çevresi ile ilişkileri güçlü, kullanıcıyı kendisine çeken bir konumda olmalıdır (Gayton, 2008; Tercan, 2010; Keseroğlu, 2010).

Yaşadığımız çağda doğru ve güvenilir bilgiye erişim konusunda önemli bir yere sahip olan ve kullanıcıların bilgiye erişim ihtiyacını en etkin bir şekilde karşılamak ile sorumlu olan kütüphanelerden üniversite kütüphaneleri mimari nitelikleri ile de kullanıcı beklentilerini karşılayabilmelidir.

“Biz binalarımızı şekillendiririz; sonra da onlar bizi şekillendirir” sözleri ile Churchill insanlar ile yaşadıkları mekanlar arasındaki bağın önemine dikkat çekmiştir (URL-1, 2017). Tüm yaşamı boyunca içinde bulunduğumuz fiziksel çevre ile etkileşim halinde olan insanın, eylem ve hareketlerinin belirlenmesinde de yine içinde bulunduğu fiziksel çevre etkili olmaktadır. Kullanıcının algıları vasıtasıyla mekan hakkında edindiği

bilgiler zihninde biçimlenerek kişinin mekanı anlamasını ve okuyabilmesini sağlamaktadır. Karmaşık düzendeki mimari çevreler ya da zihinde yeterince imge oluşturmayan mekanlar kullanıcının mekanı okuyamamasına ve kullanıcıda huzursuzluğa sebep olmaktadır. Bu konuda yapılan ilk önemli çalışma ise Lynch'in kentsel mekanların okunmasına yönelik yaptığı çalışmadır. Lynch (1960)'e göre insan davranışları, fiziksel çevreden edindiği imajlar ile şekillenir. Yani mekan ya da yapı çevre insan zihninde ne kadar çok imge oluşturabiliyorsa o denli okunabilir. Bu nedenle, fiziksel mekan ile kullanıcı davranışları arasında güçlü bir ilişki vardır. İyi bir tasarım ve etkili mekanlar üretmek için bu ilişkiyi net bir biçimde ortaya koymak, esasen mimarlık disiplinin en büyük uğraşlarından birisidir. Bu bağlamda mekan-davranış ilişkileri zaman içinde değişik bakış açıları, kavramlar ve kuramlar ile değerlendirilip tartışılmıştır (Carmona vd., 2006; O'Neill, 1991; Lynch, 1960).

Kullanıcı, yapı çevre içinde binayı görsel olarak algılamaya başladığı andan itibaren fiziksel çevreden edindiği duyuşsal (görsel, işitsel, kokusal vb.) verilerin okunması sonucu zihninde bilişsel haritalar oluşturmaya başlar. Bu haritalar öncelikle binanın yakın çevresi ve ulaşım aksları ile ilişkisi, giriş mekanları vb. öğeleri içerir. Kullanıcı mekana girdiği andan itibaren sürdürdüğü hareket eylemini devam ettirme arzusu içinde olacaktır. Bu ulaşım ve erişim hareketini sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi için kullanıcının mekanı iyi okuyup zihninde biliş haritalarını oluşturması gerekmektedir. Mekan örgütlenmesinin basitliği ve bütüncül algılanması ile insan zihninde oluşan bilişsel haritaların netliği birbirleri ile doğru orantılıdır (Weisman, 1981).

Zamanla güncel ihtiyaçlara cevap verilememesi, yeni gereksinimlerin ortaya çıkması, fiziksel eskime ya da kullanıcı beklenti ve isteklerinin karşılanamaması gibi nedenlerle mimari yapılarda bazen fiziksel ve işlevsel değişimlerin yapılması kaçınılmaz olmaktadır. Buradan hareketle, tez kapsamında KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi'nin planlandığı ilk günden bugüne değin geçirdiği işlevsel ve fiziksel değişimlerin mekan kullanımına etkisi incelenmektedir. Söz konusu etkisinin ise Mekan Dizimi ve Görünür Alan Analizi ile araştırılmasına karar verilmiştir. Analizler temelinde Görünür Alan Analizi (Benedikt, 1979) ve Mekan Dizimi (Hillier ve Hanson, 1984) barındıran DepthmapX yazılımıyla gerçekleştirilmiştir. Mekanda gerçekleştirilen her bir yeni düzenleme ya da değişim ister işlevsel isterse fiziksel biçimde olsun, mekanın kullanımına, okunaklılığına dolayısıyla da mekan kullanımına olumlu ya da olumsuz etkiler yapmaktadır. Bilgiyi, teknolojiyi, çağın gerekliliklerini ve kullanıcı taleplerini yakından takip etmek ile sorumlu olan üniversite kütüphaneleri de bu değişim sürecinden etkilenmektedir. Değişen sosyal yapı, bilim,

teknoloji, kullanıcı profili, bilgiye erişim yolları, koleksiyonlar vs. tüm kütüphanelerde olduğu gibi üniversite kütüphanelerinde de fiziksel ve işlevsel değişimlere ihtiyaç doğurmaktadır.

Bir kamusal mekan olan üniversite kütüphaneleri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların özellikle Kütüphanecilik ya da Bilgi ve Belge Yönetimi disiplinlerince yapıldığı, araştırma konularının ise hizmet kalitesi, koleksiyonların düzeni, eserlere hızlı ve kolay erişim gibi başlıklardan oluştuğu görülmüştür (Tabak, 2009; Aka, 2017; Doğan, 2015). Üniversite kütüphanelerinin mimari niteliklerinden olan aydınlatma, donatı tasarımları, iç mimari öğeler, donatı konforu da üzerinde çalışılan diğer konu başlıkları arasında yer almaktadır. (Turhan, 2016; Bozkurt, 2013; Ghorbanalavi, 2014). Ancak, üniversite kütüphanelerinde çağın gereksinimleri doğrultusunda mekansal ihtiyaçların, önceliklerin ve organizasyonun değişmesi üzerine yapılmış çalışmalar konusunda eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Tez çalışmasının belirlenmesinde bu eksiklik yönlendirici olmuştur.

1.2. Problemin Tanımı ve Çalışmanın Amacı

Bir ülkenin ya da toplumun gelişmişlik durumunu gösteren en önemli parametrelerden birisi üniversitelerinin eriştikleri düzeydir (Çelik ve Uçak, 1993). Üniversitelerin en temel görevlerinden biri bilgi ve düşüncelerin korunması, bu bilgi birikimlerinin geliştirilerek ve çoğaltılarak yeni nesillere sistematik ve güvenli bir şekilde aktarımını sağlamaktır (Wilson ve Tauber, 1956). Üniversitelerin bu işlevlerini gerçekleştirebilmek için başta akademik ve araştırmacı personele; daha sonrasında ise bu araştırmalarını yürütebilecekleri laboratuvarlara ve stüdyolara; araştırmaları için gerekli olan verilerin sağlanabileceği kütüphanelere; yeni nesillere mevcut bilgi birikimlerinin ve tecrübelerinin aktarılacağı dersliklere ihtiyaç vardır. Kütüphaneler ise akademik çalışmalar ve araştırmalar için üniversitelerin en temel mekansal gereksinimlerinden biridir. Üniversite kütüphaneleri sadece matbu eserlerin ya da koleksiyonların bir sonraki ihtiyaç duyulacağı ana kadar depolandığı ve saklandığı mekanlar değil kullanıcılarının aktif olarak zaman geçirdiği, kampüs içerisindeki sosyal yapının bir parçası olan; serbest çalışma, grup çalışma, yeme içme, dinlenme, araştırma ve bilgi kaynaklarının daha hızlı ve etkin kullanımı amacıyla ödünç verme, müracaat, fotokopi, enformasyon ve dijital verilere ulaşmak için bilgisayar salonları gibi bir çok amaca yönelik mekanları içerisinde barındırması beklenen yapılardır.

Üniversite kütüphanelerinin en temel amacı bilgi kaynaklarından daha etkin şekilde yararlanılması ve kaynaklara hızlı erişimin sağlanmasıdır (Çelik, 1999). Hızlı erişim denilince ilk akla gelen dijital veriler ve bilgisayar ile katalog taramadır. Ancak mimari olarak da kullanıcıların amaçlarına kolay ve hızlı bir şekilde ulaşabileceği, mekan içerisinde kaybolmadan hareket edebileceği fiziksel çevrelere ihtiyaç vardır. Kütüphaneler karmaşık mekanlar olmanın ötesinde bellekte yer eden, okunaklı, biçim-boyut ve düzen olarak çeşitlilik gösteren, erişilebilir mekanlara sahip olmalıdır. Dolayısıyla üniversite kütüphanelerinin planlanmasında barındırdığı işlevlerin yanında kampüs içindeki konumu, yakın çevresi, girişleri, mekanlara görsel ve fiziksel erişim imkanları, mekan derinlikleri ve mekanlar arası ilişkileri önem kazanmaktadır.

Binalar tasarlanırken amaç, sadece kapalı hacimler oluşturmak değil, kullanıcıların ruh ve beden sağlığını destekleyici, karmaşadan uzak fiziksel ve sosyal ortamlar oluşturmak olmalıdır (Balanlı ve Küçükcan, 1998). Çeşitli mekanlar ile kütüphaneyi oluşturan tüm öğeleri bir arada tutma görevini üstlenen bina, içerisinde yapılan etkinliğin kalitesine ve verimliliğine doğrudan etki etmektedir (Küçükcan, 2010). Bu sebeple üniversite kütüphanesi tasarımında kullanıcıların istekleri, çağın gereksinimleri ve gelecekteki potansiyel değişimler dikkate alınmalıdır.

Mekan, içerisinde yer alan eylemlere ve insan davranışlarına uygun nitelikte olmalıdır (Arcan ve Evcı, 1999). Üniversite kütüphaneleri kullanıcılarına hem iç hem de dış mekanda rahat, ergonomik ve çeşitli aktiviteler için mekanlar sunmalıdır. Kullanıcılarına hem bireysel hem de grup çalışmaları için mekanlar sunarken, bu mekanların farklı gürültü seviyelerine sahip olması sağlanmalıdır (Lines, 2004). Çalışma etkinliklerinin yansın kütüphaneler insanların birbirleri ile iletişime geçebilecekleri, birlikte vakit geçirebilecekleri sosyal mekanlar da olmalıdır (Hohmann, 2006). Bu amaçla, lobi, açık dinlenme alanları, kafeterya, sergi salonu, faaliyet odaları, gazete ve dergi okuma salonu, gösteri alanı (amfi vb.) gibi mekanlara yer verilmelidir.

Üniversite kütüphanesi, tüm üniversite öğrencilerinin ve akademik personelin ortak kullanım alanlarından biri olması, araştırma merkezi olan akademik kütüphanelerde kullanıcı çeşitliliğinin fazlalığı, kullanım süre ve sıklığının değişkenliği (deneyim sayısı, statü vb. bakımından), teknolojik ve yapısal değişimlere altyapı ve mimari olarak açık olması ve tüm kullanıcılarına erişilebilir, ergonomik imkanları sunması beklenen mekanlar olması nedeniyle bu çalışmada örneklem olarak seçilmiştir.

Zaman içerisinde farklı ihtiyaçların doğması, mekanların kullanımındaki önem derecelerinin değişmesi gibi nedenlerle fiziksel ve işlevsel olmak üzere yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu düzenlemeler yeni kurgulanan mekansal ilişkiyi güçlendirmekte ya da zayıflatmakta, mekanın okunabilirlik düzeyini, aynı zamanda görsel ve fiziksel erişilebilirliği de değiştirebilmektedir. Buradan hareketle verimliliğini arttırabilmek için sürekli bir mekansal değişim içerisinde olan KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi'nde yapılan bazı değişikliklerin mekan okunaklılığını özellikle birinci bodrum katta negatif etkilediği deneyimlenmiştir. Planlanan yeni mekansal düzenlemeler ile bazı alanların atıl ve kullanılamayan mekanlar, bazılarının ise daha verimli kullanılan mekanlar haline gelmiştir. Buradan hareketle, bir öğrenme, araştırma, çalışma ve sosyalleşme mekanı olan KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi'nin geçirdiği fiziksel ve işlevsel değişimlerin mekanın okunabilirliğine, erişilebilirliğine etkisinin irdelenmesi; mekanın sosyal niteliğinin araştırılması; kütüphanecilik alanında güncel teknolojik gelişmelerin mekana yansımalarının ortaya konması çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Trabzon kentinde ikisi devlet diğeri vakıf olmak üzere 3 üniversite, 17 halk, 1 çocuk ve bir okul kütüphanesi bulunmaktadır (URL-2, 2017). Bunların dışında özel ilgi alanlarına ait bir tarih kütüphanesi ve bir de futbol kütüphanesi bulunmaktadır (URL-3, 2017). Kullanıcı yoğunluğunun ve çeşitliliğinin fazla olması, mekan çeşitliliği sunması, tasarlandığı günden bugüne kadar pek çok değişim geçirmiş olması, ayrı bir binaya sahip olması, kent içindeki en büyük kütüphane olması ve teknolojik gelişmeleri daha yakından takip etmesi gerektiğinin düşünülmesi nedenleriyle Karadeniz Teknik Üniversitesi Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi çalışma alanı olarak seçilmiştir. Çalışmanın amaçları doğrultusunda irdelenecek konular ise aşağıda belirtilmiştir.

- İşlevsel dağılım,
- Mekanların sistem içerisindeki bütünleşikliğinin kontrolü,
- Görsel ve fiziksel erişilebilirlik dereceleri,
- Sosyal etkileşim alanlarının tespiti ve mekanların kullanıcıları bir araya getirme potansiyeli,
- Teknolojinin mekana yansımalarının tespiti.

Kentsel ölçekten bina ölçeğine kadar fiziksel çevre ve kullanıcılar arasındaki ilişkinin, insan davranış ve yönelmelerine etkisinin analizlerinde kullanılan çeşitli kuram ve yöntemler bulunmaktadır. Üniversite kütüphanesinin hem mevcut durumu, hem de geçirdiği

değişimlerin mekan kullanımına etkisi, kullanıcı ihtiyaçları ve kütüphanecilik alanındaki teknolojik değişimlerin bina üzerindeki etkisinin araştırıldığı bu çalışmada, 1984 yılında yayınlanan ‘The Social Logic of Space’ kitabıyla B. Hillier ve J. Hanson’un öncülüğünde ortaya çıkarılmış Mekan Dizim Kuramı ve 1979 yılından M.L. Benedikt öncülüğündeki Görünür Alan Kuramı kullanılmıştır. Mekanın kullanıcıyla ilişkisini, mekanın sosyal yapıya katkısını, mekanın görsel ve fiziksel erişilebilirlik düzeyini, derinlik ve bütünlük gibi bilgileri ortaya çıkarmak amacıyla sözü edilen yöntemlerden yararlanılmıştır. Mekan Dizimi ve Görünür Alan Analizi yöntemiyle mekansal ilişkilerin sayısal ve grafiksel olarak değerlendirilebilmesi, üniversite kütüphanesinin değişimlerini belirlemede, yorumlamada ve öngörülebilirlik konusunda kolaylık sağlamaktadır.

Çalışma sonucunda, kütüphane mekanlarının güncel ihtiyaçları tespit edilerek kütüphanelerin daha işlevsel, okunaklı ve güçlü ilişkili planlanmasında dikkat edilecek hususların belirlenmesi ile literatüre katkı sağlanacaktır. Üniversite kütüphanesinde mekan kullanımının ve sosyal alan oluşumunun değerlendirilmesi; teknoloji ve değişime ayak uydurma kapasitesi; uygulanan mekansal değişimlerin kullanıcıya etkisinin irdelendiği çalışma daha performanslı bir kütüphane yenilemesi için yol gösterici olacaktır.

1.3. Kütüphaneler

1.3.1. Kütüphane Tanımı ve Önemi

Kelime olarak “kütüphane” Arapça ve Farsça olan iki kelimenin birleşiminden oluşmaktadır. “Kütüp” Arapça’da kitap anlamına gelmekte, bugün dahi dilimizde yaygın olarak kullandığımız “hane” ise Farsça’da ev anlamındadır (URL-4, 2017).

1968 yılında UNESCO’nun tanımına göre kütüphane, tür ayrımı yapmaksızın basılı kitap ya da başka her türlü görsel-işitsel yayının düzenli koleksiyonlar halinde bulunduğu, okurların bilgi, araştırma, eğitim ve dinlenme amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için bunların kullanılmasını sağlayan ve kolaylaştıran elamanlar şeklinde tanımlanmıştır (Baysal, 1982)

TDK sözlüğünde kütüphane “kuruluş amaç ve görevine uygun kitap, film, plak gibi her türlü düşünce ve sanat ürününü toplayan, düzenleyen ve genel olarak ilgilenen, okurlara sunan kuruluş” şeklinde tanımlanmıştır (URL-5, 2017).

Kemal Demir Ay’a ait Temel Türkçe Sözlüğünde kütüphane “Basılı ya da el yazması yapıtların korunduğu, toplandığı ve okurların okuması için hazır bulundurulduğu, okuma

zevkinin artırılması için bazı etkinliklere yer verildiği kuruluşlardır” (Demiray, 1990) şeklinde tanımlanmaktadır.

Halis Alar “Kütüphanelerin Tarihçesi ve İlk Kütüphaneler” başlıklı makalesinde kütüphaneyi “Basılmış ya da basılmamış bilgi değerine sahip tüm dokümanların toplandığı, arandıklarında en kolay şekilde bulunacak biçimde organize edildiği, özellikle hizmete sunulduğu ve ödünç verildiği kurumlardır.” şeklinde tanımlamıştır (Alar, 2001).

Kütüphane tanımlarına bakıldığında kütüphanelerin en önemli bileşenlerinin bir düzen içindeki koleksiyonlar ve bu koleksiyonların kullanıcıların erişimine açık bir şekilde kullanılabilmesi olduğu görülmektedir. Bunun yanısıra, toplumu bir araya getirmek ve kaynaştırmak gibi sosyal bir sorumluluğu olan kütüphaneler, sunduğu mekan çeşitliliği ile herkese hitap edebilen, kullanıcılarına keyifli vakit geçirebilen niteliklere sahiptir.

Gelişen teknoloji ve bilgisayar kullanımının yaygınlaşması ile bilgisayar teknolojisi, kütüphanelerdeki bu koleksiyonların dijital ortama aktarılıp daha kolay düzenlenme ve tarama işlemlerine olanak vermektedir. Dolayısıyla XXI. yy. kütüphanelerinin tanımlanmasında bilgisayar teknolojisinin de dahil edilmesi gerekmektedir (Tercan, 2010).

Koleksiyonların dijital ortama aktarılarak kullanılmasının yaygın hale gelmesi kütüphanenin tüm bileşenlerini bir arada tutmasını sağlayan mekan olma özeliğini değiştirmemiştir (Küçükcan, 2010). Kütüphane binaları, bazen kişiler bazen de kurumlar tarafından bilginin toplandığı ve muhafaza edildiği, ihtiyaç duyulduğunda kolay erişilebilen ve kullanılabilen, mimari tasarımın işlevine uygun olması ölçütlerini bir araya getirebilen özellikleri ile algılanmaktadır (Varlamoff, 2002).

Kütüphaneler tarih boyunca her türlü bilginin biriktirildiği ve muhafaza edildiği, bu bilgilerin toplum faydasına sunulduğu, kültürel miras değeri taşıyan en kıymetli mekanlardır (Alar, 2001). Bilgiyi taşıyan ve toplumsallaştıran kurumlar olarak birer kültürel miras olan kütüphanelerin korunması ve ülkelerin kültür politikaları arasında yer alması gerekmektedir (Yılmaz, 2009). Özellikle Avrupa Birliği kütüphaneleri, kültür politikalarını içine dahil ederek küresel platformda rekabet edebilecek güçlü bir bilgi enstitüsü kurmayı amaçlamaktadır (Gökgür, 2010).

Bilginin aktarılmasında kullanılan en temel yollardan biri olan kitap, toplumun geçmişi ile geleceğini bir arada tutan bir bağıdır. Gelişen teknoloji ve iletişim araçlarının artması bugün kütüphanelerin taşıdığı misyondan hiçbir şey kaybettirmemiş; aksine kentlerin, üniversitelerin, toplumların bilim üretebilmeleri, yeni bir şey ortaya koymaları için gereken bilginin ilk adresi olarak misyonunu korumaktadır (Tercan, 2010; Keseroğlu, 2010).

Cari M. White kütüphanelerin önemini şu cümleleri ile ifade etmektedir: “Geniş anlamıyla modern iletişim araçlarının en önemlilerinden birisi olarak kabul edilebilirler çünkü ister araştırma ve üniversite ister okul ve halk kütüphaneleri şeklinde olsun, bunların hepsi insanoğlunun yeryüzünde mevcut hazinelerin en mükemmeliyle yani hemcinslerinin verdiği fikir mahsulleriyle temasını sağlayan temel kurumlardandır.” (Alar, 2001) Geçmiş ile bağını koparmayan, yaşanmışlıklardan elden edilen tecrübelerin kütüphaneler vasıtasıyla günümüze aktarılmasını sağlayan toplumlar gösterdikleri gelişimle göz önüne çıkmaktadırlar. Günümüzde, en donanımlı kütüphanelerin Avrupa ülkeleri ve Amerika’da bulunduğu, bu durumda kütüphanenin bir toplumun kalkınmadaki önemini ortaya koyduğu söylenmektedir (Alar, 2001). Eski Yunan Felsefesinin bu denli öne çıkmış olmasında yine kütüphanecilik anlayışının erken dönemlerde başlamasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir (Şahsuvaroğlu, 1978).

1.3.2. Tarihsel Süreçte Kütüphaneler

Tarih boyunca insanların elde ettikleri bilgi birikimlerini, gördükleri yeni şeyleri ve deneyimlerini bir şekilde kayıt altına alma istekleri olmuştur. Daha yazının bile bulunmadığı, günümüzden 40 bin yıl öncesine kadar uzanan zamanlardan kalma mağara duvarlarındaki resimler, figürler insanlığın bilgi birikimlerini saklama ve devam ettirme gereksinimlerinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Mithen, 1999). Bu ihtiyacın bir sonucu olarak ortaya çıkan kütüphaneler, içinde buldukları dönemin şartlarına göre oluşturulan koleksiyonların derlenerek hizmete açılması ile ilk örneklerini sergilemiştir. Yazının bulunmasının ardından insanların bu bilgi birikimlerini ve düşüncelerini önce kemiklere, taşlara ve mağara duvarlarına daha sonraları ise daha hafif ve kolay işlenebilen malzemeler olan ağaç kabuklarına, tahtalara, killere, papirüs yapraklarına yazmaya başladıkları görülmektedir (Şekil 1) (Şahsuvaroğlu, 1978; Yıldız, 2003).

Şekil 1. Kil tablet üzerine piktogram örneği(a) (British Museum), ve papirüs rulosu (b) (URL-6, 2017)

MÖ 2000-2500 yıllarında Fırat, Dicle (Mezopotamya) ve Nil (Mısır) nehrinin çevresinde yerleşen medeniyetlerin kanunlarını, resmi yazışmalarını, anlaşmalarını gelişen ekonomik ve kültürel ilişkilerin sonucundaki yazılı belgeleri kayıt altına alıp çoğaltmaları kütüphane ihtiyacının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Yıldız, 1985). Mısır’da yapılan kazılar sonucu ortaya çıkan ve MÖ 2400 yılına ait olduğu düşünülen bir levhada “kitaplar evinin sahibi” ifadesi yer almakta, bu durum ise kütüphane tarihinin bilinen kaynaklara göre en az 4500 yıllık olduğuna işaret etmektedir (Alar, 2001).

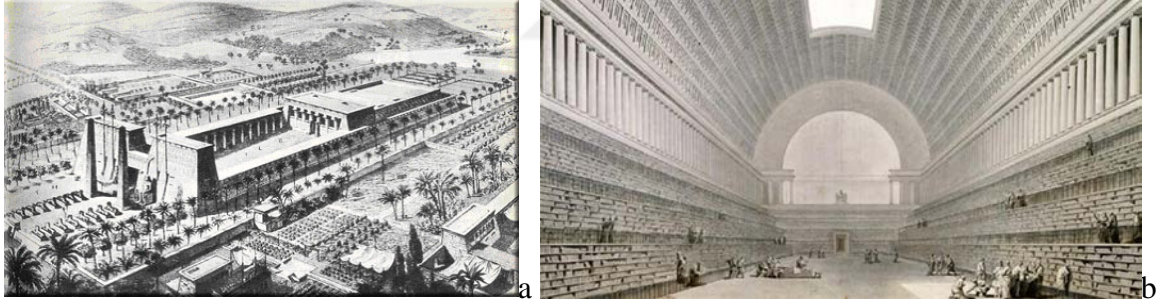
Medeniyetin doğduğu topraklar olarak bilinen Mezopotamya’da kütüphaneciliğin önderleri Sümerler olmuştur. Sümerlerin bilinen en eski kütüphanesi Uruk Kitaplığı’dır. Fakat Mezopotamya’nın bilinen en meşhur kütüphanesi, Asur hükümdarı Asur Banibal tarafından kurulan Ninova Kütüphanesi’dir. Bu kütüphanenin koleksiyonları çivi yazısı denen ilkel bir yazı ile doldurulmuş kil tabletlerden oluşmaktadır. Koleksiyonundaki tabletlerin MÖ 2000 yılına kadar uzanan ve sayısının 300.000’in üzerinde olduğu bilinmektedir (Şahsuvaroğlu, 1978).

Mezopotamya Medeniyetleri’nden sonra Anadolu’da Etiler (Hititler) (MÖ 1800-1200) ise Sümerler gibi birçok şehirde kütüphaneler kurmuştur. Eti Krallığı’nın başkenti olan Hattuşaş’da MÖ XIV. yy. da kurulan kütüphanede duvar boşluklarına yerleştirilmiş kil tabletler, her birinin ucundan sarkan başka bir küçük tablet ile işaretlenmiş, sıralanmış ve numaralandırılmıştır. Bu durum kütüphanelerdeki sistematik tasnif işleminin ilk örneklerindedir (Şahsuvaroğlu, 1978).

Sümer gibi eski Mısır’da da mabetlere bağlı birçok önemli ve büyük kütüphaneler kurulmuştur. Mısır kütüphaneleriyle Sümer kütüphaneleri arasındaki en büyük fark yazı materyali olarak kil tabletler yerine bölge ikliminde yetişen papirüs bitkisinin yapraklarının

kullanılmasıdır. Mısırlılar, yazıyı Nil nehri kıyılarında bulunan papirüs bitkisinin yapraklarına yazmaya başlayan ilk medeniyettir. Yaprakların geniş ve lifli oluşu ile yazıya oldukça uygun olan papirüs bitkisi MÖ VII .yy. da Yunanistan'da, MÖ II. yy. da Roma'da kullanılmaya başlanarak yazılı eserlerin sayısının artmasını sağlamıştır. Bu bitkinin yapraklarının tomar şeklinde saklanabilmesi, hafifliği, kolay taşınabilirliği nedeniyle uzun süre yazı yazmak için kullanılmıştır. Asya ülkelerinde ise üzerine yazı yazmak için tabaklanmış deri kullanılmıştır (Alar, 2001).

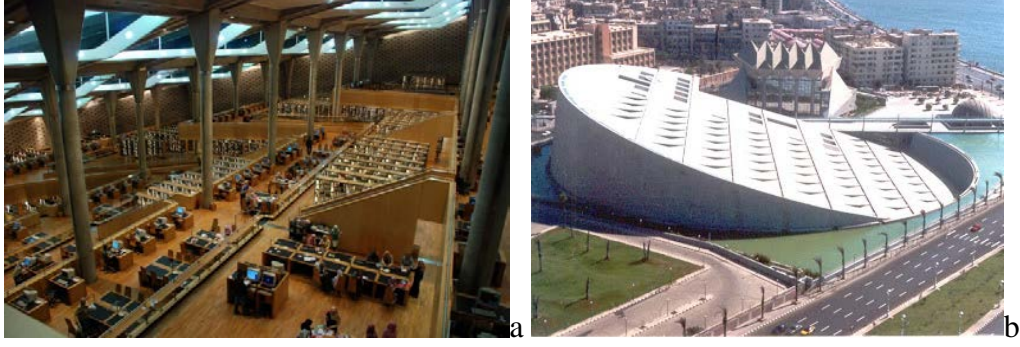
MÖ. III. yy. da Mısır'da Ptolemeios Hanedanı tarafından kurulan İskenderiye Kütüphanesi 700.000 papirüs tomarından oluşan zengin koleksiyonu ile uygarlık tarihinin bilinen en önemli kütüphanelerinden birisidir. Mimari olarak net biçimi bilinmeyen İskenderiye Kütüphanesi'nin kalıntılarından sütunlu avlularla bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Şekil 2). Kütüphanenin kullanımı tüm halka açık olmayıp; sınırlı sayıda, ayrıcalıklı okuyucu ve araştırmacıya hizmet etmekteydi (Tercan, 2010). MS. I. yy. da yıkılan kütüphanenin eserlerinin büyük çoğunluğu Bergama'ya, bir kısmı ise Roma'ya götürülmüştür (URL-7, 2017).

Şekil 2. İskenderiye Kütüphanesi'nin temsili resmi (a,b) (URL-8, 2017)

Yıkılan eski İskenderiye Kütüphanesi'nin mevcut yerine yapılmak üzere, 2001 yılında UNESCO desteği ile düzenlenen uluslararası bir yarışma sonucu tasarlanan yapı bugüne kadar inşa edilen en büyük kütüphanelerden birisi olmuştur (Şekil 3). Bu kütüphane 8 milyon cilt kitaba ev sahipliği yapmaktadır (Ersoy, 2007 ; URL-9, 2017).

Şekil 3. Günümüz İskenderiye Kütüphanesi iç (a) ve dış mekanı (b) (URL-10, 2017)

Mısır'da kurulan, Antik çağın bir diğer önemli kütüphanesi Bergama Kütüphanesi'dir (MÖ 200). Eski adıyla Pergamon kentinde kurulan bu kütüphanede yazılı eserler papirüsün yanında kuzu ve buzağı derisinden yapılmış parşömenleri de içermektedir (Keseroğlu, 2010). İskenderiye Kütüphanesi gibi sütunlu avlularla bağlantılı olan Bergama Kütüphanesi'nde 133.000- 200.000 arasında yazılı eserin bulunduğu düşünülmektedir (Yıldız, 2003). Yazı için kullanılan malzemenin verdiği imkanla eserler ilk kez yan yana dizilmiştir (Keseroğlu, 2010).

Eserlerin ve kaynakların güvenliğini sağlamak kütüphanelerin her zaman önemli görevlerinden birisi olmuştur. Matbaanın icadından önce yazılı eserler oldukça nadir ve kıymetli olduğundan bazı kütüphanelerde eserler raflara teker teker zincirlenmiştir (Şekil 4) (Keseroğlu, 2010).

Şekil 4. Zincirlenmiş kitap örnekleri (URL-11, 2017)

İlk Çağ'da Roma, Mısır ve Yunan Medeniyetleri'nde kütüphaneler bağımsız bir yapıdaydı. Fakat, Orta Çağ'da yönetim ve kurumlar üzerinde baskıcı bir rejime sahip olan Hristiyanlık anlayışı kütüphaneleri de kontrolü altına almıştır (Alar, 2001). Bu durum Doğu

İslam Kültürü'nde de aynı şekilde kendini göstermektedir. Her ikisinde de kütüphaneler dinsel kurumların bir parçası halinde varlık göstermişlerdir. Bu sebeple, koleksiyonların ezici çoğunluğunu dinsel yapıtlar oluşturmaktaydı. Kilisenin baskısı altında Hristiyanlığa ait kitaplar dışındakilerin çoğu imha edilmiş ve bu dönemde halkın serbest kullanımına açık kütüphaneler yok olurken, kütüphaneler sadece saray mensupları ve papazların kullanımına olanak sağlayan mekanlar haline dönüşmüştür (Keseroğlu, 2010). Umberto Eco'nun sinemaya da uyarlanan "The Name Of The Rose" (Gülün Adı, 1980) kitabında "...kendilerini adanmış insanlar yüzyıllar boyu demir gibi katı kurallara uyarak çalıştılar. Kitaplık, yüzyıllar boyu herkes için gizli kalan ve hiçbir rahibin öğrenmesi nasip olmayan bir tasarıma göre kuruldu. Yalnızca kütüphaneci, kitaplığın gizini kendinden önce gelen kütüphaneciden öğrendi ve ölüm ansızın gelip de bu bilginin iletilmesini engellemesin diye daha hayattayken onu kütüphaneci yardımcısına öğretiyor..., ...yalnızca kütüphaneci, ciltlerin bir araya getirilişinden, gizlilik derecesinden, bir kitabın ne tür gizler, gerçekler ya da yalanlar sakladığını anlar. Bir rahip bir kitabı almak isterse, onu nasıl, ne zaman vereceğine ya da verip vermeyeceğine yalnız kütüphaneci karar verir. Çünkü her gerçek her kulağa göre değildir..." satırlarından Orta Çağ kütüphanelerinin durumu ve kitap yönetim şekli net bir biçimde anlaşılmaktadır (Karadeniz, 1999).

Rönesans ile birlikte kütüphaneler özgürlüğüne kavuşarak halkın kullanımına açılmış ve matbaanın da bulunması ile bilginin yayılması kolaylaşmış, kitap sayısı artmış, kitaplar ucuzlamış ve kütüphaneler çeşitli eserlerle koleksiyonlarını zenginleştirmiştir. Ayrıca matbaanın icadı kütüphane yapılarının ve kitaplıkların biçimlerinde değişikliklere sebep olmuştur (Baysal, 1991).

Rönesans döneminde, Avrupa'da oluşturulan heyetlere Roma ve Yunan eserlerinin toparlanıp tasniflenmesi görevi verilmiştir. Orta Çağ'da kapatılan halk kütüphaneleri XIV ve XV. yy. da derlenen koleksiyonlarla tekrar açılmaya başlanmıştır (Alar, 2001). Rönesans döneminde koleksiyon toplamak ve kütüphane oluşturmak bir zevk haline gelmiş ve Laurentian Kütüphanesi'nin esasını teşkil eden Cosimo de Medici gibi birçok soylu kendi özel koleksiyonunu oluşturmuştur. Özellikle Barok dönemde kütüphane koleksiyonlarının çeşitliliği ve zenginliği bir soyluluk göstergesi olarak görülmüştür (Keseroğlu, 2010). Koleksiyonlar sadece dini içerikli olmayıp; birçok disiplinden kitapların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Halkın kullanımına açık olan bu kütüphaneler, bu yönleriyle Orta Çağ kütüphanelerinden ayrılmaktadır. Kitapların güvenliğini sağlamak amacıyla kullanılan kitapların zincirler ile bağlanması yöntemi, bu dönemde az da olsa el yazması

eserlerde kullanılmıştır (Baysal, 1991). Floransa, Urbino ve Napoli’de bu döneme ait ilk ve zengin kütüphaneler kurulmuştur. Bunlardan en önemlileri Laurenziano (Floransa) (1571), Vatikan Kütüphanesi (1475) ve Nationale Biblioteque Kütüphanesi (1461)’dir. Bunlardan Fransa’daki Nationale Biblioteque (Bibliyotek National) günümüzde de en ünlü kütüphanelerden bir tanesidir (Şekil 5).

Rönesans ve Sanayi Devrimi’nden sonra kitap sayısındaki ciddi artış kütüphanelerde depolama alanlarına olan ihtiyacı arttırmıştır. XIX. yy. kütüphanelerinde okuma odalarının dışında sadece kitapların depolandığı mekanlar oluşturulmuştur. Büyüyen mekanlarda ışığın daha iyi ve homojen bir şekilde yayılabilmesi için demir ve çelik iskeletler ile ışığa karşı geçirgen kitaplık rafları kullanılmaya başlanmıştır. Elektrikli aydınlatmanın kütüphanelerde kullanılması ile kitap raflarının yükseklikleri arttırılmıştır ve raylar üzerinde hareket eden basamaklar ile kitaplara erişim sağlanmıştır (URL-14, 2017).

Şekil 5. Nationale Biblioteque Kütüphanesi (a) (URL-12, 2017), Vatikan Kütüphanesi iç mekanı (b) (URL-13, 2017)

İslam devletleri Kur’anı Kerim’deki “oku” ayeti nedeniyle kağıda, kaleme, kitaba ve kütüphaneye değer vermişlerdir. Şiraz, Kurtuba, Kahire, Bağdat gibi kentlerde halkın kullanımına açık, duvarlarında taş işçiliğinin olduğu büyük kütüphaneler kurulmuştur. Bazı kütüphanelerde sadece koleksiyonların tasnifi için mekan olmayıp, içerisinde musiki odaları da bulunmaktaydı. Dar-AI Hikme Abbasi halifelerinden Memun tarafından Bağdat’ta kurulan Beyt-ül Hikme adındaki kütüphane, Fatimiler zamanında Kahire’de kurulan Hikmet Yurdu adlı kütüphane, yine Kurtuba Emevileri’nden Harun Reşid’in kurduğu kütüphane de ilk İslam kütüphanelerinin en zengin ve en önemlileri arasında yer almaktadır (Alar, 2001).

Osmanlı Devleti'nde kütüphanecilik anlayışı "saray kitaplıkları" ile başlamıştır (Şekil 6). İlerleyen dönemlerde, Osmanlı'da bey ve paşaların konaklarında evin temel mekanlarından birisi haline gelen özel kitaplıklar oluşturulmuştur ve zamanla bu özel kütüphaneler "vakıf kitaplıklar" şeklini almıştır (Şahsuvaroğlu, 1978).

Şekil 6. Sultan III. Ahmet Kütüphanesi (a) ve Bağdat Köşkü Kütüphanesi (b)
(URL-15, 2017)

Matbaanın Osmanlı Devleti'ne gelişi batı medeniyetlerinden neredeyse 300 yıl sonra olması kütüphanecilikte batılı örneklerin gerisinde kalınmasına sebep olmuştur. Osmanlı'da kitaplar camii, medrese, tekke ve türbelerde özel olarak ayrılmış mekanlarda muhafaza edilmekteydi. Münferit ilk kütüphane yapısı 1678 yılında İstanbul Çemberlitaş'taki Köprülü Fazıl Ahmet Paşa tarafından kurulan Köprülü Kütüphanesi'dir. (Şekil 7) (Keseroğlu, 2010).

Şekil 7. Köprülü Kütüphanesi (URL-16, 2017)

Cumhuriyetle birlikte 1930'lu yılların sonuna kadar eğitim-öğretim çalışmalarına büyük önem verilmiştir. Osmanlı'dan kalan saray kitaplıkları ve vakıf kitaplıkları da 1924 yılında çıkartılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile devlet kontrolüne geçirilmiştir. Yeni bir

toplumsal yapının ve değişimin temel yapı taşlarından birisi olarak görülen eğitim-öğretim aynı zamanda, modernleşme sürecinin etkin ve önemli bir aracı olarak görülmüştür. Eğitim-öğretim çalışmalarının kollarından birini oluşturan kütüphanecilik çalışmaları cumhuriyetin ilanının hemen ardından başlamış ve ilk resmi kütüphane 1924’de Maarif Müdürü Şahap Bey ve Sıtkı Tekeli’nin girişimleri ile kurulmuştur. Çeşitli binalarda faaliyet gösteren kütüphane 1993 yılından itibaren bugünkü mevcut binasında hizmet vermeye devam etmektedir (Şekil 8) (URL-17, 2017). Ülkemizde kütüphanecilik faaliyetleri Erzincan (1924), Kastamonu (1925), Çorum (1925), Niğde (1925), Aksaray (1926), Balıkesir-Dursunbey (1926), Sinop (1926) ve Trabzon’da (1927) kurulan kütüphaneler ile geliştirilmiştir (Rukanlı ve Anameriç, 2017). Cumhuriyet’in ilk yıllarında 32 kütüphane bulunurken bu sayı hızlı bir şekilde artarak, günümüzde 29 bin 629 sayısına ulaşmıştır (Şahsuvaroğlu, 1978; URL-18, 2017; URL-19, 2017).

Şekil 8. Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi (URL-20, 2017)

1875 ve 1930 yılları arasında kütüphanelerin mimarisi son derece standart belirli kalıplara uyularak oluşturulmuş ve geleneksel tipte olma yoluna girmiştir. Kütüphanenin türüne bağlı olarak bazı küçük değişiklikler dışında kütüphane binaları birbirlerine oldukça benzemektedir. 1930’lu yıllarda kütüphanecilik anlayışındaki değişimler ve gelişmeler kütüphanelerin önemini daha da arttırarak kütüphane binalarının tasarımında ciddi değişikliklere neden olmuştur. Bu değişimler aşağıda belirtilen nedenlerle oluşmuştur (Göksel, 1969):

- Kütüphanelerin sosyal hayatın ve eğitimin önemli bir parçası haline gelmesi
- Farklı hizmetler ile kullanım çeşitliği sunan kütüphanelerdeki fonksiyonel değişimler
- Kütüphane koleksiyonlarının çeşitliliğinin artmasıyla biçimlerin değişmesi
- Mimari ve inşaat alanındaki teknik gelişmeler

1930’lu yıllarda özellikle Amerika’da kütüphaneler eğitimin içerisine doğrudan dahil edilerek toplumun eğitiminde önemli bir rol oynamıştır. Bunu gerçekleştirebilmek için kütüphanelerde halk için konferanslar, kitaplar üzerine söyleşiler, film gösterimleri, müzik dinletileri düzenlenmiş ve okumaya meraklı toplumsal dernek ve sendikalarla birlikte çalışılmaya başlanmıştır. Kütüphanelerde daha önce gerekli görülmeyen konferans salonları, müzik odaları, sinevizyon salonları gibi farklı mekanlara ihtiyaç doğmuştur. Okuyucuyu cezbetme artık kütüphanelerin görevleri arasında sayılarak geniş pencere, iyi aydınlatılmış mekanlar, renkli duvarlar, erişimi kolay kitaplıklar ve konforlu donatılar kullanılmaya başlanmıştır (Göksel, 1969).

1930 yılında H. Brown ve A. Eurich’in yaptığı bir çalışmada kullanıcının kitaba kolay erişimi mümkünse, kitabın kullanım sıklığının da arttığı tespit edilmiştir (Erdoğan Moza ve Tokman, 2015). Bu nedenle kütüphanelerde kitapların ayrı bir bölmede tecrit edildiği ve ancak kütüphaneci ile kitaba ulaşabildiği kapalı raf sisteminden, tüm kullanıcıların özgürce ulaşabildiği açık raf sistemine geçiş süreci başlamıştır. Bu durum kütüphane binalarında en önemli fonksiyonel değişimlerden birisini oluşturmuştur (Şekil 9).

Şekil 9. Tianjin Binhai Kütüphanesi açık raf sistemi örneği (URL-21, 2017)

Kütüphaneler, özellikle 1960’lı yıllardan itibaren hizmetlerini daha etkin ve verimli kılmak amacıyla bilgi teknolojilerini kullanmaya başlayarak büyük bir fiziksel ve işlevsel değişim sürecine girmiştir. Kataloglama, sağlama ve ödünç verme gibi hizmetler bilgisayar yardımıyla daha standart, daha hızlı ve hatasız yapılabilmiş, çevrim içi (online) katalog tarama, elektronik danışma gibi yeni hizmetler oluşmuştur (Dalkıran, 2013; Ak ve Çetintaş, 2015)

Bilgisayar ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler toplumların endüstri toplumundan bilgi ve kültür toplumuna geçmesine neden olmuştur. Gelişen teknoloji ile bilgi kitap ve

sürekli yayın gibi basılı kaynaklar şeklinde saklanarak kullanıcılara sunulabildiği gibi; video, ses kaseti, mikrofilm, VCD-DVD ve internet gibi ortamlarda elektronik olarak muhafaza edilip kullanılabilir. Bilginin saklanma biçimlerindeki değişim hem kütüphanecilik anlayışında hem de kütüphane binalarında farklı yaklaşımlara sebep olmuştur (Saatçioğlu vd., 2003).

Geleneksel kütüphanecilik anlayışında bilgiyi arşivlemek, çoğaltmak ve kullanıcıya sunmak bir kütüphanenin temel işlevlerindedir. Dijital kaynakların çoğalması ile kullanıcıya, sonsuz çeşitlilik gösteren ve geniş kapsamlı bir bilgi kaynağı sunulmaktadır. Bu nedenle Lerner (2000) geleneksel kütüphanecilik anlayışına ek, yeni tasarlanacak kütüphaneler için iki temel işlevden söz etmektedir. İlk işlev bu sayıları hızla artan bilgi kaynaklarını sistematik bir şekilde toparlayıcı ve hizmete sunan bir mekanizma geliştirmektir. Yani dokümanlara ev sahipliği yapmanın ötesinde, bilgiye erişimi sağlamaktır. Diğer görevi ise, hassas materyallerin korunmasını sağlayacak sistemler geliştirmektir (Erdoğan Moza ve Tokman, 2015).

XXI. yy. kütüphaneleri sadece kitapların depolandığı ve okunduğu bir yapı değil, aynı zamanda ortak bilginin yansıması olan kamusal mekanlardır. Bilgisayar teknolojisi ve kullanıcının öğrenme yöntemlerindeki değişiklikler nedeniyle geleneksel merkezi okuma salonları, modern bilgisayar merkezli mekanlara dönüşmektedir (Şekil 10). Bu mekanlar geleneksel merkezi kütüphanelerle aynı sembolik değeri taşımaktadır. Çünkü bu alanlar da ortak bilginin kaynağı olarak, meraklıların ve bilgiyi arayanların paylaşım içinde olduğu mekanlardır. Bu noktada, kütüphanelerin toplumsal rolü değişmemiştir. Özel bir yapı olmaya devam ederek, öğrenmeyi ve kültürel sembolizmi yeni teknolojik yöntemlerle yansıtmaktadır (Ayyıldız, 2010).

Şekil 10. SDSU Kütüphanesi (a) (URL-22, 2017), Douglass Branch Kütüphanesi (b) (URL-23, 2017)

Günümüzde kullanıcı-merkezli tasarım ile kütüphanecilikte odak noktası “bilgi” den, “öğrenme” ye doğru geçiş yapmıştır. Brown ve Long’a göre: “Öğrenme giderek artan odak noktasıdır, bilgi değil” (Brown ve Long, 2006). Burada hedeflenen öğrenme biçimlerindeki değişimin çalışma mekanlarına yansımaları ve bu mekanların kullanıcıyı ön planda tutarak tasarlanmasıdır. Tasarlanan kütüphane mekanları kullanıcıların çalışmalarını pozitif yönde desteklemelidir. Örneğin; yeme-içme, sosyalleşme, dinlenme alanlarının oluşturulması, kendi bilgisayarlarını rahat kullanabilecekleri ortamların sağlanması, konforlu mobilyaların seçilmesi, yeterli aydınlık ve ses düzeyinin sunulabilmesi, kullanıcıların kendi olanaklarıyla ulaşamayacakları teknolojik araçların sağlanması vb. kullanıcı-merkezli bir kütüphanenin niteliklerindedir (Şekil 11) (Erdoğan Moza ve Tokman, 2015).

Şekil 11. UWA Kütüphanesi (a) (URL-24, 2017) ve Vaughan Şehir Merkezi Kütüphanesi (b) (URL-25, 2017)

1.3.3. Kütüphane Türleri

Kütüphaneler görev alanları, hizmet ilkeleri, amaç ve işlevlerine göre 7 gruba ayrılmaktadır. Bunlar; milli, üniversite, halk, çocuk, okul, dijital ve özel kütüphanelerdir. Kütüphanelerin kullanıcı profili, kullanım sıklığı ve süreleri türlerine göre değişiklik göstermektedir (Küçükcan, 2010; Keseroğlu, 2010). Kütüphaneler amacına uygun olarak kentle ya da üniversitelerle en iyi şekilde etkileşim halinde olabilecek biçimde kent ve semt merkezlerinde, kampüs içlerinde ve okullara yakın bölgelerde konumlanmaktadır.

Dünyada meydana gelen bazı önemli olaylar, ideolojiler ve gereksinimler kütüphanelerin yukarıda bahsedilen farklı türlere ayrılmasına sebep olmuştur. Fransız ihtilali ile başlayan milliyetçilik akımı “milli kütüphaneler”i, Anglo-Amerikan demokrasi anlayışı ve yaşam boyu öğrenme felsefesi ile toplumun eğitim ve kültür seviyesini yükseltme

çalışmaları “halk kütüphaneleri”ni, bilim sanayi ve teknik ilerlemeler “üniversite-araştırma kütüphaneleri”ni, öğrencileri tekdüze bir eğitim sisteminden çıkartma isteği “okul kütüphaneleri”ni, gelişen teknoloji ve hızlı erişim arzusu “dijital kütüphaneleri” ve özel ilgi gerektiren bazı konularda çalışma ve koleksiyonlar oluşturma hedefi ise “özel kütüphaneler” i ortaya çıkarmıştır (Baysal, 1991).

1.3.3.1. Milli/Ulusal Kütüphaneler

Milli kütüphaneler bir diğer adıyla ulusal kütüphaneler devlet eliyle kurulmuş, ülkede yayımlanan eserleri ve yurt dışından ülkesi ile ilgili yayınları toplamak, ülkesindeki yayınlar üzerine bilgi vermek gibi temel görevleri olan ulusal bir merkezdir (Baysal, 1991). Ülkenin koleksiyonlarını derleme görevlerini üstlenen ve aynı zamanda bu koleksiyonların güvenliklerinden sorumlu olan kurumlardır (Akbulut, 1984). Milli kütüphaneler ülkelerine ait geçmişten bugüne değin bütün bilim ve kültür birikimini üzerinde taşıyan kütüphanelerdir. Bu nedenle, genellikle ulus tarihinin ve kültürünün en derin noktalarına kadar ulaşılacak veriler bu kütüphanelerde bulunmaktadır. Ayrıca ulusal bibliyografyayı yayımlamak, yabancı yayınları sağlamak, toplu kataloglar hazırlamak, geri dönük ve güncel bibliyografyalar yayımlamak, devletin tarih boyunca yazılmış kaynaklarını muhafaza etmek görevleri arasında yer almaktadır (Şenalp, 2002).

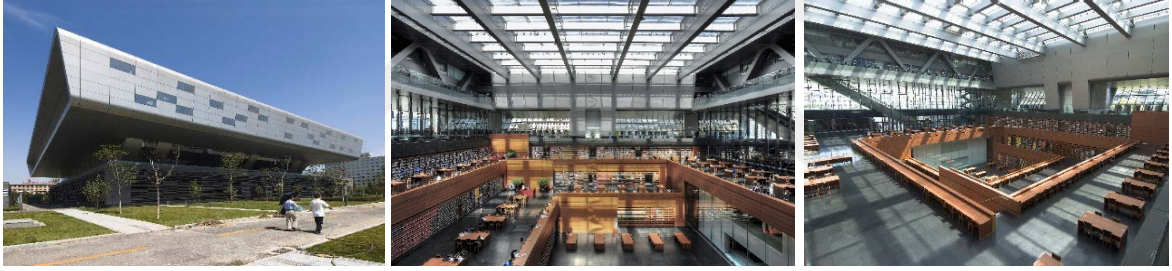
Ulusal kütüphaneler gerek koleksiyonların zenginliği gerekse kullanım yoğunluğu nedeniyle genellikle mimari açıdan oldukça büyük hacimlere sahiptir. Ülke bilim ve kültür birikimini temsil eden bu kütüphane binaları kimi zaman İsviçre’deki gibi tarihi yapılar, kimi zamanda Çin Milli Kütüphanesi gibi 80.000 m² büyüklüğü ile anıtsal mimari değeri olan yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 12, 13).

Kütlenin bu denli büyük olması ve zengin koleksiyonların oluşturduğu yoğunluk, iç mekan organizasyonunun önemini arttırmaktadır. Kullanıcının milli kütüphaneleri daha verimli kullanabilmesi için bina plan kurgusunun karmaşıklıktan uzak; sade, net ve okunaklı olmalı ve katlar arası ilişkiler rahatlıkla okunabilmelidir. Bu yapılar kullanıcının mekan içerisinde yön bulma konusunda zorluk yaşamaması için mimari tasarımda düzen gerektiren önemli yapılardır. Kütleli büyüklük nedeniyle, milli kütüphanelerde doğal aydınlatma oldukça önemlidir. Koleksiyon rafları mümkün olduğunca doğal ışığı içeri alabilecek şekilde duvar ve koridorlar boyunca ya da cepheye dik yerleştirilmelidir. Geniş ve derin okuma salonlarının homojen aydınlatılması sağlanmalı gereken yerlerde kullanıcı rahatsız

edilmeden çeşitli yapay aydınlatma elamanları kullanılmalıdır. Aynı zamanda yüzlerce kullanıcıya hizmet veren milli kütüphanelerin okuma ve çalışma salonlarının kat yükseklikleri normalden daha fazla olmalıdır (Ganslandt ve Hofmann, 1992; Küçükdoğu, 1976).

Şekil 12. İsviçre Milli Kütüphanesi (URL-26, 2017)

Şekil 13. Çin Milli Kütüphanesi (URL-27, 2017)

Birçok milli (ulusal) kütüphane, ortak görevler hakkında tartışmak, ortak standartlar belirlemek, projeleri uygulamak ve görevlerini tam olarak yerine getirebilmek amacıyla Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu (IFLA – International Federation of Library Associations and Institutions)’nun Ulusal Kütüphaneler bölümü ile iş birliği içerisinde. Avrupa ulusal kütüphaneleri ise Avrupa Ulusal Kütüphanecileri Birliği’ne bağlıdır. (CENL – The Conference of European National Librarians) (URL-28, 2017).

Ülkemizde milli kütüphane kuruluş çalışmaları 15 Nisan 1946’da Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar Müdürlüğü’nde küçük bir büroda başlamıştır. 8000 eserlik bir koleksiyon ile başlayan milli kütüphane, bir yıl içerisinde koleksiyon adedini 60.000’e ulaştırmıştır. Söz konusu koleksiyonu hizmete sunabilmek için Ankara Kumrular Sokak’ta bulunan ve günümüzde Ankara İl Halk Kütüphanesi’ne ev sahipliği yapan bina sağlanmıştır.

Milli Kütüphane, 16 Ağustos 1948’de kullanıma açılmış (URL-29, 2017); 29 Mart 1950 tarihinde kabul edilen Kuruluş Kanunu ile yasal kimlik kazanmıştır (URL-30, 2017). 1965-73 yılları arasında ilk binanın gelecekteki gereksinimleri karşılayamayacağı öngörülerek yeni bir binanın planlanmasına başlanmış ve bina 1982 yılında tamamlanmıştır. 39.000 m²’lik bir adada yer alan ve modüler bir yapı tarzında üç bloktan oluşan Milli Kütüphane binası (Şekil 14), 5 Ağustos 1983’de kullanıcılarına ve ülkeye hizmet vermeye başlamıştır (URL-29, 2017).

Şekil 14. Ankara Milli Kütüphane (URL-30, 2017)

1.3.3.2. Üniversite Kütüphaneleri

Üniversite kütüphaneleri bağlı oldukları kurumlar için bilimsel çalışma ve araştırma yapma imkanı sağlamak, üretilen bilgi birikiminin muhafazasını yapmak ve muhafaza ettiği bilgiyi paylaşarak hem bölgesel hem ulusal anlamda kalkınmaya yardımcı olmaktadır (Balcı 2006). Genellikle üniversitelerin öğretim üyeleri ve elamanları, ön lisans, lisans ve lisansüstü programındaki öğrencilerin yoğun olarak kullandığı bu kütüphanelerin bilimsel çalışmalar için en güncel yayınları bünyesinde bulundurması gerekmektedir. Bu kütüphaneler, araştırma amacının yanısıra farklı disiplinlerdeki öğrencilerin bir arada ergonomik bir ortamda ve huzurlu bir şekilde çalışabilecekleri, sosyalleşebilecekleri, erişilebilir ve sürdürülebilir mekanlara sahip olmalıdır (Şekil 15). Tekil ve çoklu çalışma ortamları sunularak çalışma ve araştırma etkinliği teşvik edici hale getirilmelidir. Kampüs yerleşkesi içerisinde bulunan kütüphanelerin fakülte binalarına uzaklığı erişilebilir düzeyde olmalıdır (Akbaytürk Çanak, 2014). Çalışma konusu olması nedeniyle, üniversite kütüphaneleriyle ilgili detaylı açıklamalara ilerleyen bölümde yer verilmiştir.

Şekil 15. Birmingham Üniversitesi Kütüphanesi (İngiltere) (URL-31, 2017)

1.3.3.3. Halk Kütüphaneleri

Halk kütüphaneleri, genellikle yerel yönetimler tarafından kurulup finanse edilen; yerel halkın tümünü yaş, ırk, cinsiyet, dil, din, milliyet, meslek ve sosyal statü farkı gözetmeksizin kucaklayıcı nitelikte olan; özel bir kullanıcı profili olmayıp her yaşta her eğitim seviyesinden insanların kullanımına açık; boş zamanların değerlendirilebileceği, toplumun eğitim ve kültür seviyesini yükselten; kullanımı tamamen ücretsiz olan kütüphanelerdir (Küçükcan, 2010; Yılmaz, 1996; Yılmaz, 2004). Okuma alışkanlığının yaygınlaştırılmadığı toplumumuzda, toplumun eğitim ve kültür seviyesini artırılması ve kütüphane kullanma kültürünün yerleştirilip geliştirilmesinde halk kütüphaneleri önemli bir rol oynamaktadır. IFLA Halk Kütüphaneleri Bildirgesi'ne göre halk kütüphaneleri aynı zamanda yeni dijital gelişmeleri, kullanıcı taleplerini, yerel kültürü ve çeşitli grupların buluşturulması arzusunu harmanlayan sosyal ve kültürel bir odaktır (URL-32, 2017).

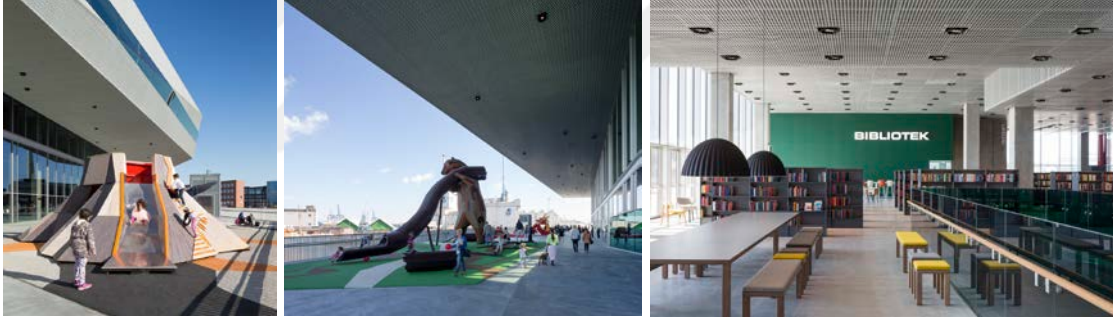
Halk kütüphaneleri toplumun eğitim, bilgi, kültür gereksinimlerini karşılayan, boş zamanların verimli değerlendirilebileceği ve sosyalleşebileceği mekanlardır (Şekil 16). Bu kütüphanelerin bilimsel faaliyetlere katkı sunmak ya da bu alandaki koleksiyonları geliştirmek gibi bir kaygısı yoktur. Halk kütüphaneleri toplumun bilgi toplumu olma yolundaki ve gelecek kuşakların eğitiminde okullardan sonra gelen en etkili kurumlardandır (Baysal, 1982).

Şekil 16. Dokk1 (2016'nın en iyi halk kütüphanesi) (Danimarka) (URL-32, 2017)

Halk Kütüphaneleri, okul öncesi ve ilkokul çağında olan çocuklara okuma alışkanlığı edindirme ve kütüphane kültürünü aşlamak için bünyelerinde çocuklara hitap eden kitaplar, onlara uygun donatılar ve oyun alanları barındırırlar (Şekil 17). Böylece hem ebeveyn hem de çocukları için verimli zaman geçirebilecekleri eğitici ve öğretici mekanlar oluştururlar. Ülkemizdeki en eski kütüphane tipi halk kütüphaneleridir (Atılğan, 2008).

Şekil 17. Dokk1 çocuk oyun alanı ve çocuk kitaplığı (URL-33, 2017)

XX. yy. da iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile kütüphanelerdeki değişim kendisini halk kütüphaneleri üzerinde de yoğun olarak göstermiş, halk kütüphaneleri yenilenme sürecine girerek fiziksel, mekansal ve kavramsal değişimlere maruz kalmıştır (Tercan, 2010).

Yapı teknik ve teknolojisindeki gelişmeler cephelerde daha geniş geçirgen yüzeylere imkan tanımış, böylece kütüphaneleri çevreden izole mekanlar olmaktan kurtarmıştır. Geniş halk kitlelerinin etkin kullanımı ve demokratik yaklaşımların önem kazanması ile ortaya çıkan kamusal işlev, halk kütüphanelerinin tasarımında temel değişimlere neden olmuştur (Bozkurt, 2013).

Kütüphane binası her şeyden önce estetik değeri olan ve insanları kendine çekebilecek nitelikte bir yapı olmalıdır. Toplumun kültürel gelişimindeki payı büyük olan ve geniş yelpazede kullanıcıya hitap eden halk kütüphanelerinde bu durum daha da önemlidir. Halk kütüphanelerinin mimari tasarımında, geniş ve ferah galerilere, yeterince aydınlatılmış iç mekana, kullanılan malzeme çeşitliliğine, hem çocuklar hem de yetişkinler için eğlenceli öğrenme mekanlarına ve mekan çeşitliliğine dikkat edilmelidir (Şekil 18) (Thompson, 1989).

Şekil 18. Los Gatos Halk Kütüphanesi (ABD) (URL-34, 2017)

1.3.3.4. Çocuk Kütüphaneleri

Çocuk kütüphaneleri çocukları yaşam boyu öğrenme felsefesi ile geliştiren, onları okuryazarlık becerileri ile donatan, topluma katılımlarına katkıda bulunan ve kitap sevgisinin aşılandığı kütüphanelerdir. Çocuk kütüphaneleri kitapla olan ilişkiyi ve bağlılığı arttıracak, öğrenmenin eğlenceli hale dönüştüğü mekanlar olmalıdır (Şekil 19). Bu kütüphaneler tüm çocukların ilgisini çekebilmeli, toplumsal değişikliklere yanıt verebilmeli ve tüm çocukların eğlenme, bilgi ve kültür gereksinimleri karşılayabilmelidir (Yılmaz, 2008).

Çocuk kütüphaneleri ebeveynleriyle, bireysel ya da grup olarak gelen okul öncesi çağıdaki çocuklar ve ilkokul çocuklarına hizmet vermeyi amaçlayan kurumlardır. “IFLA / UNESCO Çocuk Kütüphanesi Hizmetleri için İlkeler” bildirgesinde çocuk kütüphanelerinin, her çocuğun hakkı olan bilgiye erişimini sağlama; işlevsel/görsel/dijital ve medya okuryazarlığı imkanı sunmak; okuma ve kültürel gelişimini desteklemek; yaşam boyu öğrenme olanakları sunmak; boş zamanlar için yaratıcı programlara erişimi kolaylaştırmak; çocukların açık erişimli kaynaklara ve ortamlara erişimini sağlamak; çocuklar ve ebeveynler için etkinlikler sunmak; çocukları güçlendirmek; özgürlüklerini ve

güvenliklerini savunmak; çocukları kendine güvenen ve yeterli bireyler olmaya teşvik etmek; barışçıl bir dünya için çabalamak gibi önemli amaçları bulunmaktadır (URL-59, 2017; Yılmaz ve Ekici, 2011).

Şekil 19. Discovery Center Çocuk Kütüphanesi (ABD) (URL-35, 2017)

Birleşmiş Milletler çocuk hakları sözleşmesine göre yaş, ırk, cinsiyet, din, ulusal ve kültürel geçmiş, dil, toplumsal statü ve kişisel beceri farklılıklarına bakılmaksızın çocukların potansiyellerinin gelişimi için bilgi, materyal ve programlara eşit koşullar altında, ücretsiz ve açık erişim hakkı olduğu vurgulanmaktadır (URL-36, 2017). Bu nedenle çok uluslu ülkelerde farklı dil ya da dinden çocuklar kendi anadillerinde ve dinlerinde kitaplara, görsel ve işitsel koleksiyonlara ulaşabilmelidir (Yılmaz, 2004).

Sağlıklı bir çocuk kütüphanesi için ilk şart şüphesiz nitelikli bir binadır. Çocuk kütüphaneleri ülkemizde genellikle halk kütüphaneleri içerisinde yer almaktadır. Olması gereken, çocukların antropolojik ve psikolojik yapısının göz önünde bulundurulduğu, dikkat çekici ve canlı renklerin kullanıldığı ayrı ve özel bir yapı olmasıdır. (Şekil 20).

Şekil 20. Orestad Kütüphanesi (Danimarka) (URL-37, 2017)

Çocuk kütüphanesi gibi özel bir kullanıcı grubu olan mekanlarda tüm bina tasarımı çocukların fizyolojik ve psikolojik durumları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak

yapılmalıdır. IFLA'nın "Bebekler ve Küçük Çocuklar İçin Kütüphane Hizmetleri Rehberi" ne göre, binanın yer seçiminde işlek ana caddelerden uzak olmasına; giriş ve çıkışları güvenli mekanlara açılmasına; gürültüden ve hava kirliliği olmamasına dikkat edilmelidir. Merkezi konumu ile bölgedeki tüm ailelere etkileşim olanağına sahip olmalıdır. Uygun mobilya büyüklükleri, parlak ve çekici renklerdeki duvarlar, iyi bir aydınlatma ve oturmaya müsait, yaralanmalara karşı koruyucu yumuşak zemin temel iç mekan özelliklerdir (Şekil 21) (URL-60, 2017).

Şekil 21. CALS Çocuk Kütüphanesi (ABD) (URL-38, 2017)

Çocukların erişimlerini kısıtlayıcı ve onlar için tehlike oluşturabilecek engeller, örneğin yüksek merdivenler, açılması zor kapılar olmamalıdır. Hem açık hem kapalı mekanlardaki mekan çeşitliliği ile de kütüphane daha keyifli, keşfetmeye müsait bir bina olmalıdır (URL-60, 2017).

1.3.3.5. Okul Kütüphaneleri

Okul kütüphaneleri, ilk ve orta öğretim kurumlarında öğrencilerin okuma-araştırma gereksinimlerine yanıt verebilecek; öğrencilerin zihinsel ve düşünce gelişmelerine katkı sağlayabilecek; yeteneklerini ve ilgi alanlarını bulabilecekleri ve geliştirebilecekleri kuruluşlardır (Baysal, 1989; Ogan, 1990). Öğretmen ve öğrencilere farklı ve ek yayınlarla katkı sağlaması beklenen okul kütüphaneleri okulda verilen derslerin en önemli destekleyicisidir. Bilgi toplumu olma yolunda yetişen öğrenciler bu kütüphaneler ile donanımlarını arttırabilmektedir.

Birey ve toplum eğitimine katkı sağlayan kurumların başında okullar gelmektedir. Okullarda eğitim sadece derslik mekanları ile sınırlı değildir. Deneysel çalışma alanları, spor salonları, fen laboratuvarları ve kütüphaneler gibi mekanlar okulun önemli öğrenme

mekanlarındandır (Önal, 2012; Ak ve Çetintaş, 2015). Kütüphaneler ise okulun en temel yapı taşlarındandır. Öğrenciler okul kütüphanelerini etkin bir biçimde kullanarak kişisel ve zihinsel gelişimlerine katkıda bulunur; zihin ve hayal dünyalarını genişletirler. Okul kütüphaneleri, sadece bilgiye erişimin bir aracı olmak yerine, öğrenciler için sosyal ve kültürel yönden kendilerini geliştirmeyi; toplum içerisinde uyum sağlayabilmeyi; iş birliği ile kolektif çalışabilmeyi; motivasyonu yüksek tutmayı; sorumluluk bilincini öğrendikleri mekanlardır (Fasick, 2011; Marquardt ve Oberg, 2011; Önal, 2012; Ak ve Çetintaş, 2015).

Okul kütüphaneleri genellikle ayrı bir yapı halinde olmayıp eğitimin verildiği okul binası içerisinde yer alan ve hizmet sunan mekanlardır. Kütüphane hizmetleri için tahsis edilen bu mekanların etkin ve hizmete uygun bir biçimde tasarlanması kullanım verimliliği açısından çok önemlidir. Bu nedenle, bu kütüphaneler kullanıcı profili ve kullanıcıların fiziksel, ruhsal, kültürel ve bilimsel ihtiyaçlarına odaklanarak tasarlanmalıdır (Şekil 22).

Şekil 22. Örnek okul kütüphaneleri (URL-39, 2017)

Kütüphane içerisindeki mekanların gerektiğinde hem bireysel hem de grup etkinliklerine imkan sağlayabilen esnek alanlar olarak tasarlanması önemlidir. Gerektiğinde hareketli donatılar ile eşyaların yerlerinin değiştirilebilmesi; birçok farklı ders ve aktiviteye uygun olarak yeniden düzenlenebilmesi mekanın işlevselliğini artırır. İç mekanda seçilecek mobilyalar, kitaplıklar, masalar, sandalyeler vb. okulda öğrenim gören öğrencilerin antropolojik yapılarına uygun büyüklükte, güvenli, sağlam ve ergonomik olmalıdır (Şekil 23). Erişilebilirlik, gün ışığı kullanımı da diğer önemli kriterler arasında yer almaktadır (Küçükcan, 2015; Alkan, 2013; Galler; 1986).

Şekil 23. Duston okul kütüphanesi (İngiltere) (URL-40, 2017)

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilk, orta ve lise düzeyi tüm okul kütüphanelerine yeni bir model önermektedir. Zenginleştirilmiş Kütüphane (Z-kütüphane) olarak adlandırılan modelde, okul kütüphanelerini “kitap koleksiyon arşivi” olmaktan çıkarmak için, klasik okul kütüphanelerine kıyasla kitap okuma, araştırma yapma, öğrencilere keyif verecek bir biçimde tasarlanmakta ve öğrencilerin hayal dünyalarını harekete geçirici malzemelere yer verilmektedir (Şekil 24). Yeni modelin en temel amacı, öğrencinin kütüphane ilişkisini güçlendirerek, okuma alışkanlığı edinmesini sağlamaktır. Bu kütüphaneler görsel öğeler, ayrı internet bölümü, değişik tip ve ebatlarda kitaplık şekilleri, zekâ geliştirici materyaller (satranç, zekâ geliştirici DVD'ler, görsel tasarım çalışma için duvar panelleri), görme engellilere yönelik kitaplar, film DVD'leri gibi birçok eğitici, öğretici ve eğlendirici malzemeyi bünyesinde barındırmaktadır. Oturma elamanı olarak ta yer minderleri ve kanepeler yer almaktadır (URL-41, 2017).

Şekil 24. Örnek Z- Kütüphane modelleri (URL-42, 2017)

1.3.3.6. Dijital Kütüphaneler

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişim ve kullanıcı talepleri, bilgi kaynaklarının ve hizmetlerinin sunuluş şeklini değiştirmiştir. Bilgisayar ve tarama teknolojisindeki

gelişmeler ile basılı kaynakların dijital ortama aktarılması ve ardından bu kaynakların web ortamında kullanıcılar ile buluşmasının sağlanması kütüphanecilikte “dijital kütüphane” kavramını ortaya çıkarmıştır.

Dijital kütüphane, belirli nitelikteki koleksiyonların toplanması (derlenmesi) ve yönetimi konusunda uluslararası standartlara göre düzenlenen ve ardından sürdürülebilir ve hızlı bir şekilde kullanıcının erişimine açılan, kullanıcının bilgi kaynaklarını kullanmasına imkan veren çevrimiçi (online) bir ağıdır (URL-43, 2017).

Dijital kütüphaneler, çalışma prensibi olarak geleneksel kütüphanecilik anlayışından çok farklı olmayan, ancak koleksiyonların bilgisayar ortamına aktarılması ve taramaların yazılımlar üzerinden yapıldığı kütüphanelerdir. Elektronik ya da sanal kütüphane olarak da bilinen bu kütüphaneler kaynağa erişim konusunda zaman ve mekan sınırlamasını ortadan kaldıran ve en temel amacı evrensel erişim olan kütüphanelerdir (URL-43, 2017). İnternet erişiminin sağlandığı her noktadan kullanıcı istediği veriye ulaşabildiği için bir mekan gereksinimi yoktur. Kaynakların daha hızlı taranabildiği ve kaynak içerisindeki bilgiyi hızlı bir şekilde tarayıp istediği bölümleri kullanabilme özgürlüğü bilgiye erişim hızını son derece arttırmıştır. Herhangi bir dijital kütüphane bir başkası ile anlaşması sonucu kolaylıkla ağ kurup koleksiyonlarını genişletebilmektedir (Al-Suqri ve Afzal, 2007). Project Gutenberg, World Dijital Kütüphanesi, California Dijital Kütüphanesi, Farabi Dijital Kütüphanesi en başarılı dijital kütüphane örneklerindedir (Şekil 25) (URL-43, 2017).

Şekil 25. World (a) (URL-44, 2017) ve Farabi Dijital Kütüphanesi (b) web siteleri (URL-45, 2017)

Dijital kütüphanelerde bilgi kaynakları çok çeşitli olup sayısız bilgi kaynağının içeriğine birçok farklı dilde erişim imkanı sağlanmaktadır. Aynı bilgi kaynağı aynı zaman diliminde pek çok kullanıcı tarafından kullanılabilir ve paylaşılabilir. Koleksiyonlar uygun filtreleme mekanizmaları ile çok hızlı taranıp en etkin biçimde kullanılmaktadır. Kullanıcı, herhangi bir terim ya da anahtar kelime kullanarak tek bir tuşla

tüm koleksiyonu tarayabilir. Kullanıcılar, dijital kütüphanelerin sağladığı izin ve olanaklarla kendi kişisel koleksiyonlarını oluşturabilmektedir (URL-61, 2017).

Koleksiyonların tekrar tekrar kullanılmasıyla eserlerin eskimesi ve yıpranmasının neden olduğu bakım-onarım ve koruma sorunları ile bu kütüphanelerde karşılaşılır. Fiziksel bir koruma gerektirmeyen bu kütüphanelerin, dijital ortamda bilginin güvenliğini sağlamak gibi çok önemli bir sorunu bulunmaktadır (Siponen ve Willison, 2009).

1.3.3.7. Özel Kütüphaneler

Özel Kütüphaneler, farklı ve özgün bir alanda koleksiyonları ile öne çıkan; özel ilgi gerektiren bazı konularda çalışmayı ve koleksiyonlar oluşturmayı hedefleyen kütüphanelerdir (ALA). Bu kütüphaneler diğer kütüphane türlerine göre daha az tanınsa da sayıları bakımından kalabalık, toplumsal ve sosyolojik açıdan önemli kütüphanelerdir.

Özel kütüphaneler hizmet verdiği kuruluşların bilgi merkezleridir. Amacı ve işlevi, bağlı bulunduğu kuruluşun ilgilendiği konularda bilgi kaynaklarını elde ederek, bunları yararlanmaya hazır duruma getirmek ve kurumunun geçmiş bilgilerinin kaydını tutarak muhafaza etmektir. Ayrıca kurumdaki çalışanların özel ilgi ve gereksinimlerini karşılamak üzere gerekli bilgi ve belgeleri bulundururlar (Subaşıoğlu vd., 2006).

Özel kütüphaneler, belirli bir veya birkaç konuda uzmanlaşmış olduklarından ve özel bir kullanıcı kesimine hizmet etmeleri nedeniyle özel kütüphane olarak adlandırılmaktadırlar (Çakın, 1991) Bu kütüphaneler savaş, hukuk, müzik, futbol, sağlık, sanat vb. gibi alanlarda hizmet vermektedir (Şekil 26).

Şekil 26. Athenaeum Music & Arts Library (URL-46, 2017)

1.3.4. Üniversite Kütüphaneleri

Yunan kültüründe akademiler, Hristiyan dünyasında katedral ve manastırlar, İslam dünyasında ise medrese gibi kurum ve kuruluşlar dönemlerinde yüksek öğretim vazifesini yerine getirmiştir (Makdisi, 1989). Modern anlamda ilk üniversiteler Avrupa'da XI. yy. da karşımıza çıkmaya başlamıştır; 1088 yılında Bologna Üniversitesi, 1160 yılında Paris Üniversitesi ve ardından 1167 yılında Oxford Üniversitesi kurulmuştur (Charle ve Verger, 2005; Gürüz, 2001; Sargın, 2006).

En önemli görevlerinden birisi bilimsel ve teknik bilgiyi üretmek ve üretilen bu bilgilerin geliştirilmesini sağlamak olan üniversitelerin başlıca temel amaçları şu şekildedir (Çakın, 1998):

- Araştırma sonuçlarını toplumun yararına sunmak ve kamu kuruluşlarınca istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşünce ve önerilerini bildirmek,
- Toplumun gereksinim duyduğu alanlarda nitelikli kalifiye eleman yetiştirmek,
- Öğrencilerin entelektüel gücünü ve kültürünü arttırarak, onların özgür düşünceli, araştırmacı ve yaratıcı niteliklere sahip kişiler olarak yetişmesini sağlamak,
- Örgün ve yaygın eğitim yoluyla toplumun eğitilmesini sağlamak,
- Ülkenin bilimsel, kültürel, sosyal ve ekonomik yönlere ilerlemesine katkı sağlamak.

Yukarıda sözü edilen amaçları gerçekleştirmede üniversite kütüphaneleri çok önemli bir rol oynamaktadır. İlk üniversitelerden bugüne üniversite yapılanması içerisinde her zaman yer almış kütüphaneler, üniversitelerin eğitim-öğretim ve araştırma gibi akademik faaliyetler için gereksinim duyulan bilgiyi bünyesinde muhafaza eden ve gerektiği durumda araştırmacı ve öğrencileri ile bu bilgiyi paylaşmaktan sorumlu temel bilgi merkezlerindedir. Üniversiteler ile kütüphaneleri arasındaki ilişki vazgeçilmez bir gereksinim sonucudur. Üniversitelerin bilgi kaynaklarına olan gereksinimi nedeniyle, kütüphanelere, kütüphanelerin ise bilginin üretildiği yer olan üniversitelere ihtiyacı vardır (Çakın, 1998).

Araştırma ve bilimin merkezi olan üniversiteler için kütüphaneler vazgeçilmez ve temel bir yapıdır. İyi örgütlenmiş ve çağdaş bilimsel gelişmeleri takip edebilen bir üniversite kütüphanesi, üniversitenin, ülkenin ve bilim dünyasının ilerlemesinde büyük önem taşır.

Avrupa ülkelerinde üniversite kurulmadan önce üniversitedeki eğitim ve araştırma faaliyetlerine destek sağlayabilecek olgunlukta bir üniversite kütüphanesi kurulur. Yaklaşık

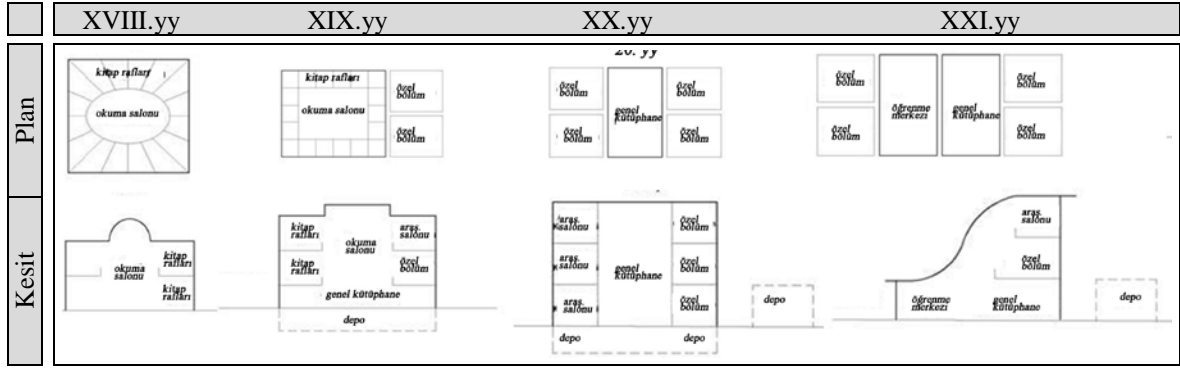
olarak 2.5 yıllık bir zaman diliminde ve 75 bin ile 600 bin adetlik koleksiyon oluşturulduktan sonra üniversite öğrenime açılmaktadır (Üstün, 1977). Bu durum kütüphanelerin üniversite yaşamında ne kadar hayati ve vazgeçilmez bir konumda olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

Kütüphaneleri üniversitelerin kalbi olarak betimleyen Grieder, bu benzetmesi ile üniversitenin kütüphaneye olan ihtiyacının her şeyden üstün olduğunu vurgulamıştır. Öyle ki, bir kütüphanenin fakülte için en gerekli unsur olduğunu; kütüphane hariç, her şeyin yerine başka herhangi bir şeyin geçebileceğini; hatta bundan vazgeçilebileceğini; fakat kütüphanesiz bir fakültenin en önemli karakteristiğini, dahası kimliğini kaybedeceğini söyleyen bilim insanlarından bahsetmektedir (Grieder, 1956).

İstanbul Hukuk Fakültesi'nin temellerini oluşturan ve batılı anlamda bir üniversite olması için çalışan Alman Profesör Hirsch, "Kitaplığı (kütüphanesi) olmayan bir üniversite, cephanesi olmayan bir kışlaya benzer" demiştir (Özata, 2013). Kütüphanelerin üniversiteler için bu denli önemli olması ise, onların bilgi altyapısını oluşturmadaki önemli rolleriyle açıklanabilmektedir.

Hem üniversiteler hem de üniversite kütüphaneleri devingen ve dinamik bir yapıya sahiptir. Çünkü bilim sürekli olarak değişme, gelişme ve ilerleme halindedir. Bilim birikimli olarak ilerlemektedir. Bu nedenle üniversite kütüphaneleri de bu ilerlemeye ayak uydurarak hem altyapı (koleksiyonlar, bilişim hizmetleri vb.) hem de mekansal gelişme potansiyeline sahip olmalıdır.

Üniversite kütüphanelerinin fiziksel yapısı tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde XVIII. yy. kütüphanelerinde merkezde ana kubbeden alınan doğal ışık ile altında okuma salonu, bu salon çevresinde ise kitap rafları yer alırken; koleksiyonların büyümesi ve ihtiyaçların değişmesi ile ana kurguya mekanlar eklenmesine neden olmuştur (Şekil 27). XXI. yy. da gelinen noktada mekanların yetersiz kaldığı; oldukça önemli büyüme ve gelişmelerin olduğu; özelleşen alt mekanlara ihtiyacın olduğu; araştırma, okuma, sosyal faaliyetler için ayrı ayrı mekanların düzenlendiği üniversite kütüphaneleri karşımıza çıkmaktadır (Şekil 27) (Edwards, 2009).

Şekil 27. Üniversite kütüphanelerinin değişen kullanıcı gereksinimlerine göre plan ve kesitlerinin değişimi (Edwards, 2009; Erdoğan Moza ve Tokman, 2015)

XXI. yy. üniversite kütüphane binaları üzerlerindeki bilimsel ve kültürel sorumlulukların getirdiği anlamsal boyuttan kaynaklı olarak çarpıcı mimari formlarda tasarlanmaktadır. İç mekanda birbirleri üzerinde kayan döşemeler, doğal ışıktan faydalanmak ve çevresel ilişkileri güçlendirmek için geniş cam cepheler bu dönem üniversite kütüphanelerinin karakteristik özellikleri haline gelmiştir (Şekil 28) Üniversitelerin yapıtaşlarından olan üniversite kütüphaneleri karmaşık plan düzeninde, kullanımı zor, algılanamayan ve içerisinde kaybolmaya neden olan mekanlar değil; net okunabilir, herkes tarafından erişilebilir mekanlar olmalıdır (Edwards, 2009).

Şekil 28. Helsinki Üniversitesi Kütüphanesi (URL-47, 2017)

Üniversite kütüphaneleri güncel bilgi kaynakları ile hizmet verme konusuna en çok önem vermesi gereken kütüphane türüdür. Eğitim verilen tüm disiplinlerle ilgili yeterli nitelik ve nicelikte koleksiyonu bünyesinde bulundurması beklenen üniversite kütüphaneleri aynı zamanda yayın kuruluşlarını takip ederek koleksiyonunu güncel tutabilmeli ve dijital kaynak erişimi için kullanıcılarına hizmet verebilmelidir (Faulkner-Brown, 1997).

Üniversite kütüphaneleri, kullanıcıların ve personelin verimliliğini en üst düzeye çıkaran, az çaba ile etkin mekan kullanımı ve kaynak erişimine olanak sağlayabilen mekanlar olmalıdır. Ayrıca, farklı disiplinlerden araştırmacıların, farklı biçimlerde çalışabilmesine de imkan tanınmalıdır. Bir tarih araştırmacısı sessiz ve bireysel çalışma alanına ya da özel çalışma odalarına ihtiyaç duyarken, kolektif çalışması gereken mimarlık öğrencilerine grup çalışma mekanları sunulabilmelidir (Wim, 1997; Faulkner-Brown, 1997).

Üniversite kütüphaneleri kampüs yaşamında sadece bilgiye ihtiyaç duyulduğunda uğranan mekanlar olmaktan çıkartılıp, kampüsün dinamizminin içine katılmalıdır. Çevresindeki yaya yolları ve toplanma mekanları ile entegre olmuş, kampüs içerisindeki diğer sosyal mekanlarla komşuluğu olan bir kütüphane daha işlevsel ve daha çok kullanılan bir kütüphane haline gelecektir. Üniversite kütüphaneleri, içerisinde bulunması keyif verici, sosyal bir öge olmalıdır. Düzenlenecek eğitici ve geliştirici seminerler; müzik, fotoğraf, heykel vb. sanatsal sergiler ile kütüphanenin sosyal işlevleri pekiştirilmelidir.

Özetlemek gerekirse yaşadığımız çağda üniversite kütüphanelerinin görevlerini şu şekilde özetleyebiliriz (Çelik, 1999; Jolley, 1962):

- Eylemlerini gerçekleştirmek için yeter sayı ve nitelikte eleman sağlamak ve onlara çalışma ortamı sunmak,
- Kullanıcıların eğitim-öğretim ve araştırma etkinliklerinden dolayı gereksinim duydukları çeşitli bilgi kaynaklarını sağlamak,
- Bilgi kaynaklarından daha etkin bir şekilde yararlanılmasını sağlayacak ödünç verme, danışma, enformasyon vb. hizmetlerin yanı sıra çeşitli bibliyografik kaynak ve araçları hizmete sunmak,
- Değişik amaçlı okuma ve çalışma alanlarını sağlamak ve düzenlemek,
- Kullanıcı grubunun okuma alışkanlığının geliştirilmesi ve boş zamanlarının değerlendirilmesinde yardımcı olmak,
- Kütüphane ve kütüphane kaynaklarından yararlanmayı artırmak amacıyla, kullanıcı eğitimi programlarını planlamak ve geliştirmek,
- Üniversite yayınları ve diğer kaynakların kaydını oluşturmak,
- Diğer kütüphane ve kuruluşlarla iş birliğine gitmek,
- Koleksiyonu gelecek kuşaklar için korumak,
- Araştırmacıların bilgi kaynaklarına erişimi konusunda bilgilendirmeler yapmak,
- Kullanıcılarına sunduğu sosyal alanlar ile onları bir araya getirmek.

Üniversite kütüphanelerinde işlevler net bir biçimde ortaya konarak, bu doğrultuda gereken mekanlar hem kullanıcılara hem de personele sunulmalıdır. Üniversite kütüphaneleri görevlerini dört temel işlev ile gerçekleştirmektedir. Bunlar; elde edilen bilimsel ve kültürel bilginin muhafaza edilmesi; öğrenci ve araştırmacıların eğitim faaliyetlerini desteklenmesi ve araştırma hizmetlerinin sunulması; kullanıcılara sosyal ve kültürel imkanlar sunulması; son olarak idari ve teknik hizmet işlevleridir (Tablo 1) (Jolley, 1962; Erdoğan Moza ve Tokman, 2005).

Tablo 1. Üniversite kütüphanelerinin temel işlevleri

İşlev	Mekan
Bilgi kaynak. Muhafaza etme	<ul style="list-style-type: none"> Referans kitapları salonu Süreli yayınlar salonu Tezler salonu Görsel ve işitsel koleksiyonlar salonu Nadir eserler salonu Kitap bakım onarım Ciltleme Depo alanları Kitap tarama odası
Eğitim ve araştırma	<ul style="list-style-type: none"> Çalışma salonları Sürekli açık çalışma salonu Özel çalışma odaları Grup çalışma odaları Okuma salonları Bilgisayar salonu Konferans salonu Seminer salonu Katalog tarama Danışma
Sosyal-Kültürel	<ul style="list-style-type: none"> Lobi Açık ve kapalı sergi alanları Hobi ve faaliyet odaları Kulüp odaları Kafeterya Gazete-dergi okuma salonu Açık alan toplanma mekanları
İdari ve hizmet	<ul style="list-style-type: none"> Yönetim mekanları (müdür o., sekreterlik ofisler vb.) Danışma Ödünç alma Ozalit ve fotokopi merkezi Kitap satış salonu Kırtasiye Güvenlik odası Vestiyer ve emanet dolapları tuvaletler
Diğer	<ul style="list-style-type: none"> Açık ve kapalı otopark Bakım onarım odaları Elektrik, su, ısıtma ve soğutma merkezleri

Bilimsel ve kültürel bilginin muhafaza edilmesi üniversite kütüphanelerinin en temel işlevidir. Üniversite kütüphanelerinde bu işlevi yerine getiren mekanlar temelde koleksiyon (derme) salonlarıdır. Bu salonlar muhafaza ettikleri eserlerin türüne göre ödünç verilemeyen

kaynakların bulunduğu referans kitapları salonu; güncel ya da ciltlenerek bir araya getirilmiş eski dergilerin yer aldığı süreli yayımlar salonu; üniversitedeki lisans üstü eğitim sonucu yazılan akademik tezler için tezler salonu; CD, DVD, ses kayıt gibi dosyaların arşivlendiği ve bu dosyaların kullanılabilmesi için farklı multimedya gereçleri ile donatılmış görsel ve işitsel koleksiyonlar salonu; el yazması, eski Türkçe ya da kullanılan yazı gereci olarak özgün, önemli ve değerli eserlerin muhafaza edildiği, özel olarak mekan ısı ve nem değeri ayarlanan nadir eserler salonu (Şekil 29b,c); kitap, dergi gibi basılı kaynakların ciltleme ve onarım işlerinin yapıldığı kitap bakım onarım, ciltleme ve depo mekanları ve son olarak dijital ortamda esere zarar vermeden taranarak muhafazası için kitap tarama odasına ihtiyaç vardır (Şekil 29a, Tablo 1).

Şekil 29. Kitap tarama (a) (URL-48, 2017) ve İTÜ nadir eserler salonu(b,c) (Yazıcı, 2017)

Üniversite kütüphanelerinde eğitim ve araştırma hizmetleri için en temel mekan gereksinimi birçok kişinin aynı anda kullanabileceği; gerekli aydınlatma, elektrik ve internet bağlantısına masa üzerinden erişilebilen çalışma salonlarıdır. Kullanıcıların 7 gün 24 saat kullanabileceği, mesai saatleri dışında kullanımı için dışardan ya da kontrollü girişin sağlanabildiği sürekli açık çalışma salonları, belirli süre aralıklarında bireysel olarak araştırmacının çalışabileceği özel çalışma odaları ve grup çalışmalar için grup çalışma salonları; koleksiyonlar ile görsel ve fiziksel erişiminin kolay olduğu, koleksiyonlarla iç içe olan okuma salonları; online kaynaklara erişim için bilgisayar salonu; belirli sayıda katılımcıya sunum yapılabilecek konferans ve seminer salonları; kütüphane mekanlarının ya da kaynakların hızlı ve etkili kullanılabilmesi için katalog tarama ve danışma mekanlarına ihtiyaç vardır.

Üniversite kütüphanelerinde sosyal mekanlar genelde yapının girişinde yer alan dinlenme, bekleme, gazete-dergi okuma amaçlı kullanılan giriş lobisi ya da holüdür. Bunun dışında hem dış mekanda hem iç mekanda, özel olarak ayrılmış mekanlarda ya da geniş

koridorlarda sergi alanları; atölyelerden oluşan hobi ve faaliyet odaları, özellikle öğrencilerin bir araya gelip, belirli bir konu üzerinde fikir alışverişinde bulunabilecekleri kulüp odaları, kullanıcıların çalışmalarına ara verdiklerinde çay kahve içip, bir şeyler atıştırabilecekleri kafeterya; kullanıcıların dış mekanda bir araya gelebilecekleri amfi gibi toplanma mekanlarıdır.

1.3.4.1. Üniversite Kütüphanelerini Oluşturan Öğeler

Tür ayrımı olmaksızın bütün kütüphanelerde ortak olan bazı temel kütüphane öğeleri bulunmaktadır. Bunlar, kütüphaneden hizmet alan kullanıcılar, yeterli çeşitliliği sunabilen zengin koleksiyon; koleksiyonların derlenmesi; bakımı vb. işlerden sorumlu personel; tüm eylemlerin bir çatı altında toplayacak bir yapı ve bunlara ek olarak genelde göz önünde olmayan bir diğer öğe ise bütçedir (Şekil 30) (Çelik, 1991; Atılgan, 2008).

Şekil 30. Üniversite kütüphanesi oluşturan öğeler

1.3.4.1.1. Kullanıcı

Bir kütüphanenin hedef kitlesi onun kullanıcılarıdır. Başta üniversite kütüphaneleri olmak üzere bütün kütüphaneler dil, din, ırk, cinsiyet, sosyal statü farkı gözetmeksizin bütün kullanıcılarına özgürce ve rahatça erişime olanak sağlarken, tüm kullanıcılar için bilgiye erişimde eşit şartlar yaratılmalıdır. Kullanıcı ile enformasyon arasındaki engellerin en aza indirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle kullanıcı profili iyi belirlenip kütüphane ile ilgili tüm çalışmalar bu yönde sürdürülmelidir (Karakas, 1999).

Yirminci yüzyıla kadar üniversite kütüphaneleri sadece akademik personel ve araştırmacılar için bilgi kaynağı olarak kullanılırken, 1940'ların sonunda Harvard

Üniversitesi'nin öğrencileri için ayrı bir kütüphane kurması farklı bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Bu olay üniversite kütüphanelerinin lisans öğrencileri tarafından da kullanılabilceği gerçeğini tüm dünya üniversitelerine tanıtmaya neden olmuştur. İlerleyen süreçte ise ek bir kütlede tüm kullanıcılara hizmet veren büyük üniversite kütüphaneleri inşa edilmeye başlanmıştır (Göksel, 1969).

Kütüphane kullanıcıları dört gruba ayrılabilir. Bunlar; lisans ve lisansüstü üniversite öğrencileri, akademisyenler, kurum personelleri ve üniversite dışından gelen araştırmacı ve meraklılardır.

Yirminci yüzyılın ikinci çeyreğinde üniversitelerde çoğalan öğrenci sayısına daha iyi hizmet verebilmenin yolları aranmıştır. Bu amaç ile üniversiteler, öğrenciye bilgiyi doğrudan sunmak yerine, bilgiye ulaşım yolunu öğretme, ödev ve tez gibi çalışmalarla bireysel gelişimi sağlama gibi yeni eğitim metotları benimsemiştir. Bu yeni metotlar kaynak kitap sayısının artması zorunluluğunu doğurmuş, bu durum ise üniversite kütüphanelerinde önemli mekansal ve işlevsel değişimlere sebep olmuştur (Göksel, 1969).

Üniversite kütüphaneleri kullanıcıların tüm gereksinimlerine karşılık vererek kullanıcı ile arasındaki bağı güçlendirmelidir. Kullanıcı gereksinimlerinin zaman içerisinde değişiklik gösterebildiği gerçeği göz önünde bulundurularak kütüphanelerin gelişen teknolojiye ayak uydurmaları sağlanmalıdır. Ayrıca, kullanıcıların sadece talepleri değil potansiyel gereksinimleri de tespit edilerek kütüphane koleksiyonu ve binalar sürekli gözden geçirilmelidir (Çelik ve Uçak, 1993).

Araştırmacıların bilgi kaynaklarına erişimde dijital teknoloji araçlarına talepleri ile içerisinde yaşadığımız çağın bir gerekliliği olan dijital teknoloji ürünlerinin kütüphanelerde kullanımları artmıştır. Bu nedenle, kütüphanelerin “kaynak merkezli bir anlayıştan, ilişki merkezli bir anlayışa” yönelme gerekliliğini doğurmuştur (Tonya, 2009). Kullanıcının kütüphane kaynaklarını kullanımı konusunda oryantasyonu sağlanmalıdır. Kullanıcıya sadece bilgi kaynaklarının fiziki yerlerinin gösterilmesinden öte, elektronik ortamlardaki veri tabanlarından ve kaynaklardan verimli bir şekilde faydalanmanın yolları gösterilmelidir (Çukadar vd., 2011). Bu nedenle tüm bu faaliyetlerin yanısıra, kullanıcı ile kütüphane arasındaki ilişkiyi güçlendirmek amacıyla sosyal, kültürel ve eğitsel faaliyetlerin desteklenmesi gerekmektedir (Çukadar vd., 2011).

1.3.4.1.2. Koleksiyon/Derme

Koleksiyon, kütüphanede belli bir sistem içinde derlenmiş kitaplar, dergiler, görsel veya işitsel arşivler, yazılı-basılı eserler olabildiği gibi bilgisayar ortamında taranmış dijital eserlerden de oluşabilir. Koleksiyonlar kütüphanelerin türüne göre kullanıcıların ihtiyaçları dikkate alınarak eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetleri için gerekli her türlü bilgi kaynağını barındırmalıdır (Çelik ve Uçak, 1993).

Koleksiyon kütüphaneler için en önemli öğelerden birisidir. Üniversite kütüphanelerinin bünyelerinde eğitim ve öğretimi destekleyecek, araştırmacılara gerekli kaynağı sunabilecek her türlü basılı, yazılı ya da elektronik koleksiyonları düzenli bir şekilde bünyesinde bulundurması gerekir (Şekil 31). Gerekli koleksiyon altyapısına sahip olmayan üniversite kütüphaneleri görevlerini tam olarak yerine getiremezler.

Şekil 31. Sınıflandırılmış ve numaralandırılmış kitaplıklar (Lawrence Halk Kütüphanesi) (URL-49, 2017)

Koleksiyonların hızla geliştiği akademik alanda kütüphane binası bu hızlı gelişime ayak uydurabilmeli ve bünyesinde gerekli tüm koleksiyonları barındırabilmelidir. Bu konuda gerekli önlemleri alıp geleceğe yönelik planlamalar yapılmalıdır.

Kütüphanelerde koleksiyonlar satın alma, bağış, abonelik ve değişim yöntemi ile derlenmektedir. Bunların yanısıra, belirli anlaşmalarla diğer kütüphanelerin veri tabanlarına erişim imkanı sağlanarak dijital olarak da verilere ulaşım imkanı sağlanmaktadır (Akbaytürk vd., 2014).

Gelişen teknoloji ile yaşadığımız çağda koleksiyonlar önemli ölçüde dijital ortamlara aktarılmıştır. Böylece bilgiye erişim daha hızlı hale gelmiştir. Üniversite kütüphaneleri de bu değişim ve gelişime ayak uydurmaya çalışmakta, koleksiyonlarını kullanıcıların

erişimine dijital ortamda açmaktadır. Böylece, kaynaklara olan erişimde zaman ve mekan sınırlarını ortadan kaldırmakta, uzaktan öğrenim gören üniversite öğrencileri için eşit düzeyde yararlanabilme fırsatı sunmaktadır (Çukadar ve Çelik, 2003).

Ülkemizde TÜİK verilerine göre 2015 yılı itibariyle 171 merkez, 384 yüksek okul/fakülte kütüphanesi ile toplamda 555 üniversite kütüphanesi bulunmaktadır. Bu kütüphanelerde 15 milyon 256 bin 746 adet basılı eser, 86 milyon 414 bin 856 adet elektronik kitap kullanıcılarına hizmet vermektedir (URL-50, 2017).

1.3.4.1.3. Personel

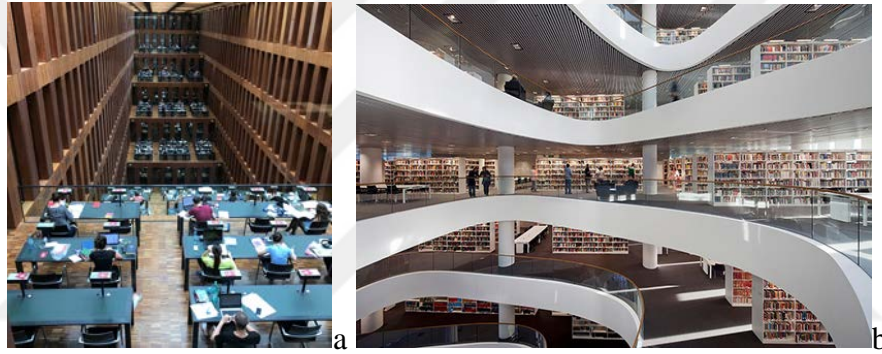
Bütün kurumların iyi bir şekilde çalışması ve yönetilebilmesi için personele ihtiyaç vardır. Kullanıcıların koleksiyonlara erişimini kolaylaştırmak, koleksiyonların bakım ve onarımını yapmak için nitelikli ve yeterli sayıda personel ihtiyacı bulunmaktadır. Özellikle üniversite kütüphanelerinde personelin lisans düzeyinde Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinden mezun, mesleğe ve iş disiplinine hakim, gelişmelere çabuk uyum sağlayabilen, toplumsal ilişkilerde başarılı, araştırma tekniklerini bilen, teknolojiye uyumlu ve geniş kültür birikimine sahip olması gerekmektedir (Çelik ve Uçak, 1993). Üniversite kütüphanelerinde yeterli nitelik ve nicelikte personel olmadan diğer öğeler yeterli olsa bile hizmet kalitesinden beklenen performansın alınması mümkün olmamaktadır (Çukadar vd., 2011).

1.3.4.1.4. Bina

Kullanıcı, koleksiyon ve personelin hepsini bir arada toplayan en temel kütüphane ögesi binadır. Üniversite kütüphane binaları tüm akademik personelin ve öğrencilerin rahat ve ergonomik bir şekilde erişebilecekleri, kampüs içerisinde ya da bulunduğu yapı çevrede algılanması kolay, barındırması beklenen tüm işlevler için yeterli ve uygun büyüklükte mekanlara sahip bir yapı olmalıdır (Forrest ve Hinchliffe, 2005).

Üniversite kütüphanesinin kendinden beklenen hizmet kalitesini sağlayabilmesi için binanın gerekli alt yapıya sahip olması gerekmektedir. Binada aksayan bir yön varsa bu doğrudan hizmetlere de yansımaktadır. Üniversite kütüphane binaları kullanıcılar için mekan çeşitliliği sunabilmeli; oturma, dinlenme ve sosyal mekanlara sahip olmalıdır. Bu mekanlar hem niceliksel hem de niteliksel olarak yeterli olmalıdır (Sezgen, 1992).

Üniversite kütüphanelerinin planlanmasında danışma, ödünç verme birimi ve sergi salonları gibi mekanlar giriş holüne yakın yerde ve giriş holü ile doğrudan ilişki kuracak biçimde konumlandırılırlar. Genel okuma salonları merkezi bir konumda yer alırken, nadir eserler ve özel koleksiyonlar daha korunaklı kısımlara yerleştirilirler. Kesit düzleminde birbirleri üzerinde kayan çapraz döşemeler oluşturularak geçişler mümkün olduğunca merdivenle sağlanmalıdır (Şekil 32) (Neufert, 2000). Açık koridorlar ile geleneksel binalardaki kat ayrımlarına karşı, katlar arasında görsel ve fiziksel ulaşım açısından bütünlük sağlanmalı ve görsel erişilebilirlik en yüksek seviyeye ulaştırılmalıdır. Böylece kullanıcı katlar arasında gezinirken de kitapları inceleme fırsatı bulabilmelidir (Erdoğan Moza ve Tokman, 2015).

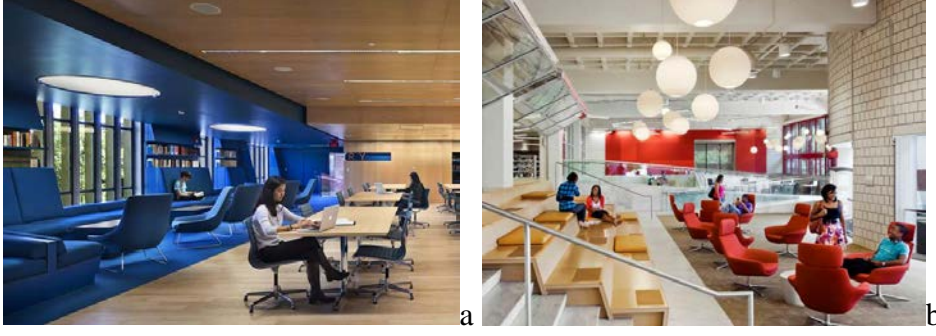

Şekil 32. Humboldt (Berlin) (a) (Aslanöz, 2017) ve Aberdeen (İskoçya) (b) Üniversitesi Kütüphaneleri (URL-51, 2017)

Kütüphanelerde hem mimari yapı elamanları olan merdivenler, duvarlar ve kolonlar hem de iç mekan donatıları olan kitaplıklar, masalar ve mobilyalar açısından kullanıcı ve personel dolaşımına engel oluşturmamalıdır (Sezgen, 1992; Edwards, 2009).

Kaliteli öğrenme mekanlarında gerçekleştirilen eğitim ve öğretimin, verimliliği arttırdığı söylenmektedir (Shill ve Tonner, 2004). Dolayısıyla kullanışlı ve canlı bir kütüphane binasında sunulan hizmetlerin verimliliği artacaktır. Kütüphanelerde iç mekan tasarımı, bir yandan personelin faaliyetlerini doğrudan etkilerken, öte yandan kullanıcıların tutum, bakış açıları ve ruh hallerini de etkilemektedir. Bir başka deyişle, bu tür mekanlarda iç mimarinin amacı, yapılan faaliyetlerin konforu için fiziksel ve zihinsel performansı geliştirmektir. Bu nedenle, bazen sıkıcı bir ortam gibi görünen kütüphanelerde, performansı arttırmak üzere renklerin psikolojik etkileri dikkate alınmalı, ortama uygun renk tercihleri yapılmalıdır (Şekil 33) (Hashempour ve Sapchi, 2015).

Şekil 33. Princeton Üniversitesi Julian Street Kütüphanesi (a) (URL-52, 2017), Woodruff Kütüphanesi (b) (URL-53, 2017)

Kütüphane tasımlarında kullanım amacına ve ihtiyaçlara yönelik mekanlar üretilirken, kullanıcıların ihtiyaçlarından olan beden ve ruh sağlığını destekleyici fiziksel ve sosyal ortamlar da düşünülmalıdır (Balanlı ve Küçükcan, 1998). Dış mekanda yeşil ve su ögesi, dinlenme ortamları, karşılıklı sohbet edilebilecek mekanlar, toplanma alanları; iç mekanda ise konforlu donatılar, ferah ve aydınlık mekanlar, yeme-içme mekanları vb. mekanlar kullanıcıların hem bedenlen hem de ruhen ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olacak; aynı zamanda, kullanıcıların araştırma ve öğrenme etkinliklerinin verimini arttıracak mekanlar olacaktır (Forrest ve Hinchliffe, 2005; Ataç, 2013).

Mekan kurgusunda karmaşıklıktan uzak, sade ve net mekanlar ile kullanıcıya en etkin ve hızlı biçimde hizmet verilebilmelidir (Köseoğlu ve Önder, 2011). Kullanıcının yapı içerisindeki yönelmelerini kolaylaştıracak imgelenebilir mekanlar oluşturulmalıdır (Passini, 1984). Geniş galeri boşlukları ile mekana ferahlık hissi verilebilir, aynı zamanda gereken aydınlık seviyesi hem doğal hem de yapay öğeler ile sağlanabilmelidir. Kütüphane binasında yapılan etkinlikler zihnen yorucu olduğu için kullanıcının mola verebileceği, dinlenip temiz hava alabileceği açık ve yarı açık alanlara sahip olmalıdır. Bu mekanlar aynı zamanda iç mekânla ilişkileri güçlü sosyal mekanlar olmalıdır (Barlı vd., 2005).

Teknoloji ile birlikte görsel ve işitsel malzemelerin artması kütüphanelerde bu tür materyallerin kullanımına olanak sağlayacak mekan ihtiyaçları doğurmuştur. Günümüzde bilimsel faaliyetlerin çok disiplinli bir şekilde gerçekleştirildiği ve üniversitede verilen eğitimin de daha fazla ortak paylaşım ve iş birliğine dayalı bir sisteme dönüşmesi, bu çalışmaların yapılabileceği grup çalışma odalarına olan ihtiyacı da arttırmıştır. (Küçükcan, 2010).

Kütüphane binaları kendine has özellikleri olan ve tasarımında özellikle erişim, sosyal mekan, aydınlatma, gürültü vb. konularda hassasiyet gerektiren binalardır. Gereksinimleri

farklı olan birçok kullanıcının aynı anda kullandığı kütüphane binalarının tasarımında dikkat edilmesi gereken ilkeler Tablo 2’de verilmiştir (Mc Donald, 2008; Edwards, 2009; Erdoğan Moza ve Tokman, 2015).

Tablo 2. Kütüphane binalarının nitelikleri

Yazar	Kütüphane ve çalışma mekanlarında tasarım ilkeleri
Harry Faulkner-Brown, 1987	<ul style="list-style-type: none"> • esnek • sıkıştırılabilir, genişletilebilir ve değişken • erişilebilir • düzenlenebilir • konforlu • mekanda süreklilik sağlayan • güvenli • ekonomik
Brian Edwards ve Bidy Fisher, 2001	<ul style="list-style-type: none"> • sürdürülebilir • ruhu canlandıran ve enerji veren
Van Note Chris, 2006	<ul style="list-style-type: none"> • esnek • rahat • sensör kullanılan • teknolojik • merkezi olmayan • stüdyo sınıflara sahip • işbirlikçi öğrenmeyi destekleyen • yaşanan-öğrenilen mekanlar • koridor nişleri
Gee, 2006	<ul style="list-style-type: none"> • yeterli mekan • davetkar ve tanıdık • kullanıcının düzenleme yapabildiği • değişebilir mobilyalar • mobil kullanımlar • enerji gücü/veri kullanımı
Mc Donald, 2008	<ul style="list-style-type: none"> • işlevsel • uyarlanabilir • erişilebilir • farklı etkileşimlere olanak sağlayan • çevreye uyumlu, • sağlam ve güvenli • verimli • bilgi teknolojilerine uyumlu
Küçükcan, 2010	<ul style="list-style-type: none"> • çekici • hayranlık uyandırıcı
Worpole, 2013	<ul style="list-style-type: none"> • doğal ışıkta faydalanılan • görsel etki yaratan • mahremiyet sağlayan, • estetik ve oranlı bir bina • kesintisiz mekanlar • uzun zamanlar beğenilme • kolay erişim • sürdürülebilir yapı • sosyal ve sessiz mekanlarda çeşitlilik

Kullanıcıların kütüphaneden beklentilerinin değişmesi, teknolojik gelişmeler, koleksiyonların saklanma şeklindeki değişimler kütüphanelerin mekansal tasarımlarına doğrudan yansımıştır. Kütüphaneler işlevleri, koleksiyon zenginlikleri ya da mekansal büyüklükleri ile değil mekansal zenginlikleri ile değerlendirilmeye başlanmıştır. XXI. yy. kütüphane tasarımlarında araştırmacıların ortak görüşü kütüphanenin çekiciliği olmuştur. Davetkar, fonksiyonel, esnek ve erişilebilirlik kütüphane tasarımlarında temel ilkeler haline gelmiştir. Kütüphaneler dinamik yapıları nedeniyle değişime açık, uyarlanabilir ve esnek olmalıdır. Esnek mekanlar tasarlanarak farklı dönemlerde farklı amaçlara hizmet

edebilmelidir. Güvenlik ilkesi kütüphanelerde her zaman önemli olmuştur, ancak güvenliği sağlama yöntemlerinde değişimler yaşanmıştır. Bu değişimlerin en önemli nedeni gelişen teknoloji olmuştur. Kütüphane mekanları kesintisiz bir şekilde devam edebilmeli, kullanıcının yön bulma konusunda kafa karışıklığına neden olmamalıdır. Kütüphanelerde mutlak sessizlik anlayışı XXI. yy. da değişim göstermiş, hem sessiz hem de sosyal mekanların bir arada var olmasına evrilmiştir.

1.4. Mekan Dizim (Space Syntax) Kuramı

Mekan Dizimi Kuramı Bill Hillier ve arkadaşları tarafından University Collage of London'da 1970'li yıllardan itibaren geliştirdikleri bir yöntemdir. 1984 yılında yayınlanan "The Social Logic of Space" kitabıyla kuram tam olarak ortaya konulmuştur ve o günden bugüne hızla gelişmiştir. Bu yöntem ile bina ölçeğinden kent ölçeğine kadar yapıları çevrenin olduğu her ölçekte analitik ve matematiksel olarak mekan tanımlanabilmekte ve analiz edilebilmektedir. Mekan Dizimi hem yapılanmış alanların tanımlanmasında kullanılabilen hem de henüz hayata geçmemiş ancak planlanmış mekansal kurguların değerlendirilmesine ve tanımlanmasına olanak veren bir metottur. Böylece öngörülen birtakım problemler henüz tasarım aşamasında iken çözümlenebilmektedir.

Mekan dizim yönteminin temel amacı, kullanıcıların davranışları ile mekan arasındaki ilişkileri inceleyip, sosyal yapının binaları nasıl şekillendirdiği ya da binaların insan davranışlarına nasıl yön verdiğini ortaya koymaktır. Bu kuram binaların şekillenmesinde ve mekanların nasıl bir birliktelik oluşturduğu ile sosyal yaşam arasındaki ilişkiyi incelemek üzerinde temellendirilmiştir (Hanson, 1998).

Mekan, insanın yaşamı için gerekli olan tüm deneyimlerini gerçekleştirebildiği fiziksel yer olarak tanımlanabilir (Tümertekin ve Özgüç, 2002). Dizim ise yapısal elamanların bir araya geliş biçimleri olarak tanımlanmaktadır. İngilizce literatürde Syntax cümleyi oluşturan kelimelerin gramatik olarak bir araya gelişlerini inceleyen dilbilgisi alanıdır. Mekan Dizimi (space syntax) ise yapı ölçeğinde binaların renk, doku, malzeme gibi özelliklerini değil mekanların bir araya geliş biçimlerini, dış mekan ilişkilerini, sistem içerisindeki tüm mekanlarla ilişkilerini ve bütün içerisindeki konumlarını incelemektedir (Hillier ve Hanson, 1984).

Mekan Dizimi insan ve fiziksel çevrenin birlikteliğini değerlendirecek her alanda kullanılabilen bir yöntemdir. Amerika ve İngiltere başta olmak üzere birçok ülkede

1980'lerden bu yana mimarlık, kentsel tasarım, planlama, ulaşım, iç mimarlık, arkeoloji, enformasyon teknolojisi, kent, beşeri coğrafya, sosyal bilimler gibi çok geniş alanların tümünde aktif olarak kullanılmaktadır. Ülkemizde de 1990'lardan itibaren mimari, şehircilik ve kentsel tasarım alanlarında çalışmalar yapılmaktadır (Şıkoğlu ve Aslan, 2015).

Yöntem, nihai tasarım öncesinde yapılan planların değerlendirilmesini ve projeye yeni bir bakış açısı getirmeyi sağlarken inşa edilmiş binaların ya da planlanmış kentsel bölgelerin işleyişlerini inceleyerek, sonraki projeler için bir zemin oluşturmaktadır. Bu bağlamda çok geniş yelpazede kullanım alanları olan Mekan Dizimi'nin başlıca uygulamaları (Dursun 2007; Çil, 2006);

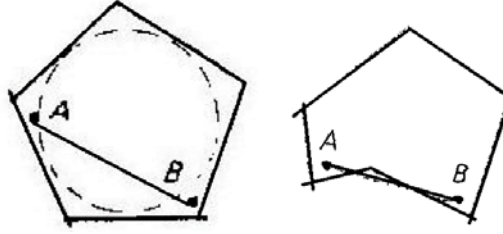
- Kent ve konut ölçeğinde fiziksel ve yapılı çevrenin analitik ve matematiksel olarak durum tespitinin yapılması,
- Tüm ölçeklerde fiziksel çevrenin yaya hareketleri üzerindeki etkisini incelenmesi,
- Yaya hareketlerinin incelenmesi ile mekanların okunabilirliği ve yön bulmadaki etkilerinin değerlendirilmesi,
- Kentsel alanlarda ya da büyük ölçekli karmaşık yapılarda hareket ve görüş alanları değerlendirilerek mekanların bir araya getirme potansiyellerini değerlendirilmesi,
- Sosyal yaşamın kentlerin, bölgelerin, sokak ve caddelerin, alışveriş alanlarının ve konutların üzerindeki etkisi ve biçimlendirmesinin incelenmesi ve değerlendirmesi,
- Bir mekanın içe dönüklük ya da dışa açıklığının tespiti,
- Yapı eklerinin mevcut yapının mekanları ile bütünleşikliğinin ölçülmesi,
- Hastane, terminal ya da alışveriş merkezleri gibi yoğun yaya sirkülasyonunun olduğu mekanlarda hareket organizasyonunun çözümlenmesi ve planlanması,
- Ulaşılabilirlik analizleri ile planlamaya yön verilmesi,
- Binalarda, henüz planlama aşamasında iken erişilebilirlik açısından acil durum çıkışlarının konumlarının tespitinin yapılması,
- Karmaşık fonksiyonlu binalarda yön bulma eyleminin kolaylık-zorluk değerlendirmesinin yapılması,
- Mekanlarda oluşabilecek suç potansiyelinin belirlenmesi şeklinde özetlenebilir.

1.4.1. Mekan Dizimi'nde Kullanılan Kavram ve Analizler

Mekan Dizimi'nde binalar, duvarlar, parmaklıklar, dizi ağaçlar, ya da bölücü öğelerin içinde kalan alanlar (meydanlar, sokaklar, odalar vb.) mekan olarak tanımlanmaktadır. Analizlerin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla, Mekan Dizimi'nde (Space Syntax) kullanılan bazı kavramlar matematiksel olmayan basit ifadelerle aşağıda açıklanmıştır. Bu kavramlar; dışbükey mekan, eksensel doğru, görüş alanı, grafik, erişim grafiği, derinlik, bütünleşme, kontrol değeri, rölatif asimetri/rölatif ortalama derinlik ve gerçek rölatif derinliktir.

1.4.1.1. Dışbükey Mekan / Harita (Convex Space)

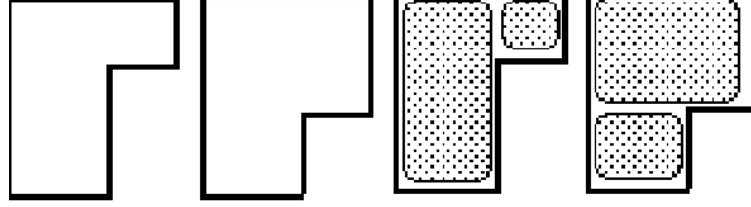
Dışbükey mekan, mekan içerisindeki herhangi bir noktanın mekan sınırları içerisindeki tüm noktalardan görünebilir olduğu alanı tanımlar (Şekil 34). Dışbükey mekanlarda her nokta mekan sınırları içerisindeki tüm noktalar ile bağlanabilir, ancak iç bükey mekanlarda bu durum Şekil 34'de olduğu gibi her nokta için geçerli olmamaktadır (Hillier ve Hanson, 1984).

Şekil 34. Dışbükey mekan ve içbükey mekan (Hillier ve Hanson, 1984)

Dışbükey harita, bir mekanın içerisindeki en az sayıdaki ve mekanı tamamen kapsayacak tüm dışbükey alt mekanları ve bu alt mekanlar arasındaki ilişkiyi tanımlar. Bir mekanın dışbükey haritasını çıkarmak mekanın tamamının en geniş dışbükey mekanlara bölme işlemi ile gerçekleştirilir. Dışbükey haritaları oluşturmak genellikle kolay bir işlem olsa da mekanın sınırlarındaki düzensizlik işi zorlaştırıyorsa dışbükey haritaları oluşturma işlemi iki adımda gerçekleştirilebilir; ilk olarak içerisinde tüm sınır noktalarının birbirini doğrudan görebildiği alanlar (mekanın formuna göre daire, dörtgen ya da dışbükey çokgenler) tanımlanır. Tüm plan kurgusu içerisinde tanımlanan en geniş alan, aynı zamanda

en geniş dışbükey mekandır. İkinci adımda ise her dışbükey alan olabildiğince geniş tutularak diğer mekanlara bu işlemin tekrarı şeklinde gerçekleştirilir (Şekil 35, 36).

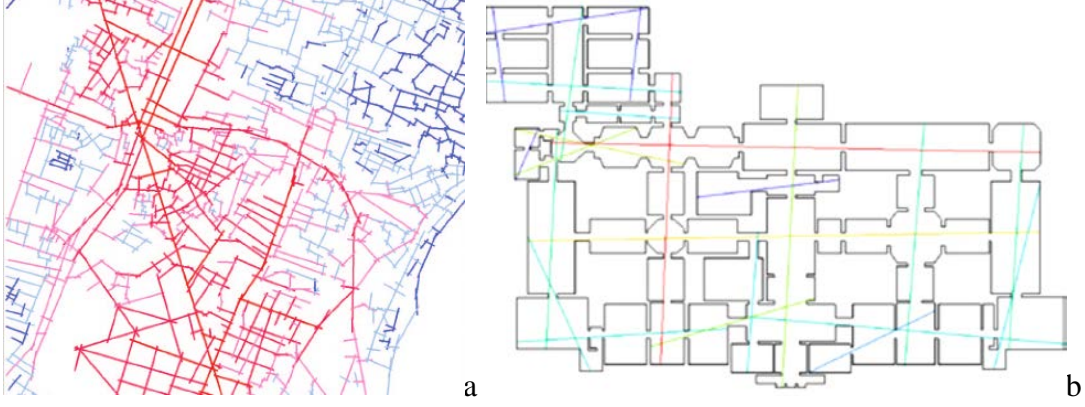
Şekil 35. Farklı iki L biçimi için oluşturulmuş dışbükey harita örnekleri (Atak, 2009)

Şekil 36. Dışbükey harita örneği (Atak, 2009)

1.4.1.2. Eksensel Doğru (Axial Line)

Eksensel doğru, kent örüntüsünü ya da yapıyı analiz etmek amacıyla, yürüyerek takip edilebilen doğrusal ve düz bir hattır. Eksensel doğru plan düzleminde birbirleriyle kesiştirilerek çizilir ve bireyin görebildiği doğrusal en uzun mesafeyi tanımlamak için kullanılır. Eksensel doğru haritası ise bütün dışbükey mekanlardan geçen en az sayıdaki eksensel doğruların bir araya gelmesi ile oluşan ve bu doğruların birbirleri ile olan ilişkilerinin görsel bir ifadesidir (Şekil 37). Eksensel doğru haritasında bütünleşmiş doğrular daha koyudan açığa ya da kırmızıdan sarıya bir renk aralığı kullanılarak ifade edilir (En koyu ya da kırmızı en bütünleşmiş doğruları ifade eder) (Hillier, 1996).

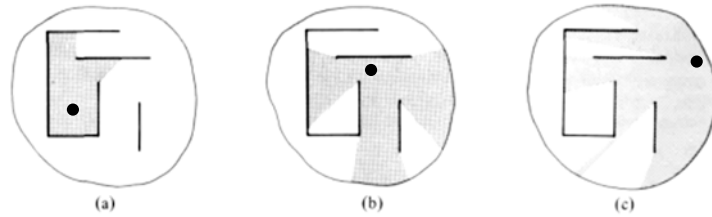

Şekil 37. Dış mekan (a) ve iç mekan (b) eksensel harita örneği (URL-54, 2017)

Görüş hatları, plan düzleminde insanların hareket esnasında görebildikleri en uzak mesafeyi tanımlamak için oluşturulurlar. Eksensel doğru haritaları ise hareketi grafiksel anlatıma taşır (Hillier, 1996).

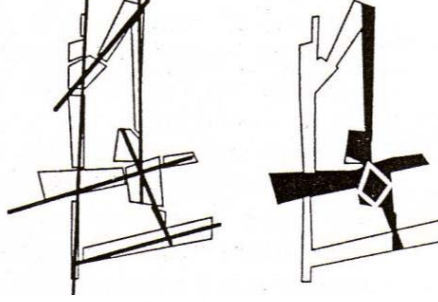
1.4.1.3. Görüş Alanı (Isovist)

Hillier ve Hanson insan davranışlarının şekillenmesinde fiziksel mekan kurgusunun ve görüş alanının önemli bir yeri olduğunu öne sürmektedir. Bu düşünce, Mekan Dizimi'nin temel parçalarından birini oluşturmaktadır. Benedikt görüş alanını (isovist), mekan içerisindeki herhangi bir noktadan görülebilen noktaların oluşturduğu bir küme şeklinde ifade eder. Görüş alanı, görsel alanın geometrisi ve gözlemcinin konumuna göre değişiklik göstermektedir (Şekil 38). Görüş alanı, şeklinin ve büyüklüğünün gözlemciye sağladığı bilgi ile doğrudan ilişkili olması nedeniyle Mekan Dizimi'nde önemli kavramlardan biridir (Benedikt, 1979).

Şekil 38. Aynı mekan kurgusuna ait farklı eşgörüş alanları (Benedikt, 1979)

Tek bir noktadan yapılabilecek olan bu analiz, tüm sistem üzerinde de uygulanabilmektedir. Eksensel hatlar ya da dışbükey mekanlarda görülebilen alanlar, Şekil 39'de olduğu gibi görünür alan haritası ile ifade edilebilir.

Şekil 39. Eksensel harita ve görünür alan haritası gösterimi,
(a) aksensel harita ve (b) görünür alan haritası
(Hanson, 1994)

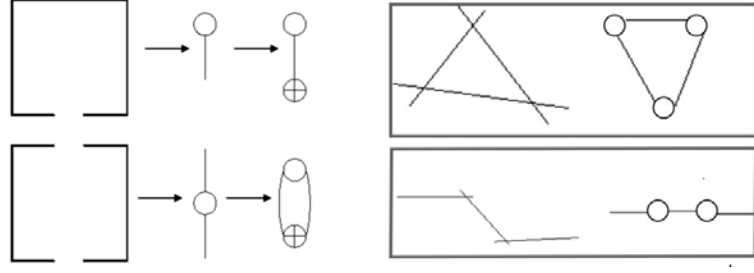
1.4.1.4. Grafik ve Erişim Grafiği

Grafik, yapılacak işlemlerin sistematik bir şekilde ilerlemesini ve iş takibinin kolay yapılmasını sağlar, ayrıca bir mekansal düzenin bütün eksensel hatlarının ya da dışbükey alanların, aralarındaki geçirgenlik ilişkisinin şematik anlatımıdır. Bu nedenle ilk yapılması gereken analizlerden biri grafik analizidir. Dizim her bir mekanın bir diğerine bağımlı olduğu bir ilişkiler grubudur. Dizim ile ilgili bu ilişkiler erişim grafiği sayesinde açıklanabilmektedir.

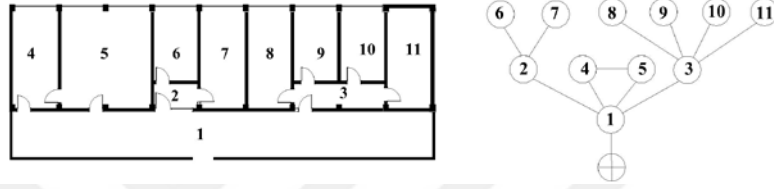
Erişim grafiğini oluşturmaya belirli bir mekanın başlangıç mekanı olarak belirlenmesi ile başlanır. Grafikte içinde bulunduğu esas alınan mekan, kök (root) mekan olarak kabul edilir. Farklı düğümler kök mekan olarak tanımlanarak grafikte değişiklikler yapılabilmektedir.

Erişim grafiğinin iki temel bileşeni vardır. Bu bileşenler düğümler, (nodes) ve çizgilerdir (edges). Her bir düğüm daire şeklindedir ve bir mekanı temsil eder. Çizgiler ise bu mekanlar arası geçişleri ya da bağlantıları ifade etmektedir (Şekil 40,41) (Peponis ve Wineman, 2002).

Şekil 40. Dış mekana göre oluşturulmuş Temel erişim grafiği gösterimi ve eksensel haritaların erişim grafiği ile temsili (Hillier ve Hanson, 1984)

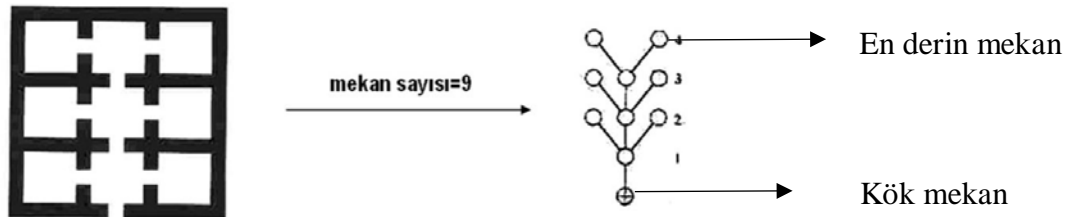

Şekil 41. Erişim grafiği örneği

1.4.1.5. Derinlik (Depth)

Derinlik, bir mekandan diğerine geçerken gerekli olan en az sayıdaki sentaktik aşamalar olarak tanımlanır (Atak, 2009). Basit bir mekansal dizim grafiğinde ilk okunabilen kavramlardan birisi derinliktir. Eksensel haritalarda derinlik, en kısa güzergâh boyunca bir eksenden diğerine geçerken yaşanan yön değişimi sayısıdır. Bir düğümün derinliğini ölçmek için diğer bütün düğümlere giden çizgilerin sayısına bakmak gerekir. Grafikte başlangıç noktası olarak alınan mekan “kök” (root) olarak tanımlanır ve ortasında artı işareti olan daire şeklinde gösterilir.

Şekilde gösterilen dış mekânın kök mekân olarak alındığı erişim grafiğinde, kök mekân en uzak olan mekân ya da mekânlar en derin mekân olarak adlandırılır. Grafik üzerinde dallanmanın son bulunduğu ve bir sonraki mekân geçişin olmadığı mekânlara terminal mekân denir. En derin mekânlar da aynı zamanda terminal mekândır. Kök mekândan terminal mekânlara ilerlerken geçilen tüm mekânlara geçiş mekânı denir (Şekil 42) (Hillier ve Hanson, 1984).

Şekil 42. Bir mekansal örgütlenmenin dış mekana göre oluşturulmuş erişim grafiği (Hillier ve Hanson, 1984)

Tüm mekanların ortalama derinliği (mean depth) grafikteki her bir mekanın kök mekana olan derinliğinin, toplam mekan ya da düğüm sayısının bir eksiğine bölünmesi ile elde edilir. Yani;

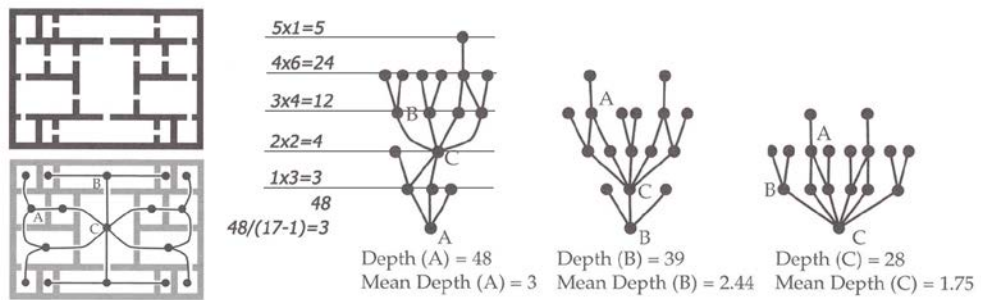
$$MD=L/(k-1)$$

L: tüm mekanların derinlikleri toplamı

k: Toplam düğüm sayısı

MD: Ortalama Derinlik

Şekil 43'de farklı noktalar kök mekan olarak belirlenmiş ve bu noktalara göre derinlik ve ortalama derinlik değerleri hesaplanmıştır. A noktasının kök mekan olarak belirlendiği erişim grafiğinde derinlik (depth) değeri hesaplanırken her bir düğümün kök mekana kadar olan çizgilerin çarpımı ve tüm bulunan değerlerin toplamı ile elde edilir. Ortalama derinlik ise bulunan derinlik değerinin toplam düğüm sayısının bir eksiğine bölünmesi ile bulunur.

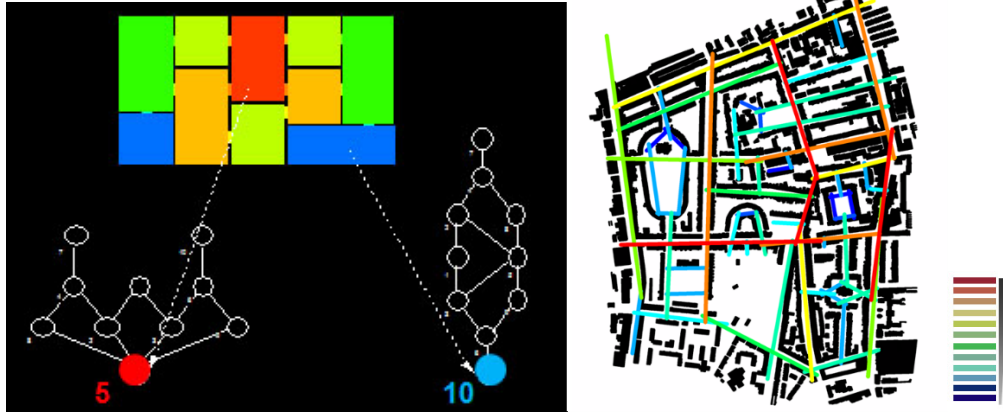
Şekil 43. Erişim grafiği, derinlik, ortalama derinlik, kök (Hillier, 1996)

1.4.1.6. Bütünleşme Değeri (Integration)

Bir mekansal organizasyonda herhangi bir mekanın diğer bütün mekanlarla ilişkisini anlatan ve bu ilişkilerde derinliği esas alan, grafiğe dayanan sentaktik bir ölçümdür (Peponis ve Wineman, 2002; Hillier ve Hanson, 1984; Hillier, 1996). Bütünleşme değeri yüksek mekanların, bütün mekansal düzen içindeki bağının güçlü olduğu ve kolay ulaşılabilir olduğu anlamına gelmektedir. Derinliği düşük olan mekanlar bütünleşme değeri yüksek mekanlardır. Bu değer, Mekan Dizimi kuramında mekan kullanımlarının yoğunluğunu tahmin etmede önemli bir göstergedir. Ayrıca bütünleşme değeri yüksek olan mekanlar erişilebilirliği ve algılanabilirliği de yüksek mekanlardır.

Bir plan düzleminin mekanları, bütünleşme değeri en fazla olandan en düşük olana doğru sıralanabilir. Plan düzleminin ortalarına yaklaştıkça çevresindeki ona bağlı mekanların sayısı artar bu da mekanın daha çok bütünleştiğini gösterir. Öte yandan, sistemin dışına doğru mekan kaydıka mekan sistemden ayrışır, kendi derinliği artar ve mekana erişim zorlaşır.

Eksensel haritalarda da bütünleşme değerleri hesaplanarak, sonucunda en yüksek bütünleşme değerine sahip akstan en düşük bütünleşme değerine sahip aksa doğru bir renk derecelenmesiyle gösterilir (Şekil 44). Bütünleşme değeri yüksek ya da eksensel kullanım yoğunluğu fazla olan alanlar insanları bir araya getirme potansiyelleri yüksek mekanlar olarak tanımlanmaktadır.

Şekil 44. Bütünleşme derecelerine göre renklendirilmiş dışbükey harita ve aks haritası (kirmiziler en çok bütünleşmiş aksları göstermektedir) (URL-57, 2017)

1.4.1.7. Kontrol (Control) Değeri

Kontrol değeri yerel (local) bir ölçüm olup bir mekanın eş gridlere bölünerek, her bir gridin karşılıklı komşuluk ilişkilerine göre belirlenmesiyle ölçülür. Her mekanın n tane komşusu olduğu varsayılırsa, her mekan komşusuna 1/n değeri verdiği düşünülür. Bu değerlerin toplamı belirlenen mekan için kontrol edilebilirlik değerini ortaya çıkarır. Kontrol değerlerinin yüksek olması algılanabilirliğin yüksek olduğu noktaları göstermektedir. Çıkan sonuç 1'den büyük ise kontrol edilebilirliği yüksek, 1'den küçük ise düşüktür. Kontrol değerinin düşük olduğu noktalar genellikle ilk kez kullananların kolay algılayamadığı ve içerisine giremediği mekanlardır (Hillier ve Hanson, 1984; Özkan ve Özbek, 2007).

1.4.1.8. Rölatif Asimetri/Rölatif Ortalama Derinlik (RA)(Relative Asymmetry)

Erişim grafiğindeki mekanların derinlik değerlerinde görülen değişkenlikler bütünleşme ile ifade edilir. Bir mekanın bütünleşme değeri ise diğer tüm mekanlardan o mekana olan rölatif ortalama derinliktir (Hillier vd., 1987). Rölatif asimetri, bütünleşme ölçümü olarak da düşünülebilir.

Rölatif ortalama derinlik değeri şu şekilde hesaplanır:

$$\text{Rölatif Asimetri (RA)} = 2(\text{MD}-1) / k-2$$

MD: ortalama derinlik

K: sistemdeki mekan sayısı

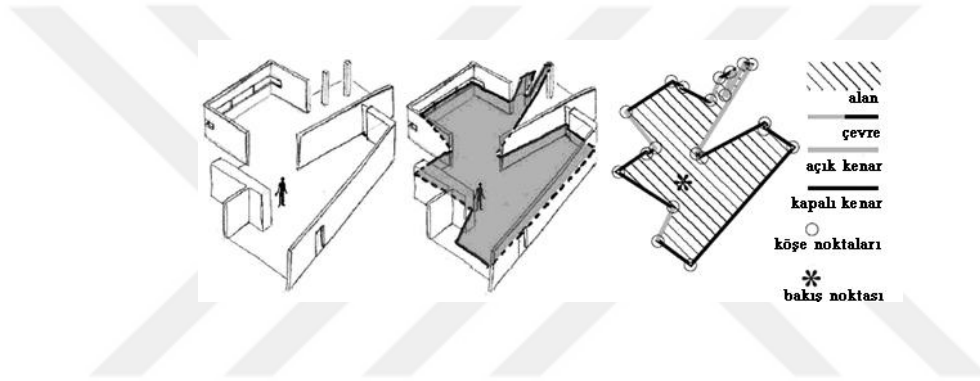
Bu formül ile elde edilecek rölatif ortalama derinlik değeri her zaman 0 ve 1 aralığında yer alır. 1' e yakın değerlerin sistemin bütünleşme eğiliminde olduğunu 0'a yakın değerler ise sistemin ayrışmaya eğilimli (sıg) olduğunu gösterir (Hillier ve Hanson, 1984). Aynı boyutlardaki sistemlerin karşılaştırılmasında rölatif asimetri kullanılmaktadır.

1.4.1.9. Gerçek Rölatif Asimetri (RRA)

Farklı boyutlardaki sistemlerin karşılaştırılmasında gerçek rölatif asimetri (RRA) kullanılmaktadır. Gerçek Rölatif Asimetri (RRA) = RA / k şeklinde formulize edilir. Buradan elde edilecek değerler yalnızca 0 ile 1 arasında olmayıp 1'den büyük değerlerde çıkabilir. Çıkan değer 0'a yakın olması mekanın bütünleşikliğini, 1 ve 1'den büyük olması ise ayrışıklığını gösterir (Güney, 2007).

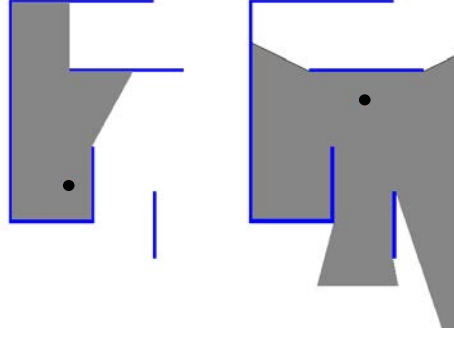
1.5. Görünür Alan Yöntemi

Mimari mekanı algılamada büyük bir önem taşıyan görünürlük ilk kez 1967’de Tandy tarafından gündeme getirilip, 1979’da M.L. Benedikt tarafından bir sisteme oturtularak mimari mekanların analizlerinde kullanılmıştır. En temel anlamıyla görünür alan (isovist), mekanın içerisinde bir bakış noktasından tüm çevrede görülebilen alan olarak tanımlanabilir (Dağ, 2005). Görünür alan üretiminde öncelikle şekil 45’de görüldüğü gibi iç mekandaki bölücü öğeler ortaya konur. Daha sonra mekan içinde alınan bir bakış noktasından çevresine 360 derece boyunca ışınlar gönderilir. Bu ışınların taradığı alan görünür alanı (isovist) ifade etmektedir (Şekil 45).

Şekil 45. Görünür alan üretimi (Wiener ve Franz, 2004)

Görünür alanın büyüklüğü ve şekli, iç mekân kurgusuna ve gözlemcinin konumuna göre değişiklik gösterir (Şekil 46). Benedikt görünür alan grafiği üretilirken ortamdaki en stratejik noktanın seçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Seçilecek olan noktanın koridor sonları, önemli kavşak noktaları gibi maksimum görüş alanlarına sahip noktalar olmaları gerekir. Bu şekilde oluşturulmuş bir görünür alan analizi, mekân hakkında ayırt edici ve yeterli bilgiyi araştırmacıya verecektir.

Şekil 46. Aynı mekansal düzende iki farklı bakış noktasından oluşturulan görünür alan

Turner görünür alanı, mekansal bir ortam hakkında sezgisel düşünmenin etkili bir yolu olarak tanımlamaktadır. Çünkü görünür alanlar, mekanı algılayan, etkileşim içinde olan ve mekan içinde hareketi sağlayan, mekana ait tekil bakış noktalarından mekanın tanımlanmasını sağlamaktadır. (Turner, 2001).

Benedikt'in görünür alan yönteminin temelindeki görsel algı ve mekansal düzenlemeler ile yakın ilişkilerine rağmen, mimari mekanların analizlerinde çok az sayıda ve sınırlı mekansal büyüklüklerde kullanılmıştır. Bunun iki temel nedeni vardır. Bunlardan ilki mekanlar arasındaki iç görsel ilişki ihmal edilerek mekanların yalnızca yerel özellikleri göz önünde bulundurulup, mevcut konum ve bütünü ilişkisine yönelik çalışmaların olmamasıdır. İkinci sebep ise Benedikt ve Burnham (1985) görünür alanın değişik nitelikleri ile mekan algısının nasıl etkilendiğini ve değişime uğradığını göstermelerine rağmen, Benedikt kendi görünür alan ölçümlerinin sonuçlarını mimari mekan tasarımlarında nasıl kullanılacağına dair önermelerde bulunmaz (Turner vd., 2001).

Yukarıda söz edilen analizlerin yorumlanmasındaki eksiklik, Turner'ın görünür alan grafiği ile giderilmiş ve mimari mekanlara sosyal değerlendirmeler getirilmiştir. Turner, görünür alan grafiğinin üretilmesinde Hillier ve Hanson'ın (1984) mekansal dizim kuramı ve Watts ve Strogat'ın (1998) küçük dünya analizlerinden yararlanmışır. Bu yöntem ile planlanmış ya da oluşturulmuş çevrede yerel (local) ve sistem bütünü (global) üzerinde analizler yapılarak mekanın niteliğini ortaya koyacak grafikler oluşturulabilmektedir. Bu grafikler ile mimari mekanların sosyal eylemler üzerindeki etkileri incelenebilmektedir (Turner, 2001).

Mekan dizim kuramında yapılan analizlerde dışbükey mekanlar arası erişim olup olmadığına bakılırken, görünür alan analizinde mekanlar arası açıklıkların ya da geçirgenliklerin ölçüleri hesaplanarak bu veriler nesnelleştirilmektedir (Güney, 2007).

Görünür alan, kent ölçeğinden yapı ölçeğine kadar tüm ölçeklerde kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar incelendiğinde yöntemin yaygın kullanım alanları şu şekilde sıralanabilir (Turner, 2001; Tahar ve Frank, 2003);

- Mekanların suç potansiyellerinin belirlenmesi ve dağılımı,
- Mekanın yerel özelliklerinin araştırılması,
- Planlamanın ve peyzajın üç boyutlu modelinin geliştirilmesi,
- Kurgulanmış iç mekanın ya da kentsel mekanların analiz araçlarının araştırılması,
- Sosyal açıdan daha kaliteli mekanların üretilmesi,
- Konut mekanlarının örgütlenmesi ve kentsel komşulukların araştırılması,
- Sokak ve cadde gibi kentsel boşlukların tasarımı,
- Yön bulma, yönlenme gibi davranışların araştırılması,
- Kentlerin tarihsel morfolojisinin araştırılması,
- Yürünebilirlik analizleri ve kavşak noktası tasarımları.

1.5.1. Görünür Alan Analizinde Kullanılan Kavram ve Analizler

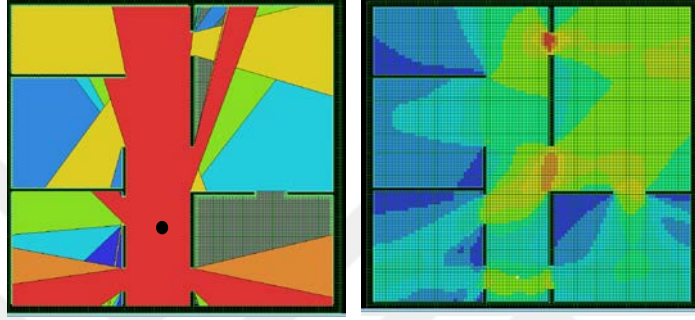
Görünür alan analizinin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla, kullanılan önemli kavramlar açıklanacaktır. Bunlar görünür alan, görünür alan grafiği, görsel bağlanma ve bütünleşme, görsel ortalama derinlik ve kontrol edilebilirliktir.

1.5.1.1. Görünür Alan ve Görünür Alan Grafiği

Benedikt görünür alanı mekanı algılamada ve nitelendirmede, daha sonrasında ise mekanın kullanımında etkin rol oynayan bir gösterge olarak tanımlamaktadır. Görünebilirlik, mekanın nasıl işlediğini ve kullanıcılar tarafından nasıl deneyimlendiğini anlamak açısından önemlidir. Ancak bir mekansal düzeni tanımlamak ve analiz etmek için sadece bir görünür alanın yeterli olmayacağını, etkili diğer noktalardan alınan görünür alanlarla birleştirilip mekan hakkında bir fikir sahibi olunabileceğini belirtmiştir.

Tüm görünür alanların kesişim yoğunluklarını ve birbirleri ile ilişkilerini ifade eden grafik, görünür alan grafiği olarak tanımlanmaktadır (Şekil 47). El ile çıkarılması oldukça güç ve zahmetli olan bu grafik günümüz bilgisayar teknolojisinde kullanılan bazı yazılımlar ile daha hızlı olarak hesaplanmakta ve ortaya konabilmektedir. Grafikte tüm gridler görünürlüklerine göre derecelenmektedir. Grafik oluşturulduktan sonra, grafik üzerinde yön bulma hareket ve mekan kullanma gibi birçok analiz yapılabilir.

Şekil 47. Tek bir noktadan görünür alan ve görünür alan grafiği

Mekan dizim yönteminde yer alan dış bükey mekan analizinde mekanlar arası erişimin var olup olmaması önemli olup, erişimin sağlandığı boşluğun büyüklüğü hesaba katılmaz. Görünür alan analizinde ise mekanlar arası boşlukların sadece varlığı değil büyüklükleri ve nitelikleri ile de ilgilenir. Böylece, mekanlar arası görsel geçirgenliğin (şeffaflık) önemli olduğu görünür alan analizi dış bükey mekan analizinin hesaba katmadığı farklı parametreleri de içermektedir (Güney, 2007).

1.5.1.2. Görsel Bağlanma (Connectivity) ve Bütünleşme (Integration HH)

Görsel bağlanma değeri (connectivity), sistem içinde seçilen bir mekana (gride) doğrudan bağlanan yakın komşuların sayısıdır.

Görsel Bütünleşme (integration), sistem içindeki bir mekanın (gridin) diğer bütün mekanlara olan ortalama derinliğini ifade eden geniş çaplı bir ölçümdür. Genellikle mekan (grid) sisteminin ortalarına yaklaşıldıkça çevresindeki mekan sayısı ya da alan artacağı için bu durum görsel bütünleşme değerini arttırmaktadır (Turner, 2001).

1.5.1.3. Ortalama Görsel Derinlik

Ortalama derinlik değerinde her bir grid için diğer girdlere olan en kısa mesafe hesaplanır. Bu mesafeler görsel, metrik ve açısız olabilir. Plan düzeni içerisinde belirlenen bir noktadan hesaplama yapılır. Birinci derecede görülebilen mekanlar bir renk, birinci derece görülebilen mekanlardan görülenler ikinci derece ve farklı bir renk şeklinde artarak gitmektedir. Mekan içerisinde insan hareketlerini ve yönlendirmelerini anlamada önemli bilgiler verir (Turner, 2001).

1.5.1.4. Kontrol Edilebilirlik (Controllability)

Kontrol edilebilirlik değeri, bir düzenin içerisinde görsel olarak birçok noktadan görünen ve en kolay yönetilebilecek alanların nesnel ölçütüdür.

Kontrol ölçümü, Hillier ve Hanson tarafından görsel olarak bütün alanların seçimi ile yapılan bir değerlendirme iken; Turner bu kavramı kontrol edilebilirlik ile görsel açıdan daha etkili mekanların değerlendirmesi olarak kullanmıştır. (Dağ, 2005). Bir yerin kontrol edilebilirliği, gridin karşılıklı komşuluk ölçüleri toplanarak bulunmaktadır.

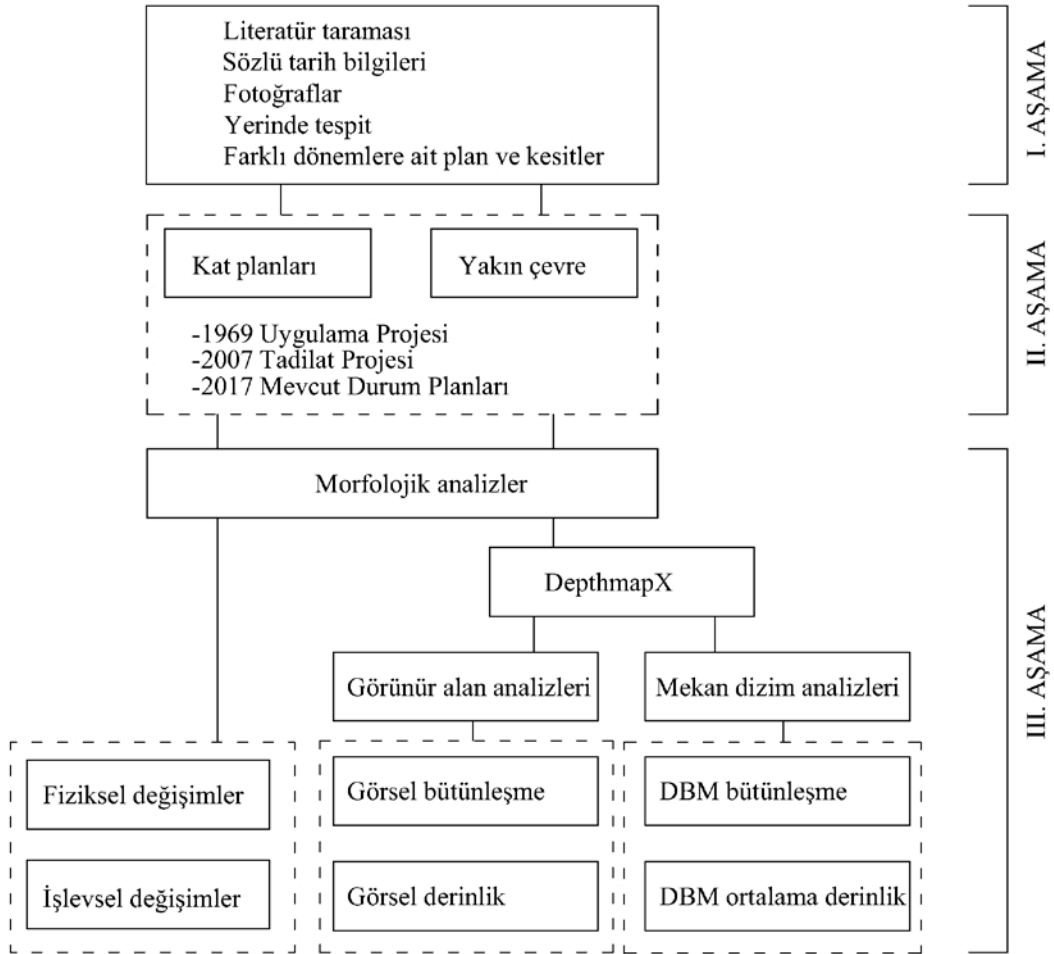
Kontrol için, her yer ne kadar görünebildiklerine yani karşılıklı kendi bağlanmasına göre işaretlenir ve her nokta için, görünürlüklerine göre bu göstergeler toplanır. Eğer bir yer birçok noktanın toplamından oluşan büyük bir görsel alana sahip ise, ortam kontrol edilebilir. Bununla birlikte, eğer bakış noktasından görülen yerler büyük görsel alanlara sahipse, yerler kontrol değerine çok küçük oranda katkıda bulunabilir. Bu nedenle kontrol etmek için, büyük sayıdaki mekanlar bir noktadan görülmek zorundadır fakat bu mekanlar görsel olarak az ilişkili olmalıdır (Turner, 2001). Kontrol edilebilir alanlar, kendileri fazla görüş alanına sahip olmayan ancak çevresindeki çok sayıda konumlardan rahatlıkla görülebilen alanlardır.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Çalışmanın Yöntemi

KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi'nin geçirdiği fiziksel ve işlevsel değişimlerin mekannın okunabilirliğine ve erişilebilirliğine etkisinin, mekannın sosyal niteliğinin ve kütüphanecilik alanındaki güncel ve teknolojik gelişmelerin mekana ve kullanımlara yansımalarının araştırıldığı tez çalışması yöntemi, temelde Mekan Dizimi ve Görünür Alan Analizine dayanmakta ve üç aşamadan oluşmaktadır.

İlk aşama ayrıntılı literatür taraması, ikinci aşama değişen kütüphane mekanlarının ve büyüklüklerinin analiz edilmesi ve son olarak üçüncü aşama ise mekan dizim (Space Syntax) ve görünür alan (Visibility) yöntemi ile mekansal analizlerin yapıldığı aşamadır (Şekil 48).

Şekil 48. Çalışmanın yöntemi

Çalışmanın ilk aşaması olan ayrıntılı literatür taramasında belirlenen problemin çözümü ve amaçlar göz önünde bulundurularak kütüphaneler, üniversite kütüphaneleri, Mekan Dizimi (Space Syntax), Görünür Alan (Visibility) konularında yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Bu aşamada hem tanımlayıcı çalışmalardan hem de deneysel çalışmaların bulgularından faydalanılmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında çalışmaya nasıl yaklaşılabileceğine karar verilmiş ve çalışmanın teorik çerçevesi çizilmiştir.

Çalışma alanı KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi'dir. Kütüphanenin ilk tasarlandığı yıllardan günümüze kadar geçirdiği işlevsel ve fiziksel değişimlerin mekan kullanımına etkisinin araştırıldığı tez kapsamında yapıya ait mimari projelere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda 1968, 1969, 2006, 2007, 2017 yıllarına ait mimari verilere ulaşılmıştır. Bu verilerden 1968 yılına ait yarışma projesi uygulanmayıp sonradan değiştirilmesi nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir. 2006 yılına ait projenin ise yalnızca rölöve çalışması olması ve bu rölöveye istinaden, 2007 yılında esas değişikliklerin yapılmış olması nedeniyle 2006 yılına ait proje de çalışma dışında bırakılmıştır. Planların oluşturulma aşamasında akademik yayınlar, üniversite arşivleri ve yerinde yapılan gözlem/tespitlerden yararlanılmıştır. Eksik kalan bazı bilgiler ise kütüphanede uzun yıllar görev yapmakta olan deneyimli personel aracılığıyla tamamlanmıştır.

Çalışmanın ikinci aşamasında üniversite kütüphanesinin farklı dönemlere ait planları analiz edilmiştir. Kütüphane mekanlarının her döneme ait işlevler analiz edilmiş, mekan büyüklükleri tablolara aktarılmış ve erişim grafikleri çizilmiştir. Böylece yaklaşık 50 yıllık bir geçmişe sahip olan yapının süreç içerisinde geçirmiş olduğu işlevsel değişim ve mekan organizasyonu ortaya çıkarılmıştır. Bu aşamada, elde edilen veriler aracılığıyla yapıdaki fiziksel müdahalelerde yine dönemlere bağlı olarak tespit edilmiştir.

Üçüncü ve son aşama, üniversite kütüphanesinin geçirdiği fiziksel ve işlevsel değişimlerin mekan kullanımı ve kurgusuna etkisinin mekan dizim ve görünür alan yöntemi ile analiz edildiği aşamadır. Mekansal değişimlerin etkileri kullanıcı davranışları üzerinden gözlemlenebilir ancak araştırmanın kütüphanenin geçmişteki durumunu da içermesi, yöntem olarak Mekan Dizimi'nin seçilmesinde önemli olmuştur. Bunun yanısıra Mekan Dizimi ve görünür alan yöntemi ile mekansal ilişkiler sayısal ve grafiksel olarak değerlendirilebilmekte, bu durumda üniversite kütüphanesinin geçirdiği değişimleri karşılaştırmaya ve yorumlamaya imkan tanımaktadır. Bu aşamadaki analizler DepthmapX yazılımı ile öncelikle sistem bütününde, sonrasında ise kat planları bazında ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Bu analizlerde Mekan Dizim kapsamında, dış bükey mekan analizleri

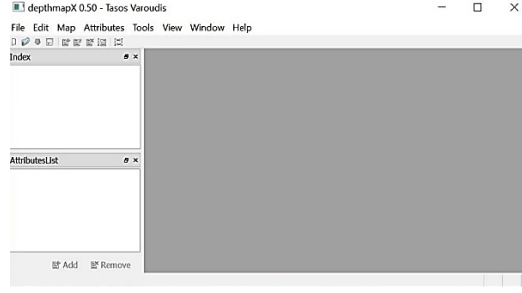
gerçekleştirilip bu analizler sonucu dış bükey mekan (DBM) bütünleşme ve ortalama derinlik değerleri hesaplanmıştır. Görünür Alan Analizleri kapsamında ise görsel bütünleşme ve görsel derinlik değerleri hesaplanmıştır.

Bu çalışmada dış bükey mekan (DBM) analizi hem sistem bütününde (tüm yapı) hem de tüm katlar için ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Bu durum sistem bütününde sistemin açıklanabilmesi için düşey sirkülasyonun değerlendirilmesi, aynı dönem projesinin farklı katlarının karşılaştırılması ve dış mekan ile olan ilişkilerin değerlendirilmesinde yardımcı olurken; katların ayrı ayrı analiz edilmesi ise dönemler arası kat kullanımlarını karşılaştırmaya, birimlerin kat içerisindeki bütünleşikliği ve ortalama derinliğini kontrol etmeye yardımcı olmaktadır. Görünür Alan Analizleri yapılırken ise her kat ayrı ayrı incelenmiş, dönemler arası farklar ortaya konmuştur.

2.2. DepthmapX Yazılımı ve Analiz Süreci

Space Syntax kuramı ortaya çıktığında mekansal analizler ve hesaplamalar kağıt üzerinde elle yapılmaktaydı. Ancak mekanlardaki büyümeler ve mekan birlikteliklerinin arttığı mekan organizasyonlarında elle analiz ve hesaplamalar oldukça zor olmaktadır. Sonrasında bilgisayar teknolojilerinden yararlanılarak geliştirilen yazılımlar ile daha doğru ve kolay analizler yapılmaya başlanmıştır. İlk büyük ölçekli çalışmalardan biri University College London'da Nick Dalton tarafından geliştirilen Axman yazılımı ile Londra'nın eksensel haritasının çizilmesi olmuştur (Atak, 2009). Sonraki çalışmalarda Space Syntax laboratuvarlarında Spatialist, Syntax 2D, Mindwalk, Confego, SpaceBox, NetBox, Ovation, Depthmap gibi yazılımlar mekan dizimi analizleri için geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Bu yazılımların en önemli özelliklerinden biri mekanları iki boyutlu, plan düzlemi olarak değil; kullanıcı ölçeğinde herkesin her gün kullandığı ve içinde eylemlerini gerçekleştirdiği "yaşayan mekanlar" olarak ele almasıdır (Atak, 2009). Her geçen gün gelişen teknoloji, kuram ve analiz yöntemleri ile bu yazılımların sayısı artmakta ve güncellenmektedir.

Kütüphanenin kat planlarının analizinde, Mekan Dizim Yöntemi için geliştirilen; Turner'ın Görünür Alan Analizlerini oluşturmaya da imkan tanıyan; sayısal ve grafiksel sonuçlar ile mekansal ilişkileri ortaya koyan; Depthmap'in en güncel versiyonu olan DepthmapX yazılımı kullanılmıştır (Şekil 49). DepthmapX yazılımı temelinde iki düşünce yer almaktadır. İlki Görünür Alan Analizi (Turner, 2001), diğeri ise Mekan Dizim Kuramıdır (Hillier ve Hanson, 1984).

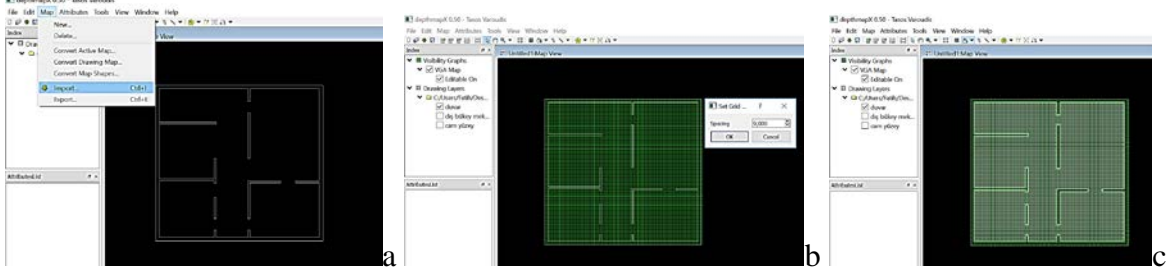
Şekil 49. DepthmapX yazılımının ara yüzü

DepthmapX yazılımı içerisine alınan (import) 1969, 2007 ve 2017 yıllarına ait kütüphane kat planları ile Mekan Dizimi ve görünür alan analizleri gerçekleştirilmiştir. Bu analizler için gerekli işlemler sırası ile aşağıda verilmiştir:

1) Kat planlarının Autocad programı ile çizilerek Dxf olarak kaydedilmesi: Kütüphaneye ait kat planları yazılımın çalışma prensibi gereği Cad ortamında çizilmiştir. Çizimde duvarlar, kapı boşlukları ve geçirgen yüzeylerin (cam paneller) farklı katmanlar (layer) olmasına dikkat edilmelidir. Dış bükey mekan analizlerinin gerçekleştirilebilmesi için kat planları üzerinden en geniş dış bükey mekanlar farklı bir katmanda (layer) ve çoklu çizgi (polyline) ile çizilmelidir. Sistem içerisindeki iç bükey mekanlar en az sayıda alt mekana bölünerek dış bükey mekanlar oluşturulmalıdır. Bu işlem DepthmapX yazılımı içerisinde de yapılabilmekte ancak karmaşık planlı yapılarda çok daha zor ve uzun bir süre almaktadır. Son olarak çizim üzerinde nokta olması ve dosya boyutunun aşırı büyük olması yazılımda hata verdiği için çizimdeki tüm noktalar silinerek ve çizim sadeleştirilerek dxf uzantısında kaydedilmelidir.

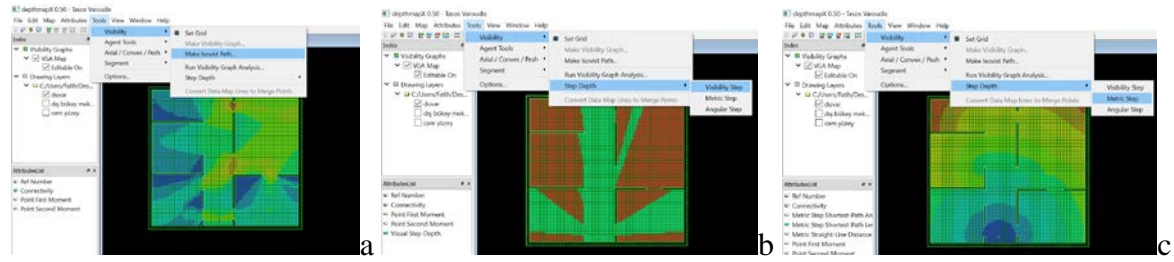
2) Grid düzeni ve çalışma alanının doldurulması: Araç çubuğundan “file” menüsü içerisindeki “new” komutu ile yeni çalışma alanı oluşturulur. Araç çubuğundan “map” menüsünden “import” komutu ile dosya yazılım içerisine alınır (Şekil 50a). İlk önce dış bükey mekan analizi için gerekli olacak olan katman sol taraftaki “index” kutusundan daha sonra kullanılmak üzere kaldırılır. Araç çubuğundaki “set grid” komutu seçilir ve plan içerisinde bir noktaya tıklanır. Bu işlemin sonucunda yazılımda hangi sıklıkta ızgaralar (gridler) oluşturulacağı belirlenir (Şekil 50b). Bu ızgaraların sıklığı analizlerin de hassaslığını belirlemektedir. Sonuç analizlerin doğruluğunu arttırmak için, ilk planda ne sıklıkta ızgara düzeni oluşturulmuşsa tüm kat planlarında aynı sıklık kullanılmalıdır. Hesaplamalar her bir ızgaraya göre yapıldığı için ne kadar çok kutu olursa hesaplama detayı o kadar yoğun olmaktadır. Ardından çalışma alanının tam sınırları araç çubuğundaki “fill”

komutu ile doldurulur (Şekil 50c). İşlemin problemsiz gerçekleşebilmesi için planın dış sınırları tamamen kapalı olmalıdır.

Şekil 50. Grid düzenin oluşturulması (a,b,c)

3) Görünür alan grafiğinin oluşturulması: Grafik, “tools” menüsünden ilk olarak “visibility”, ardından “make visibility graph” komutu seçilerek oluşturulur (Şekil 51a). Oluşturulan tüm grid alanlarının her birinden teker teker görünebilir bölgeler belirlenir. Bu görünebilir alanların kesişimi ile de grafik oluşturulur. Her bir ızgara kutusunun üzerine fare (mouse) ile gelindiğinde sayısal olarak görünürlük değeri çıkmaktadır. Bu aşamada grafik üzerinde seçilen bir noktanın araç çubuğundaki “tools” menüsünden “visibility” ve “step depth”e tıkladığında “visibility step” (görsel derinlik) (Şekil 51b) “metric step” (metrik derinlik) (Şekil 51c) ve “angular step” (açısal derinlik) ile derinlikler hesaplanabilir.

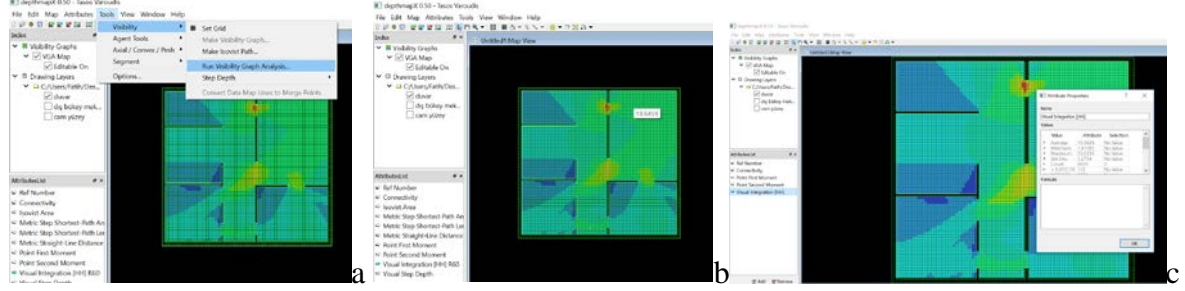

Şekil 51. Görünür alan grafiğinin oluşturulması (a,b,c)

4) Görünür alan analizlerinin yapılması: Araç çubuğundaki “tools” menüsünden “run visibility graph analysis” komutunu seçerek açılan pencereden yapılan seçimlere göre görsel bütünleşme, ortalama derinlik, rölatif asimetri, gerçek rölatif asimetri gibi birçok analiz yapılabilmektedir (Şekil 52a). Her bir kutunun üzerine fare ile gelindiğinde hangi katmanda olduğuna göre kutunun sayısal olarak görünürlük, bütünleşiklik değeri çıkmaktadır (Şekil

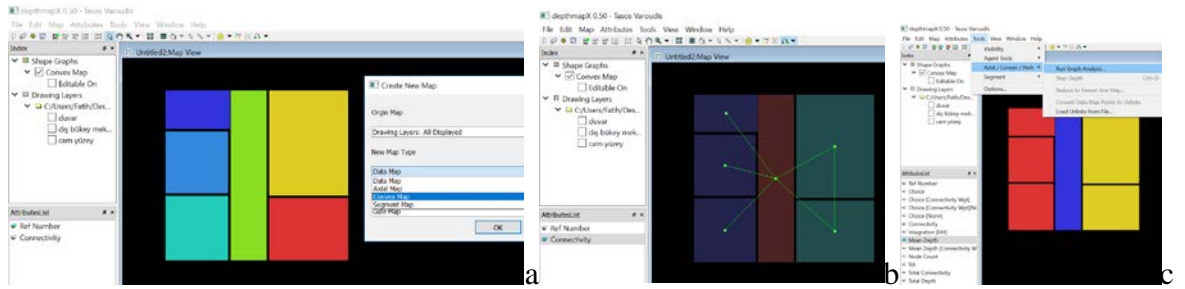

52b). “Attributes list” menüsünde yer alan her bir hesaplamaya sağ tıklayarak çıkan “column properties” sekmesinde sistemin bütünündeki en az, en fazla ve ortalama değerler görüntülenebilmektedir (Şekil 52c).

Şekil 52. Görünür alan grafiği analizlerinin yapılması(a,b,c)

5) Dış bükey mekan analizinin yapılması: Çoklu çizgiler (polyline) ile çizilmiş dışbükey mekanları içeren dxf çizimi programa alınır (import). Çoklu çizgilerin olduğu katman hariç diğer tüm katmanlar kapatılır. Araç çubuğundaki “map” menüsünden “convert drawing map” seçilir. Açılan pencerede “new map type” sekmesi, “data map” den “convex map” olarak değiştirilir (Şekil 53a). Böylece tüm dış bükey mekanlar farklı renklerle doldurulmuş olur. Cad programında çizilmemiş dış bükey mekanlar DepthmapX yazılımı içerisinde de oluşturulabilir. Daha sonra araç çubuğundaki link komutu seçilerek sırası ile birbirleri arasında geçiş olan mekanların üzerine tıklanarak birbirleri arasındaki bağlantılar kurulur (Şekil 53b).

Şekil 53. Dış bükey mekan analiz evreleri (a,b,c)

Çok katlı bir yapının bütün sistemi için yapılacak analizlerinde kat planları birlikte ve yan yana olmak üzere DepthmapX programına alınmalı ve düşey bağlantılar (merdivenler, asansörler vd.) bir üst ya da alt kat ile birleştirilmelidir (Şekil 54). Bu aşamadan sonra dış bükey mekan analizi gerçekleştirilebilir. “Tools” menüsünden, önce “point / axial / convex” ve “run graph analysis” seçilerek plan üzerinde yapılmak istenen ölçümler gerçekleştirilir (Şekil 53c). Analiz sonucu bütünleşmiş ve ayrılmış mekanlar, her dış bükey mekanın ortalama derinlikleri grafikler ile sayısal olarak değerlendirilebilmektedir.

Şekil 54. Çok katlı yapılarda DBM bağlantıları

Görünür alan ve dış bükey mekan grafiğinde her mekan ya da nokta kırmızıdan maviye doğru bir renk skalası içerisinde yer almaktadır (Şekil 55). Sistem içerisindeki en bütünleşik mekanlar kırmızı renkte olup ayrılmış mekana doğru koyu maviye dönüşmektedir. Derinlik değerinde ise en derin mekanlar kırmızı renk ile ifade edilip, en sık mekanlarda ise maviye dönüşmektedir.

Şekil 55. Renk sıkalası

Gerçekleştirilen dış bükey mekan analizlerinde yapının yakın çevresinin yapıdaki farklı mahallere ulaşmak için kullanılması zorunlu mekanlar olması ve açık mekanların mekansal bütünleşme değerlerinin de incelenmesi nedeniyle dış mekan dahil edilerek gerçekleştirilmelidir. Böylece yapının dış mekan ile kurduğu ilişki de ortaya çıkmış olmaktadır.

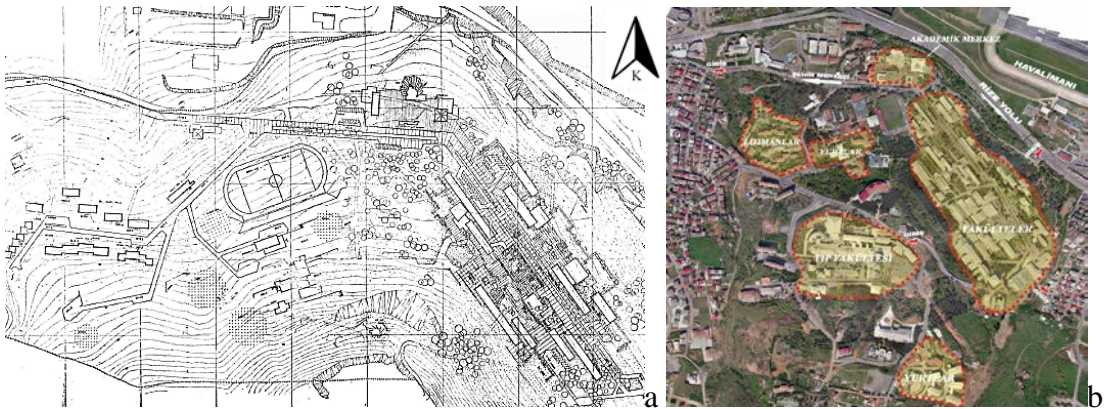
2.3. Çalışma Alanı - KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan, tarih boyunca kültürü, kent kimliği ve kalkınmışlık seviyesi ile öne çıkan, kuruluş tarihi MÖ VII. yy. a dayanan Trabzon kentinde yer almaktadır.

İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirler dışında Anadolu'da ilk, Türkiye'de kurulan dördüncü üniversite olan Karadeniz Teknik Üniversitesi bugün de hem bölgenin hem de Türkiye'nin en önemli üniversiteleri arasında yer almaktadır (Sargın 2006; Sağsöz vd., 2014). Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde 17 fakülte, 4 yüksekokul, 1 konservatuvar, 7 enstitü, 12 meslek yüksekokulu, 28 uygulama araştırma merkezi ve 1 kütüphane bulunmaktadır. Ayrıca, 2340 kişilik akademik personel kadrosuna, 2020 kişilik idari personele ve yaklaşık 60 bin öğrenciye ev sahipliği yapmaktadır (URL-55, 2017).

Üniversitenin ilk temelleri, verilen teklifin TBMM'de 20 Mayıs 1955 yılında kabul edilmesi ile atılmıştır. Üniversite 2 Aralık 1963 tarihinde, Esentepe Mahallesi Maşatlık mevkiinde (Arafilboyu) bugünkü adı Atatürk İlkokulu olan binada, 90 öğrenci ile geçici olarak eğitim-öğretime başlamıştır. 3 yıl sonra ise 1966 yılında bugünkü merkez kampüse taşınmıştır (Kardeş, 2000).

1963 yılında yarışma sonucu tasarlanan merkez kampüs, Trabzon şehrinin 4 km kadar doğusunda ve kentin kıyı bölgesinde yer almaktadır (Şekil 56). Polatoğlu ve Güler'in kampüs yerleşkesi için önerdikleri ve uygulanan master planda, şehir merkezinden gelen yol aksı direk ve kesintisiz bir biçimde üniversiteye erişimi sağlamaktadır. Taşıt aksı kampüs içerisinde sosyal alanları, akademik merkezi ve fakülteleri birbirine bağlayan önemli bir aks olarak planlanmıştır (Şekil 57).

Şekil 56. KTÜ yerleşke planı (a) (1963) (Sayar, 1963) ve hava fotoğrafı (b) (2017)

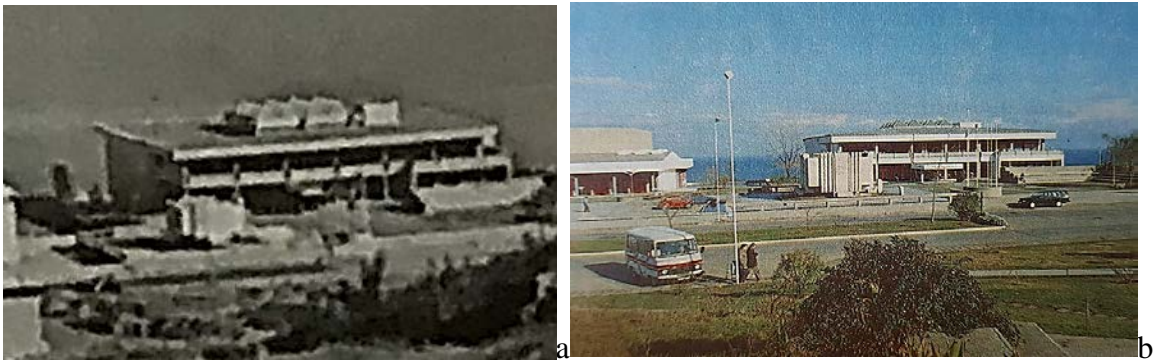

Şekil 57. Kampüs ana aksı (Yazıcı, 2017) ve Trabzon kenti

1968 yılında içerisinde rektörlük, oditoryum ve kütüphanenin bulunduğu Akademik Merkez için ayrı bir yarışma düzenlenmiş ve yarışmada birinci olan Sami Sisa ve Doğan Tekeli'nin ortak projesi yarışma jürisinin eleştirileri doğrultusunda revize edilmiştir. 1969 yılında ise uygulama projesi çizilerek inşasına başlanmıştır (Sayar, 1968).

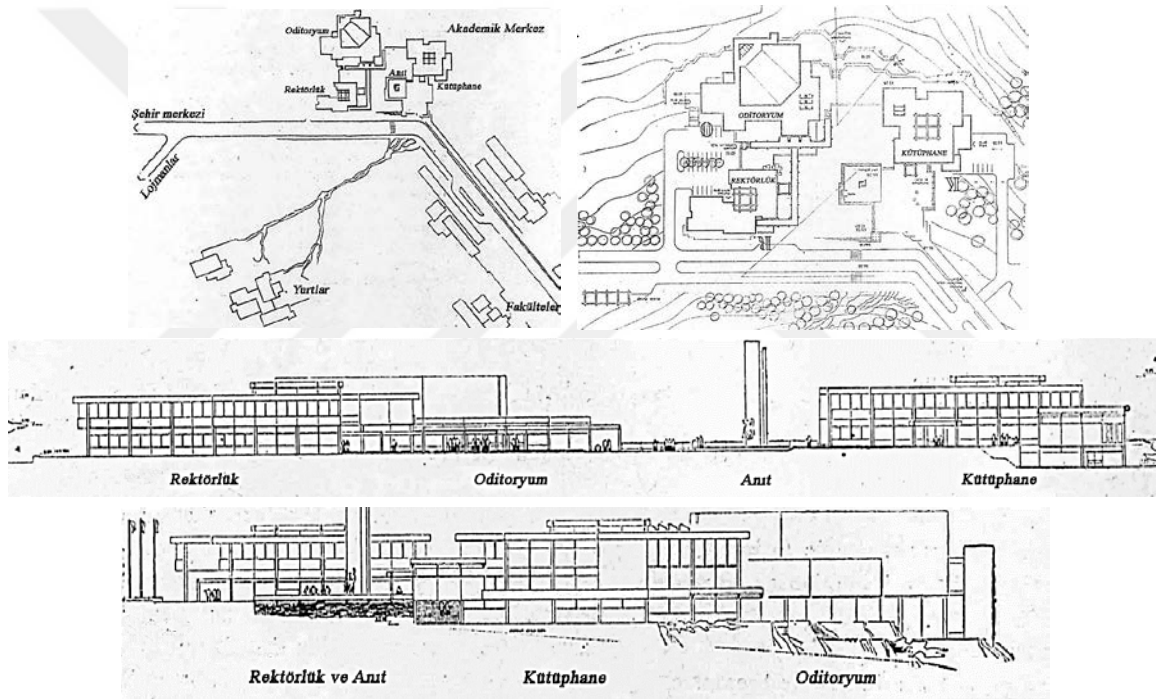
Jüri heyetinin Sami Sisa ve Doğan Tekeli'nin önerdiği projeyi değerlendirmesi “Meydanın öğretim binaları aksının devamı olarak çözümlenmesi ve uç noktaya oditoryum kitesinin yerleştirilmesi, aynı zamanda iki yönden manzaraya açılması başarılı bulunmuştur. Bütün binaların iç çözümleri ve kitle plastiklerinin başarısına karşılık, dış mekan düzeninin tamamlanamaması olumsuz bulunmuştur. Saçaklar, bu çözümü getirmeye yetmemektedir. Bu proje yenilik getirmeyen, iddiasız tutumuna rağmen, yerleşme kitle plâstığı, fonksiyon ve konstrüksiyonla ilgili sade, başarılı çözümlerinden ötürü oy birliğiyle 1. Ödül'e layık bulunmuştur.” şeklinde olmuştur (Şekil 58) (Sayar, 1968).

Şekil 58. 1977'de (a) ve 1990'da (b) Üniversite kütüphanesi (Yenidoğan, 1991)

Akademik merkezi oluşturan rektörlük, oditoryum ve kütüphane yapılarının her birinin girişinde ön hazırlık mekanları, bu ön mekanların kesişiminde ise anıt yer almaktadır. Bu alanların tamamı yaklaşık 10 bin insanın toplanmasına ve törenlere imkan vermektedir.

Akademik merkez yaya ulaşımı ve mekan akışı bakımından kampüsün diğer bölümleri ile hem konum olarak hem de çevresindeki yaya ve taşıt aksları ile bütünleşmiştir. Akademik merkez binalarının bir araya gelişi ile oluşan tören alanı, bir yandan fakülte yapıları arasında kalan uzun, çizgisel taşıt ve yaya aksına bağlanmış, diğer yandan şehirden gelen anayol ve yurtlarla fiziksel ilişkisi kurularak istenen üniversite bütünleşikliği sağlanmıştır (Şekil 59). Bugünkü adı Atatürk Kültür Merkezi olan oditoryum ve kütüphane binaları belirlenen bölgenin kuzeyinde ve denize bakan bir konumda, eğimden yararlanılarak tasarlanmış ve böylece yapılara farklı kotlardan girişler sağlanmıştır. Yapının kotlara oturması ile kütüphane çevresinde küçük ve yapıya özel alanlar oluşturulmuştur.

Şekil 59. Akademik merkez vaziyet planı ve silüetleri

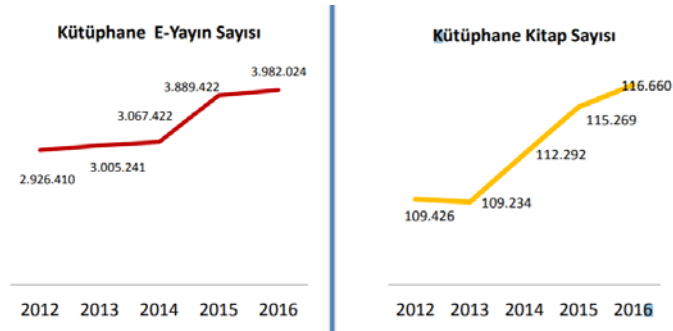
Akademik merkezin doğusunda yer alan kütüphanenin denize cephesi bulunmakta ve manzaradan en üst düzeyde yararlanılmaktadır. Kuzey ve doğu cepheleri deniz manzaralı olan yapının batı cephesinde de oluşturulan kırıklı yüzeyler ile manzaradan faydalanılmıştır. Yapı dört kattan oluşmakta ve ana girişi yapının güney cephesinden, tören alanı tarafından sağlanmaktadır. Kütüphanenin doğusunda birinci bodrum kat kotunda alana araç ile ulaşanlar ve servisler için otopark alanı yer almaktadır (Şekil 60).

Şekil 60. Akademik Merkez ve Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi, 2017 (Yazıcı, 2017)

Üniversite kütüphanesi uzun bir süre ayniyat ya da depo gibi üniversite için farklı amaçlarla kullanılmıştır. Önceleri fakülte ve bölümlerde bulunan bölüm kütüphaneleri Mayıs 1986’da Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı altında birleştirilerek Merkez Kütüphane haline getirilmiştir. 05.02.1988 tarihinde üniversite senatosunun kararıyla kütüphaneye 1939 yılında Trabzon milletvekilliği ve devlet bakanlığı yapmış olan Faik Bey’in anısına “Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi” adı verilmiştir (URL-56, 2017).

1990 yılı kayıtlarına göre üniversite kütüphanesinde toplam kitap sayısı 71.836 iken günümüzde bu sayı 3.892.024 elektronik yayın ve 116.660 basılı kitaba ulaşmıştır. (Şekil 61) (Yenidoğan, 1991; URL-58, 2017). KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi, yaklaşık 6.000 m² kapalı alanı ile bölgenin en büyük kütüphanesi konumundadır.

Şekil 61. Kütüphane elektronik ve basılı yayın sayısı (URL-58, 2017)

3. BULGULAR VE İRDELEMELER

3.1. Üniversite Kütüphanesinin Geçirdiği (Fiziksel ve işlevsel) Değişimler

KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi'nin uygulama projesinden sonra kullanıcı ihtiyaçları, koleksiyon büyüklükleri ve teknik gelişmeler nedeniyle çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bazı mekanlar kaldırılmış, bazı mekanların yerleri değiştirilmiş, yapıya ek yapılmış, mekanlarda büyütme ya da küçültme işlemleri gerçekleştirilmiştir. Tüm bu değişimlerin mekan ana kurgusuna, mekanın kullanımına ve algılanmasına etkileri ise çalışmanın ilerleyen bölümlerinde analiz edilmiştir.

Değerlendirmeye alınan farklı dönemlere ait değişimler öncelikle ayrı ayrı incelenerek açıklanmıştır. Bu dönemler sırası ile;

- 1969 yılı uygulama projesi,
- 2007 yılı tadilat projesi (1969- 2007 yılları arasındaki gerçekleşen değişimleri temsilen),
- 2017 yılı mevcut durum planı (2007- 2017 yılları arasındaki gerçekleşen değişimleri temsilen) olarak adlandırılmıştır.

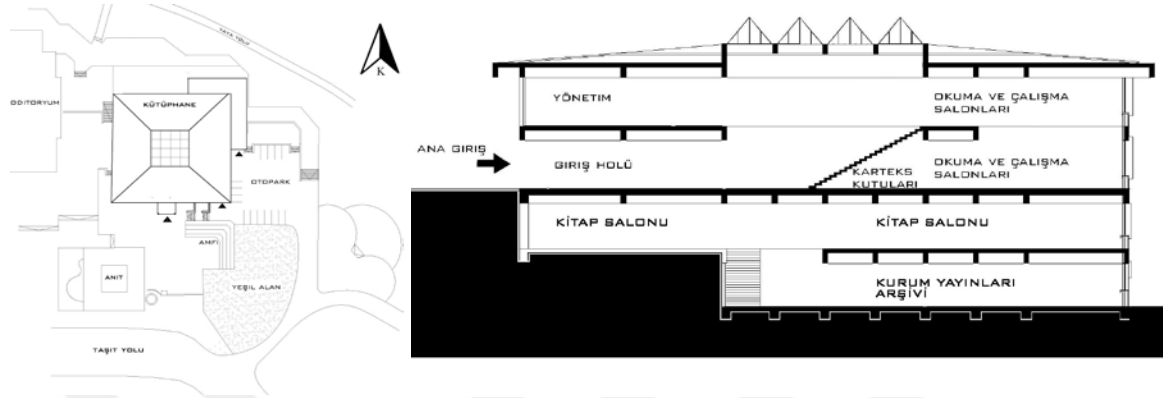
3.1.1. 1969 Yılı Uygulama Projesi

Birincilik ödülünü kazanan Sami Sisa ve Doğan Tekeli 1969 yılında uygulama projesini hazırlamıştır. Yarışma projesindeki ana tasarım kararlarına uyularak, yarışma jürisinin eleştirisi ve önerileri doğrultusunda projede değişiklikler yapılmıştır (Sayar, 1968).

1969 yılında uygulama projesi çizilen KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi akademik merkezin doğusunda yer almaktadır. Bina, dört kat olarak planlanmış ve ikinci bodrum, birinci bodrum ve zemin kat kota uygun bir biçimde zemine oturmaktadır (Şekil 62). Binanın ana girişi zemin kattan (0.00 kotu) sağlanmakta, dış mekanda giriş aksının doğusunda kullanıcılar için sosyal bir mekan olan amfi yer almaktadır. Amfi ile bina arasındaki merdivenlerden alt kota (-3.60), otoparkın olduğu alana inilebilmekte, bu otopark alanından da teknik mekanlara açılan servis girişine ulaşılmaktadır. Yapı işlevleri açısından

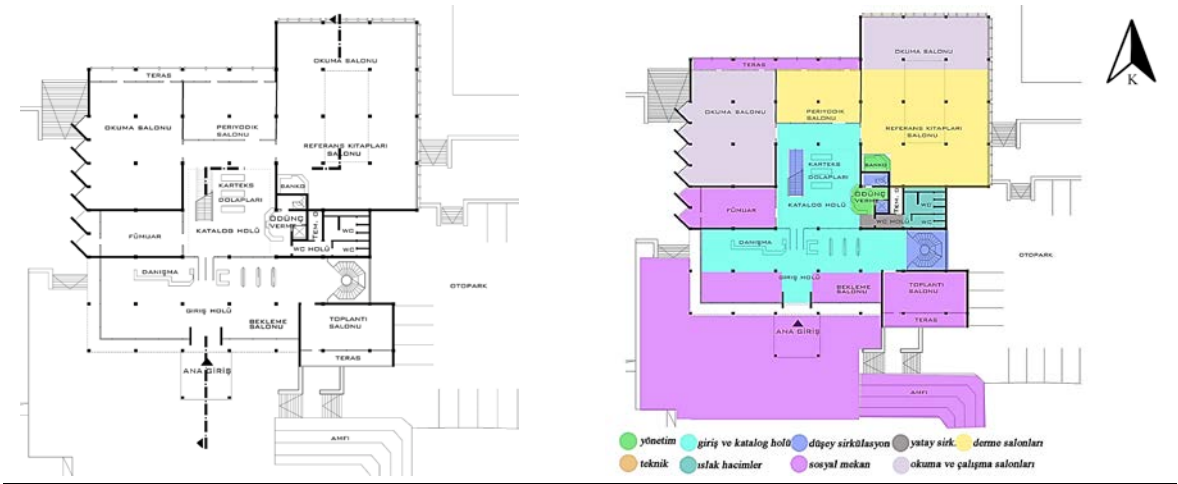

değerlendirildiğinde alt iki katta kitaplıklar ve teknik mekanlar, üst iki katta ise okuma ve çalışma salonları ve idari ofisler bulunmaktadır (Şekil 62).

Şekil 62. 1969 yılı uygulama projesi vaziyet planı ve kesiti

Zemin katta ana girişin hemen önünde geniş bir giriş holü yer almaktadır (Şekil 63). Bu giriş holünde kullanıcıların dinlenebileceği, bekleyebileceği oturma mekanları ve gazete-dergiler için raflar düzenlenmiştir. Üst kata (idari ofisler) ve alt kata (teknik mekanlara) erişimi sağlayan ana merdiven holün doğusunda yer almaktadır. Merdivenin yanında ise toplantı salonu ve tören alanına bakan teras yer almaktadır. Ana giriş kapısının karşısında danışma bankosu bulunmakta ve onun yanındaki turnikeler ile katalog holüne girilmektedir. Bu mekanda yer alan merdivenin altında katalog tarama için kullanılan kartoteks dolapları yer almaktadır (ilgili kartın ödünç verme personeline verilmesiyle kitap getirilmektedir). Ödünç verme bankosunun arkasında personelin kitap salonlarına erişimi için tasarlanmış, tüm katlar arasında devam eden servis merdiveni ve asansörü yer almaktadır. Ödünç verme biriminin yanındaki koridor ile tuvaletlere ve temizlik odasına ulaşılmaktadır. Merkezi katalog holünün çevresinde kuzeydoğudan, güneybatıya doğru sırası ile referans kitapları salonu, süreli yayınlar salonu, okuma salonu ve sigara salonu (fümuar) yer almaktadır. Süreli yayınlar ve okuma salonunun denize bakan cephesinde 160 cm derinliğinde bir teras yer almaktadır (Şekil 63).

Şekil 63. Zemin kat planı (1969)

Birinci kattaki mekanlar, yapının merkezi sayılabilecek bir konumda bulunan ve zemin kattaki katalog holüne bakan galeri boşluğu etrafında örgütlenmiştir. Bu kata erişim, galerinin içindeki ve giriş holünün doğusunda yer alan merdiven ile sağlanmaktadır. Servis merdiveni ve asansörü ödünç verme personelinin kullanımı için bu katta da hizmet vermektedir (Şekil 64).

Şekil 64. Birinci kat planı (1969)

Birinci katın güney kısmında idari ofisler ve bu mekanların önünde yapı boyunca uzanan 180 cm derinliğinde bir teras yer almaktadır. Merkezi galerinin etrafında sırası ile doğudan başlayarak tuvaletler, harita salonu, harita okuma, seminer salonu, nadir eserler

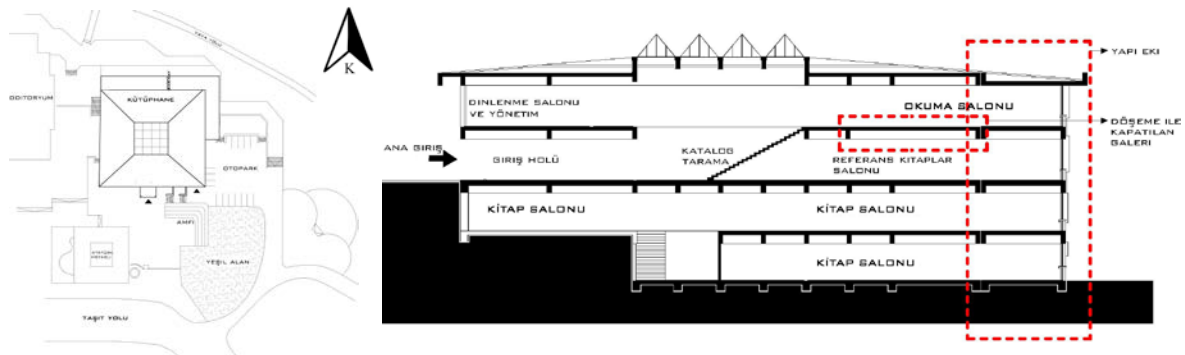
cephesinin ise bir kısmı toprak altında olup, dış mekana açılan herhangi bir kapısı bulunmamaktadır (Şekil 66).

Şekil 66. İkinci bodrum kat planı (1969)

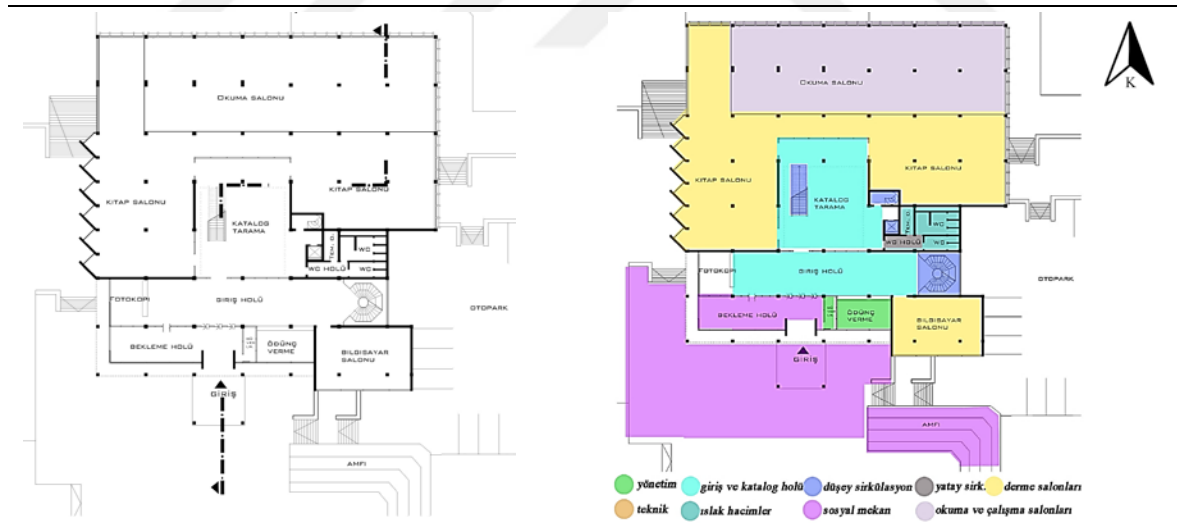
3.1.2. 2007 Yılı Tadilat Projesi

Koleksiyonların hızla çoğalması ve artan kullanıcı sayısına daha kaliteli hizmet verebilmek amacıyla kütüphane binasına yeni kullanım alanları kazandıracak bir ek yapılmıştır. Bu ek, yapının kuzeybatısında yapı yüksekliğince 4 kat boyunca uzanmakta ve her katta yaklaşık 160 m²lik ek kullanım alanı sunmaktadır (Şekil 67). Ayrıca birinci katta 1969 yılında harita deposu ve harita okuma salonlarının arasında bulunan galeri boşluğu döşeme ile doldurularak iç mekan kullanımına dahil edilmiştir. Uygulanan bu tadilatlar sonucu yapıya toplam 710 m²lik ek kapalı mekan kazandırılmıştır.

Şekil 67. 2007 yılı tadilat projesi vaziyet planı ve kesiti

Yapının dış mekan yakın çevresinde ve girişlerin bulunduğu noktalarda mekansal bir değişim olmamıştır. Zemin kat girişinde, güvenlik kontrolünün öncesinde bekleme, dinlenme gibi eylemler için bir hol ve girişin hemen doğusunda güvenlik personeli için küçük bir ofis yer almaktadır (Şekil 68). Güvenlik kontrolünden (turnikeler) geçtikten sonra giriş holü yer almaktadır. Giriş holünün batı ucunda fotokopi merkezi, doğu ucunda ise birinci kata ve birinci bodrum kata erişimi sağlayan merdiven yer almaktadır. Merdivenin yanındaki mekan ise bilgisayar salonu olarak donatılmıştır. Ödünç verme birimi, kütüphane içerisinde (kuzeyden) çıkışa (güneye) yönelen kullanıcının doğrudan görebileceği bir konumda, bilgisayar salonu ve güvenlik ofisinin arasında yer almaktadır. Giriş holünün kuzeyinde, merkezi galerinin ortasında, bilgisayarlı katalog taramanın yapıldığı ve içerisinde bir üst kata çıkan merdivenin bulunduğu katalog tarama holü bulunmaktadır. Katalog tarama holünün doğusunda servis merdiveni, asansörü ve tuvaletler yer almaktadır. Katalog tarama holünün çevresi bütünüyle kitap salonu ile çevrelenmiştir. Kitap salonunun içerisinde ise yapının kuzey cephesi boyunca uzanan, bölücü öğelerle (duvar, cam panel vb.) ayrılmamış bir okuma salonu yer almaktadır (Şekil 68).

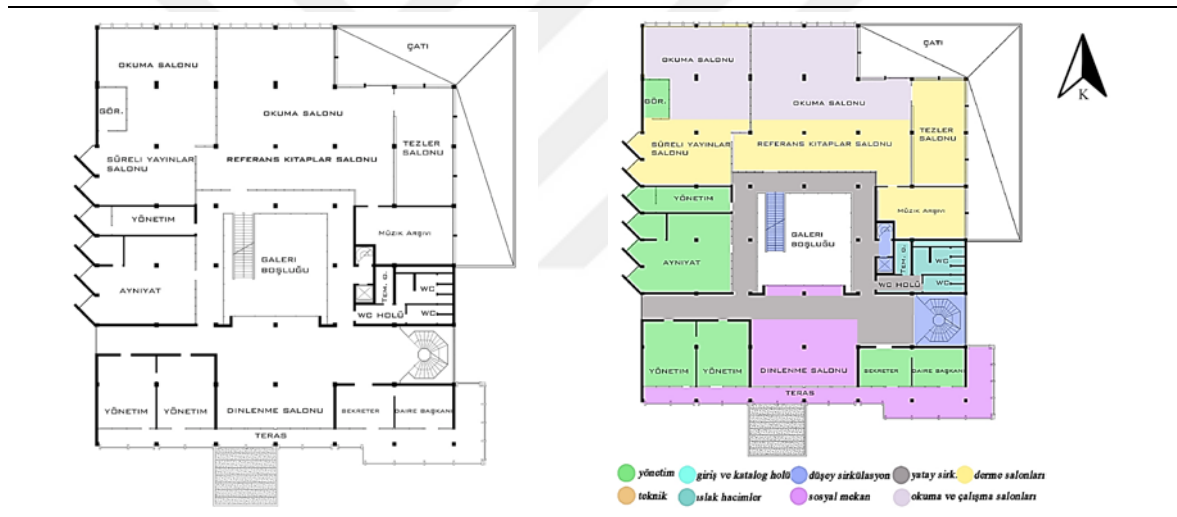

Şekil 68. Zemin kat planı (2007)

Birinci kata erişim giriş holünün doğusundaki ana merdiven ve katalog tarama holündeki merdivenle sağlanmaktadır. Ödünç verme hizmetinin katalog tarama holünden çıkarılması ile servis asansörü ve merdiveni de kullanıcı hizmetine açılmış fakat merdivenin dar olması, asansörün ise görülebilir bir konumda olmaması nedeniyle aktif olarak

kullanılmamıştır. Birinci katta yer alan mekanlar, merkezdeki galerinin etrafında örgütlenmiştir (Şekil 69).

Birinci katın güneyinde idari ofisler yer alırken, galeri boşluğunun güneyinde kullanıcıların gazete-dergi okuyabilecekleri, dinlenebilecekleri sosyal bir mekan bulunmaktadır. İdari ofisler ve dinlenme salonunun güneyinde cephe boyunca teras yer almaktadır. Ancak kütüphanedeki koleksiyonların güvenliği nedeniyle kullanıcının bu terasa erişimine izin verilmemekte, bu mekana yalnızca idari ofislerden ulaşılmaktadır. Batıda ise ayniyat, yönetim ve süreli yayınlar salonu yer almaktadır. Doğuda tadilat sonucu kapatılan galeri boşluğu alanı tezler salonu olarak, bu mekanın güneyindeki alan ise müzik koleksiyonları salonu olarak kullanılmaktadır. Yapının denize bakan kuzey kısmında okuma salonu ve referans kitaplar salonu bulunmaktadır (Şekil 69).

Şekil 69. Birinci kat planı (2007)

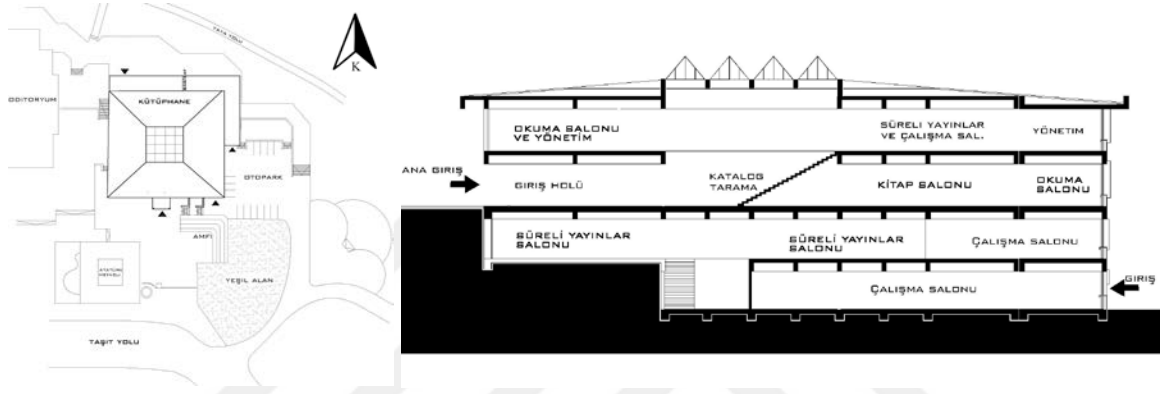
Birinci bodrum kata erişim, giriş holünün doğusunda yer alan merdivenle sağlanmakta ve buradan katın büyük bir bölümünü oluşturan süreli yayınlar arşivine geçilmektedir. Ayrıca tüm katlarda ilk tasarlandığında servis amaçlı olan merdiven ve asansör kullanılarak da bu kata erişim sağlanabilmektedir. Salonun ortasında ikinci bodrum kata inen merdiven ve galeri bulunmakta; galerinin tüm çevresi ise süreli yayınların sergilendiği kitaplıklardan oluşmaktadır. Doğudaki ana merdivenin güneyinde süreli yayınların belirli periyotlarda ciltlenmesi için ciltleme ve depo mekanları yer almaktadır. Ciltleme biriminin güneyinden dışarı açılan ve servis alabileceği ayrı bir girişi bulunmaktadır. Birinci bodrum katın servis girişi haricinde güneyinde cephesi yoktur. Bu katın kuzeydoğusu otopark alanından ayrı bir

3.1.3. 2017 Yılı Mevcut Durum Planı

2017 mevcut durumunda yapının yakın çevresinde önemli mekansal değişimler olmamıştır. Ancak ikinci bodrum katın kuzeydoğusunda önceleri jandarma karakolu olan, daha sonra ise polis karakolu olarak kullanılan mekanın kendi dış mekan sınırlarını çevirmesi ile (barikat oluşturması) yapının çevresindeki yaya sürekliliği kuzey yönde bozulmuştur (Şekil 72).

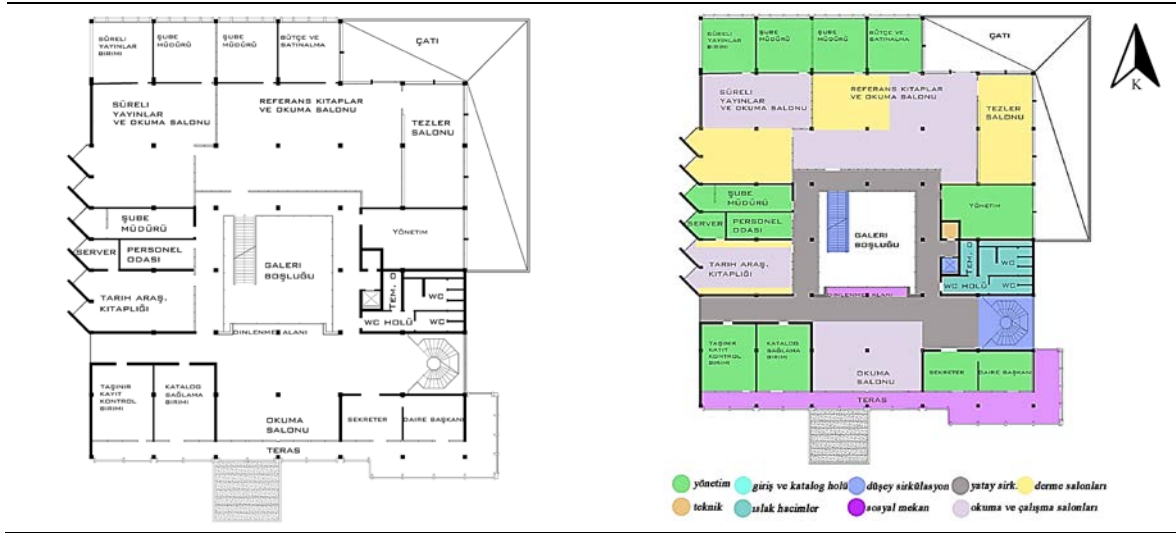

Şekil 72. 2017 yılı mevcut durum vaziyet planı ve kesiti

Zemin katın girişinde kullanıcıların dinlenebilecekleri ve bekleyebilecekleri sosyal bir alan olan bekleme holü yer almaktadır. Bu mekanda yer alan atıştırmalık ve içecek otomatı yeme içme eylemini kısmen de olsa karşılamaktadır. Bekleme holünden güvenlik turnikeleri ile giriş holüne geçilmektedir. Giriş holünün batısında ödünç verme, doğusunda birinci kata ve birinci bodrum kata erişimi sağlayan ana merdiven bulunmaktadır. Merdivenin yanında bilgisayar ve seminer salonu (bilgisayar salonu), buranın yanında ise fotokopi ve ozalit gibi hizmetlerin verildiği dijital baskı merkezi yer almaktadır. Bu katta yer alan tuvaletlerin giriş holünden de rahatlıkla kullanılabilmesi için giriş holü ile tuvalet arasında bağlantı sağlanmıştır. Giriş holünde ödünç verme biriminin iş yükünün azaltılması için ödünç alma işlemlerini gerçekleştirebilen ayrı bir otomat yerleştirilmiştir (Şekil 73).

Zemin katın merkezinde bilgisayarlı katalog tarama holü ve bu hol içinden birinci kata çıkan merdiven yer almaktadır. Katalog tarama holünün çevresinde, holü saran ve 3 ayrı cephesi olan büyük bir kitap salonu yer almaktadır. Kitap salonunun kuzeybatı ucunda okuma salonu görevlisi için bir ofis ve yaklaşık 100 m²lik bir alanda ise okuma salonu

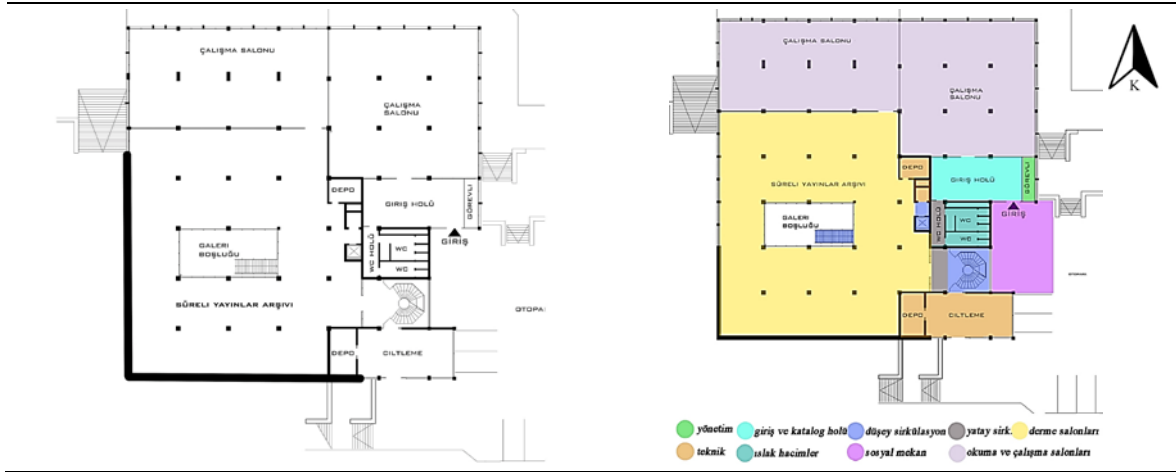

Şekil 74. Birinci kat planı (2017)

Birinci katta galerinin batısında Tarih Araştırmaları Kitaplığı ve süreli yayınlar salonu, kuzeyinde referans kitaplar salonu ve tezler salonu yer almaktadır. Birinci katta, kuzey cephesinde yer alan yapı ekinin oluşturduğu mekan idari birimler olarak kullanılmaktadır. Bu idari birimler tüm cepheyi kapattığı için okuma salonlarının dış mekan ve denizle görsel ilişkisi engellenmiştir.

Birinci bodrum kat temelde iki ayrı işleve tahsis edilmiştir. Bunlar süreli yayınlar için kitap salonu ve çalışma salonudur. İki ayrı çalışma salonundan kuzeybatıdakine otopark alanından ayrı bir giriş ile ulaşılırken kuzeydoğudaki çalışma salonu iç mekana dahil edilmiş ve süreli yayınlar salonundan geçilerek kullanılmaktadır. Bu iki çalışma salonu arasındaki bağlantı gereklilik durumunda birleştirilmek üzere kapalı tutulmaktadır (Şekil 75).

Şekil 75. Birinci bodrum kat (2017)

Birinci bodrum katta, otopark alanından çalışma salonuna geçişi sağlayan giriş holünde yiyecek-ıçecek atıştırma için otomatlar yer almaktadır. Bu kattaki tuvaletler sadece otopark alanına açılan çalışma salonunun giriş holü ile bağlantılı olup süreli yayımlar arşivinden erişimi bulunmamaktadır. Süreli yayımlar salonuna erişim iç mekandan, zemin katta yer alan, giriş holünün doğusundaki ana merdiven ve galerinin doğusundaki asansör ile sağlanabilmektedir. Süreli yayımlar salonunun güneydoğusunda ciltleme ve depo mekanları yer almaktadır. Ciltleme biriminin güneyinden dışarı açılan ve servis alabilecek ayrı bir girişi bulunmaktadır (Şekil 75).

İkinci bodrum katın büyük bir bölümü çalışma salonu için kullanılmaktadır. Bu kat depo ve ısıtma merkezinin olduğu küçük bir bölüm ve çalışma salonunun olduğu bir diğer bölüm olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu iki bölümün birbirleriyle görsel ya da fiziksel ilişkisi bulunmamaktadır. Depo ve ısıtma merkezine, birinci bodrum katın galeri içerisindeki merdiven ve asansör ile ulaşılmaktadır. Bu mekan tasnifi yapılmamış bazı kaynak kitaplar için depo olarak kullanılmaktadır. Bu kattaki çalışma salonuna yapının içinden erişim yoktur. Yapının batısındaki dış mekan merdivenleri ile bu kota (-7.00) inilmekte ve çalışma salonuna ulaşılmaktadır. Yapının doğusunda da bu kota inen merdivenler olmasına rağmen, kuzeydoğuda bağımsız bir girişi bulunan polis karakoluna ait barikat bu erişimi engellemektedir. Çalışma salonunun önünde ise kullanıcıların dinlenebileceği açık bir mekan yer almaktadır. Güneydoğuda yer alan tuvaletlere çalışma salonunun içerisinden bir holle geçilmektedir. Dış mekandan ayrı girişi olan çalışma salonu kütüphanenin yoğun kullanıldığı sınav haftalarında sürekli açık tutulmaktadır (Şekil 76).

Şekil 76. İkinci bodrum kat (2017)

3.1.4. Üniversite Kütüphanesinin Geçirdiği (Fiziksel ve İşlevsel) Değişimlerin Dönemlere Göre Karşılaştırması

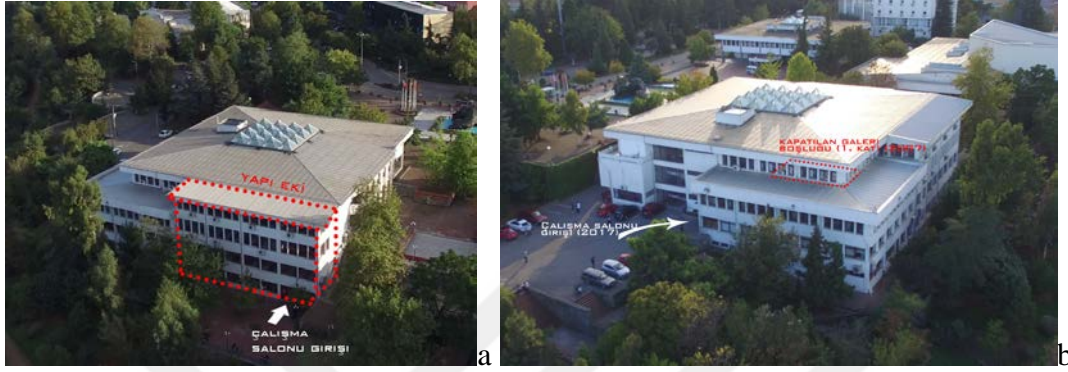
Kütüphanenin 1969, 2007 ve 2017 dönemleri kat planları analiz edildiğinde yapıda işlevsel ve fiziksel değişimlerin gerçekleştiği tespit edilmiştir. Yapıda gerçekleştirilen fiziksel değişimler Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Fiziksel değişimler

Fiziksel Değişimler	2007	2017
Binaya ek yapılması	●	
Galeri boşluğunun kapatılması	●	
Birinci bodrum teknik mekanların kaldırılması	●	
İkinci bodrum teknik mekanların kaldırılması	●	
Birinci bodrumdan servis girişinin kapatılması	●	
Birinci bodrumdan çalışma salonu girişi		●
İkinci bodrum kat çalışma salonu girişi		●
Servis merdiveninin kaldırılması		●
Giriş holünde bölünmeler	●	●
Koleksiyon salonlarında büyüme/küçülme	●	●

Binaya ek yapılmış (şekil 77), galeri boşluğu kapatılmış, birinci ve ikinci bodrum katta teknik mekanlar kaldırılmış, farklı dönemlerde farklı girişler açılmış ya da kapatılmış, servis merdiveni kaldırılmış, giriş holünde mekansal bölünmeler uygulanmış, koleksiyon salonlarında büyüme/küçülme gerçekleşmiştir. 2007 yılında binaya yapılan ek, doldurulan döşeme ve birinci-ikinci bodrum kat çalışma salonları girişi Şekil 77’de verilmiştir. Buna göre 2007 yılında yapının kuzeyinde bir ek yapılmış, birinci katta bulunan galeri boşluğu

kapatılarak tezler salonuna dönüştürülmüştür. Yine bu yılda birinci ve ikinci bodrum katta yer alan teknik mekanlar kaldırılmış, biri güzel sanatlar atölyesi diğeri jandarma karakolu olmak üzere kütüphane mekanından koparılan alanlarda farklı işlevsel alanlar oluşturulmuştur.

Şekil 77. Yapı eki (a), kapatılan galeri boşluğu (b) ve çalışma salonu girişleri (a,b)

Gerçekleştirilen işlevsel değişimler Tablo 4’de verilmiştir. Buna göre zemin kat planları incelendiğinde 1969 yılında geniş bir giriş holü, katalog tarama holü, kitap salonları ve okuma salonu yer almaktadır. 2007 yılında giriş holü bölünerek ödünç verme, bekleme holü, fotokopi merkezi gibi birimlere ayrılmış, toplantı salonu bilgisayar salonuna dönüştürülmüş ve kuzeyde geniş bir kitap salonu ve okuma salonu planlanmıştır. 2017 yılında kattaki genel düzen korunmuş ancak kuzeydeki okuma salonu küçültülerek kitap salonuna daha fazla mekan ayrılmıştır (Tablo 4).

Birinci katta 1969 yılında okuma ve çalışma salonları, seminer salonu, müzik atölyesi ve yönetim mekanları yer almaktadır. 2007 yılında yapının kuzeyinde süreli yayınlar ve referans kitaplar salonu, güneyinde ise dinlenme salonu ve yönetim ofisleri, döşeme ile kapatılan alanda ise tezler salonu yer almaktadır. 2017 yılında bu kat yine idari ofisler, okuma ve koleksiyon salonları olarak kullanılmaktadır. Ancak, güneydeki dinlenme salonu çalışma salonuna, en kuzeydeki yapı eki de idari ofisler olarak tekrar düzenlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. İşlevsel değişimler (1969, 2007, 2017)

	1969	2007	2017
Zemin Kat			
Birinci Kat			
Birinci Bodrum Kat			
İkinci Bodrum Kat			
	<p> ● yönetim ● giriş ve katalog holü ● düşey sirkülasyon ● yatay sirk. ● derme salonları ● teknik ● ıslak hacimler ● sosyal mekan ● okuma ve çalışma salonları </p>		

Birinci bodrum kat planları irdelendiğinde 1969 yılında katın güneyi kitap salonu, kuzeyi ise teknik ve idari ofislerden oluşurken; 2007 yılında bu teknik ve idari ofislerin tamamı kaldırılmış, daha geniş bir kitap salonu oluşturulmuştur. 2007 yılında katın kuzeydoğusu güzel sanatlar atölyesine tahsis edilmiş ve 1969 yılında servis amaçlı kullanılan giriş güzel sanatlar atölyesinin girişi olarak kullanılmıştır. 2017 yılında güzel sanatlar atölyesi kaldırılarak dış mekandan erişimin sağlandığı bir çalışma salonu oluşturulmuş ve iç mekandaki süreli yayınlar arşivi küçültülmüş ve kuzeyde yeni bir çalışma salonu planlanmıştır (Tablo 4).

İkinci bodrum kat 1969 yılında ısıtma, elektrik ve atölye gibi teknik birimlerin haricinde tamamı koleksiyon salonu olarak kullanılmıştır. 2007 yılında doğudaki teknik birimler ve yapı eki de koleksiyon salonuna katılarak salon genişletilmiştir. 2017 de ise bu katın büyük bir bölümünü oluşturan ve iç mekandan erişimi olmayan çalışma salonu planlanmış ve bu salon için güneydoğuda ıslak mekanlar inşa edilmiştir. Çalışma salonunun girişi ise binanın kuzeyinde, bağımsız bir giriş olarak tasarlanmıştır (Tablo 4).

Genel kurgusu yukarıda açıklanan fiziksel ve işlevsel değişimler, mekan kullanımının daha iyi anlaşılabilmesi için giriş ve katalog holü, koleksiyon salonları, okuma ve çalışma salonları, düşey sirkülasyon, yatay sirkülasyon, ıslak hacimler, sosyal mekanlar, idari mekanlar ve teknik mekanlar alt başlıklarında tüm dönemleri içerecek biçimde ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

3.1.4.1. Giriş ve Katalog Holü

Kullanıcının iç mekan hakkında ilk izlenimlerini edindiği ve iç mekanı anlamaya çalıştığı ilk nokta kütüphanenin giriş holüdür. Bu nedenle giriş holü mümkün oldukça merkezi konumda, birçok mekan ile bağlantılı, görsel ve fiziksel erişilebilirliği yüksek, düşey sirkülasyon öğeleri ile bağlantılı bir mekan olarak planlanmıştır. Aynı zamanda kütüphanenin sosyal bir mekanı olan giriş holü kullanıcıları için dinlenme, sohbet etme bekleme, gazete-dergi okuma alanıdır. Dönemlere göre giriş ve katalog holünde yer alan işlevler Tablo5’de verilmiştir.

Tablo 5. Dönemlere göre giriş ve katalog holündeki işlevsel değişimler

Dönem \ İşlev	Bekleme Salonu	Giriş holü	Danışma	Güvenlik	Ödünç verme	Vestiyer	Toplantı salonu	Teras	Bay Bayan Tuvalet	Katalog inceleme	Katalog Tarama	Kartoteks dolapları	Ozait	Fotokopi	Bilgisayar Salonu	Servis Merdiveni	Servis Asansörü	Sigara Salonu
1969	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●		●				●	●	●
2007	●	●	●	●	●				●		●			●	●	●	●	
2017	●	●	●	●	●				●		●		●	●	●		●	

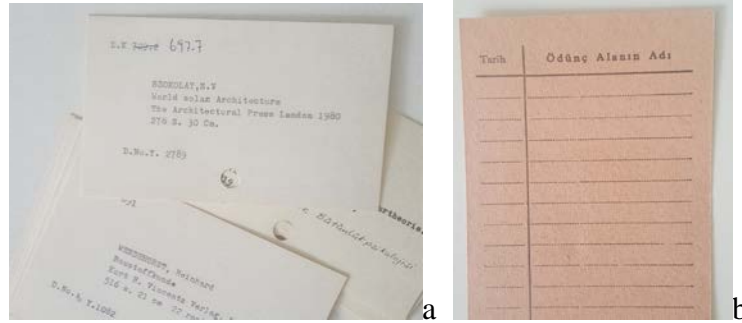
1969 yılı planlarında giriş holü içerisinde dinlenme alanı olan, rahat donatılar ile gazete-dergi okuma alanı olarak kullanılan ve yeni yayınların takip edilebileceği 280 m²lik geniş bir hol iken, 2007 yılında güvenlik turnikeleri ile giriş holü ikiye bölünmüş ve bir kısmı bekleme alanına diğer kısmı ise ödünç verme birimi, fotokopi ve bilgisayar salonu gibi hizmet mekanlarına ayrılmıştır. Mekandaki bu bölünme giriş holünü bir koridora dönüştürerek sosyal işlevinin kaybolmasına neden olmuştur. 2017 yılında bekleme holünde yetersiz sayıda, sadece dizi şeklinde sıralanmış oturma birimleri ve atıştırmalık-içecek otomatları yer almaktadır (Şekil 78a).

Şekil 78. Kütüphane bekleme (a), giriş holü (b), ödünç alma otomatı (c) (Yazıcı, 2017)

Kütüphane kullanım yoğunluğu ve verdiği hizmetler göz önünde bulundurulduğunda bu mekan hem niteliksel hem de niceliksel açıdan yetersizdir. Sosyal mekanlar, XXI. yy. üniversite kütüphanelerinde kullanıcı gereksiniminde önemli mekanlardan olmasına rağmen, başka hizmet mekanlarına olan ihtiyacın karşısında önceliğini yitirmiş ve küçülme göstermiştir.

1969 yılında kullanıcılar katalog tarama işlemini “kartoteks” adlı kitapların künyesi (adı, yazarı, yayın yılı vb.) olan kartlar ile gerçekleştirmekteydi (Şekil 79). Bu kartlar katalog tarama holünden bir üst kata çıkılan merdivenin altındaki dolaplarda, kitap adı ve yazarına göre sınıflandırılmış ve sıralanmıştır. Kullanıcı aradığı kitabın kartını bulup ödünç vermedeki görevliye verir ve görevli servis asansörü veya merdivenini kullanarak alt iki katta bulunan ve sadece görevlilerin girebildiği kitap salonuna iner ve kitabı kullanıcıya şekil 79b’deki kartı doldurarak teslim eder. Bu sistem kütüphanecilikte kapalı raf sistemi olarak adlandırılır. 2007 ve 2017 dönemlerinde gelişen teknoloji ile tüm koleksiyon dijital ortamda kayıt altına alınmış ve bu durum kullanıcılara bilgisayar ile katalog tarama imkanı sağlamıştır. Kullanıcının aradığı kitaba kendisinin ulaşması ödünç verme biriminin servis merdiveni ve asansörü ile ilişkilendirilme zorunluluğunu da ortadan kaldırmıştır. Bu nedenle, ödünç verme birimi 2007 yılında daha serbest bir mekan olan giriş holünde kendine yer bulmuştur. Ödünç verme biriminin giriş holündeki konumu kullanıcının ilk girişte rahat algılayamadığı, ancak çıkış yapan kullanıcının doğrudan görebildiği bir noktadadır. 2017 yılında ise ödünç verme birimi giriş holünün batı ucunda yer almaktadır. Ödünç verme biriminin yoğunluğunun azaltılması için giriş holünde konumlandırılan otomat, kullanıcıların istediği kitabı cihaz yardımı ile ödünç almasını sağlamaktadır (Şekil 78c).

Şekil 79. Kartoteks ve ödünç verme kartı örneği (Yazıcı, 2017)

1969 yılı kütüphane organizasyonuna göre kaynak kitapların kütüphane içerisinde kullanılacak olsa dahi ödünç verme kartı doldurulması gerekliydi. Çünkü kütüphane girişinde yer alan turnikelerde kullanıcının üzerinde bulunan kaynak kitabı tarayacak ve sesli bir uyarı yapacak bir sistem olmadığı için bu yolla koleksiyonların güvenliği sağlanmaktaydı. 2007 ve 2017 dönemlerinde ise elektronik güvenlik kapıları ile

koleksiyonların güvenliği sağlanmış, böylece kullanıcı istediği sayıda kitabı istediği salonda inceleme imkanı bulmuştur.

1969 yılında fotokopi ile çoğaltma yönteminin çok pahalı bir işlem olması nedeniyle kütüphanede bunun için bir mekan ayrılmamış ancak teknolojinin gelişmesi, fotokopi işleminin ucuzlaması ve yaygınlaşması ile 2007 yılında karşımıza çıkan ve giriş holünün batısında yer alan fotokopi merkezi, 2017 yılında ozalit merkezi de eklenerek bilgisayar salonunun yanında konumlandırılmıştır.

3.1.4.2. Koleksiyon Salonları

Kütüphanelerin neredeyse en temel amaçlarından birisi koleksiyonları muhafaza etmektir. Bu nedenle kütüphanenin mimari tasarımını doğrudan etkileyen en önemli faktörlerden biri koleksiyonların nerede, nasıl muhafaza edileceği ve kullanıcıyla kuracağı fiziksel ve görsel ilişkidir. Dönemlere göre koleksiyon salonlarının durumu Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Koleksiyon salonlarındaki işlevsel değişimler

Dönem \ İşlev	Harita Salonu	Kitap Salonları	Sinevizyon Odası	Sürelî Yay. Salonu	Sürelî yayımlar arşivi	Referans Kit. Salonu	Müzik Kolek. Salonu	Nadir eserler salonu	Tarih araş. Salonu	Tezler Salonu	Bilgisayar Salonu	Toplam mekan (m ²)
1969	●	●	●	●		●		●				1600
2007		●		●	●	●	●			●	●	2750
2017		●			●	●	●		●	●	●	1750

Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi’nde koleksiyon salonlarının geçirmiş olduğu en büyük işlevsel değişim açık raf sistemine geçiş olmuştur. Kitapların doğrudan kullanıcı erişimine açılması kitap salonlarının birinci bodrum ve ikinci bodrum katta olma zorunluluğunu ortadan kaldırmış; 2007 ve 2017 planlarına göre sıklıkla kullanılan kitaplar kullanıcının kolayca erişebileceği zemin katın kuzeyine taşınmıştır.

1969 yılında kütüphanenin toplam koleksiyon salonları 1600 m² iken 2007 yılında binaya yapılan ek ile koleksiyonlar için ek mekan tahsis edilmiş, zemin katın büyük bir kısmında referans kitaplar salonu oluşturulmuş ve kitap salonlarının toplam alanı 2750 m²'ye çıkmıştır. Bu durum koleksiyonlardaki niceliksel artışın bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında ise koleksiyonların sayısının artmasına rağmen, tüm koleksiyon salonlarının toplam alanı 1750 m² ye inmiştir. Bu durumun iki temel nedeni vardır. İlki birinci bodrum katta yer alan süreli yayınların üniversite kütüphanesinin üye olduğu 60'a yakın veri tabanı ile dijital ortamlardan erişilebilir hale gelmesi bu kaynakların fiziksel erişim ihtiyacını azaltmış ve bu nedenle bu kattaki rafların aralıkları en aza indirilerek alan kazanılmıştır (Şekil 80). Süreli yayınlar salonundan kazanılan mekan ise çalışma salonu olarak kullanılmıştır. Toplam koleksiyon salonlarındaki küçülmenin bir diğer nedeni ise 2007 yılında ikinci bodrum katta yer alan nüfus sayım bilgileri, kurum yayınları, resmi gazeteler gibi kaynakların dijital ortama aktararak geri dönüşüm merkezlerine gönderilmesi olmuştur. Bu değişimler kütüphanelerde koleksiyon salonları için ihtiyaç duyulan mekanların yeniden etüt edilmesi gerektiğini göstermektedir. Artan kaynak sayısı ve koleksiyonların dijital ortamda erişilebilir olması koleksiyon salonlarının konumunu, büyüklüğünü belirleyecek iki önemli parametre olarak karşımıza çıkmaktadır.

Teknolojik gelişmeler sonucunda bilgi kaynaklarının dijital ortamlarda kayıt edilmesi ve üniversite kütüphanesinin dijital ortamdaki bu koleksiyonların veri tabanlarına aboneliği, kütüphanede bilgisayar salonuna ihtiyaç doğurmuştur. 1969 yılında giriş holüne doğrudan bağlanan ve toplantı salonu olarak planlanan mekan, 2007 yılında bilgisayar salonuna dönüştürülmüştür. 2017 yılında ise hem seminer salonu hem de bilgisayar salonu olarak kullanılmaktadır (Şekil 80).

Şekil 80. Süreli yayınlar arşivi (a), Tarih Araştırmaları Kitaplığı (b), bilgisayar salonu (c) (Yazıcı, 2017)

Kütüphanenin üyesi olduğu veri tabanlarına kampüs içerisinde istenilen noktadan internet ağı ile erişilebilmesi online araştırmalar için kütüphane binasını kullanma zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır. Böylece kütüphane kullanıcılarının önemli bir kısmını oluşturan akademik personel araştırmalarını ofislerinden sürdürebilmektedir. Bu durum kütüphanenin kullanıcı dağılımında öğrenci yoğunluğunu arttırmıştır.

2017 yılından önce kat planlarında herhangi bir bilim dalına ait özelleşmiş okuma ve araştırma salonları yer almazken 2017 yılı organizasyonunda Tarih Araştırmaları için oluşturulan salon dikkat çekmektedir (Şekil 80).

Üniversite ilk kurulduğu yıllarda akademik tez çalışmalarının az olması ve tezlerin bölüm kitaplıklarında muhafaza ediliyor olması 1969 yılında kütüphanede tezler salonunun planlanmamasına neden olmuştur. Fakat artan akademik faaliyetler sonucu tez sayısındaki hızlı artış ve disiplinler arası çalışmanın öneminin artması ile bölüm kitaplıklarında yer alan akademik tezler 2007 yılında bir araya getirilmiş, birinci katta döşeme ile kapatılan galeri boşluğu tez salonu olarak işlevlendirilmiştir. 1969 yılında planlanan nadir eserler salonu kütüphanenin bu nitelikte korunacak el yazması, eski Türkçe vb. eserinin olmaması nedeniyle 2007 ve 2017'deki planlarda yer almamaktadır. 2007 yılında süreli yayınlar ve referans kitaplar salonu, birinci katta yapının kuzeyindeki mekanlara taşınmıştır.

1969 yılı planlarında birinci katta yer alan harita deposu ve harita okuma salonu kütüphanede artan mekan ihtiyacı nedeniyle Harita Mühendisliği Bölümü arşivlerine taşınmış, buradan boşalan mekan 2007 yılında müzik koleksiyonlarına tahsis edilmiştir. Bu koleksiyonların dijital ortamda kaydı, mekan ihtiyacına gerek bırakmamış ve söz konusu mekan 2017 yılında idari ofis olarak işlev değiştirmiştir.

3.1.4.3. Okuma ve Çalışma Salonları

Çalışma salonlarındaki en önemli değişiklik toplam mekan büyüklüklerinin artmasıdır. 1969 ve 2007 yılı planlarına göre kütüphanede sadece 820 m² okuma ve çalışma salonu yer alırken 2017'de 1600 m² okuma ve çalışma alanı oluşturulmuştur. Bu durum aslında üniversite kütüphanelerinin planlanmasında, önceleri koleksiyonların muhafazasının ön planda olduğunu fakat, günümüze yaklaştıkça çalışma, okuma ve araştırma eylemlerinin önem kazandığını göstermektedir. Okuma ve çalışma salonlarının dönemlere göre durumu Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Okuma ve çalışma salonlarında işlevsel değişimler

Dönem	İşlev							Toplam mekan (m ²)
	Özel çalışma odaları	Grup çalışma odaları	Çalışma Salonu	Sürekli Açık Çalışma Sal.	Okuma Salonu	Harita Okuma Salonu	Seminer Salonu	
1969	●	●	●		●	●	●	820
2007			●		●			1600
2017			●	●			●	1600

1969 yılında okuma salonları koleksiyonların bulunduğu salonlardan ayrı mekanlar olarak planlanmışken, modern kütüphanecilik anlayışı ile 2007 ve 2017 yıllarında koleksiyonlar ile okuma salonları aynı mekanda buluşturulmuş ve kullanıcı ile koleksiyonların ilişkisi fiziksel ve görsel olarak pekiştirilmiştir (Şekil 81). Üniversite kütüphaneleri sadece kaynağa erişim için kullanılan mekanlar değil, araştırmacı ve öğrenciye sağladığı çalışma motivasyonu sayesinde kendi kaynakları ile bireysel çalışacak olan kullanıcıların da yoğun kullandığı bir mekandır. Bu nedenle kütüphane çalışma salonları (birinci bodrum kat kuzeybatı salonu hariç) kullanıcılarına 7 gün 24 saat hizmet verme anlayışı ile 2017 yılında birinci bodrum ve ikinci bodrum katta koleksiyonlardan izole edilmiş, farklı girişlere sahip ve doğrudan dış mekana açılan mekanlar olarak planlanmıştır (Şekil 82).

Şekil 81. 1990 yılı zemin kat okuma salonu (a)(Yenidoğan, 1991), 2017 birinci kat okuma salonu (Yazıcı, 2017)

Şekil 82. Birinci bodrum (a) ve ikinci bodrum kat çalışma salonları (b) (Yazıcı, 2017)

1969 yılında var olan genel çalışma ve okuma salonlarının yanında özel ve grup çalışma salonları, müzik odası, projeksiyon odası, seminer salonu gibi farklı ihtiyaçlara karşılık veren mekanların sonradan kaldırılması kütüphane eylem çeşitliliğini azaltmıştır. 2007 ve 2017 yıllarında farklı katlarda ve farklı büyüklüklerde tek tip çalışma ve okuma salonları oluşturulmuştur. Kullanım esnekliği sunmayan bu okuma ve çalışma salonları masalarında elektrik prizi bulunmaması nedeniyle bilgisayar ile çalışma yapmaya elverişli değildir. Yalnızca duvar kenarlarında oturan kullanıcılar duvardaki prizleri kullanabilmektedir. Çalışma masaları taşınabilir bilgisayar kullanımına elverişsiz ve masa aydınlatması, elektrik prizi gibi olanaklar sunmamaktadır. Bu nedenle bilgisayar salonu bu amaçlarla kullanılan bir çalışma salonu olarak da değerlendirilmektedir.

3.1.4.4. Düşey ve Yatay Sirkülasyon

Düşey sirkülasyon öğeleri olan merdivenler ve asansörler yapının iyi algılanarak kolay bir şekilde okunmasını sağlanmakta ve kullanıcının hareketlerini belirlemede ve yön bulmasında önemli rol oynamaktadır.

1969 yılında zamanın kütüphanecilik anlayışına göre kurgulanan düşey sirkülasyon öğeleri ikinci bodrum ve birinci bodrum katı; birinci bodrum, zemin ve birinci katı; zemin kat ve birinci katı bağlayan birer merdiven; tüm yapı boyunca kesintisiz devam eden bir servis merdiveni ve asansörden oluşmaktadır.

2007 yılında düşey sirkülasyon öğelerinde fiziksel bir değişiklik yaşanmazken, açık raf sistemine geçilmesi personel tarafından kullanılan servis merdiveninin ve asansörünün kütüphane kullanıcısının erişimine açılmasına neden olmuştur. Ancak giriş aksında ve katalog holünden doğrudan görülemeyen bu merdiven ve asansör kütüphane kullanıcıları

tarafından algılanamayan alanlardır. 2017 yılında algılanamadığı için ve dar olması nedeniyle çelik servis merdiveni kaldırılarak depo amaçlı kullanılmıştır (Şekil 83).

Şekil 83. Galeri merdiveni (a), ikinci bodrum kat merdiveni (b), ana merdiven (c) ve asansör(d) (Yazıcı, 2017)

Hem birinci kata hem de birinci bodrum kata erişime olanak sağlayan giriş holünün doğusundaki ana merdiven 1969 yılı incelendiğinde kullanıcılara değil daha çok personele hizmet verdiği görülmektedir. Zemin kattan birinci kata idari ofislere ulaşımı sağlayan bu merdiven birinci bodrum katta da personel mekanlarına erişimi sağladığı için öğrenci ve araştırmacıların kullanmadığı bir merdivendir. 2007 yılında bağlantı sağladığı mekanlar nedeniyle öğrenci ve araştırmacıların da kullandığı bu merdiven, kütüphaneye giriş yapan kullanıcının doğrudan göremediği bir noktada yer almaktadır. Buna karşın, katalog tarama holündeki merdivenin görsel olarak kullanıcının giriş yaptığı andan itibaren algıladığı ve doğrusal hareket üzerinde bir merdiven olması birinci kata çıkacak kullanıcının bu merdiveni daha yoğun kullanmasına sebebiyet vermektedir. Doğudaki ana merdivenin algılanabilirliğinin düşük olması birinci kata erişim için bu merdivenin daha az kullanılmasına neden olsa da 2017 döneminde birinci bodrum katta planlanan ve süreli yayınlar arşivinden geçilerek ulaşılan çalışma salonu bu merdivenin kullanım yoğunluğunu arttırmıştır. Birinci bodrum kat ile ikinci bodrum katın bağlantısını sağlayan merdiven ise, 2017 yılında ikinci bodrum katın iç mekana bağlı kısmında teknik mekanlar dışında kullanım alanı olmadığı için personel haricinde öğrenci ve araştırmacılar tarafından kullanılmamaktadır.

Kütüphane binası formunun küpe yakın olması, ana girişin orta noktadan verilmesi, zemin ve birinci katta mekanların merkezdeki galeri ve üstteki ışıklık etrafında yerleştirilmesi uzun koridorlar oluşmasını engellemiştir.

1969 yılında birinci bodrum katta çok fazla bölünmüş teknik mekan bulunmakta ve bu mekanlara erişim için ikincil ve üçüncül koridorlar kullanılmaktaydı. 2007 ve 2017 dönemlerinde ise bu teknik mekanlara ihtiyacın kalmaması daha bütüncül mekanlar oluşturularak önce kitap salonu, sonrasında ise çalışma salonu olarak kullanılması koridor düzeninin kaldırıldığı tespit edilmiştir.

Yapının 2017 yılı kat planlarına göre üç ayrı kottan giriş yapılabilmektedir. Birinci bodrum kat ve ikinci bodrum katta yer alan çalışma salonlarının bağlantısı dış mekandan sağlanmaktadır. Ancak yapının ikinci bodrum kat kuzeydoğusunda yer alan polis merkezi bu erişimi engellemekte, kullanıcı bunun yerine kütüphanenin etrafını dolaşmak durumunda kalmaktadır (Şekil 84).

Şekil 84. Polis barikatı (a), çalışma salonları arasında ulaşım güzergahı (b)
(Yazıcı, 2017)

3.1.4.5. Islak Hacimler

1969 yılı kat planlarında yapının ıslak hacimleri; doğu cephesinde yer alan birinci bodrum kat, zemin kat ve birinci kat boyunca sürekliliği olan tuvaletler; birinci bodrum katta personel duşları ve ikinci bodrum katta yer alan küçük bir personel tuvaletinden oluşmaktadır. 2007 kat planlarında birinci bodrum katta yer alan personel duşları ve ikinci bodrum katta yer alan teknik personel tuvaleti kaldırılmıştır. 2007 yılında birinci bodrum kat tuvaletleri de güzel sanatlar atölyesinin kullanımına bırakılmış, bu kattaki ıslak hacimlerin kütüphane mekanları ile bağlantısı koparılmıştır.

1969-2007 zemin ve birinci kat planlarında tuvalet koridoru katalog holüne ve galeri boşluğuna doğru açılırken, 2017 planlarında zemin katta giriş holünden ikinci bir giriş oluşturularak kullanım kolaylığının sağlandığı tespit edilmiştir.

1969 ve 2007 yıllarında kitap salonu olarak kullanılan ikinci bodrum katın, çalışma salonu olarak kullanılması ve bu katın iç mekandan üst katlara bağlanamaması, bu katta ayrı bir tuvalet ihtiyacı oluşmasına neden olmuştur. Bu nedenle 2017 planlarında ikinci bodrum katın güneydoğu köşesinde kadın ve erkek tuvaletleri planlanmıştır.

3.1.4.6. Sosyal Mekanlar

1969 kat planlarına göre kütüphanenin en önemli sosyal mekanlarından birisi giriş holüdür. Doğrudan dış mekanla bağlantılı olan, geniş, güvenlik kontrolü gerektirmeyen, dinlenme, bekleme ve sohbet etme gibi amaçlar için kullanılan giriş holü aynı zamanda bir dağılma noktasıdır. Bu nedenle kullanıcıları bir araya getiren önemli bir sosyal mekandır. 2007 yılında kütüphanede artan mekan ihtiyaçları giriş holünün küçülmesine neden olmuştur. Farklı işlevler için bölünen giriş holünden geriye sosyal mekan olarak nitelendirilebilecek küçük bir bekleme holü kalmıştır.

1969 planlarında zemin katta yer alan koltuklar ve puflar ile donatılmış sigara salonu (fümuar) sosyal bir mekan olarak planlanmış, 2007 ve 2017 planlarında ise böyle bir mekana yer verilmemiştir. 2007 planlarında birinci katın güneyinde kullanıcıların dinlenebileceği, sohbet edebileceği, gazete dergi okuyabileceği bir salon oluşturulmuş ve konforlu mobilyalar ile donatılmıştır. Daha sonraki yıllarda artan kullanıcı sayısı ile okuma ve çalışma mekanına olan gereksinimlerin artması bu salonun okuma ve çalışma salonuna dönüştürülmesine neden olmuştur. Buradaki donatılardan çok az bir kısmı 2017 planlarında galerinin güney hattında sıralanmıştır. Özel bir mekan tanımlamayan bu donatılar çoğunlukla masaya ihtiyaç duymayan, kitap okuyan kullanıcılar tarafından tercih edilmektedir (Şekil 85a,b).

Şekil 85. Dinlenme alanı (a,b) ve teras(c) (Yazıcı, 2017)

1969 yılı kat planlarında zemin katta toplantı salonunun cephesinde, okuma salonlarının deniz cephesinde, birinci katta idari ofislerin güneyinde yer alan teraslar koleksiyonların güvenliği için kullanıcının erişimine kapatılmıştır. 2007 yılında yapılan yapı eki kuzey cephedeki terasların ortadan kalkmasına neden olmuş, güney cephedeki teraslar ise 2007 ve 2017 yıllarında sadece idari personelin kullanımına açılmıştır (Şekil 85c).

Yapının yakın çevresinde kullanıcıların en önemli sosyal mekanları tören alanı, anıt çevresi, otopark alanı ve giriş aksının hemen doğusunda yer alan amfidir (Şekil 86a). Birinci bodrum kat ve ikinci bodrum katta planlanan çalışma salonları özellikle sınav dönemlerinde kullanıcılar için dinlenme alanı ve açık alan ihtiyacını doğurmuştur. Ancak bu ihtiyacı karşılayacak nitelikli alanlar bulunmamaktadır. Kullanıcı birinci bodrum katın girişinde yer alan giriş holünü ve dış mekandaki otopark alanını dinlenme, hava alma mekanı olarak kullanmaktadır (Şekil 86b). İkinci bodrum katın 2017 yılı mevcut durumunda çalışma salonu olarak kullanılması ile yapının kuzeyinde açık alanda oturma donatıları ile dinlenme mekanı oluşturulmuştur (Şekil 86c).

Şekil 86. Kütüphane açık mekanları; zemin kat kotu (a), birinci bodrum kat kotu (b), ikinci bodrum kat kotu (c) (Yazıcı, 2017)

3.1.4.7. İdari Mekanlar

İdari birimler genelde tüm dönemlerde birinci katta planlanmıştır. 1969'da koleksiyonların düzeni ile ilgili birimler (sistemik, alfabetik, periyodik kat sorumluları gibi) doğal ışık ile aydınlatılan alanlarda birinci bodrum katın kuzeyinde planlanmıştır. Sonraki dönemlerde, koleksiyon düzenlerinin sistematikleştirilmesi ve online olarak kontrol edilebilir hale gelmesi birinci bodrum kattaki bu mekanlara ihtiyacı ortadan kaldırmıştır.

2017 yılı birinci kat planı irdelendiğinde binaya yapılan ekte idari ofislerin yerleştirilmesi, iç mekandaki salonların deniz ile görsel erişimini engellemiştir. 2007 ve 2017 yıllarında birinci katta yer alan idari ofisler özellikle yapının güneyinde yer alırken

diğer bölgelerde de dağılık konumlandırılmıştır. Birinci katın haricinde doğrudan koleksiyon salonlarının sorumluluğunu üstlenen idari ofisler salonların içinde planlanmıştır.

3.1.4.8. Teknik Mekanlar

Teknik ve teknolojik gelişmeler, kütüphane binasındaki teknik hizmetlerin verildiği mekanlara doğrudan yansımıştır. 1969 planlarında birinci ve ikinci bodrum katta yer alan ve niceliksel olarak büyük alanlar kaplayan teknik mekanlar ve bu mekanlardan sorumlu personel odalarında 2007 yılında ciddi bir azalma tespit edilmiş, farklı hizmetler tek bir noktadan verilir hale gelmiştir. 2017’de ise depolar haricinde teknik mekanlar ikinci bodrum kattaki ısıtma ve elektrik merkezi ve birinci bodrum kattaki ciltleme birimidir.

3.2. Dış Bükey Mekan (DBM) Analizleri

DBM analizleri gerçekleştirilirken dış mekan ile bağlantılı olan zemin, birinci bodrum kat ve ikinci bodrum katın dış mekanları da analizlere dahil edilip değerlendirmeye alınmıştır. Kütüphane binasında bulunup, işlevsel ve fiziksel olarak ilişkisi bulunmayan jandarma ve polis karakolu ile güzel sanatlar atölyesi kapsam dışında bırakılmıştır.

3.2.1. Kütüphane Binasının Sistem Bütününe Dış Bükey Mekan (DBM) Analizleri

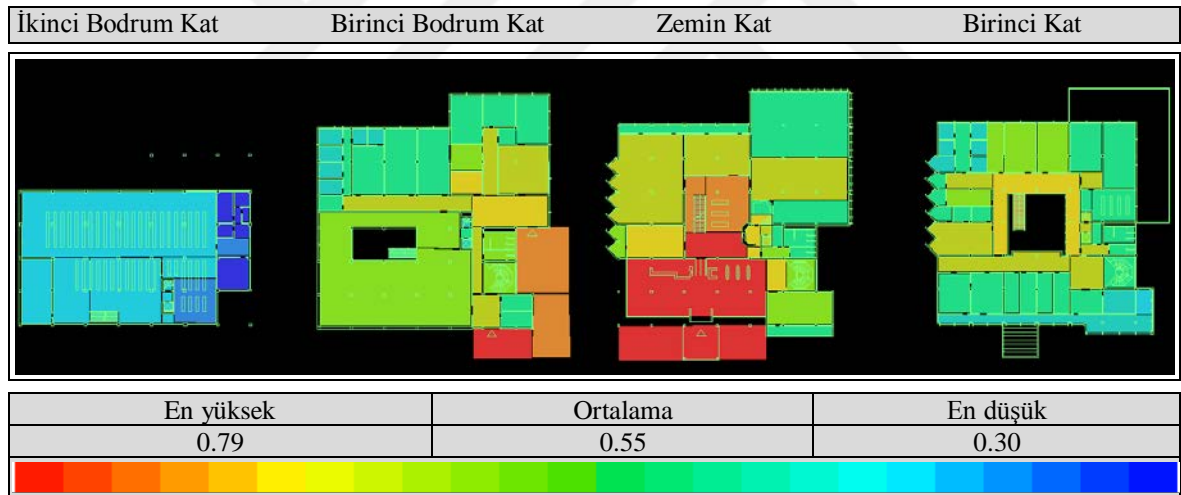
Bu bölümde yer alan DBM analizlerinde tüm katlar birlikte değerlendirilmiş ve tüm sistemin plan düzlemindeki bütünleşme ve ortalama derinlik değerleri 1969, 2007 ve 2017 yıllarına göre karşılaştırılmıştır. Sistem bütününe yapılan analizler sonucu düşeyde yapının katları ile bağlantıları, erişilebilirlikleri, hem her bir mekanın hem de tüm katın sistem içerisindeki bütünleşikliği ve derinliği irdelenmiştir.

3.2.1.1. 1969 Yılı Uygulama Projesi Sistem Bütünü DBM Analizleri

1969 yılı kütüphane kat planlarında dış bükey mekan ortalama bütünleşme değeri 0.55’dir. Bütünleşmenin en yüksek olduğu mekanlar kırmızı renk ile ifade edilen ve 0.79 bütünleşme değerinin hesaplandığı zemin katın girişindeki dış mekan (saçak altı) ve giriş

holü; birinci bodrum kat kotunda ise otopark alanıdır (Tablo 8). Kütüphanenin giriş holünün okuma salonları, toplantı salonu, alt ve üst kat mekanları gibi birçok birime geçilen bir dağılma noktası olması nedeniyle bütünleşme değeri yüksek hesaplanmıştır. Dış mekandaki saçak altı ve otopark alanında bütünleşme değerinin yüksek olmasının nedeni ise birinci bodrum kattaki servis girişi ile zemin kattaki ana girişin bulunduğu alan olması ve bu iki mekan arasında merdivenler aracılığıyla fiziksel bir bağlantının olmasıdır. Bütünleşme değerinin en düşük olduğu ve sistem bütününden en ayrışan mekanlar ise koyu mavi ve mavi renk ile ifade edilen ikinci bodrum kattaki teknik mekanlar ve koleksiyon salonudur (Tablo 8). İkinci bodrum kat ana girişten uzak, ayrı bir girişi olmayan ve doğrudan ana merdivenle ulaşmak yerine ikincil merdivenler aracılığıyla erişilen bir mekan olması nedeniyle sistemden ayrışmıştır. Bu mekanların bütünleşme değeri sistem bütününde bakıldığında 0.30'dur.

Tablo 8. 1969 yılı uygulama projesi kat planları DBM bütünleşme grafiği

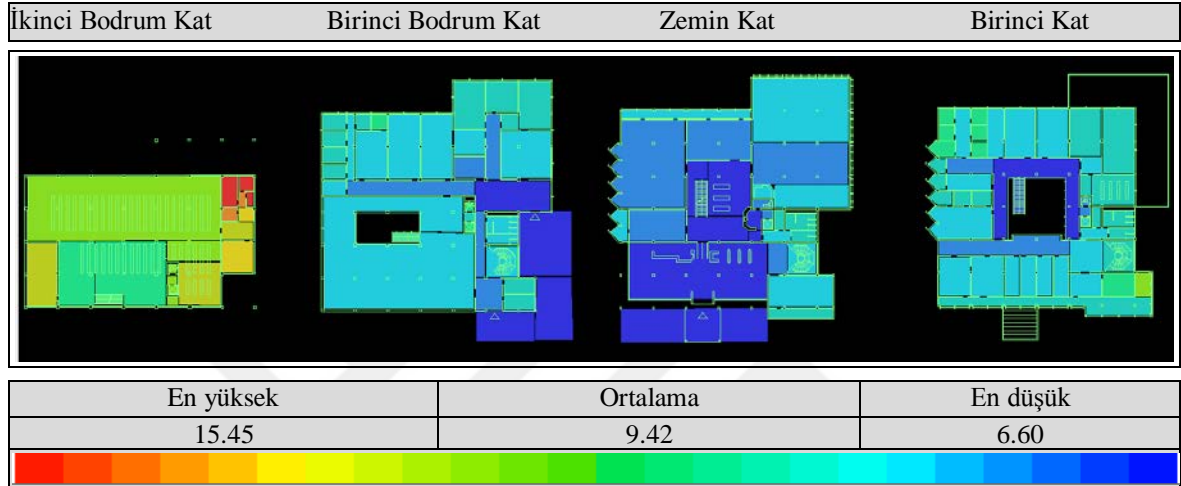

1969 yılı uygulama projesi DBM ortalama derinlik değeri 9.42 olarak hesaplanmıştır. Ortalama derinliğin en düşük olduğu koyu mavi renk ile temsil edilen mekanlar, zemin kat kotundaki dış mekan (saçak altı), giriş holü ve katalog tarama holü; birinci katta galeri çevresindeki hol; birinci bodrum katta ise otopark alanı ve servis giriş holü olmuştur (Tablo 9). Bu mekanlar çevresindeki mekanlar ile bağlantıları fazla, dağılım noktaları olan ve birden fazla erişim imkanı bulunan mekanlardır. Ortalama derinliğin yüksek olduğu mekanlar ise kırmızı renk ile temsil edilen ulaşılması için çok sayıda mekandan geçilmesi zorunlu, erişilebilirliği zayıf, kullanımı zor ve çevresindeki birimler ile fiziksel ilişkisi zayıf olan mekanlardır. Bu nedenle, ortalama derinlik değerinin en yüksek olduğu mekanlar kullanım

yoğunluğunun genellikle düşük olduğu tespit edilen mekanlardır. İkinci bodrum kat grafik üzerinde kırmızı, sarı, turuncu ve yeşil renk ile gösterilen ortalama derinliği yüksek mekanlardan oluşan bir kattır. Bu katın kuzeydoğusunda yer alan teknik birimler ise ortalama derinlik değerinin 15.45 ile en yüksek olduğu mekanlardır.

Tablo 9. 1969 yılı uygulama projesi kat planları DBM ortalama derinlik grafiği

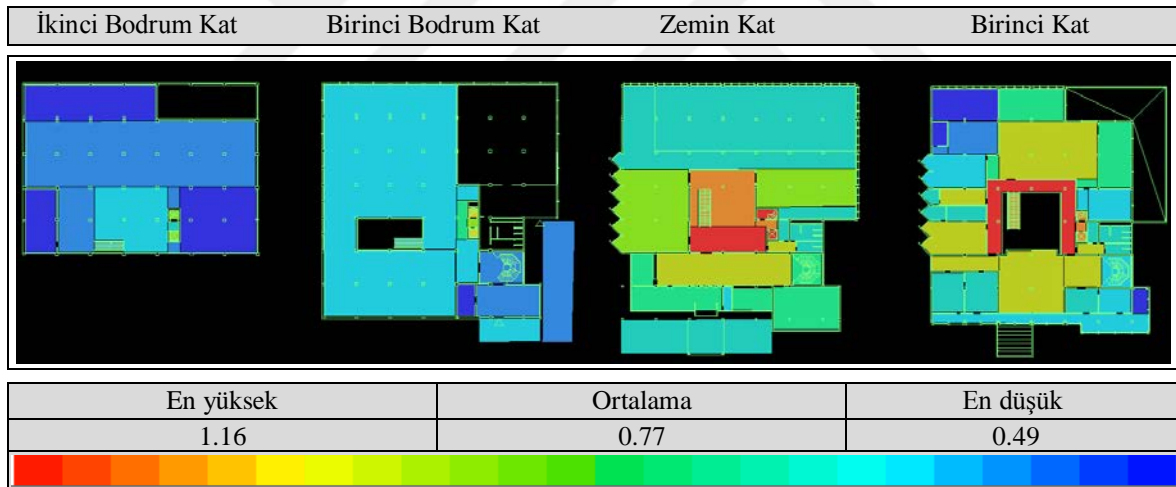
Tüm katlar irdelendiğinde yapının ortalama derinlikleri en düşük, bütünleşmenin en yüksek olduğu, tüm mekanlardan erişimin kolay olduğu mekanlar zemin katta yer alan giriş holü, katalog inceleme holü ve ana girişin dış mekanı; birinci bodrum katta servis giriş holü ve otopark alanıdır. Bu mekanlar aynı zamanda bütünleşmenin de yüksek olduğu mekanlar olması nedeniyle insanların kolaylıkla erişebileceği, kullanıcıları bir araya getirme, karşılaştırma potansiyeli yüksek olan ve bu nedenlerle de sosyal mekanlardır. Bu durum bahsi geçen mekanların fiziksel ve organizasyonel ilişkilerinin güçlü olduğunu göstermektedir.

Dış mekanda bütünleşme değerinin yüksek, ortalama derinliğin düşük çıkmasına yapının kullanım yoğunluğu yüksek olduğu birden fazla girişinin bulunması ve bu girişlerin dış mekânla bağlantılı olmasıyla açıklanabilir. Bu durum aynı zamanda yapının içe dönük değil, dışa dönük ve dış mekânlar ile güçlü ilişkilerinin olduğunu göstermektedir.

3.2.1.2. 2007 Yılı Tadilat Projesi Sistem Bütünü DBM Analizleri

2007 yılı, kütüphane kat planlarında sistem bütününde dış bükey mekan ortalama bütünleşme değeri bir önceki döneme göre önemli bir yükselme göstermiş ve 0.77 olarak hesaplanmıştır. En bütünleşik mekanlar 1969 yılında yapının zemin kat giriş holü ve dış mekan iken, 2007 yılında bütünleşme 1.16 değeri ile katalog tarama holü, tüm katlar ile bağlantıyı sağlayan servis merdiveni/asansörü ve birinci kattaki galeri holünde tespit edilmiştir (Tablo 10). Bütünleşme değerinin en düşük olduğu, sistem bütününden en ayrışik mekanlar, bu dönemde de 1969 yılında olduğu gibi ikinci bodrum katta yer alan koleksiyon salonu (sürelî yayımlar arşivi); birinci bodrum katta ciltleme birimi, merdiven sahanlığı ve otopark alanı; birinci katta ise kuzeybatıdaki sürelî yayımlar salonu ve güneydeki terasın algılanmayan doğu ucudur (Tablo 10).

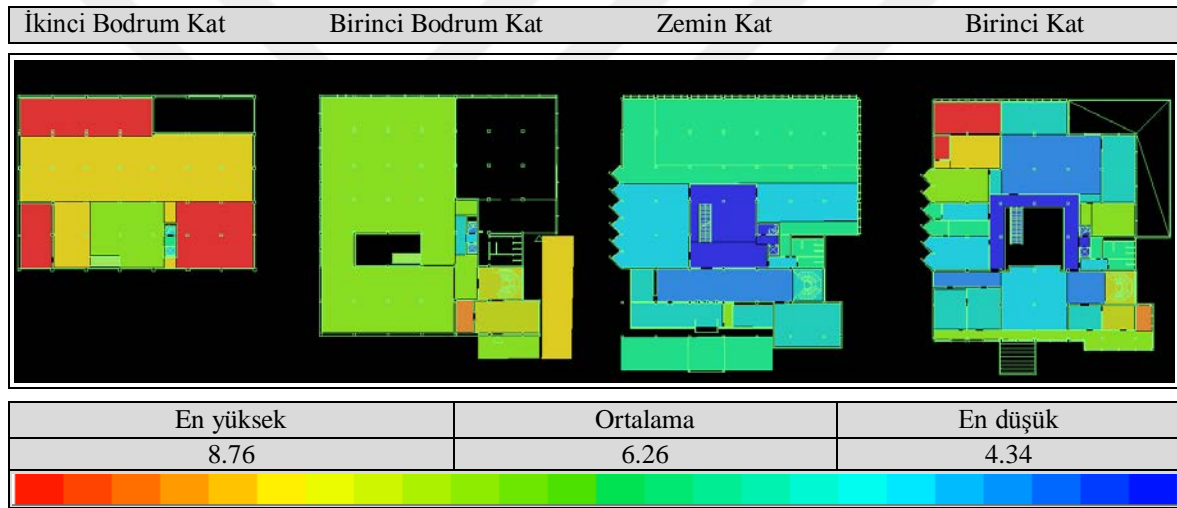
Tablo 10. 2007 yılı tadilat projesi kat planları DBM bütünleşme grafiği

2007 yılı tadilat projesi analizinde kütüphane binasının sistem bütününde DBM ortalama derinlik değeri 1969 yılına göre 9.42'den 6.26'ya düşüş göstermiştir. 1969 yılında sistem içerisinde ortalama derinliği yüksek mekanların, 2007 yılında kendisine en yakın mekanlar ile birleştirilmesi ve daha bütüncül mekanların oluşturulması ortalama derinliğin düşmesine neden olmuştur. Ortalama derinliğin en düşük olduğu mekanlar, en bütünleşik mekanlar olan katalog tarama holü, birinci kat galeri holü ve merdiveni olmuştur (Tablo 11). Ortalama derinliğin en yüksek olduğu mekanlar ise genel olarak ikinci bodrum kat ve özellikle bu kattaki tuvaletler ve ısıtma merkezi; birinci bodrum kattaki ciltleme, otopark

alanı; birinci katta ise kuzeydeki yapı ekinin bir kısmı (sürelî yayınlar salonu) ve güneydeki terasın doğu ucu olmuştur. İkinci bodrum katta yer alan en derin mekanların 1969 yılında ortalama derinlik değerleri 15.45 iken 2007 yılında ciddi bir düşüş ile 8.7 olmuştur. Her iki dönemde de mekansal derinlikleri yüksek olan ikinci bodrum katta 2007 yılına gelindiğinde derinliğin kısmen azaldığı ve kullanıcının erişiminin kolaylaştığı görülmektedir. Açık raf sistemi ile bu kat mekanlarının doğrudan kullanıcının erişimine açılması, sistemin bu erişime olanak sağlayacak şekilde tekrar organize edilmesi ve servis merdiveni ile asansörünün de kullanıcının hizmetine sunulması ikinci bodrum katın derinliğinde azalmaya neden olmuştur.

Tablo 11. 2007 yılı tadilat projesi kat planları DBM ortalama derinlik grafiği

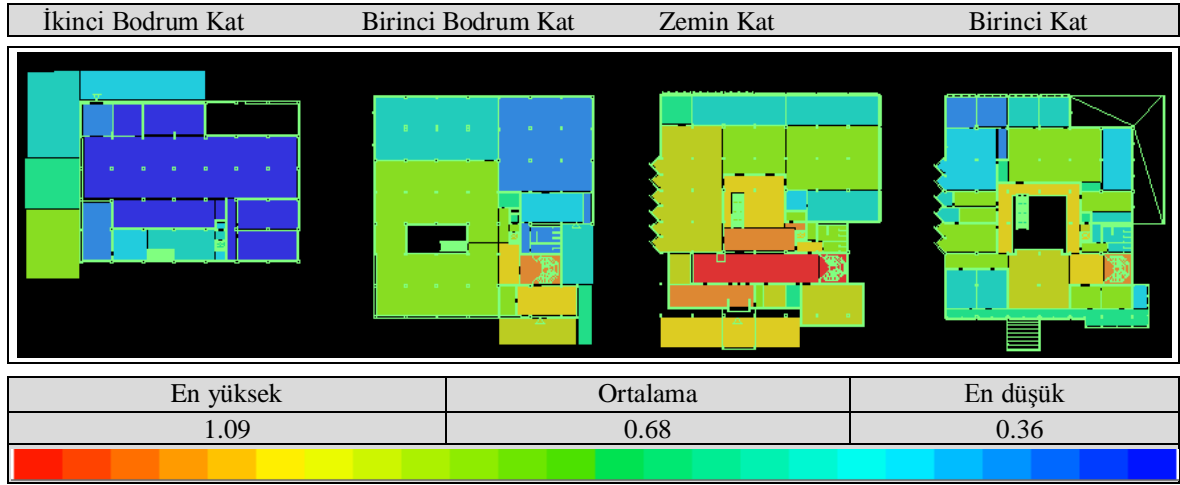
Mekansal kullanım açısından incelendiğinde açık raf sistemi ile kullanıcının tüm mekanları özgürce kullanabilmeye başlaması ve bu doğrultuda kütüphane mekanlarının yeniden organize edilmesi yapının DBM ortalama bütünleşme değerlerinde önemli bir artış, ortalama derinlikte ise düşüş gerçekleşmesine neden olmuştur. Bütünleşikliğinin artmasına neden olan ve mekana yansıyan değişiklikler ise ikinci bodrum katta yer alan ve 1969 yılında ortalama derinliğin en yüksek olduğu teknik mekanların kaldırılarak koleksiyon salonuna (kitap salonu) dahil edilmesi; birinci bodrum kattaki teknik mekanların kaldırılması ve bu mekanların kaldırılmasıyla ortaya çıkan alanın sürelî yayınlar salonuna eklenmesi; zemin katta yer alan okuma ve kitap salonlarının birleştirilerek mekanların bütüncül kullanımı, yapı ekinin ayrı bir mekan olarak değil tüm katlarda doğrudan iç mekana dahil edilmesi ve ana merdiven ile doğrudan koleksiyon salonuna erişimin sağlanmış olmasıdır.

2007 yılında DBM bütünleşme değerinin en yüksek, ortalama derinliklerin en düşük olduğu mekanlar zemin katta katalog tarama holü ve çevresi; birinci katta ise galeri holü, okuma salonu ve dinlenme salonu olmuştur. Bu mekanlar insanları bir araya getirme potansiyeli yüksek olan mekanlardır. Katalog tarama holünün içerisinde yer alan ve önceleri servis amaçlı kullanılan merdiven ve asansörün 4 kat boyunca sürekli olması ve bu sirkülasyon öğelerinin bütünleşikliği yüksek birçok mekanı birbirine bağlaması bütünleşiklik değerinin yüksek olmasına neden olmuştur. 1969 yılında bütünleşme değerinin dış mekanlar da yüksek olması yapının dışa dönük olduğunu, ancak 2007 yılı analizlerinde bütünleşme değeri yüksek olan mekanların iç mekana kayması, yapının içe dönük bir hal aldığını göstermektedir. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri birinci bodrum katın kuzeydoğu bölümünün güzel sanatlar atölyesi olarak kullanılması ve kütüphane için önemli yoğunlukta bir girişin güzel sanatlar atölyesi için ayrılması olmuştur. Özetle, kütüphanenin dış mekan bağlantılarından birisinin eksilmesi, bütünleşikliğin iç mekanlarda yükselmesine neden olmuştur.

3.2.1.3. 2017 Yılı Mevcut Durum Sistem Bütünü DBM Analizleri

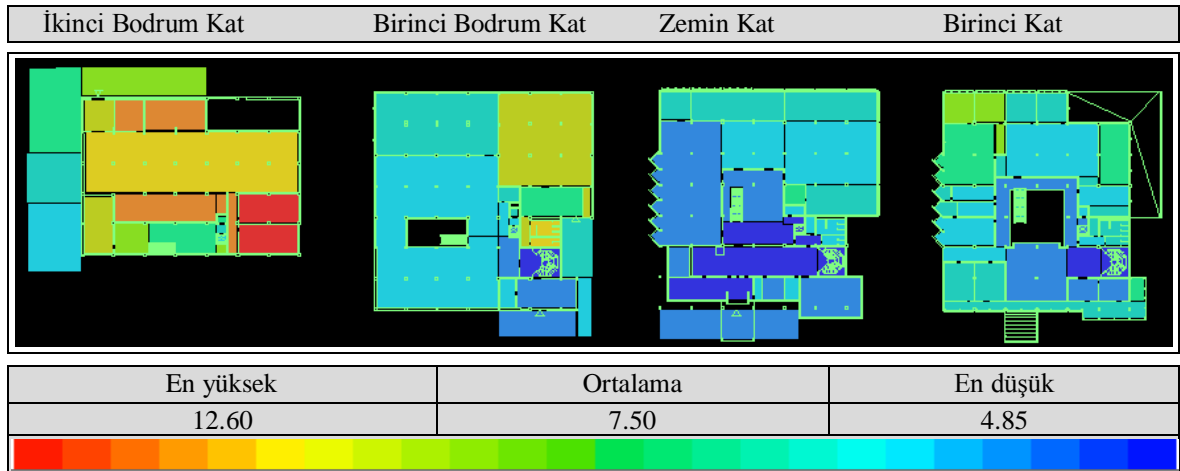
2017 yılı kütüphane kat planlarında dış bükey mekan ortalama bütünleşme değeri bir önceki döneme göre 0.77'den 0.68'e düşmüştür. Sistem bütününde bütünleşme değerindeki bu düşüşün en önemli nedeni yapının zemine oturan birinci bodrum ve ikinci bodrum katlarının bir bölümünün iç mekan ile fiziksel ilişkisinin tamamen kesilmesi ve bu mekanlara erişiminin dışarıdan sağlanıyor olmasıdır. Bir başka deyişle, sistemin parçalara ayrılmış olmasıdır. Yapıdaki bu bölünme sistem bütününde bütünleşme değerinde düşüşe neden olmuştur. Sistem içerisinde DBM bütünleşme değerinin en yüksek olduğu mekanlar zemin kat giriş holü ve bu holdeki birinci bodrum, zemin ve birinci katları birbirine bağlayan ana merdiven olmuştur (Tablo 12). DBM bütünleşme değerinin en düşük olduğu, yani sistemden en ayrışik mekanlar ise yapı içerisinde ulaşım sağlanamayan, dolayısıyla iç mekanla ilişkisi bulunmayan ikinci bodrum kattaki çalışma salonu ve bu salona bağlanan tuvaletler; birinci bodrum katta ise kuzeydoğuda yer alan çalışma salonu olmuştur. İkinci bodrum kattaki çalışma salonuna kütüphane içerisinde erişimin olmaması ve bu salona polis karakolu nedeni ile dış mekandan da erişim olanaklarının sınırlandırılması, mekanın sistemden ayrışik olmasına neden olmuştur.

Tablo 12. 2017 yılı mevcut durum kat planları DBM bütünleşme grafiği

2007 yılında 6.6 olan DBM ortalama derinlik değeri 2017 yılında 7.50'ye yükselmiştir. Bu durum sistem içerisindeki mekan derinliklerinin arttığını ve dolayısıyla erişilebilirliğin düştüğünü göstermektedir. Ortalama derinliğin en düşük olduğu mekanlar zemin katta bekleme holü, giriş holü, katalog tarama holü ve ana merdiven; birinci katta ise galeri holü, okuma ve çalışma salonu, galeri merdiveni ve ana merdivendir (Tablo 13). Bu mekanlar bütün sistem içerisinde en kolay erişimi olan mekanlardır. En derin mekanlar ise ikinci bodrum katta yer alan çalışma salonu ve tuvaletler; birinci bodrum katta yer alan ve erişimi dış mekandan sağlanan çalışma salonudur.

Tablo 13. 2017 yılı mevcut durum kat planları DBM ortalama derinlik değerleri

2017 yılı sistem bütünde yapılan DBM analizlerinde bütünleşme değerinin en yüksek olduğu, ortalama derinliklerin en düşük olduğu mekanlar ana girişin yapıldığı zemin kat mekanlarıdır. Zemin kattaki giriş holü, katalog tarama holü ve ana merdiven en bütünleşik ve ortalama derinliğin en düşük olduğu mekanlardır. Bununla birlikte kitap salonu, bilgisayar salonu, bekleme holü ve zemin kat kotundaki dış mekan da tüm sistemin bütünleşme değerinden (0.68) yüksektir. Bütünleşme değerlerindeki yakınlığın en önemli nedeni mekanlar arası geçişlerin daha esnek ve çok sayıda olmasıdır. Zemin kat kotundaki dış mekanın bütünleşme değeri; ana giriş, ikinci bodrum kat çalışma salonu, birinci bodrum kat çalışma salonları için bir dağılma noktası olması nedeniyle yüksek (0.87) hesaplanmıştır.

2017’de birinci bodrum katta çalışma salonununun planlanması birinci bodrum kat bütünleşikliğini ve dolayısıyla kullanım yoğunluğunu arttırdığı için ana merdiveninde bütünleşikliğinin yükselmesine neden olmuştur. Ayrıca birinci katta güneyde planlanan okuma ve çalışma salonlarının doğrudan bu merdiven ile ulaşılabilen bir alan olması da bu merdivenin bütünleşikliğini arttıran nedenlerdendir. Bu merdivenin erişim sağladığı mekan sayısı artmış ve bu durum ana merdivenin ortalama derinliğinin düşmesine neden olmuştur.

Kütüphanenin ortalama bütünleşme değerinin en yüksek olduğu mekanlar her ne kadar iç mekanda hesaplanmış olsa da, zemin kat kotu dış mekan (0.87), 1969 yılında en yüksek hesaplanan dış mekanın bütünleşme değerinden (0.77) daha yüksektir. Bu durum aynı zamanda ortalama derinlik değerinin de düşük olduğu zemin kat dış mekanının önemli bir sosyal yönüne işaret etmektedir. İkinci bodrum kat çalışma salonu, birinci bodrum kat çalışma salonu ve tüm kütüphanenin iç mekanlarının ortak kesişim noktası olması dış mekanın bütünleşme değerindeki yüksekliğin nedenidir. Aynı durum iç mekanda birinci katta tespit edilmiştir. Merkezi konumu ve dağılma noktası olması nedeniyle bütünleşikliği en yüksek olan mekan galeri holüdür. Bu hole doğrudan bağlanan, bütünleşme grafiğinde yeşil renk ile temsil edilen referans kitaplar salonu, çalışma salonu, Tarih Araştırmaları Salonu birinci katta galeri holünden sonra bütünleşmenin yüksek olduğu mekanlardır. Galeri holüne doğrudan bağlanan bu mekanların ortalama derinliği düşükken, süreli yayınlar salonundan ulaşılan idari ofislerin ortalama derinlik değerleri yüksek hesaplanmıştır.

3.2.1.4. Sistem Bütünde DBM Analizleri Karşılaştırması

Her üç dönemde de analizi yapılan kütüphanenin bütünleşme değeri 2007 yılında bir önceki döneme göre artış göstermiş, (0.77), 2017 yılında ise düşmüştür (0.68). Bütünleşme

değerine paralel olarak bütünleşme arttıkça ortalama derinliğin azaldığı, bütünleşmenin azaldıkça da ortalama derinliğin arttığı tespit edilmiştir (Tablo 14). 1969 yılında en bütünleşik mekanlar dış mekan olarak hesaplanırken bundan sonraki dönemlerde en bütünleşik mekanlar yapının iç mekanları olmuştur.

Tablo 14. Yıllara göre DBM ortalama bütünleşme ve ortalama derinlik değerleri

	DBM Ortalama bütünleşme			DBM Ortalama derinlik		
	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük
1969	0.79	0.55	0.30	15.45	9.42	6.60
2007	1.16	0.77	0.49	8.76	6.26	4.34
2017	1.09	0.68	0.36	12.60	7.50	4.85

Tüm kat planları dikkate alındığında, kütüphanenin zemin katında yer alan mekanların ortalama bütünleşme değerleri, analiz edilen tüm dönemlerde en yüksek hesaplanmıştır (Tablo 15). Bu durum tüm sistem içerisinde zemin katın en bütünleşik kat olduğunu göstermektedir. Ana girişin bu kattan sağlanması, alt ve üst katlara bu kattan geçilmesi, katalog taramanın ve kitap salonlarının bu katta bulunması, katalog tarama holü çevresinde örgütlenen mekanlar bütünleşme değerinin yüksek çıkmasına neden olmuştur. Ortalama derinlik değeri de bütünleşme değeri ile örtüşmektedir ve bütünleşmenin yüksek olduğu katlar, ortalama derinliğin düşük olduğu katlardır. Bu durum, yalnızca 2017'nin birinci katında değişmekte, bu döneme ait en düşük ortalama derinlik birinci katta hesaplanmaktadır. Sistem içerisindeki en ayrışik kat ise tüm dönemlerde değişen mekansal organizasyonlara rağmen ikinci bodrum kat olmuştur (Tablo 15).

Kütüphane mekanlarının sistem bütününde DBM bütünleşme ve ortalama derinlik değerleri incelendiğinde her üç dönemde de DBM bütünleşme değerinin yüksek olduğu mekanlar zemin katta bulunan dış mekan, giriş holü ve katalog tarama holü, birinci katta ise galeri holü olmuştur (Tablo 15).

Tablo 15. Yıllara ve katlara göre DBM ortalama bütünleşme ve ortalama derinlik değerleri

	1969		2007		2017	
	DBM ortalama bütünleşme	DBM ortalama derinlik	DBM ortalama bütünleşme	DBM ortalama derinlik	DBM ortalama bütünleşme	DBM ortalama derinlik
Zemin Kat	0.63	8.14	0.86	5.59	0.80	6.31
Birinci Kat	0.54	9.18	0.78	6.16	0.69	5.19
Birinci Bodrum Kat	0.56	9.02	0.70	6.63	0.72	7.48
İkinci Bodrum Kat	0.38	12.69	0.62	7.34	0.50	9.63

1969 ve 2007 yılında yapının yakın çevresinde kütüphane kullanıcılarının dinlenip nefes alabilecekleri tek açık alan, zemin kat kotundaki dış mekan iken 2017 yılında birinci ve ikinci bodrum katta çalışma salonlarının planlanması; birinci bodrum kat kotunda otoparkın, ikinci bodrum kat kotunda ise çalışma salonunun kuzeyi açık dinlenme alanı olarak kullanılmasına neden olmuştur. Her üç dönemde de yapının ana girişinin sağlandığı zemin kat kotundaki dış mekan hem kütüphane mekanları ile ilişkisinin en güçlü olduğu en bütünleşik alan hem de erişimin en kolay, derinliğin en düşük olduğu mekan olarak hesaplanmıştır (Tablo 16).

Giriş ve katalog holünde yer alan mekanlardan 1969'da giriş (0.79) ve bekleme holü (0.79), 2007 yılında giriş holü (0.95) ve katalog tarama holü (1.07), 2017 yılında bekleme (0.95) ve giriş holü (1.07) diğer kütüphane mekanları ile kurduğu fiziksel ilişkilerinin güçlü, bütünleşikliğinin yüksek olduğu mekanlardır. Bu mekanlar ayrıca derinlik değerlerinin en düşük olduğu erişilebilirliğin yüksek olduğu mekanlardır (Tablo 16). DBM analizleri göstermektedir ki mekanların belirli bir merkez etrafında örgütlenmesi merkezin bütünleşikliğini yükselten çevre mekanların ise derinliğini azaltan bir planlamadır. Zemin katta giriş ve katalog tarama holü, birinci katta ise galeri holü çevresinde örgütlenen mekanlar bu durumun örneklerindedir (Tablo 16).

1969 yılında galeri merdiveni (0.76), 2007 yılında önceleri servis amaçlı kullanılan merdiven-asansör (1.13) ve galeri merdiveni (1.09), 2017 yılında ise doğudaki ana merdiven (1.09) ve asansör (0.94) en bütünleşik düşey sirkülasyon öğeleri olmuştur. Doğudaki ana merdivenin bütünleşme değerinin bu dönemde yüksek hesaplanması birinci bodrum katın kuzeyinde ve birinci katın güneyinde planlanan çalışma salonlarına bu merdiven ile ulaşılabilir olması etkili olmuştur. Birinci bodrum kat ile ikinci bodrum katı bağlayan merdiven ise tüm dönemlerde bütünleşme değerinin en düşük olduğu merdivendir (0.52/ 0.60/ 0.66) (Tablo 16).

Tablo 16. Kütüphane mekanlarının sistem bütününde DBM bütünleşme ve ortalama derinlik değerleri

	Mahal	1969		2007		2017	
		Bütünleşme	Ortalama Derinlik	Bütünleşme	Ortalama Derinlik	Bütünleşme	Ortalama Derinlik
Dış Mekan	Dış Mekan (zemin kat kotu)	0.77	6.76	0.72	6.37	0.87	5.81
	Otopark	0.71	7.23	0.56	7.82	0.62	6.50
	Dinlenme Alanı (ikinci bodrum kat)	-	-	-	-	0.52	8.97
Giriş ve Bekleme Holü	Bekleme Holü	0.79	6.63	0.81	5.76	0.95	5.42
	Giriş Holü	0.79	6.63	0.95	5.06	1.07	4.91
	Ödünç Verme	0.69	7.46	0.76	6.04	0.85	5.90
	Ozalit	-	-	-	-	0.86	5.88
	Fotokopi	-	-	0.76	6.04	0.71	6.87
	Toplantı Salonu	0.59	8.54	-	-	-	-
	Katalog İnceleme/Tarama	0.72	6.76	1.07	4.40	0.87	5.40
	Şişme Salonu	0.68	7.58	-	-	-	-
Dinlenme salonu (birinci kat)	-	-	0.90	5.26	0.83	6.06	
Düşey-Yatay Sirkülasyon	Kuzeydoğu Ana Merdiven (zemin)	0.59	8.54	0.77	6.02	1.09	4.85
	Galeri Merdiveni (zemin)	0.76	6.85	1.09	4.54	0.79	6.28
	Birinci Bodrum Kat Merdiven	0.52	10.18	0.60	7.42	0.66	8.08
	Servis Merdiveni (Zemin)	0.66	7.78	1.13	4.42	-	-
	Servis Asansörü (Zemin)	0.60	8.41	1.13	4.42	0.94	5.45
	Birinci kat galeri holü	0.69	7.45	1.16	4.34	0.90	5.63
Islak Hacimler	Zemin Kat Tuvaletler	0.53	9.41	0.73	6.30	0.75	6.58
	Birinci Kat Tuvaletler	0.53	9.39	0.74	6.24	0.64	7.55
	Birinci Borum Kat Tuvaletler	0.56	8.93	-	-	0.44	10.53
	İkinci Bodrum Kat Tuvaletler	-	-	-	-	0.36	12.60
Koleksiyon Salonu	Sürelî Yayınlar Salonu	0.62	8.12	0.57	7.78	0.57	8.29
	Sürelî Yayınlar Arşivi	-	-	0.68	6.68	0.76	6.51
	Referans Kitaplar Salonu	0.63	8.11	0.95	5.06	0.77	6.45
	Nadir Eserler Salonu	0.60	8.44	-	-	-	-
	Harita Okuma Salonu	0.53	9.37	-	-	-	-
	Harita Arşivi	0.53	9.37	-	-	-	-
	Tarih Araştırmaları Salonu	-	-	-	-	0.75	6.60
	Büyük Kitap Salonu (Zemin)	-	-	0.85	5.93	0.75	6.20
	Tezler salonu	-	-	0.76	6.04	0.56	8.41
	Bilgisayar Salonu/Seminer salonu	0.60	8.44	0.76	6.04	0.85	5.90
Müzik Arşivi	0.60	8.40	-	-	-	-	
Okuma ve Çalışma Salonu	Okuma Salonu (Zemin)	0.62	8.18	0.73	6.26	0.63	7.65
	Okuma Salonu 1 (birinci kat)	-	-	0.95	8.76	0.77	6.45
	Okuma Salonu 2 (birinci kat)	-	-	0.66	5.06	0.57	8.29
	Okuma Salonu 3 (birinci kat)	-	-	-	-	0.83	6.06
	Çalışma Salonu 1 (birinci bodrum)	-	-	-	-	0.64	7.50
	Çalışma Salonu 2 (birinci bodrum)	-	-	-	-	0.48	9.68
	Çalışma Salonu (ikinci bodrum)	-	-	-	-	0.43	11.02
	Müzik atölyesi	0.60	8.40	-	-	-	-
	Özel çalışma odaları	0.48	10.21	-	-	-	-
Grup çalışma odası	0.60	8.44	-	-	-	-	

Tüm dönemlerde ıslak hacimler irdelendiğinde 1969 yılında birinci bodrum kat tuvaletlerinin, 2007 yılında birinci kat tuvaletlerinin, 2017 yılında ise zemin kat tuvaletlerinin en yoğun kullanılan ve en erişilebilir tuvaletler olduğu tespit edilmiştir (Tablo 16). Tuvaletlere koridorlar ile geçilmesi nedeniyle her dönemde sistem içerisinde ayrışik mekanlar iken, 2017'ye gelindiğinde bütünleşme değeri yapıdaki genel artış ile yükselmiştir. Tüm dönemlerde, tüm ıslak hacimler dikkate alındığında 2017 yılında ikinci bodrum katta yer alan tuvaletler en ayrışik ve en derin tuvaletler olarak hesaplanmıştır (Tablo 16).

Bina içerisinde farklı katlarda bulunan koleksiyon salonlarından 1969 yılında süreli yayınlar (0.62) ve referans kitaplar salonu (0.63), 2007 yılında referans kitaplar salonu (0.95), büyük kitap salonu (0.85), 2017 yılında ise referans kitaplar salonu (0.77) ve bilgisayar salonu (0.85) en bütünleşik koleksiyon salonları olmuştur (Tablo 16).

1969 yılında zemin kattaki okuma salonu (0.62); 2007 yılında birinci katta referans kitaplar salonunda yer alan okuma salonu (0.95), 2017 yılında ise birinci kat güneydeki okuma salonu (0.83) ve birinci bodrum katın iç mekandan erişilen çalışma salonu (0.64) en bütünleşik okuma ve çalışma salonları olmuştur. 1969 yılında özel çalışma odaları (10.21); 2007 yılında referans kitaplar salonundaki okuma salonu (8.76); 2017 yılında ise birinci ve ikinci bodrum kattaki dış mekandan kullanılan çalışma salonları (9.68/11.02) ise ortalama derinliğin en yüksek olduğu salonlardır (Tablo 16).

3.2.2. Kütüphane Binasının Kat Planları Üzerinde DBM Analizleri

Bu bölümde yer alan analizler her bir katın kendi içerisinde gerçekleştirilmiş olup, her bir katın plan düzlemindeki bütünleşme ve derinlik değerleri 1969, 2007 ve 2017 yıllarına göre karşılaştırılmıştır.

3.2.2.1. Zemin Kat DBM Analizleri

Dış bükey mekan bütünleşme analizinde zemin katların ortalama bütünleşme değerleri 1969'da 0.92, 2007'de 1.02 ve 2017 yılında ise 1.06 olarak hesaplanmıştır (Tablo 17). Değerlerden anlaşılacağı üzere mekanların ortalama bütünleşikliği günümüze geldikçe yükselme eğilimi göstermiştir. DBM bütünleşme değerinin yükselmesinin en önemli

nedenlerinden biri zemin katın kuzeyindeki parçalı mekanların birleştirilerek bütün halinde kullanılması ve 2007 yılında eklenen yapının iç mekanda geniş ve net mekanların oluşturmasıdır. Buna ek olarak, 2017 yılında kitap salonuna erişimde daha fazla giriş kullanılması, giriş holünün daha işlevsel olacak biçimde düzenlenmesi ve mekanlar arası geçişin kapı boşluğu ile sınırlandırılmayıp donatı düzeniyle daha esnek mekanların oluşturulması ortalama bütünleşme değerinin zemin katta artmasına neden olmuştur.

1969 ve 2007 yılı zemin kat planlarında dış bükey mekan bütünleşme analizinde hesaplanan en bütünleşik mekan katalog tarama holünün giriş holü ile bulunduğu ve galeri içerisinden birinci kata çıkan merdivenin önü olmuştur. 2017 yılında söz konusu alanlara kontrollü geçiş sonrası ulaşılan giriş holü de eklenmektedir. Bu durum, kullanıcıların doğudaki ana merdiven yerine galeri holündeki merdiveni daha yoğun kullandıklarını göstermektedir. 2007 ve 2017 yıllarında giriş holündeki işlevsel / mekansal bölünmeler ve giriş holünün çevresinde yeni birçok mekanla bağlantı kurulması bütünleşiklik değerinin giriş holünde yükselmesine neden olmuştur. Ayrıca, 2017 yılında tuvalet holüne geçiş sağlanması da giriş holünün en bütünleşik mekan olmasına katkı sağlamıştır. Zemin katta DBM ortalama bütünleşme değerinin en düşük olduğu, dolayısıyla en ayrışık olarak nitelendirilebilecek mekanlar ise 1969 yılında toplantı salonu ve terası; 2007 yılında kitap salonunun güneydoğudaki derin bölgeleri, güvenlik, tuvaletler ve giriş mekanı; 2017 yılında ise kitap salonunun güneydoğusu, salon görevli odası, tuvaletler ve giriş dış mekanı olmuştur (Tablo 17).

Tablo 17. Zemin kat planları, DBM bütünleşme ve ortalama derinlik grafikleri

	1969	2007	2017						
Kat Planları									
DBM Bütünleşme Grafiği									
	En yüksek 1.89	Ortalama 0.92	En düşük 0.53	En yüksek 2.07	Ortalama 1.02	En düşük 0.63	En yüksek 2.07	Ortalama 1.06	En düşük 0.56
DBM Ortalama Derinlik									
	En yüksek 5.36	Ortalama 3.76	En düşük 2.24	En yüksek 4.52	Ortalama 3.38	En düşük 2.08	En yüksek 5.26	Ortalama 3.45	En düşük 2.15

Mekanların ortalama derinlik grafiği genel olarak bütünleşme grafiğindeki bilgileri doğrular niteliktedir. En bütünleşik mekanlar olan giriş holü ve katalog tarama holünün giriş holüyle bulunduğu alan tüm dönemlerde ortalama derinliği düşük yani en erişilebilir mekanlardandır. Sistemden ayrışik, bütünleşme değeri düşük mekanların, ortalama derinliğinin yüksek olduğu ve bu mekanların ise 1969'da toplantı salonunu terası,

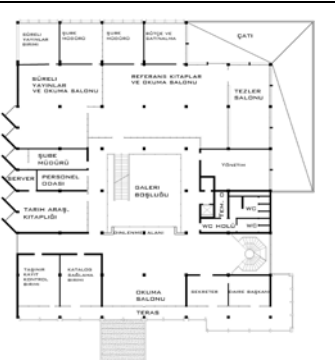
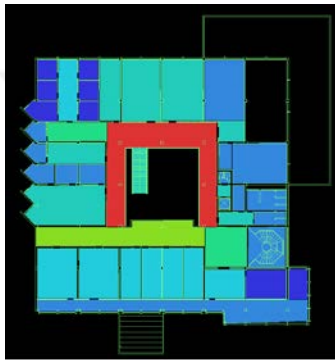
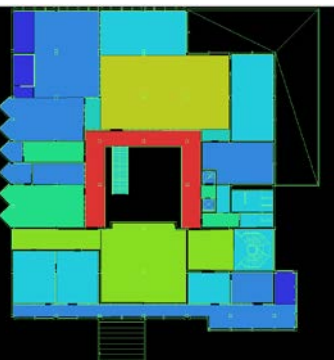
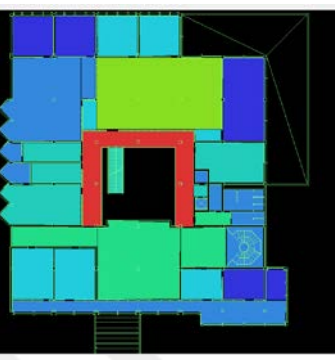
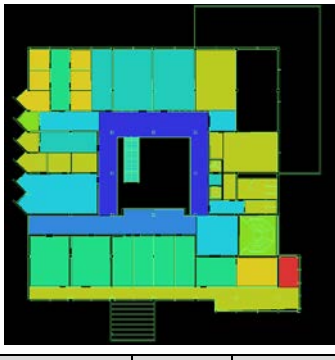
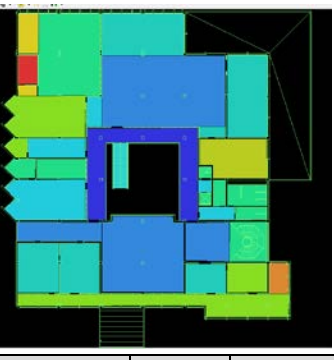
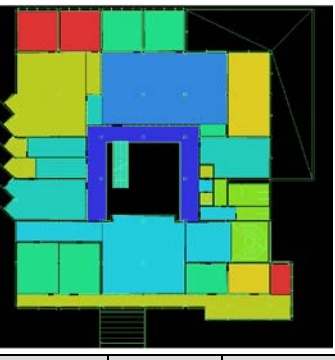

kuzeydoğudaki okuma salonu, kuzeydeki teras ve tuvaletler; 2007’de kitap salonun güneydoğusu, tuvaletler ve dış mekan; 2017’de kitap salonunun güneydoğuda kalan bölümü ve salon görevlisi odası olduğu tespit edilmiştir. Bu mekanlara erişim için geçilen mekan sayısı fazla ve diğer mekanlar ile ilişkileri ise zayıftır. Ödünç verme biriminin katalog holünden çıkarılmasıyla servis merdiveni ve asansörü kullanıcının hizmetine açılmıştır. Ancak düşey sirkülasyon için önemli bir öge olan asansörün tüm dönemlerde ortalama derinliğinin yüksek olması, bu alanın kullanım yoğunluğunun düşük olduğunun da bir göstergesidir. Bu durum, değişen mekan organizasyonlarına rağmen asansörün konumuna ya da giriş doğrultusuna müdahale edilmemesinin de bir sonucudur. 2007 yılında kitap ve okuma salonunun girişten en uzak noktada olması ve doğrusal hatta bu salona girişin olmaması bu mekanın ortalama derinlik değerinin yüksek olmasına neden olmaktadır. 2017 yılında aynı mekana giriş için katalog tarama holünün 3 cephesinden de girişin sağlanması derinliğin bir miktar azalmasına neden olmuştur (Tablo 17).

2007 ve 2017 yılları kitap salonlarında görüldüğü üzere, mekanlar iç bükey biçimler aldıkça mekanın derinleşen bölümleri sistemden ayrışma eğilimi göstermektedir. Buna karşıt olarak tek bir noktadan daha geniş alanların algılandığı dış bükey mekanlardan oluşan ve işlevselliği yoğun olan katalog tarama ve giriş holü ise en bütünleşik mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Koleksiyon tarama için ilk kullanılacak mekanlardan olan bu holün kullanıcı tarafından kolaylıkla algılanabilmesi ve erişilebilmesi etkin bir kullanım olanağı sağlamaktadır. Bütünleşiklik değeri yüksek olan bu mekanlar aynı zamanda kütüphane kullanıcılarının zemin katta bir araya getirme potansiyeli de en yüksek olan mekanlardır.

3.2.2.2. Birinci Kat DBM Analizleri

Birinci kat ortalama dış bükey mekan bütünleşme değerleri 1969 yılında 1.32, 2007 yılında 1.10 ve 2017 yılında ise 1.19’dur. 2007 yılında binaya ek yapılması ve kuzeydoğudaki galeri boşluğunun kapatılması bu dönemin birinci kat planı ortalama bütünleşme değerinde düşüşe, ortalama derinlikte ise yükselmeye neden olmuştur (Tablo 18). 2007 yılında müzik arşivi olarak kullanılan mekanın 2017’de idari amaçlı kullanılması ve girişinin galeri holünden sağlanması, mekan bölümlerinin azaltılarak, kat içerisindeki bir noktadan daha geniş alanların algılanabildiği mekanların oluşturulması 2017 yılında ortalama bütünleşme değerinin bir miktar (1.19) yükselmesine neden olmuştur.

Tablo 18. Birinci kat planları, DBM bütünleşme ve ortalama derinlik grafikleri

	1969	2007	2017						
Kat Planları									
DBM Bütünleşme Grafiği									
	En yüksek 3.17	Ortalama 1.32	En düşük 0.79	En yüksek 2.38	Ortalama 1.10	En düşük 0.56	En yüksek 2.73	Ortalama 1.19	En düşük 0.68
DBM Ortalama Derinlik									
	En yüksek 4.81	Ortalama 3.45	En düşük 1.95	En yüksek 5.82	Ortalama 3.69	En düşük 2.14	En yüksek 5.40	Ortalama 3.62	En düşük 2.00
									

Birinci kat planında insanların bir araya gelme potansiyelinin en yüksek olduğu, hareket doğrultularının kesiştiği, en bütünleşik alan galerinin çevresindeki hol olmuştur. Merkezi bir konumda olması ve birçok mekanın doğrudan galeri holüne bağlanması bütünleşikliğin yüksek olmasına neden olmuştur. Galeri içerisindeki merdiven her dönemde doğudaki ana merdivenden daha bütünleşik olmuştur. Zemin katta yapılan analizlerde de bu merdivenin zemin kattaki bütünleşme değeri doğudaki merdivenden yüksek çıkmıştır. Bu

durum birinci kata ulaşmak isteyen kullanıcıların genelde galeri holündeki merdiveni kullandıklarını göstermektedir. Servis merdiveni ve asansörü ise tüm dönemlerde merkezi galeri holünün yanında yer almasına rağmen girişlerinin net bir biçimde okunamaması nedeniyle sistemden ayrışma eğilimindedir. 1969 yılında memur dinlenme odası; 2007 yılında süreli yayınlar salonu, okuma salonu, salon görevlisi, müzik arşivi ve güney terası; 2017 yılında ise tezler salonu, süreli yayınlar salonu, okuma salonu, süreli yayınlar salonundan ulaşılan idari ofisler bütünleşme değerinin en düşük olduğu, en ayrışik mekanlardır (Tablo 18).

1969 yılında ortalama derinlik değeri 3.45 iken, 2007 yılında 3.69 ve 2017 yılında 3.62 olarak hesaplanmıştır. Kuzeyde binaya eklenen yapı ve galeri boşluğunun kapatılması, tezler salonuna okuma salonunun içerisinden geçilmesi, süreli yayınlar ve referans kitaplar salonundan geçilen idari ofisler kat bazında ortalama derinlik değerinin artmasına neden olmuştur. Tüm dönemlerde merkezi bir noktada yer alan galeri holü ortalama derinlik değerinin en düşük olduğu mekan olmuştur. 1969 yılında memur dinlenme odası; 2007 yılında süreli yayınlar salonu, okuma salonu, salon görevlisi, müzik arşivi ve güney terası; 2017 yılında ise tezler salonu, süreli yayınlar salonu, okuma salonu ve süreli yayınlar salonundan ulaşılan idari ofislerin ortalama derinliklerinin yüksek olduğu hesaplanmıştır (Tablo 18). Bir merkez etrafında örgütlenen mekanlardan ikinci, üçüncü mekanlara ulaşmak ortalama derinlik değerini yükseltmektedir. Bu durum ise erişilebilirliği negatif etkilediği için mekanların kullanım yoğunluğu ve işlevsel verimliliğini azaltmaktadır. Mekanların doğrudan ortalama derinlik değeri düşük mekanlarla bağlantı kurması sistem genelinde derinliği düşürmektedir.

3.2.2.3. Birinci Bodrum Kat DBM Analizleri

Dış mekan ile doğrudan bağlantılı olan birinci bodrum kat dış bükey mekan analizleri yapılırken dış mekanda yer alan otopark alanı da analizlere dahil edilmiştir. 2007 yılında birinci bodrum katın kuzeydoğusu güzel sanatlar atölyesi olarak kullanıldığı için bu atölyeyle ilişkili mekanlar (atölye alanı, giriş holü, tuvaletler) analizlere dahil edilmemiştir.

Birinci bodrum kat dış bükey mekan ortalama bütünleşme değerleri 1969 yılında 1.20, 2007 yılında 0.81, 2017 yılında ise 0.93 olarak hesaplanmıştır. 1969 yılında servis giriş holü ve koridor; birçok teknik mekan ve kitap salonunun birbirine bağlandığı bir düğüm noktası olduğu için 2.32 DBM bütünleşme değeri ile en bütünleşik alanlar olmuştur. DBM ortalama

bütünleşme değeri her ne kadar en yüksek 1969 yılında hesaplanmış olsa da ortalama derinliğin en yüksek olduğu dönem de bu dönemdir (Tablo 19). 2007 yılında yapının bir bölümünün güzel sanatlar atölyesi olarak kullanılması, kütüphane mekanlarına birinci bodrum kata ait girişten ulaşamaması ve son olarak teknik mekanların kaldırılması ile kullanım yoğunluğundaki azalma ortalama bütünleşme değerinin düşmesine (0.81) neden olmuştur. 2017 yılında süreli yayınlar arşivinin küçültülerek çalışma salonu oluşturulması bu dönemde bütünleşmenin yükselmesine neden olmuştur. Ancak kütüphanenin üst kat mekanları ile bağlantılı olan süreli yayınlar arşivi ile dış mekana açılan çalışma salonu arasındaki fiziksel erişimin kapatılması nedeniyle bütünleşme değeri beklenen seviyede yükseliş gösterememiştir.

Birinci bodrum katta tüm dönemlerde dağılma mekanları olan giriş holleri, koridorlar bütünleşme değerinin en yüksek hesaplandığı mekanlar olmuştur. Bütünleşme değerinin en düşük olduğu, sistemden en ayrışık mekanlar 1969'da sistematik, periyodik ve alfabetik kat servisi; 2007 yılında ciltleme biriminin servis girişi ve deposu; 2017 yılında otopark alanı, tuvaletler, ciltleme birimi ve her iki çalışma salonudur. Ek olarak, merkezde yer alan servis merdiveni ve asansör tüm dönemlerde bütünleşme değerinin düşük hesaplandığı alanlardır (Tablo 19). Bu durum bu kattan diğer katlara ulaşmak isteyen kullanıcıların servis merdiveni ve asansörü tercih etmemelerini de açıklamaktadır.

Tablo 19. Birinci bodrum kat planları, DBM bütünleşme ve ortalama derinlik grafikleri

	1969	2007	2017							
Kat Planları										
DBM Bütünleşme Grafiği										
	En yüksek 2.32	Ortalama 1.20	En düşük 0.81	En yüksek 1.57	Ortalama 0.81	En düşük 0.52	En yüksek 2.54	Ortalama 0.94	En düşük 0.53	
DBM Ortalama Derinlik										
	En yüksek 4.35	Ortalama 3.42	En düşük 2.17	En yüksek 3.33	Ortalama 2.71	En düşük 1.77	En yüksek 3.50	Ortalama 2.48	En düşük 1.33	

Ortalama derinlik değeri 1969’da 3,42, 2007’de 2.71, 2017’de ise 2.48 olarak hesaplanmıştır. 1969 yılında ortalama derinlik değerinin en yüksek hesaplanmasının en önemli nedeni bu katta yer alan teknik ve idari ofislerdir. Bu birimlerin sayılarının çok olması servis giriş holüne bağlanan ikincil ve üçüncül koridorlara ihtiyaç doğurmuştur. Bu durum ise ortalama derinliğin artmasına neden olmuştur (Tablo 19). 1969’dan günümüze yaklaştıkça azalma gösteren ortalama derinlik, birinci bodrum katın yatay (plan) düzleminde

erişiminin kolaylaştığını göstermektedir. Bu durumun en önemli nedeni erişim seçeneklerinin artmış olmasıdır. Önceleri servis amaçlı kullanılan merdiven ve asansörün ortalama derinliklerinin yüksek hesaplanması, birinci bodrum katın iç mekandan diğer katlar ile düşey bağlantısının zayıf olduğunu göstermektedir. Ayrıca tüm dönemlerde ikinci bodrum kata inen merdivenin ortalama derinlik değerinin yüksek olması ikinci bodrum kat mekanlarının derinliğini, sistemden ayrışıklığı ve erişilebilirliğinin zayıflığını göstermektedir.

3.2.2.4. İkinci Bodrum Kat DBM Analizleri

İkinci bodrum kat dış bükey mekan ortalama bütünleşme değerleri 1969 yılında 0.96, 2007 yılında 1.21, 2017 yılında ise 1.01'dir (Tablo 20). 2007 yılında kat planının kuzeydoğusunda yer alan teknik mekanların iç mekana dahil edilmesi bütünleşikliğinin artmasına neden olmuştur. 2017 yılında ise bu kat ikiye bölünmüştür. Güneydeki küçük bir alan depo ve ısıtma merkezi, asansör ve merdiven ile doğrudan iç mekana bağlanırken, kuzeydeki geniş alan ise çalışma salonu olarak planlanmıştır. Fakat bu salonun iç mekandan bağlantısı bulunmayıp, ulaşım dış mekandan sağlanmıştır. Bu bölünme kat bazında yapılan DBM bütünleşme değerinde azalmaya neden olmuştur.

1969 yılında kat planının büyük bir kısmını oluşturan kitap salonu en bütünleşik (1.85), servis merdiveni, asansör, ısıtma merkezi ve kuzeydoğudaki teknik mekanlar ise en ayrışık mekanlar olmuştur (0.64). 2007 yılında binaya yapılan ek en bütünleşmiş mekanın servis merdiveni ve asansör ile merdiven arasındaki mekanda oluşmasına neden olmuştur (3.31), ancak yine de servis merdiveni, asansör ve ısıtma ve elektrik merkezi olan teknik birim en ayrışık mekanlardandır. 2017 yılında çalışma salonu doğrudan dış mekana bağlanmış fakat güneydeki teknik mekan ve birinci bodrum kat galeri boşluğunun altındaki mekan duvar ile bölünmüştür. Bu değişimler sonucu çalışma salonunun ortasındaki en geniş dış bükey mekan en bütünleşik mekan (2.95), dış mekan ve tuvaletler ise en ayrışık mekanlar (0.57) olmuştur (Tablo 20).

Tablo 20. İkinci bodrum kat planları, DBM bütünleşme ve ortalama derinlik grafikleri

	1969	2007	2017						
Kat Planları									
DBM Bütünleşme Grafiği									
	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük
	1.85	1.00	0.64	3.31	1.45	0.66	2.95	1.01	0.57
DBM Ortalama Derinlik									
	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük
	4.05	3.12	2.05	3.00	2.10	1.40	2.87	2.26	1.37

İkinci bodrum katta ortalama derinliğin en yüksek olduğu mekanlar tüm dönemlerde ısıtma merkezi, teknik mekanlar, tuvaletler, asansör ve 2017 yılında dış mekan olmuştur. Teknik mekanların ve tuvaletlerin mekansal derinlikleri beklenen bir durum iken asansörün derinliğinin yüksek olması düşey bağlantılardaki zayıflığı göstermektedir. 1969 yılında servis amaçlı kullanılan merdiven ve asansör doğrudan mekana açılma yerine birbirlerine dönük olmaları ve konumları ve doğusundaki duvar nedeniyle mekanda bölünmeye neden olmaları hem kendi ortalama derinliklerini hem de tüm katın ortalama derinliği arttırmıştır. 1969 ve 2007 yıllarında bir üst kata çıkan merdivenin ikinci bodrum katın en güneyinde

olması, bu katta mekanlar ile ilişkisini zayıflatmış ve merdivenin ortalama derinliğinin yüksek olmasına neden olmuştur. Bu durum birinci bodrum katta da bahsedildiği gibi ikinci bodrum katın mekanları ile ilişkisini zayıflatmıştır.

3.3. Görünür Alan Analizleri

Görsel algı, kullanıcıların zihinlerinde biliş haritaları oluşturmada en çok faydalandıkları algılarıdır. Mekan içerisindeki davranışlara görsel algının önemli etkileri vardır. Bu nedenle, kütüphane binasının tüm dönemlerinde kat planları bazında görsel derinlik ve görsel bütünleşme analizi yapılmıştır. Görsel derinlik analizinde kullanıcının kata ilk eriştiği nokta referans alınmıştır. Bu referans noktalar farklı katlarda giriş mekanları, merdiven ve asansör başlangıç noktaları olarak belirlenmiştir. Görsel bütünleşme ise kat planının bütününde uygulanıp, kat sistemindeki tüm gridlerin birbirleriyle olan görsel ilişkilere göre hesaplanmıştır. Görsel bütünleşme ve derinlik hesaplamalarında geçirgen yüzeyler (cam panel), kapılar ve galeri boşlukları dikkate alınmıştır.

3.3.1. Zemin Kat Görünür Alan Analizleri

Zemin kat planlarında görsel derinlik analizleri mekanın algılanmaya ve okunmaya başlandığı ilk mekan olan giriş mekanında kullanıcıyı temsil eden bir nokta ile gerçekleştirilmiştir. Belirlenen noktadan görülebilen mekanlar ve daha sonra ise bu mekanlardan görülen alanlar tespit edilmiş ve sonuçlar grafik şeklinde biçimlendirilmiştir (Tablo 21). Zemin kat analizi sonucunda farklı dönemlerde (1969, 2007, 2017) görsel derinlik değerleri arasında ciddi değişikliklere rastlanmayıp tüm katın görsel derinlikleri yaklaşık aynı değerlerde hesaplanmıştır (1969: 1.67; 2007: 1.68; 2017, 1.66). Bu sonucun en önemli nedeni, zemin kat bölücü öğelerinin girişe dik aksta yer alması ve düşey aksta opak bölücü öğe kullanılmamış olmasıdır. Böylece kullanıcı yapıya girdiği andan itibaren yatay ekseninde geniş bir görüş alanına sahip olmuştur. Görsel derinliğin en yüksek olduğu mekanlar tuvaletler, toplantı salonu ve bilgisayar salonudur. En sığ mekanlar ise giriş holü ve katalog tarama holüdür (Tablo 21).

Tablo 21. Zemin kat görsel derinlik grafiği

	1969			2007			2017		
Görsel Derinlik									
	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük
	4	1.67	0	4	1.68	0	3	1.66	0

Görsel bütünleşme ortalama değeri ise sırası ile 1969'da 12.34, 2007'de 16.77 ve 2017'de 17.02 olarak hesaplanmıştır. Görsel bütünleşme değeri günümüze geldikçe artış göstermiştir (Tablo 22). Mekanların birleştirilmesi, daha büyük mekanların cam yüzeyler ile bölünmesi, 2007'deki yapı ekinin zemin katta daha geniş ve bütüncül mekanlar oluşturması ortalama görsel bütünleşme değerini ve kullanıcıları bir araya getirme, karşılaştırma potansiyelini arttırmıştır.

Tablo 22. Zemin kat görsel bütünleşme grafiği

	1969			2007			2017		
Görsel Bütünleşme									
	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük
	23.10	12.34	3.47	26.29	16,77	3.60	27.26	17.02	4.67

Görsel bütünleşme değeri en yüksek (kırmızı renk ile gösterilen) olan mekanlar 1969 yılında referans kitap salonu ve katalog holünün birleşimi iken; 2007 ve 2017 yıllarında

yapının kuzeyinde yer alan kitap salonu ve okuma salonu olmuştur. Görsel bütünleşme değeri tüm dönem zemin kat planlarında en düşük (mavi renk ile temsil edilen) olan mekanlar ise tuvaletler, teraslar ve seminer salonu ve bilgisayar salonu olmuştur (Tablo 22).

3.3.2. Birinci Kat Görünür Alan Analizleri

Zemin kattan birinci kata çıkan merdivenlerin üst sahanlığı ve asansörün önünde belirlenen noktalardan elde edilen görsel derinlik değerleri 1969 yılında 1.67, 2007’de 1.31, 2017’de ise 1.34 olarak hesaplanmıştır (Tablo 23). Buna göre 2007 yılında birinci kat planında görsel derinlik değerinin bir önceki döneme göre düşmesinin en önemli nedeni kütüphane içerisindeki bölücü elamanlarda opak yüzeyler yerine şeffaf cam yüzeylerin kullanılması ve duvarlar ile bölünen kuzeydeki idari ofislerin bir bölümünün birleştirilerek doğrudan galeri holüne açılan dinlenme salonu olarak düzenlenmiş olmasıdır. 2017 yılında görsel derinlik değerinin bir miktar artmasına ise 2007’de binaya yapılan ekin idari mekanlar için ofislere bölünmesi ve böylece buradaki ana mekanın parçalanmasının neden olduğu düşünülmektedir. 1969’da özel çalışma odaları, tuvaletler ve teras; 2007 ve 2017’de tuvaletler ve terasın en doğusu görsel derinliğin en yüksek olduğu mekanlar olmuştur. Tüm dönemlerde idari ofisler de görsel derinliğin yüksek olduğu mekanlardır. 1969’da seminer salonu ve nadir eserler salonu; 2007 ve 2017’de dinlenme salonu/ çalışma salonu, süreli yayınlar ve referans kitaplar salonu görsel derinliğin düşük olduğu yani görsel erişilebilirliğin en yüksek olduğu mekanlardır.

Tablo 23. Birinci kat görsel derinlik grafiği

	1969			2007			2017		
Görsel Derinlik									
	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük
	5	1.67	0	4	1.31	0	4	1.34	0

1969 yılında ortalama görsel bütünleşme değeri 8.28 iken, 2007 yılında ciddi bir artışla 14.73 olarak hesaplanmıştır (Tablo 24). Bu durumun en önemli nedenleri arasında yapı ekinin herhangi bir bölücü öge ile bölünmeden, geniş bir hacim olarak doğrudan iç mekana dahil edilmesi, yapının güneyinde yer alan idari ofislerin bir kısmının birleştirilerek doğrudan galeri koridoruna açılması ve dinlenme salonu haline dönüştürülmesi ile mekânın daha bütün olarak algılanmasıdır. 2017 yılında ise yapının kuzeyindeki yapı ekinin birimlere ayrılması ve idari ofislerin oluşturulması görsel bütünleşme değerini 14.73'den 12.73'e düşmesine neden olmuştur.

Görsel bütünleşme değeri tüm dönemlerde genel olarak geniş görüş alanlarına sahip orta galerinin etrafında yüksek çıkmıştır (Tablo 24). Bununla birlikte görsel bütünleşme değerinin en yüksek olduğu alanlar; 1969 yılında galerinin çevresi iken, 2007 yılında binaya yapılan ek bütünleşmeyi kuzeye (referans kitaplar ve okuma salonu) kaydırmış, açık bir mekân olan dinlenme salonunda da bütünleşme değeri yükselmiştir. 2017 yılında ise yapı ekinin ofislere bölünmesi ile görsel bütünleşmenin, açık düzende mekânların bulunduğu güney yöne doğru (okuma ve çalışma salonu) kaymasına neden olmuştur.

Tablo 24. Birinci kat görsel bütünleşme grafikleri

	1969			2007			2017		
Görsel Bütünleşme									
	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük
	13.60	8.28	2.64	25.63	14.73	3.38	21.30	12.73	2.30

1969 yılında özel çalışma odaları, güney cephedeki teras, 2007'de güneydeki ofis birimleri ve 2017'de hem kuzey hem de güneydeki ofis birimleri görsel bütünleşmenin en düşük olduğu alanlardır. Tüm dönemlerde tuvaletler ise en ayrışik mekânlardır. Bunun

nedeni tuvaletin ara koridor ile sisteme bağlanması ve tek açıklığının ise kapı boşluğu olmasıdır.

3.3.3. Birinci Bodrum Kat Görünür Alan Analizleri

Birinci bodrum kat planında servis giriş kapısının önündeki giriş holünde, ana merdivenin ve asansörün sahanlığında belirlenen noktalardan görsel derinlik değerleri analiz edilmiştir. 2007 yılında servis girişi kullanılmadığı için üst kattan gelen ana merdivenin önü, 2017 yılında ise hem çalışma salonu giriş holünde hem de merdiven önünden belirlenen noktalardan görsel erişim grafikleri oluşturulmuştur (Tablo 25).

Birinci bodrum kat görsel derinlik değerleri 1969'da 1.73, 2007'de 1.24 ve 2017'de 1.27 olarak hesaplanmıştır (Tablo 25). 1969 yılında birinci bodrum katın duvarlar ile bölünmüş birçok birimden oluşması, ikinci ve üçüncü derece koridorlar ile birimlere erişilmesi görsel derinliğin 1.73 ile diğer dönemlere göre en yüksek değerde olmasına neden olmuştur. 2007 yılında birinci bodrum katın büyük bir kısmının kitap salonundan oluşması görsel derinlik değerinin 1.24'e düşmesine neden olmuştur. 2017 yılında ise görsel derinlik değeri bir önceki döneme yakın bir değerde (1.27) hesaplanmıştır. Bu dönemde, mekan kullanım alanının büyümesine, işlevsel farklılıkların oluşmasına rağmen görsel derinliğin çok az yükselmesindeki neden çalışma salonlarının duvarlarının cam panellerden oluşması ve görsel erişilebilirlik algısının bu durumdan olumlu etkilenmesidir.

Tablo 25. Birinci bodrum kat görsel derinlik grafiği

	1969			2007			2017		
Görsel Derinlik									
	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük
	5	1.73	0	3	1.24	0	4	1.27	0

1969 yılı birinci bodrum kat planında mekanın duvarlar ile birçok idari ofise bölünmesi ortalama görsel bütünleşme değerinin 7.50 gibi çok düşük bir değerde çıkmasına neden olmuştur. 2007 yılında bu idari ve teknik birimlerin kaldırılması ve güzel sanatlar atölye alanı haricindeki mekanın büyük bir kısmının kitap salonuna ayrılması görsel bütünleşme değerinin 28.28'e yükselmesine neden olmuştur. 2017 yılında kullanım alanı ve çeşitliliğin artması ve bu mekanların tamamının kitap salonundan algılanamaması bütünleşme değerinin 18.43'e düşmesine neden olmuştur (Tablo 26).

Tablo 26. Birinci bodrum kat görsel bütünleşme grafikleri

	1969			2007			2017		
Görsel Bütünleşme									
	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük
	13.52	7.50	2.64	42.39	28.28	4.77	28.68	18.43	3.44

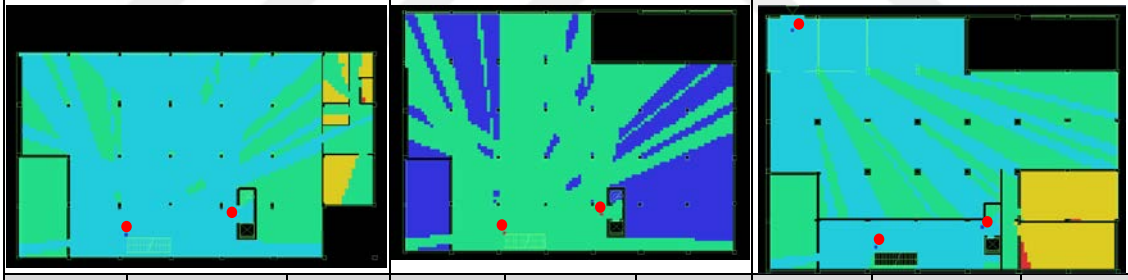
1969 yılında görsel bütünleşmenin en yüksek olduğu alan teknik ve idari ofisler ile kitap salonu girişidir. Mekansal bölünmeler bu dönemde, görsel bütünleşme değerinin daha geniş alanlarda değil, belirli bir noktada yükselmesine neden olmuştur. 2007'de süreli yayınlar arşivinin girişi ile kuzeybatı köşesi arasında kalan orta mekanlar en bütünleşik mekanlar, 2017'de ise iç mekandan erişilen yapının kuzeyindeki çalışma salonu görsel bütünleşme değeri en yüksek hesaplanan alanlar olmuştur. Her üç dönemde de kitap salonları ve çalışma salonlarının görsel bütünleşikliği yüksek hesaplanırken, teknik ve hizmet mekanları, tuvaletler görsel bütünleşmenin en düşük hesaplandığı alanlar olmuştur.

3.3.4. İkinci Bodrum Kat Görünür Alan Analizleri

1969 ve 2007 yıllarında merdivenin ve asansörün önü, 2017 yılında ise bunlara ek olarak dış mekandan bağlantı sağlayan giriş holünde belirlenen noktalardan görsel derinlik analizleri yapılmıştır (Tablo 27).

İkinci bodrum kat ortalama görsel derinlik değerleri 1969'da 1.41, 2007'de 1.36, 2017'de 1.57 olarak hesaplanmıştır. 1969 yılında kuzeydoğudaki teknik mekanların kaldırılarak kitap salonuna dahil edilmesi 2007 yılında görsel derinliğin azalmasına neden olmuştur. 2017 yılında ise çalışma salonu olarak kullanılan mekanın içerisine bir koridor ile bağlanan tuvaletlerin planlanması ortalama görsel derinliğin 1.36'dan 1.57'ye yükselmesine neden olmuştur. Görsel derinliğin en yüksek olduğu mekanlar 1969'da teknik mekanlar, 2007'de kitap salonunun merdiven ve asansörün arkasında kalan bölüm, 2017'de ise tuvaletlerdir (Tablo 27).

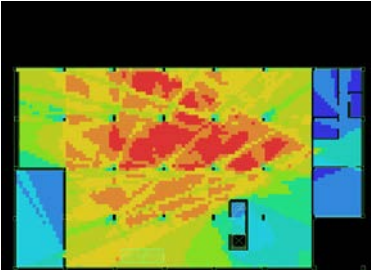
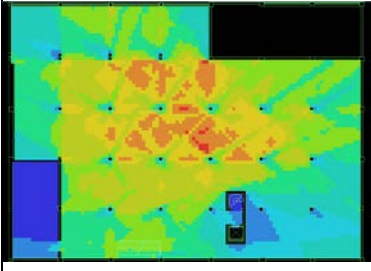
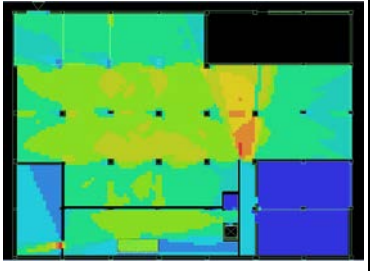

Tablo 27. İkinci bodrum kat görsel derinlik grafiği

	1969			2007			2017		
Görsel Derinlik									
	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük
	4	1.41	0	2	1.36	0	4	1.57	0

İkinci bodrum kat görsel bütünleşme değeri 1969'da 17.64, 2007'de 24.58, 2017'de ise 16.14 olarak hesaplanmıştır. Binaya ek yapılması ve teknik mekanların kitap salonuna dahil edilmesi 2007 yılında görsel bütünleşme değerinin 24.58'e yükselmesine neden olmuştur. (Tablo 28). 2017 yılında katın bir bölümünün çalışma salonu, bir bölümünün depo alanı olarak kullanılması ve çalışma salonu içerisinde ayrı koridor ile bağlanan tuvaletlerin planlanması ortalama görsel bütünleşikliği 16.14'e düşmesine neden olmuştur.

Tablo 28. İkinci bodrum kat görsel bütünleşme grafikleri

	1969			2006			2017		
Görsel Bütünleşme									
	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük	En yüksek	Ortalama	En düşük
	27.24	17.64	3.02	42.16	24.58	6.44	33.17	16.14	3.78
									

1969 ve 2007 yıllarında en bütünleşik mekanlar en geniş mekanlar olan kitap salonlarının ortası iken, en ayrışık mekanlar teknik mekanlar, servis asansörü ve merdiveni olmuştur. 2017 yılında ise en bütünleşik mekan tuvaletler ile çalışma salonunu bağlayan koridorun girişi, en ayrışık mekan ise tuvaletler olmuştur.

4. SONUÇLAR

Üniversite içinde sosyal yaşamın ve bilimin önemli bir parçası olan üniversite kütüphaneleri, bilginin muhafaza edilme biçimi, bilgiye erişim yollarının değişmesi, kullanıcı talepleri, değişen ihtiyaçlar, gelişen teknoloji ve bilimin ilerlemesi gibi birçok nedenden dolayı değişimler geçirmiştir. İnsanlık ile birlikte yaşayan, gelişen, değişen ve dönüşen kütüphanelerin ilk kuruluşundan bugüne geçirdiği değişimler aslında gelecekte yaşayacağı değişimlerin bugünden habercisidir. Bu çalışmada KTÜ Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi'nin yaklaşık 50 yıllık süreçte (1969-2017) kullanıcılarına etkili ve verimli bir hizmet sunmak amacıyla gerçekleştirilen fiziksel ve işlevsel değişimler tespit edilip, analiz edilmiştir. Bu değişimlerin mekan kullanımına, mekanın okunabilirliğine, erişilebilirliğine etkisinin ve mekanın sosyal niteliği araştırılmış, kütüphanecilik alanında güncel ve teknolojik gelişmelerin mekana yansımaları tespit ve analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda kütüphaneler için bir takım kullanım önerileri sunulmuştur.

Sistem bütününde gerçekleştirilen Dış Bükey Mekan (DBM) Analizleri kütüphanedeki fiziksel ve işlevsel değişiklikler ile genel olarak kütüphane bütünlüğünün arttığı, ortalama derinliğin ise azaldığı görülmüştür. Bu durum kütüphane mekanlarının erişilebilirliğinin arttığını, mekansal ilişkilerin güçlendiğini ve mekanların insanları bir araya getirme potansiyelinde de bir artışın olduğunu göstermektedir. Ortalama derinlik değerinin düşmesi kullanıcının mekan içerisindeki yön bulma davranışlarını kolaylaştırmakta ve kafa karışıklığının önüne geçmektedir. Ancak 2017 yılında birinci ve ikinci bodrum katta yer alan çalışma salonlarının farklı girişler ile kütüphane iç mekanından izole edilmesi tüm sistemde bütünlük değeri düşmeye neden olmuştur. Yapıdaki bölünmeler bütünlüğü azalttığı gibi ortalama derinliği de arttırmaktadır.

Kat planlarının ayrı ayrı DBM analizlerinde zemin ve birinci katta olduğu gibi mekanların belirli bir alan etrafında örgütlenmesi, katın bütünlüğünü artırırken ortalama derinliğin de düşmesine neden olmaktadır. Ancak 1969 yılına ait birinci bodrum katta olduğu gibi koridorlar aracılığı ile erişilen mekanlarda ortalama derinlik değeri yükselmekte ve mekanın erişilebilirliği ve algılanabilirliği düşmektedir. Buna rağmen ara koridorun birçok teknik birimin ve kitap salonunun bağlantısını sağlaması bütünlüğün yükselmesine neden olmuştur. Bu durum ortalama derinliğin yükseldiği sistemlerde bütünlük değerinin düşeceği genellemesinin yapılamayacağını göstermektedir. 2007 yılında kütüphanenin

kuzeyinde kullanım alanını arttırmak için yapılan ek iç mekan daha geniş ve bütüncül hacimler oluşturmaya imkan tanıyarak sistem bütünleşikliğinin artmasını sağlarken, 2017 yılında bu yapı ekinin özellikle birinci katta idari ofislere bölünerek okuma salonlarından ayrılması bütünleşmenin düşmesine, ortalama derinliğin ise yükselmesine neden olmuştur. Bu durum yapı ekinin iç mekanlar ile kurduğu ilişkiye bağlı olarak mekanın kullanımında etkilerinin olumlu ya da olumsuz sonuçlanabileceğini göstermektedir.

Görünür Alan Analizleri sonucunda elde edilen görsel bütünleşme değerleri irdelendiğinde genel olarak katlarda görsel bütünleşme değerinin yükseldiği görülmektedir. Küçük ve parçalı mekanlar yerine daha bütüncül ve geniş mekanların oluşturulması, opak duvarlar yerine geçirgen panellerin kullanılması ve galeri boşluğu görsel bütünleşme değerinin artmasına neden olan en önemli etkenlerdir. Kullanıcının mekanı okumada yararlandığı en önemli algısı görsel algıdır. Bu nedenle kullanıcının yön bulması ve mekanı etkili kullanabilmesinin sağlanması için mekana ilk girdiği noktalarda (merdiven alt ve üst sahanlığı, bina girişi, asansörü önü gibi) görsel erişilebilirlik algısının yüksek olması gerekir. Bu noktalarda kullanıcının önünde görsel engeller oluşturmak yerine geçirgen yüzeyler, göz seviyesini geçmeyen bölücüler ya da donatılar ile mekanlar bölünmelidir. Kütüphanede bu ilkelere dikkat edilerek görsel derinliklerin azaldığı tespit edilmiştir. Dış bükey mekan bütünleşme ve görsel bütünleşme grafiklerindeki değerler benzerlik göstermektedir. Fiziksel erişimin kolay olduğu, ortalama derinliklerin düşük olduğu mekanların görsel bütünleşme değerlerinin de yüksek olduğu, tespit edilmiştir.

Karmaşık bir kurgudan oluşan ve birçok işlevi aynı anda yerine getirmesi gereken kütüphane binalarında mekansal derinlikler kaçınılmazdır. Bu durumda kullanıcının gereksinimleri doğrultusunda teknik mekanlar ve nispeten de olsa tuvaletler en derin mekanlarda planlanmıştır. Ancak ödünç alma, katalog tarama, kitap ve okuma salonları, bilgisayar salonu gibi kullanım yoğunluğu yüksek mekanların kullanıcının kolayca bulabileceği ve erişebileceği alanlarda planlanmıştır.

Kütüphane planlamasında kullanım yoğunluğunu öngörmek çok önemlidir. Ne kadar öğrenci ve araştırmacıya hizmet vereceğinin belirlenmesi, kütüphane mekansal büyüklüklerini belirleyen önemli bir faktördür. KTÜ öğrenci sayısı 1990 yılında 13.901 iken bugün 58.265'tir (Yenidoğan, 1991; URL-58, 2017). Bu ciddi artış kütüphanenin hizmet verimliliğinin düşmesine neden olmuştur. Bu nedenle eylem çeşitliliği sunan sosyal mekanlardan feragat edilerek daha çok koleksiyon ile daha çok kullanıcıya hizmet vermenin yolları aranmıştır. 2007 yılında binaya yapılan ek ve galeri boşluğunun kapatılması da bu

kaygının bir sonucudur. Ayrıca 1969 yılında özel çalışma odaları, grup çalışma salonu, seminer salonu, müzik atölyesi gibi farklı gereksinimlere cevap verebilecek mekanlar, daha çok çalışma ve koleksiyon salonuna duyulan ihtiyaç nedeniyle işlev değiştirmiştir. Bu durum göstermektedir ki kütüphaneler büyümeye ve gelişmeye müsait olmalı, gerekli mekansal gereksinimler planlama aşamasında öngörülmelidir. Planlama yeni ihtiyaçların karşılanması konusunda esnek olmalıdır.

Kütüphane mekanlarının fiziksel ve işlevsel değişimlerine etki eden diğer bir faktör teknolojik gelişmelerdir. Teknolojik gelişmeler kütüphane işleyişini etkilemiş, mekansal organizasyona doğrudan yansımış, kitapların güvenliği, bilgiye erişim imkanları, koleksiyonların saklanma biçimi gibi birçok alanda kütüphanede değişime neden olmuştur. Koleksiyonların güvenliği ilk medeniyetlerde de olduğu gibi XXI. yy. kütüphanelerinde de önemini korumaktadır. Ancak güvenliği sağlamak amacıyla uygulanan teknik yöntemlerde ve mimari mekan organizasyonlarında değişimler yaşanmıştır. Faik Ahmet Barutçu Kütüphanesi'nde koleksiyonların güvenliğini sağlamak amacıyla ilk başvurulan yöntem kapalı raf sisteminin uygulanması olmuştur. Bu sistemin kullanılması kütüphane mekan organizasyonunu doğrudan biçimlendiren bir etken olmuştur. Kapalı raf sistemi kütüphane mekanlarını belirgin bir şekilde ikiye bölmüştür. Bunlar birinci ve ikinci bodrum katta koleksiyon salonları, üst katlarda ise diğer idari, okuma, çalışma vb. amaçlı mekanlardır. Kitapların güvenliğinin çıkış kapısına yerleştirilen elektronik tarama cihazları ile sağlanması, koleksiyonların kütüphane binasında tecrit edilmiş alanlarda muhafaza edilme zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır. Böylece kütüphane mekanları daha esnek kullanılmaya başlanmıştır.

Kullanıcının kendi aradığı kitaba kendisinin erişmesi kitap-kullanıcı ilişkisini güçlendirmektedir. Koleksiyon salonlarının birinci bodrum ve ikinci bodrum katlardan üst katlara, kullanıcının fiziksel ve görsel olarak daha kolay erişebilecekleri mekanlara taşınması bütünleşmeye katkı sağlamıştır. Koleksiyonlar ile okuma salonlarının bir arada bulunması araştırmaya teşvik edici ve okuma dürtüsünü canlandırıcı bir etkidir. Kullanıcı bir kitabı ararken gördüğü başka bir kitap ilgisini çekmekte ve bu durum araştırma ve okuma eylemlerinin daha yoğun gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bu anlayış ile üniversite kütüphanesinde referans kitaplar, süreli yayınlar, kitap salonu ve koleksiyon salonları içerisinde yer alan donatılar okuma ve araştırmaya imkan tanıyacak şekilde planlanmıştır.

Teknolojinin kütüphane mekanlarına bir diğer önemli yansısı kaynakların dijital ortamlarda muhafaza edilmesi ve dijital ortamda bu kaynaklara erişimin sağlanması

olmuştur. Kütüphanenin üyesi olduğu veri tabanlarına erişimi sağlamak üzere bilgisayar salonları önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Eski toplantı salonunun bilgisayar salonuna dönüşmesi bu ihtiyacı karşılamış olsa da, sistem içerisindeki mekansal ve görsel bütünlüğün düşük olduğu bu mekan gerek büyüklük gerekse niteliğiyle beklenen hizmet kalitesini sağlayamamaktadır. Giriş holüne yalnızca bir kapı ile bağlanan bilgisayar salonunun görsel bütünlüğü oldukça düşüktür. Bu nedenle bilgi tarama konusunda önemli olan bilgisayar salonları, katalog tarama holünde olduğu gibi duvarlar ile sınırlandırılmamış daha serbest mekanlarda ya da mevcut konumu korunacaksa giriş holünden daha çok şeffaf yüzeylerle bölünerek kütüphaneyle bütünleşmesi sağlanmalıdır.

Gelişen teknik ve teknoloji kütüphanelerde hem yeni işlevlerin ortaya çıkmasına hem de bazı işlevlerin ortadan kalkmasına neden olmuştur. Fotokopi, ozalit gibi hizmetler kütüphanenin ilk yıllarında düşünülmemişken, fotokopi işleminin ucuz ve pratik bir nitelik kazanması ile giriş holünde bu hizmetler için yeni mekanlar planlanmıştır. Teknik cihazların küçülmesi, uzaktan yönetilebilir olması, tamir ve bakım hizmetlerinin yetkili firma tarafından yapılması gibi nedenler teknik hizmet veren mekanların küçülmesine neden olmuştur. Öyle ki günümüzde kütüphanede bulunan tek teknik mekan ikinci bodrum katta yer alan ısıtma-elektrik merkezi ve ciltleme birimidir.

Kütüphane kütesinin küpe yakın bir formda olması, bu forma orta noktadan ana girişin sağlanması, merkezi galerinin biçimi, bu galeri etrafında biçimlenen kütüphane mekanlarının ortalama derinlik değerinin azalmasında etkili olmuştur. Yapının eğime paralel 3 ayrı kota oturması ve ara kattan ana girişin sağlanması ortalama derinliği azaltırken erişilebilirliğin yükselmesini sağlamıştır. Yapıya farklı kotlardan farklı girişlerin sağlanması, ulaşım alternatiflerinin oluşmasına neden olduğu için bu durum mekansal bütünlüğü de arttırmaktadır. Ancak ilerleyen dönemlerde birinci ve ikinci bodrum kattaki mekanların bir kısmının kütüphanenin iç mekanları ile ilişkisinin kesilerek sadece dışardan ulaşılabilen mekanlar haline dönüşmesi sistemde ayrılmaya neden olmuştur. Yalnızca dış mekandan ulaşım sağlanan birinci ve ikinci bodrum kat çalışma salonlarının arasında polis karakolunun yer alması, iki çalışma salonunun fiziksel ilişkilerini zayıflatmış mekansal bütünlüğün ise azalmasına neden olmuştur.

Üniversite kütüphanesinin en önemli sosyal alanı zemin kat kotundaki dış mekandır. Bu mekan hem giriş aksında bulunması hem de dağılma noktası olması nedeniyle her zaman bütünlük bir mekan olmuştur. Bunun yanısıra 2017’de birinci ve ikinci bodrum katlarda çalışma salonlarına yer verilmesi, kullanıcıların dinlenme mekanına ihtiyaç duymasına

neden olmuştur. İkinci bodrum katta girişin önündeki açık alan dinlenme alanı olarak kullanılırken, birinci bodrum katta ise otopark alanı dinlenme alanı olarak kullanılmaktadır. Kütüphanenin daha çok okuma ve çalışma eylemleri için kullanılması, kullanım sürelerini uzatmış ve kütüphanede 7 gün 24 saat açık olan çalışma salonları planlanmıştır. Kütüphanenin kullanım sürelerinin artması kütüphanelerde sosyal ve dinlenme mekanlarının planlanmasını zorunlu hale getirmiştir. Kullanıcıların sıcak soğuk içecekler ile atıştırmalık yiyecekler alabilecekleri kafe, kantin gibi mekanlara ihtiyaç duymalarına neden olmuştur. Günümüzde bu gereksinim ana giriş holü ve birinci bodrum kat çalışma salonu giriş holündeki otomatlar ile sağlanmaktadır.

İç mekanda en önemli sosyal mekan giriş holüdür. Ancak 2007 ve 2017 yıllarında giriş holünün farklı işlevler için bölünmesi sosyal işlevinin kaybolmasına ve küçük bir bekleme holü ve koridora dönüşmesine neden olmuştur. Bu bölünmeler görsel ve fiziksel bütünleşikliği düşürdüğünü ve sosyal niteliğin ise azaldığını göstermektedir. 2007 yılında görsel ve fiziksel bütünleşikliği yüksek, okuma salonları ile ilişkili bir alanda (birinci katın güneyi) dinlenme salonu oluşturulmuş olsa da, kütüphanenin okuma ve çalışma salonuna olan ihtiyaç nedeniyle bu mekan ilerleyen yıllarda kaldırılmıştır.

Sürelî yayınlar salonu 1969 yılında zemin katta, görsel ve fiziksel bütünleşmenin yüksek, ortalama derinliğin oldukça düşük olduğu bir konumda yer alırken sonradan 2007'de bütünleşmenin daha düşük, derinliğin daha yüksek olduğu birinci katın kuzeyine taşınmıştır. Bu durum sürelî yayınların araştırmacı gereksinimlerinde önceliğinin azalmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü veri tabanına üyelik ile sürelî yayınlara erişim online olarak gerçekleşebilmektedir. Bir yıldan daha uzun sürelî kullanıma sunulan sürelî yayınlar ciltlenerek birinci bodrum katta arşivlenmektedir. Bu salonun kullanım sıklığının azalması nedeniyle raflar arası mesafeler en az ölçüye indirilerek, elde edilen alanlar güncel ihtiyaçlara göre yeniden organize edilmiştir.

Üniversite kütüphanesinin temel kullanım amacı, kütüphanenin koleksiyonlardaki kaynaklara fiziksel erişim olanağı sağlamanın ötesinde okuma ve çalışmaya doğru bir değişim göstermiştir. Artan okuma ve çalışma salonları, sürelî yayınlar arşivinin küçültülerek yeni çalışma salonlarının oluşturulması, dinlenme salonlarının kaldırılarak bu mekanların okuma ve çalışma salonu olarak düzenlenmesi gereksinim sıralamasında okuma ve çalışma salonlarının öneminin arttığını göstermektedir.

Üniversite kütüphanesinde kullanıcıların 7 gün 24 saat kullandıkları birinci ve ikinci bodrum kattaki çalışma salonlarının iç mekanla ilişkisi bulunmamakta ve erişim dış

mekandan sağlanmaktadır. Kütüphanenin kullanım saatleri açısından esneklik sağlayan bu durum, çalışma salonlarının iç mekan bağlantısının koparılması nedeniyle sistem içerisindeki mekansal bütünlüğünün düşük çıkmasına neden olmuştur. Çalışma salonlarını duvar gibi rijit bölücü elemanlar ile ayırmak yerine daha esnek bölücüler kullanılıp mesai saatlerinde iç mekandan geçiş imkanının verilmesi çalışma salonlarının mekansal bütünlüğünü arttıracaktır.

Kütüphane düşey sirkülasyonları tasarlanırken, katların kendi içindeki en bütünlük alanların birbirine bağlanması merdiven kullanım yoğunluğunu ve verimliliğini arttıracaktır. Aynı zamandan bütünlük mekanları birbirine bağlayan merdivenler sistem içerisindeki diğer mekanların ortalama derinliğini de azaltacaktır. Merdivenin sürekliliği de mekanların ortalama derinliğini azaltan diğer bir etkidir. İkinci bodrum kata inen merdivenin ana merdivenin bir devamı olmaması, ikinci bodrum kat mekanlarının ortalama derinliklerinin yüksek olmasına neden olmaktadır.

Kütüphane yapısında görsel bütünlüğünün artmasında ve derinliğin azalmasında galeri oldukça etkili olmuştur. Galeri boşlukları hem yatayda hem de düşeyde kullanıcının görsel erişilebilirlik düzeyini arttırdığı için mekanı kolay okumasına ve mekan içerisindeki yön bulma davranışının doğru bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Birinci katta galeri boşluğunun çevresi mekansal ve görsel bütünlüğünün en yüksek olduğu mekandır. Birinci kattaki mekan organizasyonun galeriyi çevreleyecek şekilde düzenlenmesi birinci kat mekanlarının ortalama bütünlük değerlerinin yüksek, derinlik değerlerinin düşük olmasına neden olmuştur. Ayrıca en bütünlük alan olan galerinin içindeki merdiven düşeyde kullanıcı hareketlerini kolaylaştırmıştır. Ana merdivenin görsel ve mekansal bütünlüğünün düşük olması galeri içindeki merdivenin kullanım yoğunluğunu arttırmıştır. Yapının önceleri servis amaçlı kullanılan asansörü görünürlüğü düşük ve yapının bütünlük mekanlarından doğrudan görünmediği için kullanım yoğunluğunun seyrek olmasına neden olmaktadır.

Fiziksel ve işlevsel değişimlere göre kütüphane binasında yatay ve düşey sirkülasyonun verimli bir biçimde hizmet verebilmesi için yeniden çözülme ihtiyacı vardır. Bu sirkülasyon öğelerinde değişiklik mümkün değil ise çevresindeki mekan örgütlenmesi düzenlenmelidir. Daha önceleri sadece personel kullanımına açık olan ana merdiven, servis merdiveni ve asansörün hiçbir değişiklik yapılmadan öğrenci ve araştırmacıların kullanımına açılması bu düşey sirkülasyon öğelerinin verimli kullanılmasına engel olmuştur. 2017 yılında iç mekandan ulaşılan ikinci bodrum kat çalışma salonu merdivenin

bütünleşikliğini arttırmıştır. Bu sayede merdiven kullanım yoğunluğu ve verimliliği artmıştır. Bu durumda birimler ve mekanlar oluşturulurken ulaşım sisteminde de yeniden düzenlemeler ve yeni bağlantılar sağlanmalıdır.

Çalışmanın sonuçları tablo 29’da özetlenmiştir.

Tablo 29. Çalışmada elde edilen özet sonuçlar

Sistem bütününde DBM analizleri	<ul style="list-style-type: none"> • Bütünleşiklik genel olarak artmıştır. • Ortalama derinlik azalmıştır. • Mekansal bölünmeler bütünleşmeyi negatif yönde etkilemiştir.
Kat planlarında DBM analizleri	<ul style="list-style-type: none"> • Merkez etrafında örgütlenme bütünleşmeyi arttırmış, ortalama derinliği azaltmıştır. • Birbirine açılan koridorlar ortalama derinliği arttırmış, mekanın erişilebilirliğini ve algılanabilirliğini düşürmüştür. • Nadiren ortalama derinliğin yüksek olduğu alanlarda bütünleşmenin yükseldiği görülmüştür. • Yapı ekinin doğrudan iç mekana katılması bütünleşmeyi artırırken, bu yapı ekinde sonradan gerçekleştirilen bölünmeler bütünleşmenin düşmesine neden olmuştur.
Görünür alan analizleri	<ul style="list-style-type: none"> • Bütüncül ve geniş mekanlar, geçirgen yüzeyler ve galeri boşluğu görsel bütünleşmeyi arttırmıştır. • Mekana ilk ulaşılan noktalarda görsel derinliğin düşük olduğu tespit edilmiştir. • Mekansal bütünleşme ile görsel bütünleşme birbirlerine paralellik göstermiştir.
Kullanıcı yoğunluğu	<ul style="list-style-type: none"> • Kullanıcı yoğunluğunda ciddi bir artış yaşanmıştır. • Artan kullanıcı yoğunluğu binaya ek yapılmasına ve galeri boşluğunun döşeme ile kapatılmasına neden olmuştur.
Teknolojik gelişmeler	<ul style="list-style-type: none"> • Elektronik tarama cihazları ile koleksiyonların güvenliği sağlanmıştır. • Ödünç alma otomatı ile ödünç alma biriminin yoğunluğu azaltılmıştır. • Yeme-içme gereksinimleri otomatlar ile sağlanmıştır. • Güvenlik önlemleri sayesinde açık raf sistemine geçilmiştir. • Teknik mekanlar küçülmüştür. • Fotokopi, ozalit, bilgisayar salonu gibi yeni işlevler için mekanlar planlanmıştır.

Tablo 29'un devamı

Yakın Çevre	<ul style="list-style-type: none"> • Birinci ve ikinci bodrum kattaki çalışma salonları yeni dinlenme alanlarına ihtiyaç doğurmuştur. • Birinci bodrum kat kotundaki otopark alanı, niteliği uygun olmasa da dinlenme mekanı olarak kullanılmıştır.
Giriş ve katalog holü	<ul style="list-style-type: none"> • Katalog tarama kartoteks yerine bilgisayarla yapılmaya başlanmıştır. • Tüm dönemlerde bütünleşme yüksek, ortalama derinliğin düşük hesaplanmıştır. • Artan mekan gereksinimi giriş holünde bölünmelere neden olmuştur. • Giriş holündeki bölünmeler mekanın sosyal niteliğini yitirmesine neden olmuştur.
Koleksiyon Salonları	<ul style="list-style-type: none"> • Kütüphanede açık raf sistemine geçilmesi ile koleksiyonlar üst katlara taşınmıştır. • Koleksiyon salonlarının fiziksel ve görsel erişilebilirlikleri artmıştır. • Koleksiyonların online erişilebilir hale gelmesi bilgisayar salonu planlanmasına neden olmuştur.
Okuma ve çalışma salonları	<ul style="list-style-type: none"> • Okuma ve çalışma salonlarının toplam büyüklüğü ciddi ölçüde artış göstermiştir. • Üniversite kütüphanesinin temel kullanım amacı, kaynaklara erişimden okuma ve çalışmaya doğru bir değişim göstermiştir. • 7 gün 24 saat açık çalışma salonları oluşturulmuştur.
Sosyal mekanlar	<ul style="list-style-type: none"> • Tüm dönemlerde en önemli sosyal alan zemin kat kotundaki dış mekandır. • Önemli sosyal mekanlarda giriş holünün küçülmüştür. • Dinlenme salonlarının çalışma salonuna dönüştürülmüştür.
Düşey-Yatay sirkülasyon	<ul style="list-style-type: none"> • Katların kendi içindeki en bütünleşik alanların birbirine bağlanması merdiven kullanım yoğunluğunu ve verimliliğini arttırmıştır. • Merdivenin sürekliliğinin bozulması ortalama derinliği yükseltip mekanların ayrışmasına neden olmuştur.
Islak hacimler	<ul style="list-style-type: none"> • Ara koridorlar ile bağlanması ortalama derinliğini arttırmıştır. • Bütünleşmenin yüksek olduğu mekanlar ile bağlantı kurması erişilebilirliği kolaylaştırmıştır. • İkinci bodrum kata planlanan çalışma salonu bu katta da tuvalet ihtiyacı doğurmuştur.

Tablo 29'un devamı

Yönetim mekanları	<ul style="list-style-type: none"> • Artan yönetim mekanları birinci katın kuzeyinin ofisler için kapatılmasına (2017) ve okuma salonlarının deniz manzarasının kesilmesine neden olmuştur.
Teknik mekanlar	<ul style="list-style-type: none"> • Teknik hizmet veren mekanların toplam büyüklüğü oldukça küçülmüştür.

5. ÖNERİLER

Bugüne kadar yaşanan değişimler incelendiğinde gelecekte de potansiyel daha birçok değişim yaşanacağı açıktır. Bu nedenle kütüphaneler üzerinde yapılacak, mevcut durumun tespiti, değişimlerin ortaya konması gibi çalışmalar yeniden planlanacak kütüphanelere yol gösterici olacaktır. Değişim ve dönüşümlerin kayıt altına alınması, nedenlerinin irdelenmesi ve mekan kullanımına yansımalarının tespit edildiği bu çalışmanın yeni araştırmalara kapı aralaması ve literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Bu hedefle üniversite kütüphanelerinde planlanmaya yönelik öneriler Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30. Üniversite kütüphaneleri planlama ilkeleri

Yakın çevre	<ul style="list-style-type: none"> • Açık mekanda toplanma alanları planlanmalıdır. • Ana giriş ve çalışma salonu girişlerinde açık alan dinlenme mekanları planlanmalıdır.
Yapı	<ul style="list-style-type: none"> • Bölücü öğeler geçirgen yüzeylerden tasarlanmalı ve görsel erişilebilirlik yükseltilmelidir. • Güvenliği sağlanmış farklı giriş noktalarına sahip olmalıdır. • Tüm mekanlar esnek mekan anlayışı ile planlanmalı ve potansiyel ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde yeniden düzenlenebilir olmalıdır. • Toplam mekan büyüklüğünde artan kullanıcı ve koleksiyon sayısı göz önünde bulundurulmalıdır. • Galeriler hem yatay hem düşeyde görsel derinliği azaltıp bütünleşmeyi arttırdığı için planlamasında özellikle giriş mekanı ile ilişkilendirilerek kullanıcının mekanı daha hızlı ve kolay algılaması sağlanmalıdır.
Giriş holü	<ul style="list-style-type: none"> • Kütüphane mekanlarına bir dağılım noktası olmalıdır. • Kullanıcıların dinlenebileceği, gazete dergi okuyabilecekleri sosyal bir mekan olmalıdır. • İç mekanlar ile arasında görsel erişimi engelleyen donatı ya da duvar yüzeyleri olmayıp görsel bütünleşmenin yüksek olması sağlanmalıdır.
Katalog tarama holü	<ul style="list-style-type: none"> • Ortalama derinliğin düşük olduğu alanlarda planlanmalıdır. • Görsel ve mekansal bütünleşikliği yüksek olmalıdır.

Tablo 30'un devamı

Koleksiyon salonları	<ul style="list-style-type: none"> • Online koleksiyonlar için bütünleşik mekanlarda büyük bilgisayar salonları oluşturulmalıdır. • Kullanıcıların hızlı ve kolay bir şekilde erişebilecekleri alanlarda planlanmalıdır. • Dijitalleşme göz önünde bulundurulmalıdır.
Okuma ve çalışma salonları	<ul style="list-style-type: none"> • 7/24 kullanılabilen çalışma salonları planlanmalıdır. • Okuma ve çalışma salonları ile koleksiyonlar aynı salonlarda planlanmalıdır. • Kullanıcılara özel çalışma odaları, grup çalışma odaları, seminer salonları, atölyeler gibi eylem çeşitliliği sağlanabilecek mekanlar sunulmalıdır.
Sosyal mekanlar	<ul style="list-style-type: none"> • Tüm kullanıcıların kolaylıkla ulaşabilecekleri alanlarda planlanmalıdır. • Çalışma salonları ile doğrudan ilişkili olmalıdır. • Yeme-içme mekanları oluşturulmalıdır. • Mekansal ve görsel bütünleşmenin yüksek ortalama derinliğin düşük olduğu alanlarda planlanmalıdır.
Düşey-Yatay sirkülasyon	<ul style="list-style-type: none"> • Yapı içinde yön bulmanın kolaylaştırılması için düşey sirkülasyon öğeleri görsel ve mekansal bütünleşikliğin yüksek olduğu bölgelerde planlanmalıdır. • Düşey hatta kesintisiz devam etmelidir. • Uzun koridorlar ile birbirine bağlanan lineer mekanlar yerine merkez oluşturacak şekilde planlanma yapılmalıdır.
Islak hacimler	<ul style="list-style-type: none"> • Giriş holü gibi merkezi alanlarda planlanıp kolay erişilebilir ve bulunabilir olmalıdır. • Sayı ve büyüklük olarak yeterli olmalıdır.
Yönetim mekanları	<ul style="list-style-type: none"> • Kullanıcının doğrudan ihtiyaç duymadığı bu mekanların mekansal derinlikleri daha fazla alanlarda planlanabilir.
Teknik mekanlar	<ul style="list-style-type: none"> • Ortalama derinliğin en yüksek olduğu alanlarda planlanmalıdır. • Dış mekandan doğrudan servis alabilmelidir.

6. KAYNAKÇA

- Ak Ş. ve Çetintaş H.B., 2015. Eğitimde Zenginleştirilmiş Kütüphanelerin Yeri ve Önemi, Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi, 208, 18-32.
- Akbaytürk Ç., Çelik Ö., Çetinkaya İ., Çukadar S., Güneş, G., Gürdal, G., Holt, İ., Kaya, E. ve Kaygusuz, A., 2014. YÖK 2023'e Doğru Türkiye'de Üniversite Kütüphaneleri Mevcut Durum, Sorunlar, Standartlar ve Çözüm Önerileri, Ankara.
- Akbulut, M., 1984. Milli Kütüphaneler. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 33, 1, 2.
- Alar, H., 2001. Kütüphaneciliğin Tarihçesi ve İlk Kütüphaneler, Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Ankara.
- Alkan, S.E., 2013. Okul Kütüphanelerinin Bilgi Okuryazarlığına Etkileri, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Al-Suqri M. ve Afzal W., 2007. Digital Age: Challenges For Libraries. Information, Society and Justice. 1, 1, 43-48.
- Anameriç, H., 2006. Osmanlılarda Kütüphane Kültürü ve Bilimsel Yaşama Etkisi. OTAM (Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi), 19, 53-78.
- Arcan, E. F. ve Evcı F., 1999. Mimari Tasarıma Yaklaşım, Tasarım Yayın Grubu, İstanbul.
- Aslanöz, Ö., 2017. Kişisel Fotoğraf Arşivi.
- Ataç, F. 2013. Kütüphanelerde Doğal ve Yapay Aydınlatma Kriterleri: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Merkez Kütüphanesinin Okuma Salonlarının İncelenmesi Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, İstanbul.
- Atak, Ö., 2009. Mekansal Dizim ve Görünür Alan Bağlamında Geleneksel Kayseri Evleri, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Atılğan, D., 2008. Türkiye'de Üniversite Kütüphanelerinin Tarihi. Türk Kütüphaneciliği 22, 4, 451-458.
- Ayyıldız Potur, A., 2010. Sessizlikten Oyunlaşan Mekanlara: Özgürleştirilen Öğrenme Ortamları Olarak Çocuk Kütüphaneleri / From Silence To Playful Spaces: Children's Libraries As Liberating Learning Environments". Mimar.İst, 37, 74-79.

- Balanlı, A. ve Küçükcan, B., 1998. Üniversite Kütüphanelerinin Tasarımında Çevresel Etmenler, 21. Yüzyılda Üniversite Kütüphanelerimiz Sempozyumu, 22-24 Ekim 1998, Trakya Üniversitesi, Edirne,98-104.
- Balcı, Y., 2006. Kütüphane Organizasyonları ve Kütüphane Personelinin Motivasyon Kaynakları-Bir Uygulama. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Barlı Ö., Aydıntan E., Elmali D., Sari R.M., 2005. Anthropometric Evaluation Of The Kindergarten Children Furniture in Turkey, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6, 385-404.
- Baysal J., 1987. Kütüphanecilik Alanında Yeni Kavramlar Araçlar Yöntemler, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Baysal, J., 1989. Okul Kütüphaneleri Türkiye İçin Ne Yapabilirler?, Türkiye ve Almanya Federal Cumhuriyeti'nde Gençlere Yönelik Kütüphane Hizmetleri İçinde 79-91. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Baysal, J., 1991. Kitap ve Kütüphane Tarihine Giriş, İstanbul, Türk Kütüphaneciler Derneği, 12-13.
- Benedikt, M. L., 1979. To Take Hold Of Space: Isovists and Isovist Fields, Environment and Planning B: Planning and Design, 6,47-65.
- Bozkurt, C. 2013. Yirmibirinci Yüzyıl Halk Kütüphanelerinde Aydınlatma Tasarımı ve Teknolojik Gelişmelerin İç Mekana Yansımaları Açısından Değerlendirilmesi, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bryant, J., Matthews, G., ve Walton, G., 2009. Academic Libraries and Social and Learning Space: A Case Study Of Loughborough University Library, UK. Journal Of Librarianship and Information Science [Online], 41,1, 7-18.
- Carmona, M.; Heath, T.; Oc, T.; Tiesdell, S., 2006. Public Places, Urban Spaces: The Dimensions Of Urban Design, Architectural Press.
- Çakın, İ., 1991. Özel Kütüphaneler: Tanım Boşluğu, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, 5,2,49-50.
- Çakın, İ., 1998. Üniversitelerimizin Bilgiye Erişim Ortamları: Genel Değerlendirme, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cumhuriyetimizin 75. Yılı Özel Sayısı, 37-68.
- Çelik, A., 1991. Türkiye'deki Üniversite Kütüphanelerinin Sorunları, Türk Kütüphaneciliği Dergisi, 5, 2, 59-68.

- Çelik, S., 1999. Üniversite Kütüphanelerinde Personel Yönetimi ve Türkiye’de Durum, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütüphanecilik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çelik, A. ve Uçak, N.Ö., 1993. Üniversite Kütüphaneleri Üzerine. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 10, 2, 115-121.
- Charle, C. ve Verger, J., 2005. Üniversitelerin Tarihi, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Çil, E., 2006. Bir Kent Okuma Aracı Olarak Mekan Dizim Analizinin Kuramsal ve Yöntemsel Tartışması. Megaron. YTU Mim. Fak. E-Dergisi, Cilt 1, Sayı,4, 218-233, İzmir.
- Çukadar, S. ve Çelik, S., 2003. Uzaktan Öğretim ve Üniversite Kütüphaneleri, Doğuş Üniversitesi Dergisi, 4, 1, 31-42.
- Çukadar, S., Gültekin, G., Çelik, S., Kahvecioğlu, K., 2011. Türkiye’de Üniversite Kütüphaneleri: Mevcut Durum ve Gelecek. Uluslararası Yüksek Öğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar, 27-29 Mayıs, İstanbul, Türkiye.
- Dağ, A., 2005. Mekan Dizim ve Görünür Alanın Mimari Mekan Algısına Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dalkıran, Ö., 2001. Teknolojinin Kütüphanelere Etkisi: Bilgi Kaynakları Açısından Bir Yaklaşım, Türk Kütüphaneciliği Dergisi, 14,1, 172-177.
- Demiray, K., 1990. Temel Türkçe Sözlük, İnkılap Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul.
- Dursun, P., 2007. Space Syntax İn Architectural Design, 6th International Space Syntax Symposium, İstanbul.
- Edwards, B., 2009. Libraries and Learning Resource Centres (2. Baskı). London:Architectural, Amsterdam, Boston.
- Ersoy, O., 1961. Kütüphanelerin Çağımızdaki Önemi, Türk Kütüphaneciler Dergisi, 10, 1-2, 2-8.
- Esoy, N., 2007. Tarih Boyunca Kütüphaneler, <http://v3.arkitera.com/h22259-tarih-boyunca-kutuphaneler>. 23 Temmuz 2017.
- Erdoğan Moza E., Tokman L., 2015. “Bilişim Teknolojileri” ve “Sürdürülebilir Mimarlık” Yaklaşımlarının Mekansal Etkileri, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 208, 33-50.
- Forrest, C., ve Hinchliffe, L. J., 2005. Beyond Classroom Construction and Design: Formulating A Vision For Learning Spaces İn Libraries, Reference and User Services Quarterly, 44, 4, 296-302.

- Fasick, A. M., 2011. From Boardbook To Facebook: Children's Services in an Interactive Age. Santa Barbara: Libraries Unlimited.
- Faulkner-Brown, H., 1997. Some Thoughts On The Design Of 142Rinc Library Buildings. Intelligent Library Buildings: Proceedings Of The Tenth Seminar Of The IFLA Section On Library Buildings and Equipment The City Library Of The Hague 27- 29 August 1997 İçinde 1-10. Netherland, IFLA.
- Ganslandt, R. ve Hofmann, H., 1992. Handbook Of Lighting Desing, Erco Light. Co. Germany.
- Galler, A. M., 1986. The School Library and The 142Rinc Of Community: Other Libraries and Institutions (Microfiche), Kalama200: International Association Of School Librarianship (ERIC ED, No:285-606).
- Gökgür, P., 2010. Kültürel Çeşitlilik Politikalarında Kütüphaneleri Rolü : UNECO/Ifla Bildirgeleri.
- Göksel, S., 1969. Kütüphane Mimarîsinde Modern Eğilimler, Türk Kütüphaneciliği,
- Grieder, E. M., 1956. Kütüphane Üniversitenin Kalbidir. (Çev.Naan Kırkbir.). Türk Kütüphaneciliği, 2,5, 93-100.
- Güney, Y., 2007. Analyzing Visibility Structures in Turkish Domestic Spaces, Proceedings 6th International Space Syntax Symposium, 1-12, İstanbul.
- Gürüz, K., 2001. Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim, ÖSYM Yayın No: 2001- 4, Ankara.
- Gündoğdu, M., 2014. Mekan Dizimi Analiz Yöntemi ve Araştırma Konuları. Art-Sanat 2, 251-275, İstanbul.
- Gayton, J. T., 2008. Academic Libraries: 'Social' Or 'Communal?' – The Nature and Future Of Academic Libraries, The Journal Of Academic Librarianship, Vol.34, No.L, 60-66.
- Harrison, D., 1995. Library Buildings İn The United Kingdom 1990-1994, Library Services Ltd, London.
- Hashempour ve Sapchi, 2015, Okul Kütüphanelerinde Renk Etkileri ve Önemi 2015, Milli Eğitim Dergisi, 208, 51-60
- Hohmann, T., 2006. New Aspects Of Library Design. LIBER Quarterly. 16,2, P.None. DOI: [Http://Doi.Org/10.18352/Lq.7841](http://doi.org/10.18352/Lq.7841).
- Freeman, G.T., 2005. The Library As A Place: Changes İn Learning Patterns, Collections, Technology, and Use, İn Library As Place: Rethinking Roles, Rethinking Space. Washington DC: Council On Library and Information Resources (CLIR Pub 129), URL: [Http://Www.Clir.Org/Pubs/ Reports/Pub129/Freeman.html](http://www.clir.org/Pubs/Reports/Pub129/Freeman.html)

- Hillier, B., 1996. *Space Is The Machine; A Configurational Theory Of Architecture*, Cambridge University Press.
- Hillier, B. ve Handson, J., 1984. *Social Logic Of Space*. Cambridge University Press., London.
- Hillier, B; Major, MD; Desyllas, J; Karimi, K; Campos, B; Stonor, T., 1996. *A Study Of The Existing Layout and New Masterplan Proposal, Tate Gallery, Millbank, University College London, England*.
- Jolley, L., 1962. *The Function Of The University Library*, *Journal Of Documentation*, Vol. 18 Issue: 3, Ss.133 142, <https://doi.org/10.1108/Eb026318>.
- Karadeniz, Ş. 1999. *Gülün Adı*, Can Yayınları, İstanbul.
- Keseroğlu, H., 2010. *Kütüphanenin Değişen Mimarisi*. *Mimar.İst :Mimarlık Kültürü Dergisi*, İstanbul, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, Sayı: 37, 55-59.
- Köseoğlu, E., ve Önder, D. E., 2011. *Subjective and Objective Dimensions Of Spatial Legibility*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 1191-1195.
- Kardeş, N. Osman, 2000. *Eski Fotoğraflarla Karadeniz Teknik Üniversitesi*, Karadeniz Teknik Eğitim Vakfı, Trabzon.
- Karakaş, S., 1999. *Üniversite Kütüphanesi Kullanıcılarının Beklentileri ve Kullanıcı Tatmini*. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 39. Cilt, 1-2, 57-66.
- Küçükdoğu, Ş. M., 1976. *İklimsel Konfor ve Aydınlik Seviyesine Bağlı Görsel Konfor Gereksinimleri Açısından, Pencereilerin Tasarlanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem*, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Küçükcan, B. 2010. *Bilgiyi Toplama Mekanı: Kütüphane Binaları (2010)*. *Mimar.İst :Mimarlık Kültürü Dergisi*, İstanbul, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 37, 55-59.
- Küçükcan, B., 2015. *Sürdürülebilir Mimarlık Yaklaşımıyla Kütüphane Binaları (2015)*. *ÜNAK'15 Sempozyumu*, 1-3 Ekim 2015, Ankara, 87-1007.
- Lines, A., 2004. *The Changing Roles Of Today's Libraries*. Berkshire: National Foundation For Educational Research.
- Line M. B., 2004. *Academic Libraries: A New Generation?" Academic Library Management (Ed. By M. B. Line)*.

- Lynch, K., 1960. *The Image Of The City*, The MIT Press, Cambridge.
- Marquardt, L. ve Oberg, D., 2011. *Global Perspectives On School Libraries: Projects and Practices*. Berlin: De Gruyter Saur.
- Mithen, S., 1999. *Aklın Tarihöncesi*, İrem Kutluk (Çev.), Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.
- Neufert, E., 2000. *Yapı Tasarım Bilgisi* (35. Baskı). Ç. Özaslan (Ed.), G.Tercüme (Çev.). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Ogan, U., 1990. *Kütüphaneciliğe Giriş*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- O'Neill, M.J., 1991. *Evaluation Of A Conceptual Model Of Architectural Legibility, Environment and Behaviour*, 23, 259-284.
- Önal, İ., 2012. *Yarın Nasılsınız? Eğitim Yayıncılığıyla Geleceği Tahmin Etme*. Prof. Dr. K. Gülbün Baydur`A Armağanıçinde (S. 101-110). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Özata, M., 2013. *Atatürk Bilim ve Üniversite*, Tübitak Popüler Bilim Kitapları.
- Passini, R., 1984. *Wayfinding İn Architecture, Environment and Design Series, Volume 4*, Van Notstrand Reinhold Company, New York.
- Peponis, J. ve Wineman J., 2002. *Spatial Structure Of Environment and Behaviour*, İn *Handbook Of Environmental Psychology*, Ed. Robert B. Bechtel, Arza Churchman, J. Wiley.
- Rukancı, F. ve Anameriç H., 2017. *Belgelerle Türk Kütüphanecilik Tarihi (1960-1980): Retrospektif Bir Değerlendirme (II)*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 21,1, 71-9.
- Shill, H.B. ve Tonner, S., 2004. 'Does The Building Still Matter? Usage Patterns İn New, Expanded, and Renovated Libraries, 1995–2002', *College and Research Libraries* 65 (2): 123–50, URL (Consulted October 2008): [Http://Www.Ala.Org/Ala/Acrl/Acrlpubs/Crljournal/Crl2004/Crlmarch04/Shill.Pdf](http://www.Ala.Org/Ala/Acrl/Acrlpubs/Crljournal/Crl2004/Crlmarch04/Shill.Pdf).
- Sağsöz A.; Elmalı Şen, D.; Sarı Midilli, R.; Al, S., 2014. *1960-80 Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı*, *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish Or Turkic*, Sayı: 9/10, 541-556.
- Sargın, S., 2006. *Üniversiteler-Şehirleşme Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri*, Fakülte Kitabevi, Isparta.
- Siponen, M. ve Willison, R., 2009. *Information Security Management Standards: Problems and Solutions*. *Information & Management*, 46,5, 267-270.

- Saatçioğlu, Ö., Özmen Ö. ve Özer P.S., 2003. Bilgi Okuryazarlığı Becerilerinin Geliştirilmesinde Kütüphaneler- in Rolü ve Dokuz Eylül Üniversitesi Uygulaması. *Bilgi Dünyası*, 1,4, 45-63.
- Sayar, Z., 1963. Karadeniz Teknik Üniversitesi Proje Yarışması İzah Raporu, *Arkitekt*, 02, 311, 67-86.
- Sayar, Z., 1968. Karadeniz Teknik Üniversitesi Akademik Merkez Proje Yarışması, *Arkitekt*, 04, 332, 179-187.
- Sezgen, D. A., 1992. Ankara'da Üniversite Kütüphane Binaları. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Subaşıoğlu, F., Atılgan D., Gürdal O., 2006. Liseler İçin Kütüphanecilik (4. Basım). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Subaşıoğlu, F., 2001. Dijital Kütüphaneler: Tanımlama Sorunu, *Türk Kütüphaneciliği*, 1,15, 45-54.
- Şenalp, L., 2002. Milli Kütüphanelerin Ekonomik Sosyal ve Kültürel Kalkınmadaki Önemi, *Türk Kütüphaneciliği*, 16, 4, 465-470.
- Şahsuvaroğlu, N., 1978. Tarihte ve Bizde Kütüphane, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Ankara, 27, 1, 1-9.
- Tahar, B. ve Frank, B., 2003. The Visibility Graph: An Approach For The Analysis Of Traditional Domestic M'zabite Spaces, *Proceedings Fourth International Space Syntax Symposium*, London.
- Tercan, A., 2010, Kütüphanenin Mekansal Evrimi, *Mimar.İst: Mimarlık Kültürü Dergisi*, İstanbul, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 37, 55-59.
- Tonta, Y., 2009. Dijital Yerliler, Sosyal Ağlar ve Kütüphanelerin Geleceği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23, 4, 742-768.
- Tuncel, E., 2010. Mekan Dizim Mekanı Okumaya Yeter Mi? Default Yönteme Eleştirisi. *Arredemanto Mimarlık*, 242, 114-119, İstanbul.
- Turner, A. ve Penn, A., 1999. Making İsovists Syntatic: İsovist İntegration Analysis, İn *Proceedings Of The 2nd International Symposium On Space Syntax*, Universidad De Brasil, Brasilia.
- Turner, A., 2001. Depthmap: A Program To Perform Visibility Graph Analysis, 3rd *International Symposium On Space Syntax*, Georgia Institute Of Technology.
- Turner, A., Doxa, M., O'Sullivan, D. ve Penn, A., 2001. From İzovist To Visibility Graphs: A Methodology For The Analysis Architectural Space. *Environment and Planning B. Planning and Design*, 28, 103-121.

Tümertekin, E. ve Özgüç, N., 2002. Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan. Çantay Kitabevi, İstanbul.

URL-1, <http://www.doganhasol.net/toplum-mimarlik-ve-egitim.html>. 17 Mart 2017.

URL-2, <http://www.trabzonkulturturizm.gov.tr/TR,57747/kutuphanelerimiz.html>, 22 Ağustos 2017.

URL-3, <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/k%C3%BCt%C3%Bcphane>, 22 Ağustos 2017.

URL-4 <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/k%C3%BCt%C3%BCphane>, 20 Ekim 2017.

URL-5, <http://www.tdk.gov.tr/>, 20 Ekim 2017.

URL- 6, <http://konutkentinhayaleti.blogspot.com.tr/2017/01/bilimsel-vahset.html>, 25 Haziran 2017.

URL-7, <http://v3.arkitera.com/spotlight.php?action=displaySpotlight&ID=5&year=2004&aID=131&o=21>, 20 Ekim 2017.

URL-8, <http://www.acikbilim.com/2012/04/dosyalar/antikcagda-bilimin-kalbinin-attigi-yer-iskenderiye-kutuphanesi.html>, 17 Ekim 2017.

URL-9, <http://v3.arkitera.com/h22259-tarih-boyunca-kutuphaneler%20ERSOY,%20Nilg%C3%BCn,%202007>, 17 Ekim 2017.

URL-10, <http://listelist.com/iskenderiye-kutuphanesi/>, Haziran 2017.

URL-11, <https://www.frmtr.com/garip-olaylar/6676281-kitaplarin-zincirle-baglandigi-ilginc-bir-kutuphane.html>, 17 Ekim 2017.

URL-12, <https://www.msxlabs.org/forum/edebiyat/505121-fransa-milli-kutuphanesi-bibliotheque-nationale-de-france-bnf.html>, 20 Ekim 2017.

URL-13, <https://www.vatlib.it/home.php?ling=eng>, 20 Ekim 2017.

URL-14, <http://v3.arkitera.com/h22259-tarih-boyunca-kutuphaneler>. 23 Temmuz 2017.

URL-15, <http://www.topkapisarayi.gov.tr/tr/content/ba%C4%9Fdat-k%C3%B6%C5%9Fk%C3%BC>, 20 Ekim 2017.

URL-16, <http://www.beyaztarih.com/gunun-resmi/detay/koprulu-kutuphanesi>, 20 Ekim 2017.

URL-17, <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/TR,67629/genel-bilgi.html>. 5 Ekim 2017.

URL-18, http://www.ntv.com.tr/sanat/turkiyedeki-kutuphane-sayisi-aciklandi-turkiyede-kac-kutuphane-var,IRn3z6LvQEmOeCG9fTrv_A. 22 Temmuz 2017.

URL-19, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21545>, 20 Ekim 2017.

URL-20, <http://www.akdenizmanset.com.tr/guncel/tekelioglu-degisiyor-h106165.html> 5 Ekim 2017, 20 Ekim 2017.

URL-21, <https://www.archdaily.com/882819/tianjin-binhai-library-mvrdv-plus-tianjin-urban-planning-and-design-institute>, Haziran 2017.

URL-22, <https://library.sdsu.edu/spaces/service-points>, Haziran 2017.

URL-23 <http://www.gr-arch.com/spaces/douglass-branch-library>, 20 Ekim 2017.

URL-24 <http://www.library.uwa.edu.au/staff/library-spaces>, 20 Ekim 2017.

URL-25, <https://www.archdaily.com/793618/vaughan-civic-centre-resource-library-zas-architects-plus-interiors> , Haziran 2017.

URL-26, <http://www.kb.se/english/about>. 22 Temmuz 2017.

URL-27, http://www.archdaily.com/29856/national-library-ksp-engel-und-zimmermann-architekten?ad_medium=widget&ad_name=navigation-prev. 22 Temmuz 2017.

URL-28, <http://www.archdaily.com/604000/cals-children-s-library-polk-stanley-wilcox-architects>. 12 Ağustos 2017.

URL-29, <http://web.archive.org/web/20160315201130/http://mkutup.gov.tr/tr/Sayfalar/Hakkimizda/Tarihce-Kronoloji.aspx>. 22 Temmuz 2017.

URL-30, <http://www.mkutup.gov.tr/tr/Sayfalar/default.aspx>. 22 Temmuz 2017.

URL-31, <http://www.archdaily.com/869126/university-of-birminghams-library-associated-architects>. 12 Ağustos 2017.

URL-32, <http://www.arkitera.com/haber/27425/2016nin-en-iyi-halk-kutuphanesi-odulu-danimarkadaki-dokk1in-oldu>. 5 Kasım 2017.

URL- 33, <https://www.archdaily.com/644920/dokk1-schmidt-hammer-lassen-architects>, 15 Haziran 2017.

URL-34, <http://www.archdaily.com/276191/los-gatos-public-library-noll-tam-architects>. 22 Temmuz 2017.

URL-35, <https://www.archdaily.com/263005/childrens-library-discovery-center-1100-architect>, 20 Ekim 2017.

URL-36, <https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/guidelines-for-childrens-libraries-services-tr.pdf>. 23 Ağustos 2017.

URL-37, <http://modelprogrammer.slks.dk/en/cases/inspirational-cases/oerestad-library-copenhagen/>, Haziran 2017.

URL-38, <https://www.archdaily.com/604000/cals-children-s-library-polk-stanley-wilcox-architects>, 20 Ekim 2017.

URL-39, <https://www.bookspaceforschools.co.uk/case-studies/buckingham-park>, Haziran 2017.

URL-40, <http://www.egitimpedia.com/dünyadan-ilham-veren-okul-kutuphaneleri/>, Haziran 2017.

URL-41, <http://www.zkutuphane.com/z-kutuphane>, 20 Ekim 2017.

URL-42, [http://zkutuphane.meb.gov.tr/Home/ZkutuphaneModellerDetayi/9#lightbox\[group1\]/0/](http://zkutuphane.meb.gov.tr/Home/ZkutuphaneModellerDetayi/9#lightbox[group1]/0/), 20 Ekim 2017.

URL-43, <http://yazarlikyazilimi.meb.gov.tr/Materyal/sakarya/internet/dijital.htm>. 14 Kasım 2017.

URL-44, <https://www.wdl.org/en/>, Haziran 2017.

URL-45, <http://e-library.ircica.org/collections/>, Haziran 2017.

URL-46, <http://www.libraryasincubatorproject.org/?p=16113> 5.11.2017.

URL-47, <https://www.archdaily.com/459135/helsinki-university-main-library-anttinenoiva-architects>, 20 Ekim 2017.

URL-48, <http://www.edirnehaberci.com/148niver/148niversiteye-dijital-kitap-tarayicisi-h79997.html>, 20 Ekim 2017.

URL-49, <https://www.archdaily.com/784930/lawrence-public-library-gould-evans>, Haziran 2017.

URL-50, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24675>, 20 Ekim 2017.

- URL-51, <https://www.archdaily.com/276161/university-of-aberdeen-new-library-schmidt-hammer-lassen-architects>, 20 Ekim 2017.
- URL-52, <https://www.dezeen.com/2012/07/20/princeton-university-julian-street-library-by-joel-sanders/>, Haziran 2017.
- URL-53, <https://newsletter.atla.com/2016/notes-from-the-road-visiting-the-robert-w-woodruff-library-in-atlanta-ga/>, 20 Ekim 2017.
- URL-54, https://www.researchgate.net/figure/7179558_fig2_FIG-2-Color-An-application-of-the-SS-The-axial-map-for-the-city-of-Cairo-Streets, 20 Ekim 2017.
- URL-55, http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/yonetim_1d867.pdf, 20 Ekim 2017.
- URL-56, <http://www.ktu.edu.tr/library-genelbilgiler>. 14 Kasım 2017.
- URL-57, <http://otp.spacesyntax.net/applying-space-syntax/urban-methods-2/spatial-form-analysis/>, 20 Ekim 2017.
- URL-58, http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/yonetim_1d867.pdf, 20 Ekim 2017.
- URL-59, <https://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/guidelines-for-childrens-libraries-services-tr.pdf>, 20 Ekim 2017.
- URL-60, <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/professional-report/100-tr.pdf>, 20 Ekim 2017.
- URL-61, <http://z-kutuphane.meb.gov.tr/Content/HaberDosyolari/6eb8f811-cc7f-4a9e-a35d-bce9dab28ca8.pdf>.
- Üstün, A., 1977. Üniversite Kütüphaneleri, Türk Kütüphaneciliği, 26, 4, 229-235.
- Varlamoff, M. T., 2002. The Share Of Preservation Issues When Planning A Library Building, LIBER Quarterly, 12, 14-25.
- Yazıcı, F. 2017. Kişisel Fotoğraf Arşivi.
- Yıldız N., 1985. Eskiçağ Kütüphaneleri, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Yıldız, N., 2003. Antikçağ Kütüphaneleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, B., 1996. Halk Kütüphanesi Kullanımı Sosyo-Ekonomik Bir Çözümleme, Türkiye Kütüphaneciler Derneği, İstanbul.
- Yılmaz, B. 2004. Halk Kütüphanesi Hizmeti Gelişim İçin IFLA/UNESCO İlkeleri, Türk Kütüphaneciler Derneği, İstanbul.

- Yılmaz, B., 2009. Türkiye’de Kültür Politikası ve Kütüphane: 1980 Sonrası Durum, TKD, Ankara.
- Yılmaz, B. ve Ekici, S., 2011. Çocuk Kütüphanesi Hizmetleri İçin İlkeler, Türk Kütüphaneciliği, 25, 4, 545-552.
- Weisman, J., 1981. Evaluating Architectural Legibility: ‘Way-Finding İn The Built Environment , Environment and Behavior, 13,2
- Wiener, J. M. ve Franz, G., 2004. Isovists As A Means To Predict Spatial Experience and Behavior. In: Spatial Cognition and Computation Series. Berlin: Springer. (Submitted).
- Wilson, L. R. ve Tauber, M., 1945. The University Library; Its Organization, Administration and Functions. Chicago: University Of Chicago Press.
- Wim, R., 1997. The Central Library Of The Hague İn The Most Prominent Place İn The City. M.F. Bisbrouck ve M. Chauveinc (Editör). Intelligent Library Buildings: Proceedings Of The Tenth Seminar Of The IFLA Section On Library Buildings and Equipment The City Library Of The Hague 27-29 August 1997 İçinde 12-27.Netherland, IFLA

ÖZGEÇMİŞ

1991 yılında Kayseri’de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Kayseri’de tamamladı. 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesinde bir yıl İngilizce hazırlık eğitiminden sonra 2010 yılında Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümünde lisans eğitimine başladı. 2014 yılında lisans eğitimini bitirip Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim dalında yüksek lisans yapmaya hak kazandı. Ekim 2014’de Öğretim Üyesi Yerleştirme Programı (ÖYP) ile Tokat Gaziosman Paşa Üniversitesi Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi Mimarlık Bölümüne Araştırma Görevlisi olarak atandı. Kasım 2014’de İngilizce eğitimi için Ankara Üniversitesine 6 ay süre ile görevlendirildi. İngilizce eğitimini başarı ile tamamlamasının ardından Eylül 2015’de lisansüstü eğitimini tamamlamak üzere Karadeniz Teknik Üniversitesi’ne görevlendirildi. İyi derecede İngilizce bilmektedir.